

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, realizat cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Mureș.

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**XIV
2005**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
2005**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor” se
face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

ISSN 1223–8406

Coperta: Rodica Vescan

Culegere text (2005): Kocsis Francisko.

Tehnoredactare (2005): Călin Borz.

Copyright© Fundația Culturală „Vasile Netea”

Toate drepturile rezervate

Tehnoredactarea și digitizarea (2018): Alexandru Tcaciuc

Despre înstrăinare

De o bună perioadă, de când mă îndeletnicesc cu scoaterea de sub tipar a Almanahului, mereu, de la celălalt capăt al firului telefonic ascult o voce cu mare încărcătură nu numai a anilor care și-au pus amprenta, ci mai ales de căldură și dragoste pentru locurile natale părăsite încă din anii de școală și depănăm amintiri vechi, uitând de multe ori că suntem în fața aparatului telefonic ale cărui scopuri utilitare sunt poate altele. Nu ne-am cunoscut și nu ne cunoaștem personal, cu toate că de la Târgu-Mureș la Brașov drumul este destul de scurt iar popasurile mele sunt – adevărat - sporadice, nu eliminau în munte situații prezența acolo. Am înțeles dragostea sa față de Bucovina, l-am atras între colaboratorii Almanahului fără a cunoaște prea multe, în afară de faptul că el completa o frumoasă galerie de nume care nu ne erau străine, „Ciobanu” și care s-a integrat fiind acasă aici tot așa cum ar fi trebuit să fie și în locurile copilăriei.

Zilele trecute, tot în urma unei convorbiri telefonice, am avut marea surpriză de a-mi trimite o lucrare despre satul său de neuitat intitulată *Cupca, un sat din Bucovina*, Monografie istorică, Partea I (anii 1929-1944), semnată de prof. dr. ing. Petru Ciobanu având ca asociați pe economistul Vasile Slănină și profesoara Raveca Prelipcean. O carte de aproape 500 de pagini ne readuce în față istoria unei localități românești tipice, cu întâmplările, împlinirile și durerile ei în îndelungata existență multiseclară.

Lectura monografiei m-a impresionat și mi-a confirmat recunoașterea ambiției și efortului pentru o atare carte. Din nou mi-am amintit de localități pe care le-am străbătut în acești ani de atâtea ori, considerat și considerându-mă un adevărat bucovinean: Adâncata, Suceveni, Tereblecea, Mahala, Horecea, Ostrița, Buda, Cotenii, Herța, Popcea, Storojineț, Taroșeni, etc. sate, în care, în disperare se mai așteaptă zilele dreptății și ale libertății. Onomastica locuitorilor s-a contopit în marea românilor, unde au venit spre interior din fața pericolului ocupațiilor sovietici.

Spre exemplificare dăm câteva nume dintre acestea menționate la sfârșitul cărții. Acolo și-au găsit rostul: Prelipceanu, Slănină, Ungureanu, Mitrofanovici, Huțanu, Țugui, Zegrea.

Monografia conține pagini zguduitoare de istorie contemporană, în special cele privitoare la ultima conflagrație mondială și consecințele ei. Mi-am adus aminte de câțiva termeni specifici populației românești și avatururilor la care au fost supuși oamenii acestor locuri. Frecvent au apărut expresii cum sunt: *înstrăinați* (care au ajuns pe mâna altcuiva decât a posesorului inițial, îndepărtat sau plecat definitiv de acasă în altă localitate sau într-o țară străină, figurativ îndepărtat, rupt sufletește de cineva), *străin* (persoană care face parte din populația altei țări decât aceea în care se află sau trăiește), *repatriat* (a se înapoia sau a aduce pe cineva în patrie după o absență îndelungată, voită sau silită), *surghiun* (exil, deportare, pribegie, înstrăinare), *refugiu* (loc de scăpare, de adăpostire în fața unei primejdii sau a unei neplăceri, adăpost) sunt termeni de care am avut parte din plin și al căror sens îl dă Dicționarul explicativ al limbii române. Cauzele sunt și ele tot atât de multe. În ciuda fluturării de secole a drepturilor și libertăților individului, suntem frustrați de ele și acum, când, în pragul mileniului al treilea ar trebui să ne restructurăm viziunea asupra existenței și opțiunilor noastre existențiale.

La o analiză mai atentă am aflat că Petru Ciobanu este unul dintre cei mulți care întrunesc toate aceste adjective. S-a născut la Cupca, aici și-a făcut primii ani de școală, continuată apoi la Storojineț. În 29 iunie 1940 s-a refugiat în România. A studiat la Craiova, apoi a urmat Institutul Politehnic la București, devenind inginer silvic, pedagog la Câmpulung, iar apoi cercetător științific la Institutul de cercetări și amenajări silvice, filiala Brașov. A fost președinte al filialei „Iancu Flondor” din Brașov a Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina. Are 2 copii pregătiți după modelul său. Le dorim tuturor multă sănătate. Este unul din zecile de mii de bucovineni care își continuă existența acasă împreună cu frații lor și cu dorul de cei rămași tot acasă.

Să ne revedem cu drag și bucurie!

Dimitrie POPTĂMAȘ

George VOEVIDCA

Glossă

Ție, Neam, în veci mărire!
Mântuire prin Unire.
Înălțare prin durere.
Ce-i român, în veci nu piere.
Suferința-i primenire,
Vrajba frânge gând și vrere.

Mut, striga la Ceruri chinul...
Hău săpa, cruntat, destinul,
crunt săpa, prăval s-aducă.
Buza se-nmuia în fiere...
— Desfrățirea suc usucă.
— Vrajba frânge gând și vrere.

Răstriști soarele-l surpară,
plaiuri, plânse, genunchiară.
Drumuri lungi de țară largă
cu pribegi și jalba-aleargă...
Lacrimi salbe cad să-nșire...
— Suferința-i primenire.

Neam ce-adaști, dur ca amnarul,
dârz să-Ți scânteiezi amarul!
Sufletele-și adunară
aurul din foc și pară
— Vremea macină putere,
— Ce-i român, în veci nu piere!

Neam - ce-adaști Dreptății zorii:
drum nou veșnicei Istoriei –
glorii, mâini, îți cresc Cetatea:
lumii strajă e Dreptatea!

— Jertfă zidul trainic cere.
— Înălțare prin durere!

Neam - crescut din spin și piatră!
Veacuri dorm în sura-ți vatră.
Adă-i duși copiii iară!
Toarnă din oțel hotară!
— Suferința-i primenire.
— Mântuire prin Unire!

Ai zidit milenii două.
Te-nsteleze slava nouă!
Nouă purpură latină
vin Te-nveaște cu lumină!
— Vecilor să dai lucire.
— Ție, Neam, în veci mărire!

Vrajba frânge gând și vrere.
Suferința-i primenire.
Ce-i Român, în veci nu pierе.
Înălțare prin durere.
Mântuire prin Unire.
Ție, Neam, în veci mărire!

Teofil LIANU

Cronici

De la Ceremuș la Mare
Umblă Ștefan Domn cel Mare
Și întreabă cărțile:
Unde sunt cetățile?

De la Tisa-n Nistrul treazul
Umblă și Mihai Viteazul
Și întreabă soarele:
Unde-mi sunt hotarele?

Și-amândoi au scris pe țară
Cruce de pământ și pară
Și de sfinte oseminte
Pururea și prin cuvinte

Și prin tulnice târzii
Amintind de veșnicii
Și de-ntoarceri în tăcere,
Clopotele de-nviere.

FILE DE ISTORIE

Preliminarii ale celui de-al doilea rapt al Bucovinei

Mihai-Aurelian CĂRUNTU

În întreaga perioadă interbelică, Uniunea Sovietică a făcut din Basarabia piatra unghiulară a raporturilor sale cu guvernul român, atitudine ce a contribuit la menținerea unor relații tensionate între cele două state. Includerea Bucovinei printre pretențiile formulate în notele ultimative din iunie 1940 va fi receptată drept o noutate de mediile diplomatice străine, inclusiv de către înalții funcționari din Ministerul Afacerilor Străine de la București, cu toate că vecinul de la Răsărit și-a manifestat în diverse ocazii, mai mult sau mai puțin voalat, interesul și pentru „Țara Fagilor”. Din nefericire, această opinie s-a perpetuat până în prezent, fiind împărtășită de mulți autori care abordează drama României din anul 1940. Prin urmare, am considerat necesară o analiză a impactului evenimentelor internaționale asupra situației Bucovinei în preajma și în perioada imediat următoare izbucnirii celei de-a doua conflagrații mondiale, în măsură să evidențieze factorii de risc ce amenințau direct *statu-quo-ul* acestei provincii românești înainte de ultimatumul stalinist.

Originile noului rapt al Bucovinei trebuie căutate în tendințele de modificare treptată a echilibrului dintre raportul de forțe stabilit pe continent prin sistemul tratatelor de la Versailles. Funesta politică de *appeasement* inaugurată la München de democrațiile occidentale va sacrifica pe altarul unei păci iluzorii nu doar Cehoslovacia, ci chiar principiile ce stăteau la baza securității

colective. Deoarece se simțea frustrat, prin excluderea de la acest aranjament, Stalin – ce nu dorea „*să scoată castanele din foc cu propriile mâini*”¹ – a încheiat cu Hitler faimosul pact din 23 august 1939, care a reactivat expansionismul sovietic latent, direcționându-l spre Europa Centrală și de Sud-est. Fostul ministru de externe, Grigore Gafencu, remarca: „Marea coaliție preventivă murise [...]. Estul european s-a trezit rupt de Occident”². Dacă în veacul al XVIII-lea declinul Imperiului otoman a contribuit în mod decisiv la anexarea unor provincii românești de o Austrie în plină ascensiune, acum slăbiciunea Apusului va atrage prăbușirea statelor intim legate de acesta. De aici înainte, soarta țării noastre, plasată pe linia de fractură geopolitică ce unea Marea Baltică cu Marea Neagră, va fi decisă de un mecanism necruțător ce avea la bază partajul sferelor de influență între Germania și Uniunea Sovietică. În aceste condiții, la sfârșitul anului 1939, România s-a transformat dintr-o țară „pândită” – cum atenționase la rândul său marele istoric Nicolae Iorga – într-un stat asediat.

Declanșarea războiului în Europa a redus și mai mult posibilitățile de manevră ale guvernului de la București ce va încerca să iasă din izolarea în care se găsea și să se adapteze la o realitate politico-militară în rapidă schimbare. După cum era de așteptat, Consiliul de Coroană desfășurat la Palatul Cotroceni în 6 septembrie 1939 va decide „observarea strictă a regulilor neutralității stabilite prin convențiile internaționale față de beligeranții din actualul conflict”³. Plasat între *Scylla* zvasticii și *Charibda* Kremlinului, statul român putea deveni în orice moment victima unei agresiuni armate sau (și) subiect al unui rapt teritorial. În timp ce Reichul și-a pus în practică planurile războinice atacând Polonia la 1 septembrie 1939 – pentru a desfășura, așa cum procedase cu Cehoslovacia, un al doilea aliat al României – Uniunea Sovietică stătea în așteptarea evenimentelor, reacția ei

¹ Lloyd C. Gardner, *Sfere de influență. Împărțirea Europei între marile puteri de la München la Yalta*, București, f.a., p. 72.

² Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, București, 1992, p. 221.

³ „Monitorul Oficial”, Nr. 206 din 7 septembrie 1939, p. 5292.

continuând să rămână o mare necunoscută în multe privințe și poate de aceea cu atât mai de temut.

Pe lângă stabilirea atitudinii față de beligeranți, factorii de decizie de la București nu au neglijat adoptarea unor măsuri de siguranță militară. Astfel, *Directiva operativă Nr. 6* din 10 septembrie 1939 stabilea că Armata 3 avea misiunea de a opune față de înaintarea germană o rezistență cât mai puternică pe linia Sud Ceremuș și Prut – masivul Nord Cernăuți, iar în cazul unui atac simultan sovietic de la est se prevedea „o primă rezistență pe Nistru, apoi va căuta să întârzie înaintarea inamicului până la Prut”⁴.

Bucovina va fi prima provincie românească care va cunoaște în mod nemijlocit urmările războiului germano-polon: drama zecilor de mii de refugiați care soseau prin punctele de frontieră de aici, zvonurile alarmiste ce contribuiau la menținerea unei atmosfere încordate etc. Situația se va agrava începând cu 17 septembrie, dată la care Armata Roșie a înaintat în răsăritul Poloniei sub pretextul „protejării” locuitorilor din părțile de vest ale Ucrainei și Bielorusiei⁵. A doua zi, la orele 8 dimineața, două tancuri sovietice au trecut podul de fier de la Zviniace, pătrunzând pe teritoriul românesc⁶. Deși ele vor fi nevoite să facă cale înapoi, amenințarea era de acum mai mult decât evidentă.

Începând cu a doua jumătate a lunii septembrie, pericolul sovietic a început să fie perceput mult mai acut decât primejdia unei invazii naziste. În *Jurnalul* său, primul ministru Armand Călinescu își exprima neliniștea profundă în legătură cu intențiile viitoare ale Moscovei: „Înaintarea rușilor schimbă situația. Pericolul german se îndepărtează. Semne neliniștitoare din partea rușilor [...]”⁷.

⁴ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), *Jurnal de operații al Armatei 3*, 11.IX.1939 – 2.VII.1941, p. 3.

⁵ Vezi Leonida Loghin, *Al doilea război mondial. Acțiuni militare, politice și diplomatice, București*, 1984, p. 17.

⁶ Arhiva Națională Istorice Centrală (în continuare AN.I.C.), fond Ministerul de Interne (în continuare M.I.), d. 305/1940, f. 90.

⁷ Armand Călinescu, *Însemnări politice. 1916–1939*, ed. Al. Gh. Savu, București, 1990, p. 432.

Spre exemplu, în timp ce inspecta frontiera, plutonierul Iurașcu, de la batalionul de grăniceri din Orășeni, a vorbit cu un țăran din Galiția de la care a aflat că „soldații ruși vorbesc între ei, că vor face Crăciunul la Suceava, vechea frontieră a României” (s.n.)⁸. Totodată, o comisie românească condusă de generalul Buniș, comandantul Div. 8 Infanterie, – ce a luat contact la 19 septembrie cu o delegație rusă pe podul de la Zviniace – a fost interpelată în legătură cu prezența pe teritoriul nostru a unor bande „care au scop să producă neînțelegeri între națiunea Română și cea Sovietică”⁹. O zi mai târziu, în cursul unei convorbiri cu Nicolae Dianu, șeful Legației noastre la Moscova, V. M. Molotov va pune sub semnul întrebării statutul de neutralitate al României datorită prezenței în țară a guvernului de la Varșovia și a resturilor armatei poloneze. Toate acestea indicau faptul că Uniunea Sovietică își rezerva dreptul de a interpreta, de o manieră proprie, Art. II, paragraful 5 al Convenției pentru definirea agresiunii, prin care era desemnat agresor satul ce oferă sprijin bandelor înarmate formate pe teritoriul său¹⁰. Deși atitudinea sovietică devenea tot mai ostilă și în mod vădit deschisă unor confruntări artificiale, nu s-au emis pretenții teritoriale la adresa României. Astfel, Nicolae Dianu a fost informat de președintele Consiliului Comisarilor Poporului cu privire la hotărârea Moscovei de a respecta, fără nici o rezervă, integritatea noastră teritorială¹¹, iar mareșalul Voroșilov a încercat să-l convingă pe atașatul militar al Franței, generalul Palasse, că „U.R.S.S. nu are nimic a cere României”¹².

⁸ A.N.I.C., *loc. cit.*, f. 60.

⁹ *Ibidem*, f. 88.

¹⁰ Alexandru Cretzianu, *Ocazia pierdută*, ed. Valeriu Fl. Dobrinescu, Iași, 1995, p. 213 ;vezi și N. Titulescu, *Documente diplomatice*, București, 1967, p. 509.

¹¹ Valeriu Fl. Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia. 1918–1940*, Iași, 1991. p. 125.

¹² A.N.I.C., fond Președinția Consiliului de Miniștri (în continuare P.C.M.), d. 269/1939, f. 89.

Drept consecință a celei de a patra împărțiri a Poloniei, granița României cu Uniunea Sovietică se va extinde de la 812 la 1158,6 km¹³.

Prin anexarea Galiției, Rusia s-a apropiat de Europa Centrală și a ocupat un aliniament strategic ce amenința Bucovina, provincie care până atunci s-a bucurat de siguranța impusă de vecinătatea unui stat prieten și aliat împotriva unei agresiuni de la Răsărit. În timp ce, la finele secolului al XVIII-lea, împărțirea Poloniei a atras după sine „detrunchierea” nordului Moldovei, aproximativ aceeași regiune era acum vizată de Kremlin. Totodată, în locul efemerei frontiere polono-maghiare stabilite după intrarea trupelor horthyste în Ucraina Subcarpatică în martie 1939 – eveniment ce la timpul său „a fost mult sărbătorit atât la Budapesta, cât și la Varșovia”¹⁴ – s-a ajuns la un nedorit contact teritorial sovieto-ungar. Noua înaintare rusească nu putea decât să reamintească factorilor de decizie de la București de alianța Bela Kun – Lenin din 1919, ce urmărise să dea lovitura de grație tânărului stat unitar român. Cu ocazia unor întruniri la care s-a examinat situația militară, generalul Radu Rosetti va atenționa: „[...] posibilitățile noastre de apărare s-au micșorat din pricină că rușii aveau, prin ocuparea Galiției, posibilitatea să întoarcă apărarea noastră pe râurile Nistru, Răut, Prut, Jijia-Bârlad, Siret, ca și pe dealurile ce despart aceste râuri”¹⁵. După ce timp de două decenii România s-a pregătit pentru o rezistență pe Nistru, scontând pe un ajutor de la nord din partea Poloniei, era în pericol să fie atacată de Armata Roșie și din această direcție, prin Bucovina. În consecință, *Jurnalul de operații al Armatei a 3-a* prevedea la 21 septembrie 1939 adoptarea unor contramăsuri impuse de înaintarea sovietică, printre care: debarcarea de trupe de infanterie aparținând

¹³ Apud Sabin Manuilă, *Studiu etnografic asupra populației României*, București, 1940, p. 13.

¹⁴ Nicolas M. Nagy Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, București, 1996, p. 200.

¹⁵ Radu Rosetti, *Războiul pentru reelibărarea Bucovinei și Basarabiei*, în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, Tom XXIV, Mem. 16, București, 1942, p. 1–2.

Div. 6 la Gara „Grădina Publică” (Sud Cernăuți) și regrouparea Div. 7 în zona Storojineț-Jadova¹⁶.

Existența unui important procent de minoritari în Bucovina putea reprezenta, în anumite condiții, un factor suplimentar de risc pentru integritatea statului român. Pericolul era cu atât mai evident cu cât precedentul polonez făcea posibilă reluarea scenariului sovietic pentru „protejarea” ucrainenilor din Basarabia și Bucovina. În acest sens, Uniunea Sovietică a înțeles să pregătească din punct de vedere ideologic terenul cu mult timp înainte. Astfel, la Congresul al IV-lea desfășurat la Harkov în 1928, P.C.d.R. i s-a impus să accepte teza privind necesitatea luptei pentru „reunirea” Bucovinei cu Ucraina¹⁷. Acum, sub steagul revoluției proletare, Kremlinul avea ocazia să treacă la realizarea unor mai vechi planuri panslaviste folosindu-se de orice mijloace, inclusiv forța militară. „Înaintarea ei (a Uniunii Sovietice - n.n.) spre Marea Baltică, spre Bug și spre Carpații galițieni – nota Grigore Gafencu în *Jurnal* – poate însemna ocuparea unor poziții ofensive, după cum poate fi începutul unei acțiuni de expansiune națională. În amândouă cazurile, primejdia rusească întrece, din nou, în ce ne privește, pe toate celelalte”¹⁸.

După împărțirea Poloniei, propaganda sovietică împotriva României se va intensifica, atingând cote alarmante. La Zalescziki, în apropiere de localitatea bucovineană Crisceatec (jud. Cernăuți), unde vin zilnic sute de oameni cu sfeclă pentru fabrica de zahăr de aici, au fost instalate megafoane care „se aud departe pe malul nostru până la Ștefănești”¹⁹. Prin intermediul lor, locuitorii de la noi sunt informați că în Ucraina de Vest au fost confiscate averile boierilor poloni, pământul s-a împărțit la săraci, în școală, biserică și administrație este introdusă limba ucraineană, iar pentru ca toate

¹⁶ A.M.R., *loc. cit.*, p. 9.

¹⁷ Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, București, 1995, p. 211.

¹⁸ Grigore Gafencu, *Însemnări politice. 1929–1939*, ed. Stelian Neagoe, București, 1991, p. 342.

¹⁹ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei (în continuare I.G.J.), d. 74/1939, f. 248.

acestea să pară cât mai credibile „vorbesc și țărani, care își arată mulțumirea pentru tot ce au primit, școlarii pentru că li s-au dat școală ucraineană etc.” Generalul Ioan Topor, comandantul Corpului de Jandarmi, era înștiințat la sfârșitul lui noiembrie 1939, prin intermediul unei adrese trimise de Regimentul 10 Jandarmi Suceava, că în ultimul timp, acțiunea filosovietică pe care o fac comuniștii în regiunea de nord a Bucovinei și Basarabiei „a luat forma unei propagande naționaliste ucrainene” (s.n.) și insinuează „că e mai bine ca toți ucrainenii să fie sub o singură stăpânire”²⁰.

Propaganda bolșevică și unele aserțiuni cuprinse într-o anumită literatură „istorică” sunt contrazise de faptul că în România au continuat să sosească numeroși ucraineni care doreau să se stabilească aici definitiv, fapt de neconceput în cazul nerespectării drepturilor acestei minorități. Spre exemplu, la începutul lui septembrie 1939, societatea ucraineană *Narodni Din* din Cernăuți a primit 16 tineri refugiați din Ucraina Subcarpatică ce au declarat că în Ungaria „erau foarte rău tratați”, nu aveau voie să folosească limba maternă, pentru această „culpă” putând să fie internați în lagăre de muncă²¹. În 6 mai 1940 vor intra clandestin în țară trei ruteni din Galiția sovietică – Zamarineac Niculai, Priznec Mihai și Cocerhan Ioan – motivând că au făcut acest gest „din cauza mizeriei și a faptului că sunt evacuați în Siberia”²². În aceste condiții, ucrainenii din ținut au avut ocazia să fie bine informați asupra adevăratelor realități din „paradisul roșu”. Fără îndoială, evenimentele din anii 1939-1940, prin speranțele ce le-au trezit, vor stimula iredentismul unor grupări ucrainene din Bucovina, activând totodată subversiunea comunistă orchestrată de Moscova.

Uniunea Sovietică s-a dovedit de la bun început un vecin incomod care nu pune mare preț pe relațiile de bună înțelegere cu România. În regiunea de graniță din nordul Bucovinei, plutăritul pe Ceremuș va întâmpina mari dificultăți din partea grănicerilor bolșevici care, „sub motiv că plutașii români au trecut de firul apeii”

²⁰ *Ibidem*; vezi și Dirk Jachomowski, *Die Umsiedlung der Bessarabien-, Bukovina- und Dobrudschadeutschen*, München, 1984, p. 48.

²¹ A.N.I.C., *loc. cit.*, f. 3.

²² *Ibidem*, d. 57/1939, f. 20.

îi arestau, pentru ca mai apoi să-i trimită „la diferite comandamente pentru cercetări [...]”²³. Autoritățile comuniste instalate în sudul Poloniei au luat chiar măsuri pentru încetarea plutăritului nostru pe Ceremuș, dar continuau operațiunile cu materialul lemnos propriu²⁴.

Frontiera dinspre Galiția cu U.R.S.S. a fost închisă câteva luni, timp în care traficul feroviar internațional va fi sistat. La 24 septembrie 1939, orele 17, – se precizează în *Buletinul informativ Nr. 14*, semnat de comandantul Jandarmeriei din Bucovina, col. Gh. Barozzi – sovieticii au început să demonteze calea ferată ce lega podul de la Sniatyn de Orășeni pe o distanță de 100 m²⁵. *Prin urmare, va fi întreruptă una din principalele căi de comunicație dintre România și Germania*, inclusiv transportul de mărfuri ce se făcea pe linia Cernăuți-Kolomeea-Lemberg-Silezia Superioară. Astfel, se explică demersul pe care l-a făcut ministrul nazist de externe Joachim von Ribbentrop, în 28 septembrie 1939, pe lângă Comisariatul Poporului pentru Afaceri Străine, fără însă a obține ulterior înlăturarea dificultăților legate de tranzitul româno-german²⁶. În urma intervenției pe lângă Stalin a lui Schnurre, șeful delegației economice germane, sovieticii au acceptat doar ca linia de la Sniatyn spre teritoriile poloneze alipite la Reich să nu fie lărgită²⁷. Cu toate că guvernul german și cel sovietic au convenit asupra reluării transportului pe calea ferată între Sniatyn-Lemberg-Premysl²⁸, iar Grigore Gafencu va informa Legația română de la Moscova că Direcția C.F.R. a aprobat redeschiderea, începând cu data de 15 noiembrie, a traficului feroviar, acest lucru va întârzia datorită tergiversărilor părții ruse.

²³ Arhivele Naționale, Filiala județeană Suceava (în continuare A.N.S.), fond Prefectura jud. Rădăuți, d. 2/1940, f. 14.

²⁴ A.N.I.C., fond P.C.M., d. 269/1939, f. 2.

²⁵ *Idem*, fond M.I., d. 305/1940, f. 63.

²⁶ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române (1938–1944)*, București, 1994, p. 334.

²⁷ A.N.I.C., *loc. cit.*, f. 120–121.

²⁸ *Ibidem*, f. 145.

O convenție cu sovieticii se va încheia la Orășeni, jud. Cernăuți, abia în primăvara anului 1940²⁹, după care s-a reluat și tranzitul de mărfuri prin această stație³⁰.

Asemănător cu aliații lor naziști, sovieticii se vor dezice în mod public de tratatele semnate anterior transmițând totodată semnale clare că nimic nu-i va putea împiedica în viitorul apropiat să atingă anumite obiective. Noul ministru român la Moscova, Gh. Davidescu, ce a asistat în toamna anului 1939 la lucrările sesiunii extraordinare a Sovietului Suprem, va remarca faptul că deși discursul de politică externă al lui Molotov nu a făcut nici o referință directă la România, declarația acestuia privind noua concepție asupra noțiunii de agresiune și agresor „ne permite a prevedea rezerve împotriva acordurilor de la Londra din 1934”³¹. Spre deosebire de „dinamismul” național-socialist, imperialismul bolșevic va opta, pe moment, în favoarea obținerii unor concesii treptate din partea statelor vizate. Astfel, în septembrie-octombrie 1939, U.R.S.S. a încheiat cu Lituania, Letonia și Estonia o serie de tratate în temeiul cărora forțele armate sovietice își vor stabili aici baze terestre, navale și aeriene³². În *Memoriile* sale, premierul britanic Winston Churchill consideră noua politică sovietică „realistă în cel mai înalt grad”, fiind de acord cu intențiile rușilor de a ocupa unele teritorii străine „cu forța sau prin fraudă înainte de a fi atacați”³³.

Pentru a îndepărta o mai veche atmosferă nefavorabilă – determinată de părăsirea postului, în februarie 1938, de către Butenko, fost însărcinat *ad-interim* la Legația sovietică din București – România a încercat să lărgescă raporturile de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică.

²⁹ *Ibidem*, f. 170.

³⁰ Ilie Dugan, *Cronica evenimentelor anilor 1940-/941*, mss., Arhivele Naționale, filiala județeană Iași (în continuare A.N.L), fond „frații Dugan”, vol. I, p. 423.

³¹ A.N.I.C., fond P.C.M., *loc. cit.*, f. 139.

³² G. A. Deborin, *Al doilea război mondial*, București, 1960, p. 83–84.

³³ Winston Churchill, *Al doilea război mondial*, vol. I, București, 1996, p. 158.

La sfârșitul unei convorbiri cu Vladimir Potemkin, adjunctul lui Molotov, Gh. Davidescu a subliniat „interesul pe care Guvernul român îl atașează numirii unui Ministru al U.R.S.S. la București [...]”³⁴. Pe ordinea de zi a Kremlinului figurau însă cu totul alte priorități ce aveau în vedere exercitarea de presiuni asupra Finlandei urmată de reactualizarea „problemei Basarabiei”.

În primul caz lucrurile nu se vor rezolva la fel de simplu cum s-a petrecut cu cele trei state baltice. Conducătorii delegației finlandeze, ce au negociat în perioada octombrie-noiembrie la Moscova, vor respinge pretențiile teritoriale sovietice, invocând statutul de neutralitate a țării³⁵. În același timp, se va semnala mobilizarea unor importante forțe aparținând Armatei Roșii la granițele noastre de nord-est, ce indica faptul că la terminarea negocierilor cu Finlanda se va produce un atac împotriva României. La mijlocul lunii octombrie, generalul Palasse îi confirma ministrului român la Moscova, Gh. Davidescu, informațiile asupra „concentrării a trei grupuri de armată sovietică în apropierea frontierei ruso-române: *primul la nord de Cernăuți* (s.n.), al doilea – cu șase divizii motorizate și alte unități – la 140 km la Răsărit și al treilea în lungimea căii ferate Tiraspol-Odessa”³⁶. De asemenea, se va constata o intensificare a activității serviciilor secrete bolșevice în provinciile vecine cu Uniunea Sovietică. La sfârșitul lui septembrie 1939 a fost arestată la Cernăuți o întregă rețea de spionaj – instruită și apoi trimisă în țară de Centrul de informații din Kiev – ce trebuia să transmită date cu caracter militar prin intermediul unui aparat de emisie-recepție³⁷.

Deoarece convorbirile diplomatice ruso-finlandeze pe tema rectificărilor de frontieră nu au dat nici un rezultat, Armata Roșie va

³⁴ A.N.I.C., *loc. cit.*, f. 66.

³⁵ Vezi Aurel Preda-Mătășaru, *Finlanda: Războiul iernii* (1), în „Revista de istorie militară” (în continuare R.I.M.), Nr. 1/1991, p. 31.

³⁶ A.N.I.C., *loc. cit.*, f. 89.

³⁷ Cristian Troncoță, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, București, 1997, p. 332–333.

invada Carelia la 30 noiembrie, după ce, în urmă cu două zile, fusese anulat în mod unilateral tratatul de neagresiune din 1932³⁸.

În speranța unei rezolvări rapide a conflictului, liderii de la Kremlin urmăreau să treacă neîntârziat la consolidarea flancului de sud al imperiului. Potrivit corespondentului de presă american, William Shirrer, conducerea Uniunii Sovietice, convinsă fiind că Armata Roșie va ajunge într-o săptămână la Helsinki, a fixat chiar data de 6 decembrie pentru atacul asupra Basarabiei³⁹. În pofida declarațiilor unor înalte oficialități române, planurile armatei nu prevedeau apărarea Basarabiei, ci doar acțiuni de întârziere la Nistru și pe căile de invazie – ce trebuiau executate de două divizii de cavalerie – rezistența principală în cazul unui atac sovietic urmând a fi organizată pe Prut⁴⁰. Astfel, ocuparea sudului Poloniei, ce amenința în mod direct „Țara Fagilor”, dădea o lovitură suplimentară sistemului defensiv dinspre răsărit al țării făcând problematică o apărare eficientă a Basarabiei.

Cu toate că Moscova a evitat să facă cea mai mică aluzie la Bucovina, pericolul era la fel de real și în cazul acestei provincii românești, în primul rând pentru partea sa nordică (interfluviul dintre Nistru și Prut) care, în cazul anexării Basarabiei la U.R.S.S., reprezenta *un coridor de legătură inevitabil* cu Galiția sovietică. Acest fapt nu a fost trecut cu vederea de unii observatori străini, familiarizați cu istoria regiunii, ce intuiau sensul ultimelor schimbări teritoriale din centrul și sud-estul Europei. Un exemplu elocvent îl reprezintă articolul apărut în aprilie 1940 în revista americană „Foreign Affairs” – semnat de Philip E. Mosely, profesor la Universitatea Cornell, care a petrecut un an în România ca trimis al Fundației Rockefeller – în care se arăta: „*De când Sovietele au*

³⁸ Liddell Hart, *Istoria celui de-al doilea război mondial*, vol. I, București, f.a., p. 67.

³⁹ Alexandru Cretzianu, *op. cit.*, p. 214.

⁴⁰ Florin Constantiniu, Alesandru Dușu, Mihai Retegan, *România în război. 1941–1945. Un destin în istorie*, București, 1995, p. 30.

*anexat sudul Poloniei, viitorul Bucovinei tinde să fie legat, ca niciodată înainte, de cel al Basarabiei*⁴¹.

În condițiile în care aliații occidentali erau preocupați de sporirea capacității proprii de apărare, motiv pentru care nu-și mai puteau onora comenzile de material militar către guvernul de la București, statul român a trebuit să facă un efort considerabil pentru a începe să-și doteze forțele armate în conformitate cu cerințele războiului modern. Pentru a obține o parte din sumele necesare, va fi lansat un împrumut de înzestrare a oștirii ce s-a încheiat la 10 februarie 1940 cu peste 10 miliarde lei subscriși⁴². La 26 februarie 1940 va apărea Decretul-lege pentru organizarea și funcționarea Ministerului Înzestrării Armatei, organism ce avea rolul „de a înzestra armata cu tot armamentul, echipamentul și materialele de toate categoriile necesare apărării naționale [...]”⁴³. De asemenea, la începutul anului 1940, s-a trecut la ridicarea unui brâu de fortificații ce se întindea din preajma Aradului, în semicerc, până la Cetatea Albă⁴⁴. Marele Stat Major, prin adresa Nr. 9079 din 2 decembrie 1939, comunica Armatei 3 ordinul Ministerului Apărării Naționale pentru continuarea în timpul iernii a lucrărilor de organizare a terenului, cu specificația ca „pe timp de ger mare să se lucreze în păduri”⁴⁵. În a doua jumătate a lunii februarie vor sosi detașamente de săpători la Lucavița de Jos, Jadova de Sus, Ropcea, Maidan, Iordănești, Dumbrava Roșie și în alte localități din nordul Bucovinei⁴⁶. Lucrările în această regiune, precum și pe Nistrul inferior, vor continua până la 18 iunie 1940.

⁴¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Conferința de Pace, vol. 124, 1946, f. 416.

⁴² Constantin I. Kirițescu, *România în al doilea război mondial*, ed. Gh. Buzatu, vol. I, București, 1995, p. 95.

⁴³ C. Hamangiu, *Codul General al României*, vol. XXVIII, 1940, București, 1941, p. 238.

⁴⁴ Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913–1947*, București, 1980, p. 507.

⁴⁵ A.M.R., *loc. cit.*, p. 58.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 78.

În Bucovina a activat Sectorul militar 11, cu reședința la Rădăuți, care va executa doar 24 din cele 498 de cazemate prevăzute, adică 5% din necesar (s.n.).

Sfârșitul ostilităților în nordul Europei, cu toată rezistența eroică condusă de mareșalul Mannerheim, va constitui un moment critic pentru statele balcanice și în special pentru România, ce se găsea de acum în „prima linie”, pe direcția tradițională de expansiune a imperialismului rus⁴⁷. Acest moment a permis Kremlinului să deschidă în mod oficial problema Basarabiei, dar experiența finlandeză – în condițiile în care era greu de întrevăzut un succes rapid al germanilor în Apus – a imprimat demersului sovietic un ritm lent și o anumită doză de incertitudine. Cu ocazia cuvântării pe care a ținut-o în fața membrilor Sovietului Naționalităților în ziua de 29 martie 1940, Molotov a declarat că U.R.S.S. nu are un pact de neagresiune cu România, fapt ce se explică „prin existența unei chestiuni litigioase nerezolvate, aceea a Basarabiei [...]”⁴⁸. Prin negarea existenței unui pact de neagresiune între Uniunea Sovietică și România, șeful diplomației sovietice ignora cu bună știință obligațiile ce decurgeau dintr-o serie de tratate internaționale semnate de ambele țări (vezi Protocolul de la Moscova din 9 februarie 1929 și Convenția încheiată la Londra în 3-4 iulie 1933)⁴⁹ care, nefiind denunțate în mod expres, continuau să reglementeze relațiile bilaterale. Contrar tonului său moderat, discursul lui Molotov indica în mod cert că Moscova era decisă să revizuiască *prin orice mijloace* statutul teritorial al României.

Sporirea amenințării sovietice nu a trecut neobservată de locuitorii Bucovinei, inclusiv de minoritari care, în cea mai mare parte, nu dovedeau nici cea mai mică dorință de a fi „eliberați”.

⁴⁷ *Veterani pe drumul onoarei și jertfei (1941–1945). Spre cetățile de pe Nistru. Mărturii, episoade, documente privind acțiunile Armatei Române în campania de eliberare a Basarabiei, nordului Bucovinei și Ținutului Herța. 22 iunie-26 iulie 1941*, București, 1996, p. 47.

⁴⁸ Alexandru V. Boldur, *Basarabia românească*, București, 1943, p. 162.

⁴⁹ Vezi „Monitorul Oficial”, Nr. 70 din 27 martie 1929, p. 2418 și Nicolae Titulescu, *op. cit.*, p. 507 și urm.

La 30 martie 1940, cu prilejul unei întrevederi cu Wilhelm Filderman, dr. Nicolae Lupu a fost informat că „vreii din Cernăuți pleacă pe un cap de frica unei apropiate ocupații rusești”⁵⁰. Populația huțânească din regiunea de munte – preciza la 4 aprilie 1940 maiorul C. Drăgulănescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Rădăuți – afirmă că „nu există o țară mai bună și mai indulgentă ca România, așa că la semnalul dat, își vor da viața pentru apărarea României Mari”⁵¹.

Drept dovadă a sincerității acestei atitudini, locuitorii comunei Putila s-au înscris, fără a fi forțați de organele fiscalului, cu suma de 200 mii lei la înzestrarea armatei⁵².

Pentru Kremlin însă – așa cum i-a declarat Molotov la 15 aprilie 1940 ambasadorului german Werner von der Schulenburg – „această chestiune (a Basarabiei - n.n.) nu este *sur le tapis*”⁵³. Totodată, însărcinatul sovietic pentru afaceri străine la Roma, Helfant, a căutat să liniștească aprehensiunile diplomatului român Raoul Bossy, încercând să-l convingă că un atac rusesc este „improbabil”, iar discursul lui Molotov reprezintă „o invitație la vals” pentru reglementarea raporturilor dintre cele două țări⁵⁴. Potrivit informațiilor obținute de un diplomat dintr-o țară neutră de la Molotov, Uniunea Sovietică conta pe o cedare teritorială din partea României, dar nu excludea „obținerea dreptului de a-și amplasa garnizoane, în anumite zone din nord (s.n.) și de a avea reprezentanțe și, probabil, trupe în porturile române”⁵⁵. Cedarea unor baze militare constituia tot o problemă teritorială, iar exemplul baltic nu făcea deloc agreabilă ideea acceptării unei asemenea propuneri sovietice.

⁵⁰ Ioan Hudiță, *Jurnal politic (1 ianuarie 1940–6 septembrie 1940)* ed. Dan Berindei, Iași, 1998, p. 102.

⁵¹ A.N.I.C., fond I.G.J., d. 56/1939, f. 244.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Basarabia 1940. Documente*, ed. L. Bulat, Chișinău, 1991, p. 17.

⁵⁴ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică*, vol. II, 1938–1940, ed. Stelian Neagoe, București, 1993, p. 230–231.

⁵⁵ Valeriu Fl. Dobrinescu, *op. cit.*, p. 146.

Toate aceste semnale lăsau să se înțeleagă că Moscova va încerca să realizeze în etape aspirațiile sale, dar și faptul că *erau vizate regiuni nerevendicate în mod oficial, printre care și Bucovina.*

Situația dificilă în care se găsea statul român continua să constituie un subiect abordat cu predilecție de presa din străinătate. Astfel, ziarul „*Sunday Chronicle*” va publica o întreagă pagină cu fotografii și un articol semnat de viitorul premier britanic Winston Churchill, intitulat în mod sugestiv *Drama României*⁵⁶.

În acest context, Germania va deveni din ce în ce mai îngrijorată de posibilitatea periclitării propriilor interese din sud-estul Europei. Miza petrolului, dar și poziția geostrategică excepțională a țării noastre putea în orice moment determina conducerea Wehrmachtului să opteze în favoarea unui „război pentru România, nu împotriva României”⁵⁷. Drept urmare, zvonurile cu privire la o intervenție militară străină și o viitoare împărțire a României erau tot mai frecvente. Ziaristul american Walo Stefanski Arthur – ce a intrat în țară prin punctul de frontieră Orășeni la sfârșitul lui ianuarie 1940 – a declarat organelor de poliție din localitate că „în orașul Lwow circulă zvonul că România va fi împărțită între Germania și Rusia, rușii urmând să ocupe Basarabia, iar Germania restul țării”⁵⁸. Ministrul de externe italian Galeazzo Ciano va fi informat de trimisul Budapestei, Baranyay, că, în condițiile unui previzibil atac rusesc în Basarabia, Germania a cerut drept de trecere pentru trupele sale care urmează să ocupe regiunile petrolifere românești⁵⁹. Totodată, Ungaria primea avansuri și din partea sovieticilor, la Radio Moscova vorbindu-se frecvent că trupele Armatei Roșii vor porni la luptă pentru Basarabia împreună cu „armatele ungurești viteze și cavaleriești”⁶⁰.

⁵⁶ A.N.I.C., fond Ministerul Propagandei Naționale (în continuare M.P.N.), d. 1081/1939 1940, f. 36.

⁵⁷ Franz Halder, *Jurnal* (1939–1942), ed. Elit, 1998, p. 109.

⁵⁸ A.N.I., fond Rezidența Regală a Ținutului Prut, d. 36/1940, f. 97.

⁵⁹ Conte Galeazzo Ciano, *Jurnal politic*, Ed. Elit, f.a., p. 182.

⁶⁰ Ion Constantin, *România, marile puteri și problema Basarabiei*, București, 1995, p. 56.

Din nefericire, oamenii politici de la București nu se vor folosi la momentul oportun de avantajele factorului petrol – acest veritabil *sine qua non* al războiului modern – sau de consecințele conturării tot mai clare a liniei Prutului ca limită a zonei de influență sovietice.

La semnalele neliniștitoare ce soseau pe diverse canale diplomatice se vor adăuga concentrările masive de trupe militare sovietice la granița comună. Șeful secției consulare a Legației României de la Moscova, Dan Telemac, informa Bucureștii la începutul lunii aprilie asupra prezenței unor importante forțe rusești în regiunea Lvov-ului și cea învecinată cu Rusia Subcarpatică, atenționând: „*Armata Roșie face intense pregătiri pentru un eventual atac împotriva României, de la Nord la Sud, adică prin Bucovina de-a lungul văilor [...]*”⁶¹. Un motiv în plus de îngrijorare pentru autoritățile române îl constituia intenția vădită a Kremlinului de a crea în mod artificial un *casus belli*, tactică folosită și în cazul Finlandei. În 10 aprilie 1940, șeful *Narkomindel*-ului, Viaceslav Molotov, l-a convocat pe Gh. Davidescu pentru a-i înmâna o listă cu pretinse incidente provocate de grănicerii români, ocazie cu care va remarca pe un ton sever că „guvernul sovietic nu poate permite repetarea unor astfel de incidente”⁶². În urma tot mai deselor provocări, care în realitate veneau din partea sovieticilor, comandantul Legiunii de Jandarmi Rădăuți va recomanda subordonaților „să ocolească toate ocaziunile de a provoca sau de a fi provocați”⁶³.

În aceste condiții, guvernul român va continua să fie preocupat de posibilitățile respingerii unei agresiuni străine din orice parte ar veni ea. La data de 19 aprilie 1940, suveranul român Carol al II-lea va convoca la Palat pe președintele Consiliului de Miniștri, Gh. Tătărescu, pe ministrul Casei regale, Ernest

⁶¹ *Ibidem*, p. 59.

⁶² Alexandru Cretzianu, *op. cit.*, p. 68 și 223–224.

⁶³ A.N.I.C., fond I.G.J., *loc. cit.*, f. 6. În legătură cu incidentele provocate de sovietici în nordul Bucovinei vezi și Adrian Brișcă, *Raporturi de graniță sovieto-române, noiembrie 1918 - iunie 1941*, în „Arhivele Totalitarismului”, Nr. 1/1996, p. 53–54.

Urdăreanu și pe Grigore Gafencu. Cu acest prilej a fost dezbătută situația țării, adoptându-se hotărârea să se opună rezistență armată în cazul unui atac german, dar și în cel al unei invazii sovietice⁶⁴. De asemenea, extinderea ostilităților în nordul Europei demonstra faptul că neutralitatea nu mai era o garanție pentru menținerea suveranității și integrității teritoriale .

Pregătirea atacului sovietic împotriva României – așa cum se preciza într-o notă informativă a Secției a II-a din cadrul Marelui Stat Major – a fost susținută de „o intensă activitate de spionaj pe întreg teritoriul țării și în special în Bucovina și Basarabia”⁶⁵. În acest scop, Uniunea Sovietică a sporit infiltrarea de agenți și va mobiliza propria „coloană a V-a” din țară reprezentată de P.C.d.R. La 8 mai 1940, Comitetul Executiv al Kominternului va adopta *Directivele pentru Partidul Comunist Român* prin care era criticată lozincă „apărării granițelor” și se reactualiza mai vechea idee a „dreptului naționalităților de a dispune de ele însele până la despărțirea de statul român”⁶⁶. Moscova urmărea ca acțiunea sa cu caracter anexionist să fie considerată ca un act „eliberator” a minorităților „asuprite” și să se bucure de un cât mai larg sprijin din partea populației locale. Drept urmare, s-a trecut la intensificarea propagandei antiromânești și la pregătirea grupărilor teroriste ce vor acționa imediat după transmiterea ultimatumului la sfârșitul lunii iunie 1940.

Contracurarea activității comuniste a fost una din problemele principale ce vor sta pe ordinea de zi a Consfătuirii consultative a autorităților militare și civile ale Ținutului Suceava, ce s-a desfășurat la Cernăuți în 22 ianuarie 1940. Cu această ocazie s-a hotărât identificarea și urmărirea propagandiștilor și agitatorilor, adoptarea de măsuri de contrapropagandă, îndepărtarea din sectorul C. 10 Armată a indivizilor ce fac propagandă comunistă sau pentru trecerea românilor în U.R.S.S. ș.a.⁶⁷ Datorită întăririi măsurilor de

⁶⁴ Grigore Gafencu, *Preliminarii la războiul din răsărit*, București, 1996, p. 281.

⁶⁵ Gh. Buzatu, *Români în arhivele Kremlinului*, București, 1996, p. 206.

⁶⁶ Mihai Fătu, *Alianțe politice ale Partidului Comunist Român. 1944–1947*, Cluj Napoca, 1979, p. 67–68.

⁶⁷ A.N.S., fond Prefectura jud. Rădăuți, d. 2/1940, f. 3–4.

siguranță, numeroși agenți bolșevici vor fi descoperiți și arestați. În nordul Bucovinei – preciza o Notă a S.S.I din 8 martie 1940 – autoritățile au depistat o organizație comunistă la Nepolocăuți (jud. Cernăuți), condusă de dr. Denber Mendel, ce avea ramificații și în alte localități din apropiere⁶⁸.

După toate probabilitățile, înainte de desfășurarea operațiunilor militare, a fost pregătit din timp o parte din aparatul administrativ pentru regiunile ce urmau să fie „eliberate”. În localitatea Cozmeni (jud. Cernăuți) va fi trimis „tovarășul” Șar M. (fost deținut în închisorile românești înainte de emigrarea sa în Rusia) care a activat luni de zile în clandestinitate, iar după ocuparea nordului Bucovinei a ajuns membru al nomenclaturii comuniste din Regiunea Cernăuți⁶⁹. Nu au lipsit nici unele „inițiative” locale ce aveau în vedere preluarea conducerii în Bucovina în eventualitatea unei ocupații rusești. Astfel, în urma unei consfătuiri ce s-a desfășurat la Zastavna (jud. Cernăuți), se va stabili ca Isac Leibmann să fie numit primar, Hugo Neuman ajutor de primar, iar Chaim Finchental secretar și comisar⁷⁰.

În ziua de 10 mai 1940, germanii vor declanșa o ofensivă fulgerătoare în Vest ce se baza pe folosirea unor mari unități blindate de străpungere, care acționau în strânsă legătură cu bombardierele în picaj, considerată pe bună dreptate de istorici „una din capodoperele artei militare pe plan mondial”⁷¹.

Atacul nazist, ce nu a întâlnit o opoziție serioasă din partea aliaților, a produs consternare și derută în rândul factorilor de decizie de la București, iar în scurt timp, prin consecințele sale, va modifica precarul echilibru din zona Balcanilor.

Puși în fața acestor realități, tot mai mulți oameni politici sau cadre din conducerea armatei române – care nu au avut niciodată o atitudine filogermană – vor ajunge la concluzia că o apropiere de

⁶⁸ Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 447.

⁶⁹ Arhivele Naționale, filiala județeană Dolj, fond Prefectura jud. Dolj, d. 363/1940, f. 309.

⁷⁰ A.N.I.C., fond I.O.I., d. 74/1939, f. 197.

⁷¹ James L. Stokesbury, *Scurtă istorie a celui de-al doilea război mondial*, București, 1993. p.75.

Reich este în măsură să constituie o contrapondere împotriva pericolului sovietic. În consecință, guvernul de la București și regele au început „o penibilă și șovăitoare încercare de a câștiga bunele grații ale lui Hitler”⁷². La 27 mai va fi semnat Pactul petrol – armament (*Ölpakt*)⁷³ dar, după cum se va dovedi în curând, consolidarea pozițiilor economice ale Germaniei în economia românească nu a adus nici un avantaj de natură politică țării. Grigore Gafencu, ce nu putea să adere la recenta *Realpolitik*, își va prezenta demisia din fruntea Ministerului Afacerilor Externe, locul său fiind luat, la 1 iunie, de inginerul Ion Gigurtu, „cunoscut a fi persoana grata a naziștilor”⁷⁴.

În urma ordinelor primite, în perioada 15 aprilie – 10 iunie, trupele sovietice din componența Frontului de Sud, condus de generalul G.K. Jukov, vor fi concentrate treptat în apropierea graniței cu România⁷⁵.

Activitatea febrilă a acestor unități militare consta în ameliorarea căilor de comunicații rutiere și feroviare, evacuarea satelor din preajma Nistrului, mișcări masive de forțe, recunoașteri terestre și aeriene etc.⁷⁶ O notă informativă din 7 iunie 1940 a Statului Major al Armatei 3 constata că zborurile ilegale ale avioanelor sovietice în spațiul aerian românesc au căpătat „caracterul unui sistem de lucru”⁷⁷.

La 16 iunie 1940, generalul Iosif Iacobici, comandantul Armatei 3, împreună cu ministrul apărării naționale, Ioan Ilcuș, și cel al înzestrării armatei, Victor Slăvescu, au plecat la Rădăuți și

⁷² Mihail Sturdza, *România și sfârșitul Europei. Amintiri din țara pierdută*, Alba-Iulia-Paris, 1994, p. 162.

⁷³ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea a II-a, București, 1988, p. 1082.

⁷⁴ A.N.I.C., fond M.P.N., *loc. cit.*, f. 73.

⁷⁵ *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994*, eds., Ioan Scurtu și colab., București, 1994, p. 282.

⁷⁶ Maria Sinescu, *Vara dramatică a poporului român*, în R.I.M., Nr.5, 1991, p. 11.

⁷⁷ Ioan Scurtu, C. Hlihor, *Anul 1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru*, București, 1992, p. 23; vezi și Adrian Brișcă, *op. cit.*, p. 55.

Seletin pentru a vizita lucrările de fortificații, iar de aici la Cernăuți, unde vor asista la o paradă militară⁷⁸.

Pe măsură ce sporeau presiunile străine la frontierele României, aspectele legate de siguranța militară se regăseau tot mai des și pe agenda de lucru a unor cadre cu funcții de răspundere din Bucovina. La 7 mai 1940 s-a desfășurat la Cernăuți, sub președinția rezidentului regal Gh. Flondor⁷⁹, ședința *Consiliului de Colaborare al Ținutului Suceava* la care vor participa peste 50 de persoane din conducerea unor instituții civile și militare⁸⁰.

Printre problemele privind paza teritoriului ce au fost abordate se numără: organizarea de echipe înarmate pentru „pararea tacticii insurecționale”; instruirea populației pentru combaterea tulburărilor interne; executarea unor exerciții de alarmare cu „momente” de greve, ocuparea unor autorități prin surprindere, revolte, lansarea de parașutiști sau manifeste; stadiul în care se găsește pregătirea operațiilor în caz de evacuare ș.a.⁸¹ Cu cele mai multe din situațiile anticipate cu această ocazie, autoritățile române se vor confrunta în zilele tragice ce au urmat ultimatumului sovietic. Dacă șefii unor instituții au fost informați despre unele aspecte generale legate de o eventuală evacuare, nu a fost luată nici o măsură pentru a pregăti, din punct de vedere moral și material, populația în vederea crizei ce amenința să izbucnească. Tratarea superficială a unor probleme de o asemenea importanță, atât la nivel central cât și local, va avea repercusiuni dintre cele mai grave pentru locuitorii Basarabiei și nordului Bucovinei, dar și în cazul administrației sau trupelor dislocate în cele două provincii.

La 2 iunie 1940 a sosit răspunsul Berlinului la Memoriul din 28 mai ce a spulberat speranțele că Reichul poate reprezenta un

⁷⁸ A.M.R., *loc. cit.*, p. 106.

⁷⁹ *Gheorghe Flondor* (1892–1976). Aparținând unei familii care a dat figuri marcante ale culturii și patrioți înflăcărați, fostul rezident regal va trece după război prin infernul închisorilor comuniste; vezi Mihai-Pânzaru Bucovina, *Gheorghe Flondor, ultimul rezident regal al Bucovinei, Rădăuți, 2000, passim*.

⁸⁰ A.N.S., *loc. cit.*, f. 25.

⁸¹ *Ibidem*, f. 18.

sprijin efectiv împotriva colosului de la Răsărit. Dimpotrivă, va fi lansat un semnal clar că sosise vremea scadenței și pentru poporul român prin următoarea întrebare: „Dacă și în ce măsură, România va fi dispusă a discuta eventualele dorințe de revizuire ale vecinilor săi, ca de pildă a Rusiei, în chestiunea Basarabiei”⁸².

Germania nu avea posibilitatea de a se opune ca Moscova să obțină ceea ce ea însăși a recunoscut ca aparținând sferei de influență sovietice, dar dorea ca aceasta din urmă să nu acționeze unilateral și în cursul unor eventuale tratative ruso-române să i se solicite intervenția pentru a exploata desfășurarea evenimentelor în avantaj propriu. *Considerăm că, în aceste condiții, o atitudine fermă a guvernului de la București ar fi fost în măsură să salveze Bucovina, provincie care nu era nominalizată în Protocolul adițional secret din 23 august 1939.*

Pentru a ieși din izolarea în care se găsea, guvernul român a încercat și o îmbunătățire a relațiilor cu Uniunea Sovietică prin încheierea unui nou acord comercial. Propunerea pe care a făcut-o la 1 iunie 1940 ministrul român la Moscova, Gh. Davidescu, va fi respinsă de Molotov ce nu o considera „de actualitate” și pe motiv că „ambele state produc aceleași articole principale: petrol, grâu etc.”⁸³ Imperiul comunist nu mai avea nici un interes în direcția dezvoltării relațiilor bilaterale, din moment ce se pregătea intens pentru a acapara străvechi teritorii românești, împreună cu resursele lor naturale și întregul potențial economic și demografic.

În prima decadă a lunii iunie, Kremlinul va adopta decizia de a interveni militar împotriva României, întreaga operațiune revenind Frontului de Sud, care cuprindea armatele 12, 5 și 9, având în frunte pe generalul Jukov⁸⁴.

Comandamentul militar al Armatei Roșii a întocmit două variante de acțiune ce luau în calcul ipoteza respingerii, respectiv pe cea a acceptării de către guvernul de la București a pretențiilor teritoriale. Prima variantă, elaborată la 17 iunie 1940, prevedea că

⁸² Alexandru Cretzianu, *op. cit.*, p. 225.

⁸³ *Basarabia 1940 ...*, p. 22.

⁸⁴ *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia. Culegere de documente*, ed. Valeriu Matei, Chișinău, 1991, p. 26.

sovieticii, „printr-o ofensivă vertiginosă executată de pe linia Nistrului, urmau să elibereze cu arma în mână Bucovina și Basarabia”, iar în cazul „rezolvării pe cale pașnică a problemei” urma să fie introdusă în cele două provincii doar o parte din trupe⁸⁵. *Prin urmare, obiectivele planurilor militare depășeau intențiile făcute publice de Molotov în cuvântarea din 29 martie, Moscova pregătindu-se și pentru anexarea întregii Bucovine.*

În același timp au fost intensificate măsurile ce aveau în vedere destabilizarea spatelui viitorului front. Organele de poliție aveau informații că, în caz de mobilizare, unii funcționari minoritari de la C.F.R. sunt instruiți să se intereseze de transporturile militare și să „paralizeze mersul regulat al trenurilor prin orice mijloace”⁸⁶. La mijlocul lunii iunie va fi arestat evreul Isac Merbaum ce propaga ideile comuniste printre locuitorii de pe valea Moldoviței, pe care încerca să-i convingă că în teritoriile ocupate de Armata Roșie populația este fericită, deoarece „s-au ridicat averile de la cei bogați și s-au dat la cei săraci” și că în curând „vor trece (la sovietici - n.n.) chiar Regimente întregi”⁸⁷.

După înfrângerile repetate suferite de forțele franco-britanice și dezastrul de la Dunkerque, situația României devenea pe zi ce trecea tot mai dramatică. La 4 iunie, Reginald Hoare, ministrul britanic la București, telegrafia *Foreign Office*-ului în legătură cu informația obținută de la primul ministru român, Gh. Tătărescu, ce și-a exprimat opinia că în urma consolidării Reichului în Europa „guvernul sovietic ar putea să ceară Basarabia și Bucovina, independent de dorințele Germaniei [...]”⁸⁸.

Conducerea armatei era, de asemenea, conștientă de faptul că o viitoare înaintare rusească amenința și Bucovina.

Într-o sinteză din 19 iunie 1940, specialiști din cadrul Marelui Stat Major emiteau ipoteza că, în noile condiții internaționale, este posibil ca Uniunea Sovietică să-și îndrepte atenția asupra țării noastre „propunându-și să respingă pe români

⁸⁵ *Ibidem*, p. 26 și urm.

⁸⁶ A.N.S., fond Poliția orașului Rădăuți, d. 1/1940, f. 37.

⁸⁷ Idem, fond Prefectura jud. Câmpulung, d. 29/1940, f. 24.

⁸⁸ Valeriu Fl. Dobrinescu, *op. cit.*, p. 259.

din Basarabia și Bucovina și eventual chiar să ducă frontul pe Carpații Răsăriteni [...]”⁸⁹. Cu toate că existau mari deficiențe în ceea ce privește dotarea cu

tehnică militară și armament, starea de spirit a armatei române era în favoarea rezistenței ferme în cazul unei invazii inamice. Ordinele și directivele primite de unitățile militare dislocate la frontiere se axau pe cerința de a se opune rezistență fermă dacă teritoriul statului român va fi invadat. Această idee a fost reafirmată comandanților și șefilor de state majore din fruntea marilor unități ce se găseau în cele două provincii cu ocazia unei consfătuiri care s-a desfășurat în ziua de 22 mai 1940 la București⁹⁰.

Încetarea *de facto* a rolului Occidentului ca factor de putere și fixarea grosului armatei germane în Apus va produce un veritabil dezechilibru geostrategic în Europa răsăriteană de care s-a grăbit să profite Moscova. În perioada 15-17 iunie – după ce în prealabil au fost acuzate de „încălcarea grosolană a tratatelor de asistență mutuală”, – Lituania, Letonia și Estonia sunt ocupate de trupele ruse⁹¹. În acest fel, U.R.S.S.-ul dobânda poziții cheie, de unde putea supraveghea traficul naval pe Marea Baltică și amenința direct Prusia Orientală. În mod fatal, declanșarea unei acțiuni a Armatei Roșii pe flancul de Sud, împotriva României, nu era de acum decât o chestiune de zile. Presiunea militară la granițele de nord-est a crescut considerabil din a doua jumătate a lunii iunie și nu mai lăsa nici o îndoială asupra intențiilor vecinului de la Răsărit. În lucrarea intitulată *Sinteză cu studiul ultimelor măsuri militare ale U.R.S.S. în preajma frontierei române*, datată 22 iunie 1940, se trăgea un semnal de alarmă în legătură cu intensificarea activităților Armatei Roșii ce „lasă să se întrevadă că rușii pregătesc un război ofensiv contra României”⁹².

Deosebit de îngrijorătoare erau manevrele sovietice din preajma Bucovinei. Astfel, în regiunile Kuty-Vijnița, podul C.F.

⁸⁹ *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859–1947*, București, 1994, p. 285.

⁹⁰ Ioan Scurtu, C. Hlihor, *op. cit.*, p. 49–50.

⁹¹ G. A. Deborin, *op. cit.*, p. 125.

⁹² Maria Sinescu, *op. cit.*, p. 11.

Sniatyn, Serafinace au fost executate recunoașteri aeriene și terestre, iar dispozitivul militar va fi întărit prin sosirea de noi trupe⁹³.

În condițiile în care deplina izolare politico-diplomatică a României a devenit un fapt împlinit, în rândurile cercurilor guvernamentale de la București s-a creat un anumit *curent defetist* ce nu a făcut decât să slăbească și mai mult puterea de rezistență în fața apropiatei lovituri pregătite în cele mai mici amănunte de Uniunea Sovietică. Pe parcursul unei discuții purtate cu reprezentantul Reichului, Wilhelm Fabricius, la 25 iunie 1940, ministrul de externe Ion Gigurtu i-a declarat: „Rezistența, datorită stării armatei care de abia acum se formează și datorită lipsei de avioane și piloți pregătiți, este lipsită de sens”⁹⁴, precizare pe care germanii o vor transmite probabil la Moscova. În aceeași zi, Gh. Tătărescu îi raporta suveranului român că „moralul trupelor este admirabil, dar nu avem putință de a rezista unui atac rusesc cu forțele ce le avem [...]”⁹⁵. Starea de spirit a factorilor de decizie din metropola de pe malurile Senei – ce a contribuit la rapida prăbușire a Franței – părea să se transmită în mod irezistibil omologilor lor din „Micul Paris”. Potrivit opiniei noastre, „defecțiunea” ce a eliminat posibilitatea aplicării „modelului Mannerheim” a intervenit la cel mai înalt nivel cu câteva zile înainte de primirea notelor ultimative. Astfel, intrarea în acțiune a Uniunii Sovietice nu a mai putut fi împiedicată, din moment ce noțiunile de neagresiune, independență, integritate erau de domeniul trecutului, iar mecanismul declanșat prin semnarea înțelegerilor de la Moscova continua să funcționeze aparent ireproșabil.

Pactul Molotov-Ribbentrop care, prin prevederile sale secrete, decidea soarta Basarabiei, va plasa și extremitatea nordică a Moldovei în proximitatea unei zone extrem de labile din punct de vedere geopolitic ce corespundea cu regiunea tampon unde Reichul hitlerist și Imperiul sovietic își delimitaseră în mod arbitrar propriile

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Istoria Basarabiei...*, p. 286.

⁹⁵ *Carol al II-lea. Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. II, 1939–1940, eds. Marcel-Dumitru Ciucă, Narcis Dorin Ion, București, 1996, p. 197.

zone de influență. Ocuparea Galiției la începutul celei de a doua conflagrații mondiale a avut ca efect imediat și „învăluirea” de către U.R.S.S. a Bucovinei, care era de acum – cel puțin partea sa dintre Prut și Nistru – direct vizată în cazul deschiderii problemei Basarabiei. Din punct de vedere strategic, înaintarea sovietică spre Apus transforma Bucovina într-un spațiu de manevră obligatoriu al Armatei Roșii pentru „întoarcerea” dispozitivului românesc defensiv de pe Nistru.

Concentrările masive de forțe militare și repetatele manevre ale trupelor sovietice din preajma fostei granițe româno-polone au alarmat Marele Stat Major și cercurile guvernamentale de la București ce vor deveni conștiente de pericolul ce amenința această provincie. Pregătirea agresiunii împotriva României a fost însoțită de intensificarea propagandei comuniste, a actelor de spionaj și a altor acțiuni ce urmăreau subminarea suveranității statului român în ținut. În mod aparent surprinzător, discursul comunist va face loc retoricii naționaliste, urmărindu-se atragerea simpatiilor minorității ucrainene în numele căreia Kremlinul va revendica la momentul oportun cele două provincii românești.

Asemenea partenerilor săi naziști, Uniunea Sovietică se va delimita treptat de fostele tratate și angajamente internaționale pentru a putea trece la înfăptuirea unor mai vechi ambiții teritoriale. Rezistența finlandeză a amânat planurile lui Stalin dar, la 29 martie 1940, va fi dezgropată „secură războiului” în chestiunea Basarabiei. Dacă în mod oficial demersul sovietic nu depășea cadrul unui *restitutio in integrum*, diverse semnale de ordin diplomatic sau militar indicau faptul că Moscova plănuia și anexarea Bucovinei.

În tot acest timp, ca urmare a colaborării dintre cele două puteri totalitare, reperatele politico-teritoriale trasate la Versailles dispăreau treptat de pe harta Europei. În aceste condiții, la fel ca la sfârșitul veacului al XVIII-lea, „Țara Fagilor” tindea să devină o victimă a propriei poziții geografice, Moscova dorind un *culoar strategic* care să lege Basarabia de Galiția. Ca și atunci, diplomația secretă și agresiunea vor sta la baza noului rapt în jurul căruia istoriografia sovietică a creat mitul „eliberării” Bucovinei de către

Armata Roșie. Astfel, după două decenii de la reîntregirea în hotarele ei firești, Bucovina se găsea din nou, în primăvara anului 1940, într-un punct de răscruce a destinului său. Înfrângerea aliaților occidentali – care prin garanțiile din aprilie 1939 au temporizat într-o oarecare măsură revizionismul sovietic – deschidea calea spre fruntariile țării pentru comunismul panslavist în plină ofensivă expansionistă.

Résumé

On présente la situation critique de la Bukovine dans le contexte politique international après l'accord de Moscou (23 août 1939) jusqu'aux derniers jours de l'ancien ordre européen et la chute du front occidental (mai-juin 1940). En absence d'un contentieux territorial russe-roumain dans la question de la Bukovine, l'U.R.S.S. avait ici des visibles intérêts stratégiques. L'auteur analyse avec objectivité l'intensions agressives de l'Union Soviétique à l'égard de la Roumanie et les facteurs du risque que représente les préliminaires du rapt de la partie de nord de la Bukovine en 28 juin 1940.

PAGINI DIN CARTEA NEAGRĂ A BUCOVINEI

Valeriu MATEI

Amurg de iunie 1940

Dintr-un cort purpuriu,
pe un cal purpuriu
moartea venea și trecea râul
în apele căruia amurgul
cu paloș de flăcări,
cu paloș de gâde
lovise gâtul de lebădă-al zilei
răsucit peste visele noastre.

Pete de sânge mi-au acoperit fața,
stropi de sânge mi-au acoperit ochii
cum atârnam de gâtul acelei zile
Ca în copilărie de gâtul mamei mele.

Roșu de jertfă,
roșu de jertfă,
roșu de pierdere
străbate în mine prin oasele tatălui meu,
el cuprinse atunci,
el îmbrățișase atunci
gâtul de lebădă-al zilei cu brațele mele.
Visele lui,

visele lui au fost înecate atunci
cu sângele zilei cu gât de lebădă.

Când mi-amintesc,
când vreau să-mi aduc aminte
văd cortul purpuriu
și pe un cal purpuriu
trece moartea purtând o plasă de mărăcini în care
vânează privighetori.

28 iunie 1940: dezarmarea unităților românești în nordul Bucovinei

La 28 iunie 1940, în timp ce unitățile românești se retrăgeau, după cum au primit ordin, din regiunea dintre Nistru și Prut și din zona Cernăuților, trupele sovietice n-au intrat în partea de nord a Bucovinei pe care o revendicase Kremlinul în nota ultimativă adresată Guvernului de la București, ci, venind dinspre Ceremuș, adică din direcția din care nu erau așteptate, au avut drept scop încercuirea și dezarmarea formațiunilor ce părăseau teritoriul. În acea zi de tristă memorie, când primarul Cernăuților, Nicu Flondor (fratele lui Iancu Flondor, eroul Bucovinei), și rezidentul regal Gheorghe Flondor, nepotul primarului, așteptau la Prut, așa cum li s-a ordonat de la București, să predea rușilor capitala Bucovinei, tancurile sovietice înaintând pe linia Vijnița-Storjineț, au ieșit pe malul stâng al Șiretului și au tăiat calea de retragere a unităților românești.

Aceste unități, care n-au avut ordin să se opună în cazul când ar fi fost atacate, s-au lăsat dezarmate. Astfel, la 28 iunie 1940, sovieticii au capturat de la ele 52.704 puști, 4.480 de revolve, 1.070 de mitraliere ușoare și 346 de mitraliere grele, 258 de tunuri, 15 milioane cartușe, 54.000 de grenade. Totodată, sovieticii au pus stăpânire pe importante mijloace de transport, pe un număr mare de cai, pe însemnate cantități de provizii.

În triumghiul Oprișeni-Slobozia-Cerepcăuți, trupele române, care au fost silite să-și părăsească echipamentul, au mai fost dezonorate și, ca să ajungă dincolo de linia de demarcare, a trebuit să se retragă prin ogoare de secară și grâu, prin lunca Șiretului, abătându-se adeseori de la drumurile ce duceau spre Șiret și Rădăuți.

(Informația a fost preluată din „Istoria Otecestvennoi Voini” tom. I. Moskva. 1960. pag. 282.)

Foame și mizerie

Dumitru NIMIGEANU

În județul Storojineț, care era acoperit în mare parte de păduri, lumea trăia bine în România, fiindcă oamenii vindeau lemne de construcții, cașcaval, carne, toate pe prețuri bune. În timpul ocupației comuniste, pădurile au trecut în proprietatea Statului, oricât de mici ar fi fost, chiar și de o jumătate de hectar. După aceea oamenii au fost rechiziționați la lucru. Te mânau să tai lemne de construcție și să le duci la gară. Ți se plătea o sumă în bătaie de joc. Pentru o săptămână de muncă, un om cu doi cai și căruță primea 17-18 ruble. Zece kilograme de ovăz pentru cai costau 11 ruble; un litru de rachiu costa 18 ruble; un kilogram de grăunțe de porumb – 3 ruble. Bieții oameni erau siliți să-și taie pădurile și nu li se plătea decât transportul, și acela pe un preț de nimic.

Dacă aveai vite, trebuia să plătești către stat bani pentru fiecare cap de vită și câte 40 de kilograme de carne. Dacă-ți murea o vită, pielea trebuia s-o predai în schimbul unei perechi de pingele... Dacă opreai pielea, te condamnau la doi ani de închisoare, spunându-se că voiai s-o tăbăcești singur și pe urmă s-o vinzi la bursa neagră, ca să faci afaceri...

Răscoala din aprilie 1941 a adus o oarecare îmbunătățire, fiindcă în urma ei s-au adus la cooperative saci de făină, lăzi cu bomboane, rachiu, pânzeturi și altele.

Dar libertatea n-a venit; dimpotrivă, arestările se înmulțeau. Te culcai seara în patul tău, dar nu erai sigur că te vei scula în dimineața următoare tot acolo. Când ieșeai dimineața în sat, era cu neputință să nu auzi ceva nou: astă-noapte au arestat pe cutare, sau cutare a fugit în România, ori vedeai cum vin camioane cu milițieni care umblau din casă în casă, legitimând pe toată lumea. Intrau până și în biserică, cu capela pe cap, și legitimau pe fiecare, chiar și pe preot. Acest lucru se întâmplase de multe ori.

Noaptea, când lătrau câinii, inimile noastre încetau să mai bată; imediat săream din pat la fereastră, să vedem cine este: civil sau militar? Când era un civil, ne mai linișteam, căci acesta era trimis de la primărie să te anunțe să te prezinți a doua zi cu caii și căruțele sau cu lopata, pentru a merge la săpat șanțuri lângă frontieră.

Se săpaseră, în Bucovina, în mai multe locuri, șanțuri contra tancurilor, la 100 de metri de gardurile de sârmă. Când lucram, eram sub pază militară, soldații fiind înarmați cu automate, la 10 metri distanță unul de altul, pe partea dinspre România. Afară de aceasta, la capătul taberei de muncă, lângă gardul de sârmă, stăteau în permanență doi grăniceri cu mitraliera în bătaie. Dacă ar fi încercat cineva să fugă, în timp ce alții ar fi atacat vreun soldat de lângă noi, tot n-ar fi putut scăpa din cauza acelor grăniceri, care te secerau cu mitraliere.

Când s-a început săparea șanțurilor pe graniță, au fugit vreo șapte băieți din Stăneștii-de-Jos pe undeva, pe-o vale. A doua zi s-au dublat posturile de pază; cu toate acestea, multă lume trăgea speranța că poate fugi în România. Chiar eu am purtat cu mine mult timp suma de 40.000 de lei românești, și în fiecare zi chibzuiam cu toții cum am putea să facem saltul. De multe ori venea paznicul așa de aproape, încât ne venea să-i dăm una în cap, să-l amețim și să-i luăm arma. Dar ce folos, că mitraliera te secera de la distanță.

Multe persoane și-au găsit astfel mormântul pe graniță.

În primăvara anului 1941 mulți oameni treceau înarmați cu grenade și arme automate, pe care le găsiseră pe câmp în timpul retragerii trupelor române din Bucovina și Basarabia. Unii reușeau să treacă, alții erau prinși sau împușcați. Dacă nu știau pe unde să se apropie de graniță, erau descoperiți și înconjurați.

Descoperirea se făcea prin rachete luminoase.

La 10 aprilie, un grup de oameni din comunele Tărășeni și Privorochia, necunoscând terenul, au mers în direcția Siret. La un kilometru de graniță au fost descoperiți de grăniceri. Ei au deschis foc și au omorât grănicerii din față, dar până la graniță mai aveau încă un kilometru.

Granița la ruși era, și este, păzită ca în timp de război. Aproape de graniță era un gard de sârmă ghimpată atât de deasă, încât era cu neputință să treci, afară numai dacă l-ai fi tăiat cu foarfeca. Mai înapoi erau doi grăniceri pe distanță de un kilometru, precum și patrulă cu câini, care supravegheau pe o distanță de 4 km. Ceva mai îndărăt, tot cam la 2 km, erau mici cazemate prevăzute cu mitraliere în toate direcțiile. În spatele lor se găseau alte patrulă, pe la încrucișări de drumuri și pe coaste de deal. Toți erau atenți în timpul semnalelor luminoase, care se dădeau foarte des. În felul acesta, oamenii din Tărășeni și Privorochia au fost descoperiți de acele posturi și n-au mai putut înainta. Mulți din ei au fost împușcați și numai patru au reușit să fugă înapoi în comuna noastră Tereblecea, dar tot timpul în lumina rachetelor, până ce s-a făcut ziuă. Doi din ei s-au ascuns în cimitirul german, ridicând capacul de la un mormânt și băgându-se peste mort. Ceilalți doi s-au ascuns într-o șiră de paie. Dimineața au fost descoperiți de câinii grănicerilor.

I-au legat cu mâinile la spate unul de altul și i-au transportat la comandamentul de lângă gară. La gară mă duceam și eu de multe ori, fiindcă mereu se vedea ceva. Atunci deodată am văzut cum veneau acei oameni legați unul de altul, iar șase grăniceri călări țineau armele automate îndreptate spre ei. Printre acei oameni era și un vechi prieten de-al meu, Olariu din Tărășeni. Văzându-mă, s-a uitat lung la mine, iar mie îmi era frică să nu înceapă să-mi vorbească, căci pe loc m-ar fi arestat și pe mine.

Încă de cu iarnă, lumea își încerca norocul să treacă în România. Prin luna februarie 1941, un grup de români, cam 30 la număr, din Cuciurul-Mare, județul Cernăuți, au fost descoperiți de grăniceri tot în direcția Siret. Cu toate că erau îmbrăcați în cămăși albe ca zăpada, până la pământ, au fost descoperiți pentru că în luna februarie este frig și zăpada scârțâie sub picioare și în timpul nopții, pe liniște, se aude de la distanță. Oamenii erau înarmați cu grenade și s-au luptat ca pe front, însă cei din cazemate i-au secerat.

A doua zi eram la moara lui Florea Cudelca și am văzut mai mulți oameni aduși de grănicerii ruși. Era o sanie plină de răniți și, alături de ei, patru grăniceri ruși morți, puși de-a curmezișul pe sanie. Numai unul din prinși era neatins, însă legat cu mâinile la spate și cu lanțuri la picioare. Șeful grănicerilor, un căpitan, ieșind din cabinetul său, care se afla în vila lui Florea Cudelca, și văzându-și soldații morți, a scos pistolul din teacă și cât l-au ținut puterile s-a repezit la acel om, care rămăsese neatins, lovindu-l cu pistolul în piept.

Ce s-a întâmplat mai târziu, nu știu, din cauză că santinela de la poartă a răcnit la noi să ne depărtăm. Oamenii care erau cu mine au recunoscut pe câțiva dintre cei răniți, ca fiind săteni din Cuciurul-Mare.

Noaptea, nu rareori, se auzeau împușcături la graniță. Ziua era cu neputință să încerce cineva să treacă granița, care era păzită, la ruși, ca în timp de război. Din loc în loc mai erau și gherete pe stâlpi înalți de 10-15 metri, unde ziua stătea un grănicer cu binoclul la ochi. Oamenii care lucrau în apropierea graniței, dacă se opreau puțin din lucru și se uitau spre România, erau observați din gherete. Observatorii telefonau la comandament și îndată veneau în galop doi grăniceri călări, îi luau la comandament, unde erau întrebați:

— De ce te uitai înspre România? Cu cine ai înțelegere de acolo? Care-ți este înțelegerea? Ce rude ai în România și ce te-ai înțeles cu ele? Când vrei să fugi?

Și multe altele de felul acesta. Dar nu numai că te întrebau, ci și te schingiuiuau în bătăi. Aveau beciuri pline cu apă rece, unde te țineau ore întregi, cu picioarele în sus și cu capul în jos; te atingeau cu curent electric și câte alte chinuri.

Pământul de lângă graniță, pe distanță de un kilometru, rămăsese nelucrat și pustiu. Din când în când scoteau oamenii din sate la cosit buruienile sau iarba care creștea pe zona interzisă, ca să se poată vedea și mai bine.

Din zi în zi, viața se făcea mai grea și mai chinuitoare. În fiecare zi veneau de la raion (plasă) capi comuniști în mașini, cu ordine și persecuții pentru noi. Agronomul comunist de la raion întocmea planul pentru agricultură (însămânțare). N.K.V.D.-ul avea taberele sale de nemernici ai satului pentru propagandă și ordine, adică agenți care aveau misiunea de a născoci diferite minciuni despre oamenii buni. Li se întocmeau fel de fel de acte și pe baza lor erau deportați.

Zilnic apărea la primărie câte un ofițer comunist sau un agent al armatei cu câte un ordin care prevedea chemarea a 30 sau 40 de căruțe pentru a doua zi pentru corvoadă. Corvoada consta din: adus lemne din pădure, lucru la șanțuri contra tancurilor sau tăiat pădure tânără pentru camuflaj. Normele de carat lemne la gară erau: 5 metri cubi pentru un cal și 10 metri cubi pentru doi cai. Aceste lemne se scoteau din pădure, din văi adânci, din bătrânul Codru al Cosminului. Sute și sute de hectare de fag și brad s-au tăiat prin muncă forțată și tot astfel au fost cărate la gară. Iar dacă cineva termina norma mai devreme, i se dădea altă lucrare: de tăiat pădure sau de săpat șanțuri. Fiecare uliță avea un om de serviciu numit șef de sector, care purta evidența locuitorilor din strada sa.

Planul agronomului suna astfel: cine are pământ arabil până la 2 hectare, trebuie să semene o jumătate de hectar de sfeclă de zahăr. Cei cu 3-4 și chiar până la 5 hectare, au de semănat un hectar de sfeclă de zahăr. În același timp, planul prevedea ca fiecare să-și lucreze pământul fără ajutorul nimănui, nici chiar cu plată sau în clacă. Aceasta era răzbunarea comuniștilor contra gospodarilor buni, știind că nimeni nu poate să prășească două hectare de sfeclă singur.

Toți locuitorii trebuiau să declare exact cât pământ arabil au, cât fâneață și câtă pădure. Un consătean, Vasile Zeiți, a declarat cu o jumătate de hectar mai puțin, însă nemernicii satului l-au reclamat.

I s-a măsurat tot pământul și pe loc a fost judecat și condamnat la un an închisoare. Judecata a avut loc la primăria satului. Omul s-a rugat să-i dea voie să meargă acasă să-și ia alte haine, iar odată scăpat afară, s-a dus către graniță, în speranța că va putea fugi, dar acolo a fost împușcat.

Vasile Zaiți fusese om sărac în tinerețea lui. A muncit 12 ani prin mine și fabrici în America și și-a cumpărat câteva hectare de pământ. Totuși, pentru comuniști el era un „culac” (chiabur).

Planul pentru însămânțare se primea tot de la primărie și prevedea cât și ce trebuie să semeni: atât grâu, atât orz sau ovăz, atât cartofi, după cât pământ arabil avea fiecare. Odată cu planul de însămânțare, fiecare afla și cotele de bucate pe care le datora statului. Cei cu 2 hectare aveau de dat câte 275 de kilograme pentru fiecare hectar; pentru cei cu 3-5 hectare, cota era 500 de kilograme de hectar; de la 6 la 10 hectare, cota era 700 de kilograme de hectar. Aceste cote au fost fixate pentru prima dată în 1940, iar în primăvara lui 1941 cotele au fost sporite, însă nu le-au mai încasat, pentru că s-a pornit războiul.

Cotele variau și după calitatea sau clasa pământului, iar taxarea pe clase o făceau niște rămășițe ale satului. Care striga mai tare „trăiască Stalin” era notat și primea serviciu. Unul care toată viața fusese slugă la un evreu venit din Ucraina, acum era taxator. Altul care fusese mai mulți ani slugă la preotul din sat, ajunsese, de asemenea, taxator. Samoilă Cardaș, al treilea taxator, la fel: un fost servitor de origine ucraineană. Aceștia clasau pământul după bunul lor plac și pe cine aveau ură îl puneau în prima categorie.

Nota informativă a Biroului 2 al Marelui Stat Major al Corpului de Cavalerie din cadrul Armatei a IV-a

(1940)

Din informațiile obținute de la grupul de refugiați români din Comuna Suceveni, județul Storojineț, cari au trecut clandestin în noaptea de 15 noiembrie a.c. pe teritoriul românesc, rezultă următoarele:

Locuitorii comunei Suceveni și ale celor învecinate (Carapciu, Petriceni, Prisăcăreni etc.) nemaiputând îndura măsurile coercitive ale regimului sovietic, mai ales în privința impunerilor și taxelor la care sunt obligați agricultorii români, apoi vexațiunilor de ordin moral și material la care sunt supuși slujitorii altarului cari de asemenea sunt impuși la dări exorbitante (pentru 6 luni, preotul din Comuna Suceveni a fost impus la o taxă de 3 000 de ruble), au hotărât încă din cursul lunilor august-septembrie a.c. (1940 - n.n.) să organizeze în cel mai mare secret trecerea în masă a frontierei în teritoriul românesc.

În Comuna Suceveni această însărcinare și-au luat-o 4 gospodari, cari au făcut pregătirile necesare în acest scop. Autoritățile sovietice, aflând ceva despre pregătirile ce erau în curs, au dispus supravegherea locuitorilor suspecți prin diferiți agenți, pe care locuitorii, identificându-i, i-au îmbătut în ziua hotărâtă pentru trecere. Din informațiile obținute de la organizatorii din Comuna Suceveni, în Comuna Prisăcăreni autoritățile sovietice au luat măsuri severe împotriva locuitorilor despre care au aflat că intenționează să treacă frontiera. Din aceste motive, sucevenii au hotărât trecerea fără întârziere în noaptea de 14 noiembrie a.c., orele 23. Loc de adunare a fost fixat un deal din marginea pădurii Suceveni, unde s-au adunat 106 persoane (bărbați, femei, copii, majoritatea tineri premilitari). În pădure aveau ascunse 13 arme militare (ZB-uri), un revolver automat și peste 1000 de cartușe.

În capul coloanei mergeau bărbații cu armele, urmași de întregul grup. După ce cu greu au străbătut pădurea, prin gârle, gropi, șanțuri, dând chiar și peste rețele de sârmă ghimpată, întregul grup a ajuns la orele 3 în dimineața zilei de 15 noiembrie a.c. la 1-1/2 km de frontieră, într-un punct de lângă Mănăstirea Lipovenească Fântâna Albă. Traversarea pădurii s-a făcut în etape cu avangarda, pentru a cerceta terenul și a evita patrulele de grăniceri sovietici. Numai după ce cercetașii vedeau că nu se află nici un pericol în cale, urma și grupul. După vreo 30 m de la marginea pădurii spre frontieră, o patrulă de grăniceri sovietici, compusă din 2-3 soldați, ascunși după un stog de fân, a somat grupul să stea și imediat a deschis focul asupra refugiaților, la care aceștia au rugat să nu tragă, însă față de refuzul patrului sovietice au răspuns și ei cu focuri de armă, trecând în flancul drept și în spatele grupului și acoperind apropierea acestuia spre frontieră, după ce se dăduse ordin de împrăștiere pe câmp. În urma alarmei produse de aceste focuri de armă, a mai sosit o patrulă puternică de circa 8 soldați sovietici în ajutorul primei patrule încingându-se o luptă serioasă, al cărei rezultat pentru refugiații români a fost rănirea gravă a patru persoane (internate în Spitalul Rădăuți) și dispariția altor 9 persoane, despre care refugiații nu știau precis dacă au fost omorâte sau prinse. Se știe numai despre căderea pe câmp a soției locuitorului Lupășteanu, care ținea în brațe un copil de 3 1/2 ani, având alături de ea al doilea copil de 8 ani, astfel încât întreaga familie a acestui refugiat, care era și unul din organizatorii trecerii, s-a pierdut. Acest refugiat, la țipetele copiilor săi, cari își chemau tatăl lor să vină s-o ridice pe mama lor care căzuse jos pe câmp, a încercat să se apropie de familia sa, trăgând mereu focuri de armă împotriva soldaților sovietici, însă la un moment dat țeava armei s-a înfundat, iar soldații sovietici se apropiau, astfel încât a fost silit să se retragă spre frontieră, abandonându-și soția și copiii pe câmp.

Motivul principal al părăsirii căminelor, mai mult de către tinerii premilitari, după afirmațiile acestora, a fost teama de a nu fi duși la muncă (mine de cărbuni) în interiorul U.R.S.S., măsură care a început să fie tot mai pusă în aplicare de autoritățile sovietice în ultimul timp.

Toți acești refugiați așteaptă zilnic să sosească și alte grupuri din acele comune, pe cari n-au avut timpul necesar să le adune, mai ales că această operațiune se efectuează cu multă greutate și cu mare precauțiune, pentru a nu fi aflată de autoritățile sovietice.

Refugiații își exprimă dorința să fie repartizați în județul Rădăuți, în comunele de unde au plecat locuitorii germani, în orice caz pe teritoriul liber al Bucovinei, unde au cunoscuți, rude etc. și de unde aceștia ar dori să activeze mai departe pentru înlesnirea trecerii rudelor și consătenilor acestora, rămași sub ocupație sovietică.

În general, acești refugiați se prezintă ca elemente foarte destoinice unei acțiuni naționaliste constructive sau de propagandă și merită întreaga sollicitudine și considerațiune a statului nostru, cunoscut fiind că toți au trecut în teritoriul românesc cu cele mai mari dificultăți și chiar cu riscul vieții lor.

*P. Conformitate,
p. Șeful Bir. 2 Lt. Copetti Em.
(Documentul a fost descoperit în fondurile
Arhivelor Statului Suceava de către cercetătorul
Mihai-Aurelian CĂRUNTU)*

Povestea surioarelor Lupășteanu

Nicolae MARIUȚAC

În zorii zilei de 15 noiembrie 1940, Titiana, soția lui Dumitru Lupășteanu, zis Trășel, se afla în grupul de circa o sută de persoane, pornit să treacă în România, pe la Fântâna Albă. Trășel era în avangardă, cerceta, împreună cu alți bărbați, terenul, iar ea, Titiana, venea din urmă cu o fetiță, Ecaterina, de mână, și cu alta, Zinovia, în traista ce-o avea pe umeri. Aproape de graniță, când grupul a fost descoperit și când grănicerii sovietici au deschis asupra lui foc, a urmat un ordin:

— Să nu mergem buluc, ca oile, ci să ne răzlețim, ca să scăpăm de gloanțe!

Se trăgea din ambele părți. Unii s-au văzut dincolo, alții erau la vreo câțiva metri de graniță, iar Titiana a întors la un moment dat capul, să vadă dacă Trășel nu se afla prin preajmă, ca să i-o dea pe Zinovia, ca mai repede să treacă hotarul. Dar, deodată, un șuier prelung de gloanțe a năucit-o. A mai răsunit o împușcătură și femeia a simțit o fierbințeală străbătându-i din spate în piept. Apoi i s-a întunecat în fața ochilor. Picioarele n-o mai ascultau. Ochii încercau să-l descopere într-un pâlc de oameni buimăciți pe Trășel al ei, dar o pânză deasă îi întuneca văzul. A căzut ca un snop de secară, fără să scoată un suspin, fără să spună o vorbă. Ecaterina, fetița cea mărișoară, a început să țipe:

— Mămuță, mămuță, ce-i cu dumneata?! Scoală, și hai mai departe!

Din traistă a scos căpușorul Zinovia, mezina, speriată de plânsul și răcnetul surioarei. Ambele copilițe au încercat s-o ridice pe mămica lor, dar truda le-a fost zadarnică. Tatiana Lupășteanu zăcea fără suflare într-un lac de sânge. Împușcăturile se amestecau acum cu glasurile acelor ce au trecut dincolo și care le îndemneau pe copile să alerge înspre ei și să se salveze.

— Noi n-o lăsăm pe mămuța, găngureau ele. N-o putem lăsa pe mămuța în câmp. Rămânem aici, rămânem cu dânsa...

Împuşcăturile au încetat și glasurile s-au molcomit. Deodată în fața copilițelor a răsărit ca din pământ un grănicer sovietic. Înțelegând ce s-a întâmplat, grănicerul le-a zis să treacă dincolo, să se ia din urma grupului ce se afla deja, pe teritoriul românesc. Copilele nu înțelegeau rusește și atunci grănicerul le-a făcut semn cu mâna să se ducă din urma celorlalți.

— N-o lăsăm pe mămuța, repetau Ecaterina și Zinovia, înecându-se cu lacrimi amare.

Văzând că nu le poate îndupleca, grănicerul le-a lăsat în pace. A revenit peste o bucată de timp, însoțit de un gradat. Acum militarii n-au mai insistat ca fetițele să treacă granița. Probabil că se temeau unul de celălalt. Au fost luate și duse la pichet. Au fost întrebate din ce sat erau și, de acolo, au fost transportate la primăria din Suceveni.

La primărie au fost întrebate:

— Dacă ați rămas fără mamă, la cine ați vrea să locuiți?

— La nașa Fruzina, au răspuns amândouă, plângând.

Așa și s-a hotărât. La femeia care le era nașă, au trăit până în vara anului 1941, neștiind că tatăl lor era în viață și se afla pe undeva prin părțile Rădăuților. Dar nașa fetițelor avea un băietan care era chemat la datorie în armata română. Și anume acesta a fost motivul pentru care a și fost deportată. Când au ridicat-o, au fost ridicate și copilele orfane de mamă. Toate trei au fost duse la gara din Pătrăuți. Secretarul primăriei a declarat că Ecaterina și Zinovia Lupășteanu aveau tată în România și că trebuiau scoase din sat.

În vagoane de vite, flămânde, însetate și chinuite de gânduri negre, au fost duse în Kazahstanul de Nord, în regiunea Aktiubinsk, unde, ca să nu moară de foame, au păscut vitele într-un colhoz. Vitele erau legate la iesle cu curele tot din piele de vită. Când se rupeau curelele, iar vitele erau legate cu altele, copilele luau, pe ascuns, bucățele din ele, făcând foc de paie, ca să le frigă și să le mănânce. Odată, când nu mai aveau ce mânca și când li se sleise puterea, au găsit în stepă o oaie umflată.

Au jupit-o, au fript-o și au mâncat cu saț din ea. Apoi s-au dat la vânat țistari. Mâncau orișice, mâncau să nu moară...

Într-o iarnă grea, nașa lor, Fruzina, a dat ochii peste cap. Ecaterina și Zinovia Lupășteanu au rămas ale nimănuî în neagra străînătate. Trebuiau s-o îngroape. Dar cu ce? Atunci a venit la ele Raveca Mihailovici, o femeie din Suceveni și, făcându-i-se milă de bieteles copile, a adus o cămașă de-a răposatei sale mame și în cămașa ceea au înmormântat-o pe Fruzina. Pe față i-au pus o bucată de placaj, ca să nu-i nimerescă țărâna în gură.

Au chinuit copilele lui Dumitru Lupășteanu în stepele Kazahstanului timp de șapte ani. De fapt, s-au pornit ele acasă cu un an mai înainte, dar au nimerit în mâinile miliției de unde s-au pornit. Și iarăși s-au spetit, pentru un drum lung și anevoios.

În cele din urmă au scăpat din robia kazahă și s-au văzut urcate într-un tren care le-ar fi adus în Cernăuți. În tren niște hoți le-au furat galoșii de pe picioare. Pe obiele au mers de la Cernăuți până la Cucuirul-Mare. Știind că se întorceau, Gheorghe și Raveca Mihailovici le-au ieșit înainte cu căruța.

Când s-au dus la mormântul mamei lor, pământul în jur era arat, doar un mic triunghi rămăsese de plug. Mormântul era în zonă de frontieră și ele s-au târât pe brânci, prin secară, să nu fie zărite de grăniceri. Peste vreo trei ani a fost arat și acel triunghi de pământ, iar crucea a fost dată la pământ. Peste alți ani au pus fetele o cruce nouă pe locul unde a fost împușcată mama lor.

Cum au trăit bieteles orfane după ce s-au întors din Kazahstan? Dacă n-ar fi avut neamuri, s-ar fi prăpădit chiar și în satul de baștină, atunci, la sfârșitul anilor „40. Pe fiecare le-a luat câte o mătușă, adică câte o soră de-a Titianei. De la casele mătușilor s-au și măritat. Zinovia, de-o vorbă, s-a căsătorit cu Gheorghe Frătăucean și ambii și-au durat în Suceveni o gospodărie frumoasă. N-a avut zestre când s-a măritat, dar s-a pus tânăra gospodină pe țesut. A lucrat întruna ca să fie în rând cu lumea. A fost necăjită și a avut o copilărie amară. Știe ce-i greul și amarul. Uneori își îndreaptă pașii spre capelița din centrul satului Suceveni, unde sunt încrustate numele a 109 martiri ai neamului românesc, originari din

acea frumoasă localitate bucovineană de la confluența Siretului cu Sirețelul.

Numele Titianei Lupășteanu, care avea 29 de ani când, la 15 noiembrie 1940, a fost împușcată la Fântâna Albă, este trecut la nr.1. Iar mai jos, după șirul de nume înveșnicite în granit, sunt gravate cuvintele poetului Arcadie Suceveanu, originar din acel sat de martiri, care te înfioară, citindu-le:

„Înviat-au la icoane
Nume dragi, nume orfane
De părinți, surori și frați
Morți de foame, împușcați,
Răstigniți fără de vină...
Plânge-i, maică Bucovină!”

Aprinde câte o lumânare și se vede parcă în traista cu care mamă-sa încerca s-o salveze de iadul bolșevic.

Am trecut în țară prin comisia de repatriere

Ioachim Gh. POPESCU

Într-o nefastă zi din iunie 1940 ne-am trezit amenințați de valul ocupației bolșevice. Rușii, care veneau, fără să se sinchisească, odată cu unitățile românești care se retrăgeau, s-au oprit la Storojineț, pe malul stâng al Siretului. N-au trecut dincoace, înspre Budineț, Cireș, Ciudei, și eram încredințați că granița cu sovieticii va fi pe cursul superior al Siretului. Ne-am înșelat, căci pe parcursul zilei următoare, rușii s-au mișcat și s-au împânzit prin satele românești din dreapta Siretului, ai căror locuitori, mai ales intelectualii și

acei de la conducerea primăriilor, au luat drumul pribegiei. Satele noastre rămaseră fără nici un fel de conducere, fiindcă autoritățile românești se retraseră, iar cele sovietice încă nu fuseseră instalate. Cei rămași pe la casele lor așteptau cu frică să vadă ce se va întâmpla, știind că rușii nu aduceau ceva bun.

Dacă la 28 iunie rușii n-au trecut Siretul, în masă, apoi în următoarele două zile ei s-au luat pe urma românilor care se retrăgeau și au ajuns până la Vicov, unde s-au oprit. Aici au ridicat steaguri mari, albe, care să se vadă de la oarecare depărtări că s-a făcut pace și că s-a stabilit granița pentru totdeauna. Cele câteva tancuri care au ajuns până la linia de demarcare s-au retras și s-a făcut liniște.

Adică nu s-au tras focuri, n-au avut loc bombardamente, dar în satele de români rămase sub stăpânirea rușilor au crescut teama și grija: „Ce va fi cu noi? Ce vom face de-acum înainte?” Oamenii se temeau să vorbească; discutau prin semne sau în șoaptă unii cu alții. Se temeau parcă și de umbra lor. Știau că era destul un mic semn că nu ești mulțumit și era rău de tine!

Mai întâi cotoptorii au început a face rânduială în primării. Au pus oamenii cei mai de nimic la conducere, dușmanii gospodarilor. Era destul să murmuri un cuvântel despre cutare sau cutare și, ori erai pedepsit pe loc, ori erai ridicat din sat și dus la o margine a Rusiei. Foștii primari din perioada dintre războaie, care n-au dovedit sau n-au dorit să se refugieze, au fost chemați într-o seară la club și acasă nu s-au mai întors și nimeni nu știe încotro au fost duși. Dacă au scăpat de aceste „elemente burgheze” atât de periculoase, stăpânitorii roșii s-au grăbit să recruteze învățători și directori școlari care nu prea aveau nimic comun cu învățământul. Pe aceștia i-au și îndemnat să introducă alfabetul rusesc și să-i îmbete pe copii și pe adulți cu povești despre „raiul sovietic”.

Cei care au putut fugi din calea rușilor, au fugit. Chiar și fratele meu, Radu, care a fost notar în Vijnița, în Vijnicioara pe Ceremuș, a fugit în România și a scăpat de ocupația sovietică. A trecut dincoace spre Rumor, spre Cacica, a mers de acolo cu trenul mai departe și s-a oprit undeva pe la Ploiești, unde a căpătat serviciu, post de notar. Eu cu familia mea, – cu trei copii, cu soția și cu părinții, – am rămas în Cireș, sat din dreapta Siretului, și nu știam ce să fac. Nici nu ne puteam închipui ca să trecem clandestin frontiera. Ne-am hotărât să le răbdăm pe toate până la o lămurire a situației.

A trecut vara, iar la începutul lui septembrie la București s-a schimbat guvernul, fapt care ne-a dat speranțe în izbăvirea noastră de sub jugul bolșevic. Mulți au încercat din nou să fugă peste graniță. Și unii au reușit să treacă dincolo, iar alții, ori au fost împușcați, ori au fost prinși și aruncați în lagărele din fundul Rusiei. Tot de pe la începutul lunii septembrie a anului 1940, la Cernăuți a început să funcționeze o comisie sovieto-română în chestiunile repatrierii unor cetățeni din nordul Bucovinei.

Și dacă am auzit de comisia aceea, am lăsat lucrul baltă și m-am dus la Cernăuți, să înaintez comisiei cererea de repatriere. Am găsit locul unde funcționa comisia, dar era imposibil să pătrunzi acolo așa, deodată, fiindcă foarte multă lume era adunată pentru a cere permisiunea de a trece în România. Și înăuntru erau poftiți doi-trei oameni astăzi, trei-patru mâine. Ca poimâine comisia să-și schimbe sediul într-o altă parte a orașului. Am stat la Cernăuți o săptămână încheiată, dar până la urmă m-am retras, văzând că nu era rostul să nimeresc în clădire.

M-am întors la Cires, dar viața la sovietici nu mai era viață. Peste un scurt timp am venit din nou la Cernăuți și de data aceasta comisia de repatriere se afla în vila unei cucoane de pe strada mare, stradă ce trecea pe lângă Grădina Publică și pe care circulau tramvaie. Acea vilă se afla dincolo de spitalul central și, întrebând de trecători, am găsit-o. Acolo ce să vezi? Mii de oameni. Feluriți oameni – țigani, ucraineni, dar mai mulți români. Toți strigau și cereau să li se dea drumul în România. Eu m-am învârtit, m-am tot învârtit și, printr-o porțiță, m-am strecurat în curticica din spatele clădirii, iar din ea am pătruns în sala de așteptare. Acolo, pe scaune, stăteau doar doi bărbați, așteptând să fie chemați înăuntru.

Când mi-a venit rândul, m-am prezentat și domnul care stătea la o masă mi-a răspuns în limba română la binețe și, foarte politicos, m-a poftit să iau loc. M-a întrebat apoi, pe un ton calm, de ce vroiam să plec și unde. Și eu i-am spus ce am gândit că era mai potrivit să-i spun. Adică eram infirm și pe teritoriul liber aveam o mulțime de rude, aveam frate, veri care mă puteau ajuta. Persoana de la masă s-a ridicat, m-a examinat cu atenție și după câteva clipe de meditație în tăcere mi-a zis că puteam să plec în România cu avizul comisiei de repatriere, dar nu chiar în aceeași zi, ci peste zece zile, la 27 septembrie 1940. Trebuia atunci să trec din nou pe la comisie, ca să mi se dea actele necesare, cu care să pot trece granița. Părinților mei nu li s-a dat voie, căci erau foarte bătrâni. Ei au rămas la Cires, zicând că acolo preferau să-și petreacă ultimele zile, în speranța că rușii n-o să le facă nimic rău.

La 27 septembrie m-am prezentat la Comisia sovieto-română în chestiunile repatrierii și i-am arătat santinei bilețelul ce-l primisem data trecută. Am fost lăsat să trec și imediat mi-au fost eliberate actele. Mi s-a mai spus că a doua zi la ora cutare trebuia să fiu împreună cu soția și cu cei trei copii la Gara Mare din Cernăuți de unde un tren cu repatriați avea să plece în România. Am stat în gară până a doua zi, căci de mers nu mai aveam unde merge. Bagaje nu aveam multe și când a sosit ceasul, ni s-a permis să urcăm într-un vagon. Trenul, ticsit de lume, în loc s-o ia spre România, a pornit în sens invers. Eu cunoșteam terenul și când am văzut ce se întâmpla, am slăbit de puteri. Am crezut că ne deportau pe toți în adâncul Rusiei. Dar spre liniștea și bucuria mea, la o distanță oarecare trenul s-a oprit, apoi și-a schimbat direcția, mergând spre frontieră. Trenul a mers în urmă, fiindcă trebuia să schimbe linia, dar nouă aceasta nu ne-a venit în cap. Și dacă ne-am pornit, am mers, tot am mers, fără nici o staționare, până la Adâncata. Acolo au oprit trenul și ne-au dat jos din vagoane. Era pază mare, armată acolo, nu puteai să faci nimic. Ne-au coborât pe partea stângă a trenului și, după o listă, eram strigați pe nume. Cum erai însemnat că ești prezent, erai trecut prin fața unor ofițeri și, ajuns pe partea dreaptă a trenului, erai silit să te așezi pe peron. Nu aveai voie să vorbești către cineva, nu aveai voie să te ridici ori să faci anumite mișcări violente. După aceea fiecare a fost luat în sala gării la control. După controlarea bagajelor și după o sumară percheziție corporală, am fost lăsați să urcăm în vagoane. Când un vagon era complet, ușile lui erau zăvorâte și la rând venea un alt vagon.

Procedura aceea a durat cam mult, dar, în cele din urmă, trenului i s-a dat drumul până la punctul de frontieră Vadul Siretului. Acolo eram așteptați de o comisie alcătuită din ofițeri români și ofițeri sovietici. Rușii ne-au dat în primire românilor după o listă întocmită mai înainte. Pe teritoriul românesc se afla un tren lung, cu personal românesc. Din toate vagoanele răzbăteau cântece patriotice. Am fost urcați în acel tren și, seara târziu, am ajuns la Dornești, pe teritoriul liber. Am fost duși la găzduit care prin școli, care prin sălile gării, pe unde s-a putut, fiindcă încă nu aveam voie să ne împrăștiem.

Împreună cu soția am hotărât să mergem la Câmpulung, căci acolo eram așteptați. Trebuia să vină a doua zi uncheșul meu, profesor, fost ofițer austriac în primul război mondial. Și el a fost înscris la comisia germană și la cea românească. Comisia sovieto-română i-a dat drumul în România, însă cu o zi mai târziu decât mie. Uncheșul mi-a zis că, ajungând în România, să mergem la Câmpulung, la hotelul cutare și acolo să-l așteptăm. Zis și făcut. Până a doua zi dimineața nu aveam tren și unde să mergem în puterea nopții? Am rămas în vagon, căci trenul, tras pe o linie moartă, a rămas în gară. Puțin-puțin ne-am odihnit, dar către ziuă copiii s-au trezit și băiatul cel mai mic a început să plângă tare, în gura mare. Vroia să-i dăm lapte și nu-și dădea sărmanul seama că nu eram acasă, căci avea sub doi anișori. Nu-l puteam nici într-un fel liniști. Și de unde să-i fi luat lăptișor? Spre norocul nostru, a trecut prin gară un ofițer de siguranță, care avusese până la refugiu serviciu în Cernăuți. Auzind copilul plângând așa de tare, de parcă ar fi fost în gură de șarpe, a intrat în vagon să vadă ce se întâmplă. Pe dată l-am și cunoscut, că era un consătean de-al nostru. Ne-am bucurat și eu i-am spus

apoi care era baiul. Mi-a zis:

— Lasă, te-ajut eu imediat.

S-a uitat încoace, s-a uitat încolo și tocmai pe atunci trecea pe alături de calea ferată o femeie cu două bidonașe de lapte în mâini. A oprit-o, ceva i-a spus și femeia a urcat în tren și ne-a dat lapte pentru ca să ogoiem băiatul, și lapte de rezervă, ca să-l avem ceva mai târziu. Femeia s-a dus apoi încotro era pornită și n-a luat de la noi nici o plată. S-a dus la treburile sale și ofițerul de siguranță, iar noi, când s-a făcut ziua albă, am coborât din vagon, dar nu ni s-a dat voie să ne îndepărtăm, ci am fost poftiți în școală. Școala era aproape de gară. Ne-au ticsit pe toți într-o sală, de unde, unul câte unul, eram sloboziți în altă clasă și acolo eram întrebați de unde eram și unde aveam intenția ca să ne stabilim. Când m-au întrebat, am răspuns că ne duceam la Câmpulung-Moldovenesc. Ni s-a spus ora la care pleca un tren spre Dorna și nu ne-a mai reținut nimeni în Dornești. La Câmpulung am căutat adresa indicată de unchiul rămas la Cernăuți.

Proprietarul hotelului îl cunoștea bine și s-a bucurat că ne putea ajuta cu ce-i stătea în puteri. Pentru cazare și pentru masă nu ne-a luat nici un ban. Și la acel hotel am stat trei zile, până a venit vestea că de la Cernăuți nu mai sosea nici un tren din cauză că Comisia sovieto-română în chestiunile repatrierii s-a dizolvat. Ce era de făcut? Nu mai aveam nădejde că ne-om întâlni cu uncheșul. Atunci l-am rugat pe proprietarul hotelului să aibă grijă de bagajul nostru că, atunci când ne-om stabili undeva, vom veni și-l vom ridica. Ne-am dus în comuna Straja, unde aveam uncheși, mătuși și alte rudenii. Am zis că poate vom putea locui acolo. În drum spre Straja ne-am întâlnit cu o cumnată de-a mea, învățătoare. Ea a trecut pe la Straja și se ducea la Dornești, de unde să ia un tren spre Ploiești, unde se refugiase fratele meu, Radu, cel ce fusese notar la Vijnicioara, pe Cerenuș. N-am stat mult de vorbă și ea, știind care era situația unei familii de refugiați, ne-a convins ca să-l lăsăm cu dânsa pe Mircea, băiatul nostru cel mai mare, care avea șapte ani și ne-a mai zis că în ziua cutare ne va aștepta pe peronul gării din Ploiești.

Am ajuns la Straja, am stat acolo o zi-două și ne-am întors la Câmpulung. La hotel am făcut cunoștință cu un căpitan și el, aflând care era povestea noastră, ne-a promis că ne va da un soldat care să ne însoțească până la destinație. Ne-am luat bagajul, ne-am pregătit de drum și tocmai atunci s-a întâmplat să plece cu o misiune la București un subaltern de-al căpitanului. I-am fost dați în primire domnului sublocotenent și acesta a fost rugat să ne protejeze până în momentul întâlnirii noastre cu fratele meu, Radu Popescu. Fratele ne-a întâmpinat, sublocotenentul, care și-a făcut sârguincios datoria, ne-a salutat, iar noi am mers la căruța are ne aștepta în apropierea gării. Cu acea căruță am pornit spre comuna suburbană Bărcănești, unde fratele fusese numit notar și unde închiriasse o locuință bunicică. Ne-am hotărât să locuim împreună, că loc avea destul, dar n-am stat acolo decât până la 10 noiembrie, când a avut loc cutremurul cel mare. Norocul nu m-a părăsit în acele clipe dramatice. Am reușit să-mi apuc copiii și să-i scot în curte. În urma noastră s-a prăbușit un balcon, iar în camere praf s-a ales din sobe și din niște dulapuri.

Ne-am mutat la o altă locuință, proprietara căreia era o doamnă învățătoare. Totuși, ni s-a părut că era mai bine să ne stabilim cu traiul la Straja, comună situată la o distanță mică de Cireșul nostru natal, comună, în care aveam mai multe rude și în care se refugiaseră nu puțini consăteni de-ai noștri. Fratele a încuviințat decizia noastră și a obținut aprobare ca să vină ca notar în comuna Straja, ca să locuim împreună.

Rudele care ne-au întâmpinat la Straja ne-au condus la uncheșul meu Simion Cotos. Ne-au primit cu toată plăcerea, deși familia lor era mare, de șase persoane, iar cu noi cinci s-au făcut unsprezece.

După ce ne-am odihnit puțin, am început să mă interesez de o locuință liberă, rămasă de la germanii care s-au repatriat în acea toamnă, ca să nu ne înghesuim și să nu supărăm pe nimeni. Am cerut la primărie ca să mi se dea căsuța nouă, frumoșică și îngrijită pe dinafară a neamțului Adolf Geisler, unde – în acel moment – locuia samovolnic un străjan, care și-a abandonat propria gospodărie. Primarul mi-a răspuns cu severitate că nu putea să mi-o dea, odată ce în ea se instalase un om de-al satului și nu un venetic ca mine. M-am amărât și m-am adresat, în scris, la Rădăuți, la prefectură. Răspunsul nu m-a încălzit: nu se putea și gata! Dar, în schimb, mi se propuneau niște case vechi, dărăpănate, în care nu vroia să locuiască nimeni. Ce era să fac? Să mă apuc de reparat bujde evreiești sau nemțești, ori să rămân pe capul uncheșului Simion? Prin luna februarie 1941 m-am hotărât să mă plâng la București. La oficiul poștal, lângă cutia pentru scrisori, se afla și o cutie specială pe care scria: „Cutia de plângeri pentru generalul Ion Antonescu”. Deci, toți năpăstuiții puteau expedia la București plângeri, în care să solicite rezolvare cazurilor pe care nu le-au putut rezolva autoritățile locale. Am scris plângerea, arătând situația grea în care mă aflam și situația mea de sănătate. Aruncând plicul în acea cutie specială nu m-am gândit că atât de repede plângerea mea va fi examinată.

După vreo trei săptămâni sau, poate, la o lună, într-o seară a venit primarul, a deschis ușa și, fără să dea binețe, mi-a zis tăfnos:

— Măine dimineață să veniți să vă dau casa pe care o doriți

în primire.

A închis ușa și l-am auzit cum a trântit portița. Era mânios, desigur, că i se făcuse observație că se purta prea rece cu refugiații din partea de nord a Bucovinei.

A doua zi ne-am dus la locuința cu pricina. Cetățeanul respectiv nu mai era acolo; toată noaptea și-a cărat boarfele la casa lui. Când am intrat, ce să vezi? Pereții, ca pereții, erau în bună rânduială, dar pe jos era ca într-un grajd, căci iernaseră mieii gospodarului acolo.

Primarul a plecat, iar noi ne-am pus pe treabă. Până seara târziu am făcut curățenie. Apoi am adus două paturi, împrumutate de la neamuri, să aibă unde ne dormi copilașii. Cu ajutorul rudelor din Straja, am început să ne gospodărim singuri, ca să nu deranjăm pe nimeni.

S-a făcut primăvară. Era în Postul Mare al Sfințelor Paști. Ne-am gândit că, fiind creștini, să ne pregătim de întâmpinarea marii sărbători a Învierii Domnului. Era în ziua de 18 aprilie 1941, în Vinerea Mare. Dar noi n-aveam, vorba ceea, nici covată, nici lopată, nici făină, nici slănină. Cu ce să facem și noi Paștele? Și totuși, până la urmă am reușit ca să ne putem bucura ca toți creștinii. Cum am spus, era Vinerea Paștilor. Florica, soția, după cum a fost vorbit cu o mătușă, s-a dus ca să-i ajute la pregătit ceva pentru Paști și ca să facă și pentru noi ceva. Eu am rămas acasă cu copiii. Totul era pus în ordine, copiii erau frumos spălați și îmbrăcați. Ședeau pe pat și se jucau. Deodată, băiatul nostru cel mai mare, Mircea, zice:

— Tatiță, vin niște militari la noi. Au trecut pe sub fereastra bucătăriei.

— Lasă să vină.

Au deschis ușa, au intrat, dar din urma lor se gudura primarul. Când a prins momentul, mi-a șoptit:

— Au venit domnul prefect și domnul maior, comandantul legiunii de jandarmi din Rădăuți, din județ.

M-am ridicat, i-am salutat frumos, cum a trebuit, așa, și ei au întreat:

— Dumneata ești Ioachim Popescu, da?

— Eu sunt, da.

— Dumneata ai primit ceea ce te-a necăjit atâta timp? Ai primit locuință bună? Vedem că-i curat, că-i frumos, că-s toate la locul lor.

— Da.

— Ești mulțumit?

— Nu numai mulțumit, dar foarte mulțumit că, în sfârșit, m-am putut și eu opri într-un cuib mai omenesc, ca să nu deranjez pe nimeni.

Ei s-au uitat încolo, încoace, au mers la copii, au început a glumi cu dâșii, a-i întreba cum îi cheamă și ai cui sunt, pe urmă au trecut în dormitor. Iarăși totul curat și frumos aranjat. De acolo au trecut în camera a treia. Acolo pereții erau văruiți, însă nu era podeaua pusă și soba nu era făcută. Atunci prefectul a grăit către primar, pe un ton sever:

— Aici să se pună podeală și să se facă sobă, să nu stea camera goală, ca pustie.

De acolo au ieșit pe cealaltă ușă în tindă. A văzut pe un scaun un sac cu ceva și a întrebat:

— Ce ai în sac?

— Grăunțe de porumb.

— Ce lipsă mai ai?

Zic:

— Deocamdată, slavă Domnului, nu duc lipsă de nimic; nu pot pretinde mai multe. Vom munci, ne-om face încetul cu încetul de toate și-om intra și noi în rând cu lumea.

M-a bătut pe umăr și mi-a zis:

— Domnule Popescu, când vei avea vreo greutate, ori ți se va face o nedreptate din partea primăriei sau a altcuiva, să te adresezi musai la noi, și îndată vei fi ajutat, servit, așa.

Au ieșit afară. Au văzut ograda dezgrădită, fără gard, mizerie prin curte și s-a stropșit prefectul la primar:

— Să dai material ca să se facă gard.

Dincolo a văzut o grămadă de piatră strânsă încă de neamțul care s-a repatriat în Germania:

— Uite, domnule primar, cu piatra asta să pui să se facă

fântână aici, în ogradă.

— Să faceți fântână-model, pe cheltuiala primăriei. Le-am mulțumit, i-am petrecut, au plecat. Pe seară a venit Florica acasă, i-am spus ce s-a întâmplat. A doua zi a fost sâmbătă, a mai pregătit ea ce-a pregătit și duminică, cu mătușa aceea, s-a dus la biserică să sfîntească pasca. Pe la amiază mătușa ne-a invitat să mergem la ei la masă.

În sfârșit, am văzut că puțin-puțin viața noastră a prins să se îmbunătățească, deși eram mereu amărâți, negri de supărare. Ne tot gândeam: oare părinții noștri îs acasă, ori i-au deportat rușii pe cine știe unde? Oare cum petrec ei, bătrâni și singuri, sfintele Paști, când altă dată aveau belșug în toate?”

Au trecut și Paștile și-am început să ne ocupăm cu agricultura. Am arat grădina de lângă casă și-am semănat ce-am putut. Un străjan mi-a dat sămânță de cutare cultură, altul mi-a dat cartofi de sădit, de la altul am căpătat grăunțe de porumb, fasole și așa mai departe. A trecut timpul, eu câte ceva meșteream, Florica lucra și ea. A venit vara, tot ce-am semănat a răsărit. Ne-am dat la prășit, la îngrijit straturile, la plivit florile. Și tot așa, am ajuns în luna iunie. Pe la mijlocul acestei luni, într-o seară, a venit cineva de la primărie și ne-a zis:

— Dimineață să părăsiți casa, să plecați de aici, că urmează să fie evacuată toată Straja, că-i prea aproape de frontieră și cine știe ce se poate întâmpla. A începe un război, ceva, și sunteți aici în bătaia puștilor.

Am oftat adânc, dar ne-am strâns repede lucrșoarele, le-am împachetat și aveam la dispoziție un cal și căruță. Ne-am urcat în căruță și-am dat bici calului. Când am ajuns în Vicov de Sus, minunea lui Dumnezeu. Tot satul era pe drum. Nu se putea trece printre căruțe, oameni, vite, cârduri de găște, turme de oi. Unii duceau copiii în brațe și vacile de funie. Fugeau toți la vale, speriați, spre Vicovul de Jos. Cu greu, pe la amiază, am putut străbate prin mulțimea ceea și ne-am îndreptat spre Voitinel. Am trecut Voitinelul, am trecut Horodnicul și-am ajuns la Marginea, la doamna Artemizia, preteasă, soția lui Valerian Opaț, preot, văr

de-al meu. Acolo ne-au primit cu toată plăcerea. Ne-am așezat, dar nu știam cât timp vom sta.

Au trecut zile la rând, mulți dintre cei evacuați s-au întors în Straja, văzând că nu era nici o mișcare, dar noi am rămas, că și așa eram străini – ori aici, ori acolo.

Într-o noapte, mai bine zis spre 22 iunie, ne-am trezit cu bubuituri de tun.

A început războiul. Tremuram de frică și de grijă. Nu știam ce o să ni se mai întâmple. Credeam că rușii vor năvăli asupra noastră, vor învinge și vor invade și România. Dar n-a fost așa. S-au hărțuit câteva zile, așa, aceștia de-aici, aceia de-acolo, dar n-au fost lupte mari. Rușii și-au luat tălpășița, lăsând frontiera, cazematele și fortificațiile lor. S-au tot retras înspre Cernăuți și atunci au început a trece armate felurite cu arme și cu provizii. Mergeau din urma rușilor. Și până unde au ajuns, nu știam, dar așteptam să vedem ce se va întâmpla mai departe. Am auzit că rușii au ieșit și din Cernăuți, retrăgându-se peste Prut. Atunci ne-am luat bagajul nostru de la doamna Artemizia, i-am mulțumit pentru găzduire și, după mai bine de o săptămână, am revenit la Straja. Am înaintat cu greu, căci drumul era plin de transport militar. În cele din urmă am ajuns în apropierea podului de la Vicov. Atunci ni s-au dat semne să ne oprim pe lături, că trecea o coloană specializată de mașini. Într-adevăr, s-au arătat câteva mașini mari și frumoase, ca niște autobuze, cu crucea roșie făcută pe ele, și înăuntru se vedeau răniți, pansați. Mai pe la mijlocul coloanei, o mașină mare, plină cu ofițeri. În mijlocul acestora se afla însuși Ion Antonescu, ridicat în picioare și salutând mulțimea care îl ovaționa. El se întorcea de la Cernăuți, unde fusese să vadă în ce stare era orașul în care, un an, domniseră bolșevicii.

La locuința noastră din Straja, căzând de oboseală, am ajuns către seară. Ne-am odihnit și a doua zi ne-am apucat de gospodărit, de grădina care trebuia îngrijită. Și așa am mai dus-o o bucată de vreme, dar cu gândul că într-o zi ne-am putea întoarce acasă, la Cireș. Nici nu știam dacă ne mai trăiau părinții, dacă mai erau în sat ori au fost duși în Siberia. De trecut, încă nu se putea trece.

Ce era de făcut? Am prins capăt de vorbă cu un ofițer de la plutonul de grăniceri din Straja.

Acesta, înțelegându-mi starea sufletească, mi-a dat un permis să putem vizita părinții, dar numai pentru 48 de ore. Așa că, mi-am suit copiii în căruță și-am pornit spre Cireș. Am trecut granița și, cam pe la amiază, am ajuns acasă. Am tras căruța în ogradă, a ieșit tata să ne întâmpine, dar noi era să nu-l cunoaștem, așa de bătrân și de slăbit arăta. A ieșit și mama, dar abia se mai învârtea de ici-colea. Era și ea slăbită și greu mai făcea față treburilor gospodărești.

Am plâns, ne-am îmbrățișat și, în sfârșit, ne-am liniștit. Am început să ne spunem unul altuia cum am petrecut, copiii, bucuroși, au fugit în pomăt să se joace. La un timp am ieșit să văd ce-a mai rămas prin gospodăria noastră. M-am întristat. Ograda era năpădită de buruieni, grădina de flori nu era deloc îngrijită. Dincolo, mai pe ogor – puțină arătură; nu avea cine să cultive tot ogorul. Mi s-a spus că parcelele ce le aveam la câmp n-au fost arate, că acolo nu s-a semănat nimic, fiindcă părinții mei credeau că nu vor ajunge să strângă roada. Erau amenințați că vor fi ridicați și duși la o margine a imperiului sovietic, pentru că noi, feciorii lor, trecuserăm în România liberă. Rușii se temeau ca să nu purtăm legături cu rudele rămase pe partea lor, să nu facem spionaj în favoarea lor.

Am stat la Cireș până a doua zi și atunci am hotărât să rămână doi copii mai mari – Mircea și Ilenuța – la părinți. Eu, cu Florica și cu Gheorghiuța, ne-am întors la Straja. Trebuia să ne întoarcem că aveam grădina acolo, că încă era mult până la toamnă, până la recoltare.

A trecut timpul, a venit și toamna, am recoltat ce-am avut de recoltat și, după ce ne-am strâns toate de pe câmp, din grădină, a venit tata cu o căruță mare, trasă de o pereche de cai buni și a luat porumbul ce-l aveam cules și niște saci cu cartofi și a rămas ca, peste câteva zile, să ne pornim la drum și noi. Zis și făcut. Ne-am pregătit frumos, am mers pe la uncheșii care ne-au ajutat atâta timp, am dat lucrurile care erau împrumutate, ne-am luat rămas bun și într-o dimineață, – parcă era o zi de sărbătoare, – ne-am pornit spre casă.

Inima mi-a rămas în satul de unde am pornit în pribegie

*Tatiana VLAD-GUGA,
președinta filialei „Arboroasa” din Vatra Dornei,
a Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”*

Pe 20 iunie 1940 am venit acasă, la Iordănești, unde tatăl meu, Constantin Vlad, era preot, de la Liceul Ortodox de Fete „Elena Doamnă” din Cernăuți. Nu mă simțeam bine și, peste șase zile, m-am întors în capitala Bucovinei, unde, într-o clinică, trebuia să mă opereze de amigdale. Lucrul acesta s-a întâmplat la 27 iunie, iar a doua zi, când autoritățile militare și civile părăseau Cernăuții, eram la pat cu o febră de 40°. Nu puteam vorbi, dar venind să mă vadă unchiul care era procuror în oraș, i-a spus mătușii că bolșevicii treceau Nistrul, ca să ocupe „vesela grădină”. Am luat un creion și o bucățică de hârtie și l-am rugat, în scris, să mă ia cu el în refugiu, ca să nu nimeresc în mâinile „eliberatorilor”. Unchiul mi-a înțeles zbulciumul sufletesc și m-a luat cu el. Am ajuns la Suceava și ne-am oprit la o rudă de-a noastră, care ne-a găzduit cu plăcere. Dar eu, scăpată de bolșevici, plângeam întruna, crezând că am rămas orfană. În fiecare sâmbătă tata, paroh în Iordănești, și fratele Mircea, mă așteptau în gara din Ropcea. Tot acolo urmau să mă întâlnească și la 29 iunie, în ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel. O fi ieșit ei la gară, m-o fi așteptat și cine știe ce gânduri negre le-au scuturat ființele văzând că n-am mai coborât pe peron...

În ziua marelui refugiu tata era la moară. Văzând ce se întâmpla, a înhămat caii la căruță, a aruncat în ea câteva bagaje, l-a urcat pe Mircea și a trecut în grabă Siretul. Peste o săptămână ne-am întâlnit la Suceava și atunci am scris „Doina Bucovinei”:

În codru frunza plânge,
Îzvoarele suspină
Și cerul e de sânge
În dulcea Bucovină...

După un an și ceva de refugiu am revenit în satul drag, Iordănești. Casa am găsit-o devastată de ruși. Din livadă erau tăiați mai mulți pomi fructiferi. Din sat lipseau mulți gospodari vrednici, fiindcă ori s-au refugiat în adâncul României, ori au fost deportați în Kazahstanul de Nord și undeva într-o regiune polară. Deși casa era într-un hal fără de hal, câțiva oameni din sat ne-au salvat niște lucruri de preț – tacâmuri, un serviciu de cafea pe care tata l-a primit cadou la nuntă, câteva țoluri, două perne. Ne-au mai adus sătenii o juncă a fâta, o scroafă, câteva găini și ne-au urat bun venit.

Am urmat în continuare Liceul Ortodox de Fete din Cernăuți și bacalaureatul l-am luat în 1943. Tata fiind bolnav de ulcer m-am decis să rămân învățătoare în sat. Mai întâi am făcut naveta la Carapciu. Mai apoi, după ce domnul Melnic, refugiat din Ardealul ocupat a fost luat la concentrare, am rămas să lucrez în școala de lângă primărie, unde director era domnul Cuparencu, un om sever, dar corect. Aveam 19 ani. Purtam costițe și ochelari, iubeam copiii, dar vroiam să par severă, ca ei să mă asculte. Făceam lecții cu două clase în același timp: în partea stângă a încăperii aveam clasa a doua, iar în cea dreaptă – clasa a patra.

Era foarte greu. Războiul era în toi și în fiecare săptămână primeam vești că la datorie a mai căzut cineva dintre cei dragi. Oamenii nu-și mai înecau amarul la cârciuma lui Buric sau la cea a lui Perez. Acești evrei au dispărut din sat odată cu venirea bolșevicilor. Mergeau la crâșma Aniței Hușulei din marginea Iordăneștilor. În sat mai era o prăvălie, lângă rotăria lui Bobu și a lui Vișnovschi, unde era și o croitoreasă Vișnovschi. O altă croitoreasă bună era Liza Melnic, mută din naștere, care locuia pe aceeași uliță cu noi. Cine mai locuia pe ulița noastră? După casa mutelor, a Melnicițelor (erau trei mute harnice, dintre care una, Silvia, foarte frumoasă și școlită) se afla casa Catrinei Lutic, văduvă din primul război mondial, femeie frumoasă și harnică, dar fără noroc. Își crescuse doi fii și două fiice. Pe ambii feciori i-a pierdut în război. O fată și ginerele au murit în deportare. Nepotelul ei, Traian Malaicu, care mi-a fost elev la Iordănești, s-a stabilit după cel de-al doilea refugiu cu traiul la Botoșani.

Peste drum de casa Catrinei Lutic era o ogradă mare, în care se afla căsuța pălimarului și casa mare a lui Ilie și a Casandrei Costineanu. Cu copiii acestora – Arcadie, Olguța, Viorica, Nicolae, Mircea am trăit ca frații. Când lelița Casandra l-a născut pe ultimul, mă lăsa adeseori să-l legăn, iar când pruncul adormea, îi spălăm scutecele. Am iubit-o mult pe lelița Casandra, că era tare bună cu mine, fiindu-i milă că eram fără mamă.

În ziua de 25 martie 1944, după ce tata l-a înmormântat pe ofițerul Aurel Lutic, în apropierea satului a căzut o bombă. Era semnalul că trebuia din nou să părăsim satul iubit și să apucăm calea refugiului. Tata era încă la cimitir când eu m-am apucat să fac desagi din țolurile de pe jos și să arunc în ei diferite lucruri casnice. Am făcut în ogradă un rug mare și l-am rugat pe Gheorghe Meglei, băiatul care era argat la noi, să taie câteva găini pe care le-am pârlit la acel foc. Le-am sărat și le-am prăjit ca pentru drum. Când a venit tata, am pregătit căruța pentru cale lungă. Am mers în jurul casei, am sărutat copacii plângând, am sărutat vacile, oile și câinii, dându-le drumul să se ducă în voia lor. Plângând am ieșit la drumul mare, având ordin de evacuare tocmai la Hezeriș-Lugoj. Cu noi au mai venit domnul profesor Bute și doamna Melnic cu fetele ei. În drumul pribegiei ni s-au alăturat alte care. Din mers am scris versurile ce le cântam pentru alinare:

Pribegi, pe drumuri pustii,
Trec sute și mii
De care.
Bătrâni, femei și copii
Plâng soarta și zilele
Amare...

De atunci ca o grea povară duc dorul după Iordăneștiul meu drag. Mi-i inima rămasă-n Iordănești. Când șoptesc numele acestui sat nord-bucovinean, parcă îl văd și-l aud ca pe-o făptură vie. Aud freamătul pădurilor care-l împrejmuesc, aud murmurul Siretului în care se oglindea albastrul catifelat al cerului, ascult foșnetul luncii și tălăngile oilor, dar mai ales glasul copiilor de altă dată, pe care i-

am părăsit fără voia mea și cărora de pe baloturile din căruța din șirul lung de care le-am spus:

Copiii mei, rămași în urmă,
În Țara codrilor de fag,
Mi-i dor de voi și mi se curmă
Zilele de al vostru drag...
Siretul, lunca și pădurea
Cu cântece și cu povești,
Zdrobite fost-au cu securea,
Copiii mei din Iordănești...

În 1967 împreună cu tata, cu soțul și copilul meu am intrat clandestin în satul iubit. Dintr-un autobuz, cu care am călătorit ca niște muți, am coborât chiar lângă casa dascăliței Pelievici. Ne-am îndreptat pașii spre casa parohială. La acea oră satul era pustiu; cei maturi se aflau la muncile câmpului. În ograda casei parohiale ne-a recunoscut Ileana Moldovan, care lucra la grădinița de copii, instalată în casa în care am locuit. Copiii dormeau și, ca niște hoți, pe vârful degetelor, am intrat să vedem interiorul. Am mai văzut lacul broaștelor secat, lunca pustie, cursul Siretului schimbat și fața tatălui meu în lacrimi...

Sunt fericită întrucâtva că l-am adus pe tata înainte de moarte la Iordăneștiul lui iubit. Regret că acest lucru nu l-am putut face pentru fratele Mircea, care a fost și el preot, ca să-și vadă satul celor mai fericite zile ale sale. S-au dus amândoi în lumea cea veșnică cu un gând sacru, pe care mulți iordăneșteni îl poartă și azi în suflet. Au trecut anii și s-au rotunjit în decenii, dar sufletul mi-a rămas acolo, pe tărâmul copilăriei, adolescenței, al deprinderii măiestriei pedagogice:

Mi-e inima rămasă-n Iordănești,
Un sat străvechi din dulcea Bucovină;
Siretu-acolo încă mai suspină
Și încă plâng mușcatele-n ferești...

Zile de cumpănă

*George MOTRESCU,
locuitor al satului Vicovu de Jos
județul Suceava*

Când, la sfârșitul lunii iunie a anului 1940, ai noștri s-au retras de la Cernăuți și Storojineț, ostașii erau plini de noroi, de praf și sudoare. Aveam 16 ani și curiozitatea m-a scos din casă. De lângă calea ferată priveam ce se întâmpla. Un militar, rămas de coloană, a trimis pe careva acasă, pe Remezău, să-i cheme copiii și femeia, să-i vadă înainte de a pleca mai departe. M-am uitat la el cu mare atenție. Avea fața brăzdată de râulețe de sudoare. Ranița lui cântărea vreo 50 de kilograme. Mai avea de dus ZB-ul, masca de gaze, sacul de merinde, lopata Lineman. Baioneta și casca se aflau pe capacul de la raniță. Ambele mâini îi erau ocupate. S-a așezat pe marginea șanțului și s-a șters cu batista. Abia atunci l-am recunoscut. L-am înconjurat din toate părțile și, până ce-au ajuns acolo soția și copiii lui, el, Calancea George al lui Trifon a Ucoaei de pe Remezău, ne-a povestit ce s-a întâmplat în partea de nord a Bucovinei, către Storojineț. Coloana din care făcea parte venea dinspre Vijnița și în ea au tras comuniștii evrei și elemente antiromânești din rândurile rutenilor.

— De ce n-ați apăsat pe trăgacele armelor? l-am întrebat.

Omul a strâns din umeri și ne-a răspuns cu durere:

— Armata-i armată, n-am avut ordin.

Peste mulți ani, la 20 mai 1992, a venit la mine Lucia Hossu Longin de la Televiziunea Română și m-a întrebat:

— Ca om în vârstă, ce părere aveți: a trebuit să tragă armata română atunci, în 1940?

Eu, ca unul care am trăit și care simt românește, i-am răspuns:

— Trebuia să se tragă. Fiindcă și așa au murit ostași români nevinovați. Ne ocupau; dar cel puțin eram învinși cu capul sus.

Așa, am fost învinși ca niște lași. Armata română a fost foarte deprimată că n-a avut voie să-și apere părinții și țara.

Iată o întâmplare care îmi dă dreptate. Atunci nu se știa bine până unde au de gând să vină rușii. Prima dată s-a zvonit că se pune granița pe Sirețel, că aici sunt sate numai de români, dar rușii au mers în continuare. La podul de peste Siret făcea de gardă Gherase Hrițcan din Andrieni. Și, un tanc mai avansat al rușilor, a vrut să treacă podul..

— Stai! a făcut semn sentinela. Mai departe nu se trece!

Rusul s-a oprit. S-a uitat, apoi s-a întors. Dacă acel soldat nu avea simțul datoriei, sovieticii ocupau și târgul Siretului și cine știe și câte sate în direcția Sucevei. Când au văzut că cineva îi oprește, s-au oprit. Pentru fapta aceasta, pe Gherase Hritcan l-au făcut din soldat, sergent.

Rușii au ajuns până la marginea comunelor Straja, Vicovu de Sus, Bilca, Frătăuți. De frica lor mulți dintre sătenii noștri au fugit și s-au ascuns prin păduri. Printre ei se afla și tata, care a fost primar pe timpul liberalilor. Apoi mulți gospodari din părțile noastre și-au pierdut pădurile, terenurile semănate cu secară, ovăz, plantate cu cartofi. Un om din Vicovu de Sus, cu numele de familie Bahnean, a vrut să strângă niște mazăre, dar la mijlocul ogorașului lui sovieticii au înfipt ciuha care indica locul pe unde avea să treacă granița. Era un băț, cum pun oamenii bețe la caii cu nărav. S-a dus omul după mazăre, dincolo de ciuhă, l-au prins rușii și l-au deportat, împreună cu soția, în Siberia, de unde le-au venit doar numele. Avea acel Bahnean un băiat. Și văzând acela că părinții nu i se întorceau de pe ogor, s-a dus să vadă ce li s-a întâmplat. A nimerit și el în labelle rușilor. Fiind arestat, a fost aruncat după gratii. A făcut șapte ani de pușcărie pentru trecere ilegală de frontieră.

În 1940 s-au umplut pădurile la Stânișoara, pe Vârful Obcinii, pe Crac. Acolo era și stâna lui George Coroamă, pe care-l porecleau Stalin, așa de bine semăna cu cel de la Kremlin. Fiindcă n-au încăput toți în stână, și-au făcut colibe împrejur. Femeile plâneau, își îmbrățișau copiii și cu toții așteptau să vadă ce are să fie. Alții s-au împânzit la Voitinel, Horodnic, Marginea.

Restul au rămas pe loc. Eu am stat în toate zilele în Crucile Drumului. Un colonel îndruma coloanele spre Rădăuți ori spre Voitinel.

De Sfântul Petru, la Dealul Leahului, în dreptul lui Coțoi, artileria urca încet și drumul era arat de copitele cailor trăgând la tunurile grele. Înghămau câte șase perechi de cai și întruna răsuna dealul de comenzile militarilor. Deodată, a apărut un sublocotenent în uniformă de cavalerist dinspre Rădăuți, strigând în goana calului, că orașul a fost ocupat de ruși. Atunci trupele au început să se răsucească. S-a iscat o învâlmășeală de oameni și animale, chesoane și căruțe încrucișate, că nu le mai puteai descălci. Noroc de un maior care a dezmințit zvonul. Pe călăreț l-au oprit către cornul luncii. L-au dus la Dealul Leahului și l-au împușcat. Era un civil, îmbrăcat în haine militare și trimis anume ca să samene panica. Apoi lucrurile s-au liniștit.

Armatele noastre, după ce s-a stabilit frontiera, s-au întors și grănicerii și-au ocupat posturile. Granița trecea pe la marginea pădurii la Vicov de Sus. „Bilcanilor le-a rămas pădure și câmpuri dincolo, pe latura Corceștilor”. Fâșia mergea pe lângă Casa Roșie, în dreptul Frătăuților Noi.

În una din acele zile de cumpănă, Ioan Vicoveanu a dat de știre, de la primărie, că fiecare se putea întoarce acasă. Pe acea vreme era trimisă goarna. Și pe acel care suna și striga îl chema Ilie Coroamă. Pentru noi a fost mai mult o spaimă, însă atunci a început drama fraților români din nordul Bucovinei. Foarte mulți au încercat să fugă din teritoriul ocupat. Granița au trecut-o în țară și unii dintre coloniștii de la Toporăuți. Aveau o călăuză, pe unul Gherman, și o trecătoare pe la Straja. La copiii mici le astupau gurile, doar cât să poată sufla, dar să nu poată plânge. În țară, pe ascuns, au trecut toate surorile lui Maștei Bujdei. La fel au făcut și neamurile Sofiei Vicoveanca. Până în 1941, când au înaintat ai noștri, n-a existat gard de sârmă între nordul și sudul Bucovinei. Linia de demarcație era însemnată prin borne, iar rușii, ca nimeni să nu se apropie de graniță, trăgeau întruna rachete: una sălta în văzduh și alta cădea. Celor veniți din partea de nord a Bucovinei, Antonescu le-a dat fără întârziere ajutoare bănești și case rămase de la nemții repatriați în Germania, case pe care aceștia le-au avut în Vicovu de Jos, Gura Putnei, Voievodeasa, Dornești, Frătăuți ori Maneuți.

Zguduitoare secvențe de martiraj iordăneștean

„Nu mai a veam chip să trăim”

Vasile VARVARIUC

La 1 aprilie 1941, în jurul orelor 10, un călăreț venind dinspre comuna Ropcea a zis că oamenii se adunau pentru a pleca în România, întrucât nu mai puteau suporta viața în care au început să trăiască. Apoi alți oameni au spus că din comunele Carapciu, Prisăcăreni și Cupca tot se aflau doritori să plece. Atmosfera era în fierbere în tot satul. Eu m-am alipit la formațiunea din Carapciu în ziua de 1 aprilie 1941, precum și la formațiunea din Iordănești în ziua de 2 aprilie. Oamenii erau indignați din cauza constrângerilor și brutalităților practicate de stăpânitorii sovietici. Adevărate accese de mânie au provocat regimul cotelor de cereale cu mult prea mari față de recoltele culese, impozitele exagerate, hăituiala permanentă a românilor și persecuția religioasă.

La 1 aprilie m-am dus la Carapciu, unde aveam un unchi, pe care îl chema Nicolae Corduban. Unchiul nu era acasă, dar mătușa mi-a spus că toți bărbații din sat erau adunați la un gospodar de pe toloaca dinspre Suceveni. M-am dus fără tăgadă acolo și m-am alipit grupului, care a pornit spre Suceveni, de unde urma ca el, contopindu-se cu o mare coloană de oameni, să se îndrepte spre frontieră. Pe câmp, între Carapciu și Suceveni, ne-au ajuns din urmă câteva pâlcuri de cavalerie. Cavaleriștii sovietici ne-au încadrat din flancuri, unii strigau ceva la noi însă, dacă nu înțelegeam rusește, ne tot vedeam de cale. Asupra noastră s-au tras primele focuri. Fugeam înspre graniță prin grădini, prin curțile oamenilor, pe câmp deschis. Gloanțele ne ajungeau și ne răreau rândurile. A căzut grav rănit și unchiul meu, Nicolae Corduban. Mi-a spus cu limbă de moarte să mă întorc la Iordănești și să le povestesc oamenilor din sat despre măcelul din Suceveni, de lângă o văiușă numită Fântânele.

Eu am încercat să fac cale îtoarsă, dar masacrul continua, căci oamenii mergeau înainte. În poiana de la Varnița, ei au fost culcați la pământ de gloanțele mitralierelor sovietice. Puțini au scăpat, iar cei care mureau aveau să fie aruncați în gropi comune. Cadavrul unchiului meu Nicolae Corduban a fost găsit într-o groapă comună tocmai în cimitirul evreiesc din Adâncata, la patru săptămâni după începerea războiului, adică după retragerea trupelor sovietice din partea de nord a Bucovinei.

Ajuns la Iordănești, am povestit despre cele întâmplate. Și atunci s-a hotărât ca trecerea în România să se facă prin alt loc. A doua zi grupul nostru a pornit prin pădure și am ajuns la drumul care ducea de la Igești la frontieră, dar și această cale s-a dovedit a fi închisă. Ne așteptau trupe care, la apropierea noastră, au început să tragă focuri de armă. Acolo, între Igești și Vicov, au căzut cincisprezece-douăzeci de inși. Lovit de un glonte fierbinte chiar lângă mine, a murit Ion Halac, cu care am fost prieten din copilărie. Pe mine și pe mulți alții ne-a salvat pădurea.

În toate comunele de pe Valea Siretului au venit după aceea delegați sovietici, care au convocat adunări și la oare au cerut să ne liniștim. Ni s-a promis că nu vom fi persecutați și că nu vom fi ridicăți de la baștină, pentru a fi strămutați în regiuni îndepărtate ale URSS. Acei delegați, care știau românește, erau însoțiți de două camioane cu soldați în frunte cu un general.

Acel an groaznic și-a lăsat pecetea pe toată viața mea, prin politica de exterminare a elementului autohton promovată de ocupanții sovietici. Nu ni se recunoștea nici dreptul la limbă, nu erau luate în considerație nici specificul nostru național, nici legile pământului. Și am simțit că nu mai aveam chip să trăim.

„Soțul meu a fost împușcat...”

Alexandra OPAIȚ

Cum aș fi putut să uit ziua de 1 aprilie 1941, când atunci soțul meu, Dumitru, a fost împușcat? Era zi de marți și încă de dimineață s-a răspândit zvonul că toți pleacă la Fântâna Albă, căci de acolo, chipurile, avea să li se dea voie să treacă în România.

Dar mai înainte de a porni spre graniță, toți aveau să se adune la Suceveni. Și bărbatul meu s-a pornit la Suceveni. De-acasă au venit să-l ia Constantin Nicolaiciuc și Gheorghe Ianițchi. Cineva mi-a spus că atunci când a văzut cum pe podul din Carapciu treceau soldați ruși, călări și bine înarmați, Dumitru al meu s-a așezat pe prisma casei și a început să cânte din fluiet. Mama lui Gheorghe Ianițchi s-a dus și și-a luat feciorul acasă. Eu, însă, n-am putut merge, căci aveam o fetiță de trei luni și un băiețel de cinci ani.

La Suceveni soldații s-au pregătit de tragere. Văzând una ca asta, oamenii au început să scoată din traiste merindele învelite în ștergare albe. Ei fluturau ștergarele, să le dovedească soldaților că nu aveau arme, ci mâncare. Soldații, însă, au deschis foc. Unii au fost împușcați, alții s-au ascuns. A doua zi, cei ce s-au ascuns în Suceveni, neajungând la Fântâna Alba, împrumutau furci, sape, hârlețe și se întorceau acasă. Când soldații îi întrebau de unde veneau, ei răspundeau că de la lucru și astfel își salvau viețile. Pe Dumitru al meu l-a ajuns acolo, la Suceveni, un glonte fierbinte. N-a murit pe loc, ci și-a dat suflarea ceva mai târziu, în spital. Constantin Nicolaiciuc a fost arestat împreună cu alții și dus în Siberia, unde a degerat lângă un copac.

„Lăcrimau și milițienii de milă...”

Paraschiva CARP

În noaptea de 13 iunie 1941 în casa noastră au dat năvală doi milițieni și un om de sat. Mai întâi s-au făcut a controla dacă nu aveam arme și bani românești. Apoi ni s-a ordonat să ne îmbrăcăm și să-i urmăm.

Familia noastră era numeroasă. În afară de părinți, mai eram șase copii. Am început a plânge și ne-am agățat de tata. Adică unde trebuia să mergem în puterea nopții? Milițienii ne-au aruncat pe toți în ogradă, au încuiat ușa, iar cheile le-au luat cu dânșii. Îndată, la poarta noastră s-a oprit un camion cu care am fost transportați la gara Adâncata. Acolo ne-au băgat într-un vagon ticsit de lume.

Pe tata l-au despărțit de noi și sora mai mică, având numai trei anișori, s-a prins de gâtul lui și țipa așa de tare, că lăcrămau și milițienii de milă.

În acea noapte de pomină au mai fost ridicate șase familii odată cu familia noastră. Mulți dintre membrii lor au murit de foame și de frig în locurile exilului.

„Abia la Harkov ne-au dat mâncare...”

Toader MALAICU

Sunt fratele Paraschivei și-mi amintesc că pe tata l-au întors cu fața la perete când l-au percheziționat. În altă cameră dormea fratele mai mare, Alexandru, care avea 19 ani. L-au trezit și l-au adus cu mâinile ridicate lângă tata.

De tata ne-au despărțit în gara Adâncata. Din acea zi nu l-am mai văzut și nici astăzi nu știm pe unde s-a prăpădit. Trenul a plecat din gară cam la trei zile. Am mers preț de o săptămână, apoi ne-am oprit. Am ajuns la Harkov. Abia la Harkov ne-au dat mâncare. Ce ne-au dat? Macaroane stricate drese cu untură de pește. Ca să nu murim de foame, cu o mână ne țineam nasul, iar cu alta duceam lingura la gură. Ajunși la Penza, am aflat că a început războiul. De acolo am mai fost duși o săptămână până în stepele kazahе. În drum au murit mulți copii. Mamele erau silite să-și arunce pruncii morți prin ferestrele vagoanelor din mersul trenului.

În 1947 au venit acasă mama și o soră. Mie și fratelui nu ni s-a dat voie. Abia peste un an am fugit de acolo și drumul până-n sat l-am făcut timp de trei săptămâni. N-am fost lăsați în pace, ci am fost duși la miliție. Am fost înfricați că de nu vom spune la toată lumea că, în exil, am trăit foarte bine și-am mâncat numai pâine cu unt, vom fi din nou deportați.

„Ne părea că am ajuns la capătul pământului”

Eugenia COSTINEAN

În acea noapte blestemată și la ușa noastră au bătut cu patul armei. Tata le-a deschis. Am fost scoși afară. Tata a dovedit să bage în buzunar un pahar, ca să avem măcar cu ce bea apă...

Când ne-au coborât din tren, în Kazahstan, am văzut că acolo se termina calea ferată. Ne părea că am ajuns la capătul pământului. De acolo am fost escortați într-o localitatea din preajma Novorossiiskului. Câte cincisăse familii au fost băgate într-un bordei. Dormeam pe jos, căci nu aveam nici paturi, nici cu ce ne acoperi. Ca să nu murim de foame, uscam mohor și lobodă. Apoi prindeam și mâncam țistari. Mare ne era norocul când prindeam și câte un câine.

La un an de la deportare a murit tata, la doi - mama și sora. Acasă am fugit în 1946, pentru că n-am mai putut îndura atâtea lipsuri și atâtea greutăți. Acasă, însă, n-am găsit nimic.

„Mulți își rugau moartea...”

Eugenia IONET

Ajunși în Kazahstan, am fost împărțiți prin colhozuri și sovhozuri. Lucram din greu, peste puteri, pe un ger de minus 40-50 de grade. Locuiam în barăci neîncălzite câte 20-30 de persoane. Nu aveam cu ce ne îmbrăca și ne coseam haine din saci. Mulți înghețau și mureau de frig. Mulți își rugau moartea, căci nu mai aveau putere să trăiască. Fără vlagă în brațe, nici nu le puteam săpa mormintele. Îi duceam într-un anumit loc și-i acopeream cu omăt. De multe ori, rugându-ne Tatălui Ceresc, îl întrebam cu durere: „Cu ce am greșit, Doamne, în fața Ta, că atât de tare ne pedepsești?”

Mărturii înregistrate de Nicolae ȘAPCĂ

Durere nealinată

Prof. șc. Eleonora SCHIPOR

Noi, românii nord-bucovineni, avem multe sărbători frumoase, avem datini și obiceiuri pe care le respectăm și cu care ne mândrim. Dar avem și multe dureri, avem numeroase răni suflate și sângerânde. Și una dintre aceste mari dureri ale neamului este legată de Fântâna Albă. În fiecare an, la 1 aprilie, comemorăm această tristă dată. Nu există sat românesc din nordul Bucovinei care să nu-și aibă martirii săi căzuți la marginea pădurii de la Varnița. Ceea ce s-a întâmplat aici la 1 aprilie 1941 constituie una dintre marile tragedii ale românilor ce se înscrie în aceeași ordine de idei cu deportările, persecuțiile NKVD-iste, războiul și alte nenorociri, pe care a trebuit să le îndure părinții și bunicii noștri.

Din Cupca, una dintre cele mai vechi localități de pe valea Siretului, au fost împușcate cinci persoane: Ion Belmega, Ion Gâză, Arcadie Plevan, Mihai Palicârja, Marta Șorodoc. Toți acești oameni, dintre care unul încă era viu, au fost aruncați într-o groapă comună. Frații Ion și Vasile Dugan au fost răniți și au scăpat cu viață din măcelul de la Fântâna Albă, însă au fost vânați și băgați în temnița bolșevică. Și alți trei cupceni — Lazăr Alerguș, Toader Alerguș și Mihai Plevan au fost prinși și întemnițați. Mai târziu au fost condamnați la câte zece ani de închisoare și la câte trei privare de drepturi cetățenești. Pentru participarea la acțiunea de protest a românilor împotriva ocupației sovietice, mai târziu au fost arestați încă 19 locuitori ai satului Cupca, care nu s-au mai întors la baștină.

Acești martiri ai neamului sunt comemorați în fiecare an de Ziua Eroilor, adică de Ispas, când la biserică se oficiază un serviciu divin, care este continuat apoi lângă cele două cruci ridicate lângă paraclisul din preajma lăcașului de închinare Domnului. Rudele celor deportați, judecați și masacrați la Fântâna Albă fac parastas și dau de pomană întru odihnirea sufletelor martirilor.

Despre mulți dintre ei a scris inimoasa cupceancă, Magdalena Morar, poetă populară, trecută deja în lumea umbrelor. Tot datorită regretatei doamne Morar dispunem de listele tuturor cupcenilor, care au avut de suferit de pe urma terorii comuniste. Toate aceste nume ale martirilor cupceni au fost incluse în monografia satului Cupca, scrisă de vrednicul fiu al baștinei – domnul Petre Ciobanul din Brașov.

Și din Pătrăuții de Jos, sat învecinat cu Cupca, în timpul măcelului de la Fântâna Albă au fost împușcate 16 persoane: Boiciuc Zaharia, Fedorean Ana, Fedorean Gheorghe, Fedoresn Toader, Gavliuc Maftai, Liciman Simion, Palamarciuc Victoria, Patraucean Ion, Pojoga Rahira, Pavel Savu, Pavel Toader, Pavel Ștefan, Popescu Simion, Popescu Toader, Petrescu David, Schipor Vasile. Alți 21 de pătrăuceni au fost arestați chiar atunci la Fântâna Albă și deportați în Siberia. Numele acestor martiri, ca și ale altor câtorva zeci de consăteni ce au avut de suferit de pe urma terorii staliniste, sunt înscrise pe plăcile comemorative instalate pe monumentul victimelor urgiei bolșevice. Ca și în alte părți, în satul meu de baștină de Ziua Eroilor, de hramul bisericii și de mari sărbători creștine, martirii neamului sunt omagiați de rude. Venim și noi aici, căci și bunicul meu, Ilie Ștefureac, în 1947, a fost condamnat pe viață și dus la închisoarea din Lvov, de unde nu s-a mai întors.

Crucea „Arboroasei”

Dumitru COVALCIUC

Anul 1991. În una din zilele lui martie, pe când baba Dochia, dezlănțuită, își scutura cojoacele, ne întâlnim, doar câțiva arboroseni, la Școala Medie din Cupca. Peste puțin timp se împlineau cincizeci de ani de la masacrarea românilor de către grănicerii sovietici, în zona satului lipovenesc Fântâna Albă, și noi ne gândeam cum să aducem cât mai multă lume la mitingul de doliu, pe care Societatea „Eminescu” proiecta să-l organizeze pentru ziua de 1 aprilie pe locul unde au fost martirizați zeci și zeci de gospodari de pe valea Siretului. Încă nu cunoșteam locul și, spre amiază, împreună cu regretatul profesor Ilie Suceveanu și cu vicepreședintele „Arboroasei”, Florea Șapcă, pe atunci inspector școlar, intrăm în pădurea Cupcii și căutăm un drumeag care să ne scoată la Varnița.

Soarele se ridică tot mai sus deasupra pădurii, aerul se încălzește, pământul prinde să se dezmoștească, petele de zăpadă se topesc și șuvițe de apă, gâlgâind, își croiesc făgașuri înspre gârle și șanțuri. Obosim. Suntem uzi la picioare, dar nu ne oprim. În sfârșit, ajungem la căsoaia „berejnicului”. Ne astâmpărăm setea, apoi intrăm în vorbă cu nevasta pădurarului. Ne spune la început, parcă speriată de ceva, că nu știe nimic, că n-a auzit nimic, dar în cele din urmă se înseninează, vorbește cu noi pe un ton domolit și prinde să ne arate locul masacrului. Găsim, printre molizi, o troiță de lemn, înnegrită de vreme și lăsată pe-o rână. Amuțim. Amuțește și vântul de primăvară ce clătinașe până atunci coroanele copacilor. Nevasta pădurarului sparge prima tăcerea și ne cheamă să ne arate și mormintele comune, în care au fost aruncați cei uciși și muribunzii. Mormintele nu sunt departe de acea troiță stingheră, se pot cunoaște după ridicătura pământului și după brebănocul ce le pardosește. Femeia se retrage parcă vinovată, iar noi numărăm mormintele: unul, două, trei, patru... Să fie și al cincilea?

Ne vine deodată ideea de a ridica la capătul mormintelor o cruce spre amintirea celor masacrați. Ne mai trebuie un om de prin partea locului, care să toarne din ciment temelia viitorului monument. Ne continuăm drumul, tot pe jos, până la Bahrinești. Intrăm în sat și întrebăm de casa profesorului de istorie, Topală Nicolae, arborosean și el. Bucuros de întâlnire, ne poștește la masă. Suntem flămânzi ca lupii, dar nu ne repezim la bucate, până ce gazda nu zice că va lucra la înălțarea crucii din pădure.

Mai avem noroc să prindem un autobuz, care a adus în sat o echipă de muncitori. Ilie și Florea coboară în Adâncata, eu îmi continuu drumul spre Cernăuți. A treia zi, Ilie se duce la un domn, Frătăceanu din Pătrăuții de Sus, și comandă monumentul funerar în amintirea victimelor staliniste de la Fântâna Albă. Pentru un asemenea lucru meșterul nu cere mult. Florea sosește la Cernăuți cu problema banilor. Bani nu avem destui, dar ne întoarcem pe dos buzunarele și eu, și Florea, și Ilie. Ne mai dă ceva și simpatica doamnă Elena Calancea, vestita noastră cântăreață și învățătoare la Liceul din Carapciu. Nicolae are în grija lui cimentul, prundișul și transportul.

Mai trec câteva zile. Cineva îl tot împiedică pe Topală să facă ce avea de făcut, în pădure. Omul nu se lasă. Duce la Varnița prundiș și ciment și într-un amurg, când nu putea fi zărit de nicăieri, ajutat de câțiva bahrineșteni inimoși, toarnă temelia.

E 29 martie, zi de joi. Niște iscoade ale stăpânirii sovietice vin, zicând că sunt din Hliboca, și le interzic oamenilor să continue lucrările. Ne alarmăm, dar nu dăm înapoi. Îi spun lui Nicolae, lui Ilie, lui Florea să facă ce știu și ce nu știu, dar până sâmbătă crucea să fie pusă pe postament, fiindcă duminică, 1 aprilie, va fi sfințită de un sobor preoțesc. Băieții se privesc cu subînțelesuri. În zilele următoare nu ne mai întâlnim. Cred în curajul arborosenilor, și atât.

În dimineața zilei de 1 aprilie 1991 pornesc cu autobuzul la Suceveni și asist la slujba de pomenire a martirilor de la Varnița. Rămân de coloana, pornită cu cruci și prapuri luate din biserica din Suceveni, ca și în 1941, și, împreună cu soții Gorobeț din numita localitate, cu regretatul Mihail Iordachi, decanul Facultății de Litere

de la Suceava, cu stimata sa doamnă, o luăm pe-o scurtătură spre locul martirajului.

Ajungem odată cu coloana, care vine nesfârșită, spre crucea instalată în pripă de autoritățile comuniste de la Hliboca, pentru a nu enerva lumea. Alte coloane vin din jos, dinspre șoseaua ce ducea cândva la Frătăuții Noi și Rădăuți. Mă despart de grupul meu pe tăcute și îmi îndrept pașii spre locul știut. Am emoții. Au reușit oare băieții să pună crucea la căpătâiul martirilor? Ceea ce văd e o minune. Crucea, albă, străjuiește mormintele eroilor români! Lacrimile prind să-mi șiroiască pe amândoi obraji. Ilie Suceveanu, Florea Șapcă, Nicolae Topală, Gheorghe Onofreiciuc, toți profesori de istorie, apoi Nicolae Fedorean și Gheorghe Cuciureanu, directori școlari, mă privesc cu zâmbete în colțurile buzelor.

Îmi descopăr în mulțime părinții, soția, copiii. Simpaticul domn Ion Suceveanu, cadru didactic din Carapciu, le arată gospodarilor din Suceveni unde să descarce colacii. Lângă crucea „Arboroasei” sunt așternute cearșafuri, pe care cresc munți de pâine albă întru pomenirea celor secerăți de gloanțele mitralierelor la 1 aprilie 1941. Când mitingul de doliu ia sfârșit, soborul preoțesc sfințește și modesta faptă arboroseană. Împărțim colaci și lumânări, cu sutele, „de sufletul morților”. Și parcă ne aflăm într-o catedrală a memoriei. Luminițele pâlpâie și amurgul se îndeasă. Mai împărțim colaci și eu, și tata, și mama, și soția, și cei doi băieți ai noștri, veniți la Fântâna Albă...

Lumea se împrăștie, urcând în mașini, autobuze, căruțe. Se duc și oaspeții din Rădăuți, Suceava, Satu-Mare. Mă înduioșez și le spun băieților, la amândoi, să nu uite nicicând că s-au născut români. Se instaurează o liniște tulburătoare. Nici pădurea nu mai foșnește. La poalele ei, lângă cruce, rămânem doar arborosenii, pentru a pune la cale lucrarea întru înveșnicirea memoriei marelui bărbat al neamului românesc din Bucovina, Iancu Flondor...

Au trecut niște ani de atunci. Nu se mai află printre noi nici harnicul profesor școlar Ilie Suceveanu, nici profesorul universitar Mihail Iordachi, nici gospodarul Costică Puiu din Molodia, care își croia planul cum să împrejmuiască mormintele comune de la Varnița cu un gard frumos, nici Lazăr Furnică din Cupca, energicul

și volubilul domn, care printre primii a dat la iveală în presă crima săvârșită de sovietici împotriva românilor de pe valea Siretului, care pornit-au spre patria lor cu gândul la o viață liberă, dar care au fost martirizați la o margine de pădure. Ca și cei pe care i-au pomenit cu dărnicie, sunt și dânșii vrednici de pomenirea noastră.

Din folclorul deportaților

Ce-ai făcut cu noi, păgâne?

I.
Foicică ca negara,
În anul 40, vara,
Stalin poruncă a dat,
Bucovina ne-a luat.
De Sânpetru, pe la zece,
 Au prins tancurile-a
trece.

 Nu sunt tancuri
românești,

 Dar sunt tancurile rusești
 Ce se duc spre București.
 Dumnezeu nu le-a ajutat,
 În București n-au intrat.

 La Sirete s-au oprit

Și pe noi ne-au chinuit.
Pe mulți tare-au arestat,
La cremânari i-au băgat
Departe,-n țară străină,
Fără nici un pic de vină,
Înapoi să nu mai vină.
Dacă am văzut că-i rău,
Ne-am pus gând la Dumnezeu
Ca să trecem granița,
Să ne spunem durerea
La ai noștri frați români,
C-am ajuns pe rele mâini,
Într-o țară de păgâni,
În care se povestește
Că-n cer Dumnezeu nu este,

Că tătuca lor cel „sfânt”
Îi Stalin și-i pe pământ...

II.
Foicică trei alune,
Înspre treisprezece iunie,
Noaptea, la trei și jumate,
Soldații cu arme-n spate,
Busna-n casa noastră-au dat
Și la tata au strigat:

 — Hai, că-i timpul de
plecat!

Soldații nu ne-au lăsat
Să luăm straie de-mbrăcat
Și pâinică de mâncat.
Repeziți și suduiți,
De parcă-am fi fost bandiți,
Ne-au scos din casă și sat
Și la greu drum ne-au mânat.
Tata-a început a plânge,
Întrebând unde ne-or duce.
Ei ne-au spus fără pardon,
Că ne duc în alt raion.
De mutat, nu ne-au mutat,
Stepă-n Kazahstan ne-au dat,
Unde nu-s grădini cu flori,
Unde nu-s pomi roditori,
Nici lumină, nici căldură,
Ci trai cu suspinătură;
Numai câmpuri de pelin

Și traiul cu mare chin.
— Trenule, n-ai avea parte
Nici din șină, nici din roate,
Că ne-ai dus tare departe, –
 În neagra străinătate.
Ne-au dus sute de vagoane
Și mulți au murit de foame,
Iar acei care-au rămas,
Cu kazahii multe-au tras:
Limba nu le-o cunoșteam,
De vorbit nu le puteam
Și nu ne înțelegeam.
Nu aveam ce îmbrăca
Nici cu ce ne îmbrăca
Și nici unde ne culca.
Cincisprezece ani aveam,
Tinerețea-mi iroseam.
În loc să mă duc la joc
C-o creangă de busuioc,
Să joc cu flăcăi din sat,
Pe mine m-au deportat.

III.

Măi Staline, măi Staline,
Ce-ai făcut cu noi, păgâne?
Tu cu inimă de câine
Ce-ai făcut cu-atâta lume?
La Hliboca de ne-au dus,
În bou-vagoane ne-au pus,
Pe tata ni l-au luat
Ca pe-un mare vinovat
Și l-au dus în altă parte,
Să aibă de moarte parte.
Am avut soră și frate,
Au murit și ei departe,
Cu gurițele uscate.
La Dumnezeu ne-am rugat,
Ca să ne-ntoarcă în sat,
În a noastră Bucovină,
Veselă ca o grădină.
Acasă când am venit,
Scânduri în geam am găsit.
Și-n sat staliniști erau,
În casă nu ne primeau.
Dumnezeu s-a îndurat,
De la rele ne-a scăpat.

*Înreg. de Nicolae ȘAPCĂ
în satul Iordănești.*

O viață plină de neazuri

Interviu

— *Nu ne-am văzut demult, mătușă Ileană. De când ați părăsit Tereblecea, acum vreo zece ani, drumurile noastre nu s-au prea întâlnit.*

— Da, de la înmormântarea mamei dumitale, cumătra Aspazia, Dumnezeu s-o ierte. Eram născute în același an, 1909, am fetit împreună, mi-a botezat fata. Mi-a fost, pot spune, cea mai bună prietenă. În sat mai vin din când în când, la nepoata Elenuța Nimigean. Ultima dată am fost de hram.

— *Acum trăiți la Stănești, înconjurată de atenția fiicei, Silvica, a nepotului Ion Plantus, a soției sale Olea, a strănepoatelor Valentina și Silvia și a celorlalți nepoți și strănepoți. N-aș vrea să răscolesc trecutul Dumneavoastră legat de acest sat, trecut care v-a spulberat visurile tinereții, care, într-un fel, v-a determinat întreaga viață. Și totuși...*

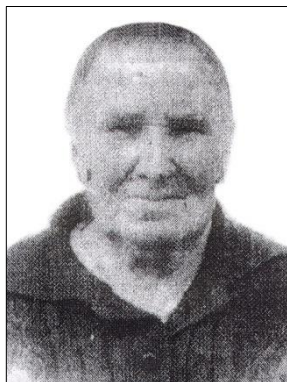
— Ce pot să spun acum. Probabil, așa mi-a fost scris. Omul se naște cu soarta lui. Eram o fetișcană de 18 ani, pot spune încă un copil, când m-am măritat cu Vasile Pucai din Stănești. După vreo patru luni de căsnicie, cu toate împotririile mele și ale părinților lui, care erau oameni buni, el m-a lăsat și s-a dus în America. Fiind însărcinată, n-am mai vrut să rămân printre străini și m-am întors acasă, la Tereblecea.

— *Nu v-a chemat să mergeți în America?*

— Nu. În schimb, peste un an, s-a dus la el ibovnica pe care o avea la Stănești. E o istorie lungă, despre care aș putea povesti ore întregi. Dar nu mai are rost. Fapt e că la nici 20 de ani împliniți m-am văzut văduvă cu un copil în brațe. Astăzi, însă, mulțumesc lui Dumnezeu că am avut-o pe Silvica, altfel ce mă făceam acum singură?

— *Din nefericire, nu ați avut noroc nici de a doua căsnicie, cu Dumitru Cojocar.*

— Dacă nu venea nenorocitul an 1940, cred că nu se întâmpla ceea ce s-a întâmplat. Trăiam în prisacă, aveam de toate. Însă au venit rușii, spulberându-ne gândurile, planurile. În mijlocul satului a fost instalată granița, care a despărțit lumea de o parte și de alta, părinți de copii, bărbat de soție. Într-o zi am fost prinsă la graniță și băgată pentru două luni și jumătate la închisoarea din Cernăuți. În acest timp, de frică să nu fie arestat și el, bărbatul a trecut în România, despărțindu-ne astfel pentru totdeauna.

— *Și a urmat marea tragedie a românilor nord-bucovineni, a venit blestemata zi de 13 iunie 1941, în care mii și mii de oameni au fost ticsiți în vagoane de vite și duși în fundul Rusiei, în Kazahstanul sălbatic.*

— Într-adevăr, a fost o mare nenorocire pentru poporul nevinovat. În ziua amintită, începând de pe la miezul nopții, sute de terebleceni au fost ridicați în grabă și duși la gara din sat. După mine au venit dimineața, când soarele era hăt, sus. Probabil că nu se „împlinise” planul și o haimana m-a numit și pe mine. După ce au adunat lume peste lume, la Cernăuți a fost format un eșalon de nu i se mai vedea capătul. Așa a început drumul de peste două săptămâni, pentru cei mai mulți fără întoarcere.

— *Călătoria a fost un adevărat calvar. Oamenii se sufocau în vagoanele închise, pe o arșiță insuportabilă. Am auzit de la mulți deportați că la fiecare gară erau scoși oameni morți din vagoane, duși de soldați și îngropați ca niște animale, în gropi comune, fără cruce la căpătâi.*

— Au fost de toate. Nu dea Domnul să mai treacă cineva prin ce am trecut noi! Cei din vagonul nostru au avut, într-un fel, noroc. La ușă lipsea un șurub și în timpul mersului trenului noi ridicam

cârligul cu mătura, crăpam puțin ușa pentru a intra aer. Când ne apropiam de gări, tot cu mătura puneam înapoi cârligul.

Țin minte cum consăteanul Dumitru Nimigean nota într-un caiet denumirea fiecărei gări pe unde treceam, iar după întoarcerea acasă, trecând granița și ajungând tocmai în Australia, din câte am auzit, a scris o carte despre suferințele noastre. Cel mai greu ne-a fost în a doua săptămână de drum. După ce a început războiul, de teamă să nu ne ajungă avioanele nemțești, la tren a fost adăugată încă o locomotivă, în coadă. Eram duși cu o viteză nebună, mai că fără opriri în gări, însetați, flămânzi, căci proviziile pe care unii reușiseră să le ia de acasă se terminaseră.

— *Ce a urmat după ce ați ajuns în Kazahstan?*

— Trenul s-a oprit în mijlocul unui câmp, unde nu era nici gară, nici vreo casă. Ne așteptau camioane, care cu boi, căruțe cu cai venite din diferite părți. Ne-au luat pe care cum s-a nimerit, ne-au împărțiat pe care-ncotro. Eu am nimerit într-un colhoz. Mai întâi am umblat pe câmpuri la otrăvit țistarii, ca să nu strice semănăturile, apoi am uns cu lut podurile fără acoperiș ale grajdurilor. Iarna am lucrat la vite, după un timp am fost mutată într-un sovhoz, de aici la un elevator. Am muncit și la construcția unei căi ferate. Nici numai țin minte în câte locuri am lucrat. Norocul meu că am putut lucra, căci cine lucra, de bine, de rău, primea o bucătică de pâine și o strachină de borș.

— *Mai rău era de cei bătrâni, de bolnavi, de mamele cu mulți copii. Căci, după câte știu, cine nu putea lucra, nu primea nici de-ale gurii. Pământul kazah i-a înghițit pe mulți terebleceni, printre care și pe sora dumneavoastră, Novica, cu copiii, pe mai mulți verișori de-ai mei...*

— E adevărat, de aceștia a fost cel mai rău și între ei moartea a cosit cel mai mult. Dar vreau să spun că s-au pierdut și unii care s-ar fi putut salva, însă nu vroiau să muncească, așteptau să le deie alții. Dar de unde să le dai, când ție abia de-ți ajungea?

— *Până când ați stat în Kazahstan și cum v-ați întors acasă?*

— Prin 1946, întâmplător, am aflat că avem dreptul să plecăm acasă, dar nimeni nu ne-a spus despre asta, fiindcă acolo trebuiau brațe de muncă. Și, iată, într-o zi mi-am strâns puținul ce-l

aveam și, fără să spun conducerii elevatorului unde lucram, împreună cu câțiva oameni, am făcut rost de bilete la tren până la Moscova.

Aici, s-o luăm mai departe spre Kiev era aproape imposibil. Lumea stătea la cozi la casele de bilete săptămâni întregi. Noroc de-un om, aș spune al lui Dumnezeu, care tot pleca încolo. Cu ajutorul lui, fără bilete, am urcat în tren și, când în vagon, când pe vagon, am ajuns la Kiev. Tot el, după ce și așa n-a reușit să ne facă rost de bilete pentru Cernăuți, ne-a ajutat să urcăm în tren. Ajunsă, cu chiu cu vai, la Cernăuți, îmi venea să zbor spre casă. Căci numai cine a cunoscut necazul printre străini știe ce înseamnă dorul de casă. Aici am dat de-un stăneștean ce mă cunoștea, precum și de Adam Bălănescu din Tereblecea. Acesta m-a rugat să urc în căruța lui și m-a dus până la poarta foștilor socri din Stănești, unde-mi rămăsese fetița. Am găsit-o măritată. Bucuria întâlnirii nu avea margini.

— *Acasă, la Tereblecea, vă așteptau părinții bătrâni, uncheșul Luca, bolnav de picioare, și mătușa Domnica.*

— Primarul de atunci a început să amenințe că mă trimite înapoi de unde-am venit, căci nu aveam pașaport. Dar m-am ajuns cumva cu secretara primăriei, o evreică, pe nume, dacă nu mă înșel, Nina. I-am dus de-acasă una, alta, și ea mi-a făcut pașaport.

— *Erau timpuri grele și e aici. Dărilor la stat fără măsură, corvoadele la pădure, foametea din 1947, colectivizarea forțată, desproprietărea, munca aproape neplătită în colhoz... Țin bine minte cum dumneavoastră, împreună cu mama, nici iarna nu aveți odihnă; umblați la cântărirea pâinii în magaziiile colhozului...*

— Am trecut prin multe. O viață plină de necazuri, cu tare puține bucurii. Dar stau câteodată și mă gândesc, că toți cei care au trăit mai bine decât mine s-au trecut demult, iar eu mai trăiesc.

— *Ce credeți, mătușă Ileana Cojocar, ce v-a ajutat să ajungeți la această vârstă frumoasă?*

— Credința în Dumnezeu. Unul Dumnezeu mi-a dat puteri, m-a încurajat în momentele grele. Acolo, în Kazahstan, întotdeauna mă rugam: „Ajută-mi, Doamne, să-mi văd casa, fetița, părinții”. Și El m-a auzit, m-a sprijinit, mi-a dat zile.

A consemnat Ion CREȚU

Mihai PREPELIȚĂ

Răstignit pe două cruci

ți-am căutat mormântul
prin stepele pustii ale Kazahstanului de nord
am răscolit pământul până la disperare
dar n-am dat de nici o urmă
a trecerii dumitale pe aceste țărâhuri străine
nici semn de cruce pe glob
parcă s-ar fi sfârșit neamul creștinilor
am plâns de unul singur
dar lacrimile mi s-au scurs în nisip
am rostit un blestem
dar cine era să-mi audă blestemul în vidul din jur
am sosit prea târziu
un pătrar de veac e prea mult
pentru un trup părăsit de suflet
și cine era să-ți privegheze mormântul
dacă și îngerul o fi îmbătrânit
de atâta amar de așteptare
13 iunie 1941
ziua deportării ți-o cunosc
mi s-a întipărit în suflet
ca cea mai sângerândă rană
a neamului meu românesc
dar ziua
dar luna
dar anul căderii eu nu ți-l cunosc
atunci am jurat
să-ți pun o cruce în satul de baștină
dar pentru gândul acesta
am fost condamnat
la încă un pătrar de veac de tăcere

apoi am avut un vis ciudat
de parcă erai răstignit
pe două cruci dintr-o dată bunelule
pe două cruci răstignit de viu

*Kazahstanul de Nord
iunie - iulie - august 1967*

P. S.

La 28 iulie 1991, în zi de duminică, la cimitirul din satul Bahrinești, fostul județ Rădăuți, a avut loc un Parastas creștin și sfințirea monumentului ridicat în memoria celor 93 de victime ale stalinismului, decedate în Kazahstanul de Nord, Siberia, și în lagărele de muncă de pe malul lacului Onega. Pe placa memorială dezvelită de Societatea “Golgota” este gravat și numele bunelului meu, Patraș Gavril al lui Dumitru.

Molniceni duși în Siberia

*Petre GRIOR,
Director-adjunct al Arhivelor Statului din Cernăuți*

Molnița... Un sat frumos așezat în pitoreasca vale a Prutului, pomenit pentru prima dată în izvoarele scrise pe vremea lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Locuitorii lui, mândri la chip și buni la suflet, au trăit de-a lungul secolelor cu dragoste de glie și credință în Dumnezeu. Au trăit cu obiceiurile și tradițiile rămase din străbuni, apărându-și cu vitejie vatra strămoșească în vremuri de urgie. Greutățile s-au perindat cu duiumul pe această palmă de pământ, lăsând în urma lor lacrimi și durere. O pagină cu trăsături tragice din istoria localității date o constituie și perioada stalinistă, care a sosit cu vuietul înfiorător al tancurilor și falfăitul drapelului roșii. A sosit ca un blestem pe capetele molnicenilor. Prima victimă a regimului totalitar a devenit Constantin Gafu, arestat la 20 august 1940. Soția, Catinca, și cinci copilași cu ochii plini de groază, s-au prins de gâtul țaranului, care în decursul celor 50 de ani împliniți n-a săvârșit nici o crimă împotriva Uniunii Sovietice. Omul a fost scos cu forța din casă, iar cei rămași s-au pus pe bocit. Ajuns la Cernăuți și întemnițat, împreună cu alți nenorociți, în strașnica închisoare enkavedistă, fu supus, ca și ceilalți, interogatoriilor și batjocurilor cu scopul ca molniceanul să recunoască faptul că-i „dușman al poporului”. Pentru atingerea scopului dat, călăii stalinști foloseau diferite metode. Ei îi înfricoșau pe oameni, amenințându-i că vor fi arestați copiii. Interogatoriile se desfășurau de cele mai multe ori noaptea, iar ziua nimeni n-avea voie să doarmă. Pedepsiților li se înfigeau ace de metal sub unghii, adeseori ei erau vârați la carceră, unde trebuia să stea numai în picioare pe parcursul timpului indicat. Primeau numai pește sărat, ca să-i chinuiască setea. Mulți nu puteau să reziste torturilor. Fiind sleiți de puteri, ei semnau toate hârtiile, ce conțineau învinuiri false.

Condamnați astfel la diferite termene de închisoare, nevinovații apucau drumul gulagurilor staliniste, unde majoritatea a rămas să doarmă somnul veșnic.

După 12 zile, a pornit sub pază spre Cernăuți Victoria Gociu, în vârstă de 40 de ani. Au rămas fără mângâierea mamei patru copilași de la 4 la 15 ani, care au fost deportați mai târziu, împreună cu tatăl lor Toader. Pentru care vină a avut de suferit această femeie? Poate pentru faptul că a adus pe lume patru românași, unul mai frumos decât altul? Sau poate, din pricină că a muncit o viață cinstit, înjghebându-și o gospodărie? E în stare cineva să-mi spună ce au simțit inimile celor patru copilași, când mămica lor, datorită căreia au văzut lumina zilei, cu ochii în lacrimi și-a luat rămas bun de la ființele iubite, de la casa clădită din dragoste și sudoare, de la satul natal? E în stare cineva să redea întreaga durere, aciuată în sufletul lui Toader Gociu, când draga lui soție, îmbrâncită de „eliberatori”, a apucat calea unei nopți veșnice?

Peste nouă luni trăite de molniceni cu frica în oase, așteptând din noapte în noapte huruitul „mașinii negre”, au început deportările în masă ale consătenilor mei. 26 de familii au fost ridicate în miez de noapte, 77 de români au pornit la 15 iunie 1941 spre gara din orașelul Noua Suliță. Atunci, cu aproape șase decenii și jumătate în urmă, peste vechea localitate herțeană a coborât una dintre cele mai mari tragedii, pe care le-a trăit de-a lungul secolelor satul Molnița. Bărbați de 70 de ani, sprijiniți în toiege, femei cu prunci în brațe au constituit lungul convoi al martirilor, despărțiți cu forța de glia străbună, conform unui „plan operativ”, întocmit de emisarii „tătucului Stalin”. În tabelul ce urmează dăm numele locuitorilor satului Molnița deportați în iunie 1941 în Siberia.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
1	Aluchi Zenovia	cap de familie	1898
2	Aluchi Alexandru	fiu	1925
3	Alexa Anica	cap de familie	1899
4	Alexa Gheorghe	fiu	1927

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
5	Alexa Dumitru	fiu	1929
6	Alexa Constantin	fiu	1935
7	Alexa Vasile	fiu	1938
8	Axânte Ilinca	mamă-soacră	1871
9	Aluchi Alexandru	cap de familie	1892
10	Aluchi Petru	fiu	1923
11	Aluchi Ilie	fiu	1925
12	Aluchi Maria	fică	1935
13	Amihelechioae Saveta	cap de familie	1903
14	Amihelechioae Vasile	fiu	1926
15	Amihelechioae Victoria	fică	1929
16	Bezuz Aglaia	cap de familie	1901
17	Bezuz Elena	fică	1924
18	Bezuz Georgeta	fică	1930
19	Bezuz Mihai	fiu	1933
20	Bezuz Alexandru	fiu	1936
21	Bezuz Constantin	fiu	1938
22	Bunduc Aglaia	cap de familie	1890
23	Bunduc Mircea	fiu	1922
24	Bunduc Eugenia	fică	1926
25	Bujor Maria	cap de familie	1892
26	Cojocar Anica	cap de familie	1910
27	Cojocar Aglaia	fică	1925
28	Cojocar Maria	fică	1927
29	Cojocar Veronica	fică	1931
30	Cojocar Constantin	fiu	1933
31	Cojocar Elena	fică	1935
32	Cojocar Ilie	nepot	1925
33	Catargiu Dochța	cap de familie	1914
34	Catargiu Constantin	fiu	1937

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
35	Capră Mihai	cap de familie	1887
36	Capră Saveta	soție	1889
37	Capră Dumitru	fiu	1924
38	Cercun Haralambie	flăcău	1920
39	Gafu Maria	cap de familie	1901
40	Gafu Dumitru	fiu	1926
41	Gafu Minodora	fică	1929
42	Gafu Ion	fiu	1933
43	Grădinaru Anghelina	cap de familie	1899
44	Grădinaru Pavel	fiu	1929
45	Grădinaru Maria	fică	1922
46	Grădinaru Ilie	fiu	1924
41	Grădinaru Aglaia	fică	1939
48	Gociun Toader	cap de familie	1895
49	Gociun Victoria	soție	1901
50	Gociun Gheorghe	fiu	1926
51	Gociun Elena	fică	1921
52	Gociun Catinca	fică	1931
53	Gociun Aurel	fiu	1937
54	Gaiu Constantin	cap de familie	1891
55	Gociu Ion	cap de familie	1897
56	Hăidulean Maria	cap de familie	1902
57	Hăidulean Victoria	fică	1925
58	Hrior Ilie	cap de familie	1897
59	Huțanu Vasile	flăcău	1915
60	Malancă Elena	cap de familie	1889
61	Malancă Elena	fică	1918
62	Malancă Eleonora	fică	1921
63	Malancă Saveta	cap de familie	1891
64	Malancă Grigore	fiu	1919

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
65	Malancă Saveta	fiică	1929
66	Malancă Grigore	fiu	1935
67	Malancă Aglaia	cap de familie	1886
68	Plătică Ion	cap de familie	1873
69	Plătică Anica	soție	1883
70	Plătică Magdalina	noră	1915
71	Plătică Maria	nepoată	1939
72	Plătică Aglaia	nepoată	1940
73	Vântu Maria	cap de familie	1908
74	Vântu Elena	fiică	1929
75	Vântu Maria	fiică	1931
76	Vântu Adela	fiică	1940
77	Vieru Gheorghe	cap de familie	1894

După începerea războiului, din România s-au întors la Molnița Ion Aluchi, Ion Alexa, Dumitru Bunduc, Vasile Cojocar, Constantin Catargiu, Ananie Gafu, Ilie Grădinaru, Ion Hăidulean, Ion Amihalachioae, găsind casele pustii. Grea a fost durerea acestor țărani, aflând că în timpul când ei, chemați sub drapel, au participat la manevrele armatei române, călăii staliști și-au bătut joc de soțiile și copiii lor. Bieții oameni au fost despărțiți de ființele cele mai scumpe. Ei și-au ascuns amarul în suflete, cu sentimentul unei mari nedreptăți, săvârșite pe pământul străbun. Această nedreptate le-a ros inimile o viață. O viață, trăită cu dorul după cei pierduți și cu spaima cuibărită în oase. O viață trăită în întunericul instaurat de despotismul comunist. O viață, fără sărbători și mângâiere.

Din tabelul de mai sus reiese că majoritatea celor deportați au constituit-o copiii în vârstă de până la 17 ani, în componența grupului martirilor satului Molnița au intrat 43 de femei. Iată cine a căzut sub securea stalinistă! Iată cu cine s-a răfuit „conducătorul tuturor popoarelor”.

Tragedia lor trebuie să rămână pentru noi, cei vii, o veșnică aducere aminte de vremurile de restriște, prin care a trecut localitatea Molnița. Numele consătenilor, uciși mișelește de mașina de represalii a celui mai groaznic regim din istoria omenirii, se cer dăltuite în granitul unui monument. Căci au murit departe de plaiul natal bunici și bunice, părinți, frați și surori, au murit de foame, boli, frig, mizerie, au murit în chinuri groaznice. Nu trebuie să-i uităm. Ei sunt o părtică din istoria noastră. Neamul care-și uită istoria, n-are dreptul la existență. Închipuiți-vă ce a simțit inima Catincăi Cercun, când sărmana mamă a fost despărțită de fiul ei drag, pe care l-a crescut ca să-i fie sprijin la bătrânețe. Cine poate să cântărească lacrimile copiilor lui Ilie Hrior sau ai lui Ion Gociu, vărsate atâția ani în șir după bunii lor părinți?.

Au trecut de atunci 64 de ani. Cu miros de liliac au coborât 64 de primăveri în valea Prutului. De atâtea ori a înverzit pământul și păsările călătoare s-au întors la cuiburile lor. Nu s-au întors la baștină numai rudele noastre, osemintele cărora își dorm somnul veșnic în pământurile înzăpezite ale Siberiei. Să le aducem măcar numele lor cinstite acasă, săpate în piatra unui monument!

Vasile POSTEUCĂ

În Țara mea

În țara mea, în țara primăverii,
E traiul plâns și visul mătrăgună.
Scrâșnesc sub zări Golgotele durerii
Și-n suflete se-ncrâncenă furtună.

În țara mea stau gloatele flămânde,
Încătușate sub călcâi de zbiri
Și li se sfarmă inimile blânde
Pe crucea unei negre răstigniri.

În țara mea când soarele răsare,
Se-nchină norii ca să dea binețe.
Și peste ziduri negre de-nchisoare
Se-nalță cântec sfânt de tinerețe.

În țara mea când înserarea plânge
Pe șes ca o năframă-ndoliată,
Răsar pe cer luceferii de sânge
Ai crăișorilor uciși pe roată.

Ultima deportare, la 13 iunie 1941

Dumitru NIMIGEANU

După ce am auzit de la Anton Luncan că la gară au sosit vagoanele, mi s-au tăiat toate puterile. Nu mai știam ce-i cu mine. Îndată m-am dus până-n sat, cu speranța că poate nu-i adevărat. Dar ce să vezi? Toată lumea știa că e pericol, toți se întrebau cui îi vine rândul. Eu eram aproape sigur că mă vor lua, fiindcă avusesem de atâtea ori de a face cu N.K.V.D.-ul, care-mi scrisese dosare întregi. Dar tot nu-mi pierdusem speranța.

Seara se întunecase grozav, vântul sufla puternic și în cele din urmă a început a ploua. Lumea nu-și mai găsea loc și liniște. Eu m-am dus până la primărie, ca să văd ce se petrece. La ușa primăriei, un agent comunist, Ioan Vasilaș, m-a luat imediat la rost, că ce caut acolo. Dar eu aveam răspunsurile pregătite pentru orice împrejurare. M-am întors și am intrat în grajdurile preotului, unde se aflau doi oameni, Ilie Crețu și Vasile Panciuc, care erau de serviciu la cai, pentru pompieri. Crețu fusese de cu seară la primărie și auzise cum primarul Rauliuc vorbea la telefon și primea ordine pentru noaptea aceea. Îndată a sosit un camion cu vreo 40 de N.K.V.D.-iști civili. Odată coborâți N.K.V.D.-iștii, camionul a plecat. După părerea lor, urma să fie arestată multă lume în noaptea aceea. În timp ce vorbeam cu ei, vine peste noi un alt agent, Vasile Gabor, fratele fostului primar comunist, care, cum m-a văzut, m-a întreat ce-i cu mine la ora aceea acolo și de ce nu stau acasă.

Acum eram aproape sigur că mă vor aresta. L-am întreat pe Gabor, pe care-l cunoșteam bine dinainte, cine-i el să-mi ceară socoteală și ce are cu mine? Necazul mă face să umblu noaptea! Eram îngrijorat că într-adevăr îmi venise timpul să plătesc 600 de ruble și 100 de kilograme de carne, care reprezentau plata în natură pentru vite. Căci pentru vite se plăteau impozite atât în bani, cât și în natură.

De asemenea se plătea pentru persoane, pentru pământ, casă, fântână și pomi fructiferi. Greutățile erau destul de mari, mai ales că pe vremea aceea nu aveam bani rusești. Ce-avusesem, îi schimbasesem în bani românești, fiind sigur că va începe războiul și că Bucovina va fi din nou românească.

După o mică ceartă cu acel agent comunist, am plecat acasă și mi-am făcut bagajul. Toate lucrurile de prin camere le-am pus în trei lăzi mari și în niște saci. Pe urmă le-am încărcat în căruță și așa, pe ploaie, am înhămat caii și am tras căruța la un cumătru în șură, socotind că dacă voi scăpa în noaptea aceea, a doua zi voi ascunde hăinăria la cumătrul nostru Niculai Cosâc, iar noi ne vom îndrepta spre graniță. Am împachetat într-o raniță lucrurile de mai mare trebuință pentru mine, nevastă și fetiță. Am dus ranița la cumătru în casa cea mare, iar carul a rămas în șură, încărcat. Nevasta și fetița s-au culcat la cumătru în casă, iar eu am încuiat ușile casei noastre și m-am dus într-o șură pustie a unui vecin, Gheorghe Nimigeanu, pentru a putea urmări de acolo ce se va petrece.

La orele 12 noaptea a încetat ploaia și în liniștea nopții se auzea huruitul căruțelor care împânziseră satul sub comanda agenților comuniști N.K.V.D.-iști. Cu toții deodată și la aceeași oră au început prada. Auzisem de undeva, ceva mai sus de noi, dinspre șoseaua mare, răcnete, glasuri de femei și copii, împușcături de arme și lătrat de câini. Dintr-o altă parte a satului se auzeau vaiete puternice, țipete îngrozitoare, din ce în ce mai înăbușite. Agenții puseseră unei femei o pătură în cap ca să nu i se mai audă țipetele. Gândeam să merg să-mi iau familia și să fug în pădure, dar am auzit rafale de puști automate și de mitralieră. Comuniștii înconjuraseră satul din toate părțile, pentru a putea prinde pe toți cei puși pe listă pentru deportare în Siberia.

Afară se crăpa de ziuă și începuse a se zări câte ceva. Când m-am uitat pe stradă, am văzut că vine și înspre noi o căruță plină cu agenți comuniști. S-au oprit și au sărit peste gard și cu mare grijă s-au apropiat de casă, pe care o înconjurară. Apoi au bătut în geam. Eu, din șura vecinului, vedeam tot ce se petrece. Când au văzut că nu răspunde nimeni, au spart ușa și au intrat în casă.

Atunci am ieșit din șură pe o vale cu grădini și m-am dus la cumătrul meu, unde se aflau nevasta și fetița.

I-am spus nevastei că trebuie să fugim, deoarece comuniștii ne-au spart casa și ne caută. Nevasta, care nu dormise nici ea toată noaptea și auzise vaietele din toate părțile, era îngrozită, temându-se să nu ne împuște. Fata, care pe atunci avea 7 ani, plângea. Ne-am hotărât să ne ascundem în șura cumătrului. Ne-am suit în podul șurei și ne-am ascuns acolo cum am putut mai bine. Eu m-am băgat în niște paie, iar nevasta sub niște snopi de secară.

Inimile ne băteau zbuciumate de spaimă. Auzeam, de asemenea, cum băteau câinii pe la vecini, când treceau agenții din casă în casă. Deodată începură să latre și câinii cumătrului la care ne găseam ascunși. Agenții veniseră să ne caute și acolo, prăvălind totul, răscolind peste tot. Suindu-se în podul șurei, a început a străpunge cu sulița prin paiele în care eram ascunși. Puțin mai trebuia și mi-ar fi străpuns șoldul piciorului stâng. Trecând pe partea cealaltă a șurei, unde se afla soția mea, au aruncat snopii în toate părțile până au găsit-o. Au apucat-o de piept, ca pe un hoț, și scuturând-o, și înjurând-o, era cât pe-aci s-o arunce jos de la cinci metri înălțime. Biata femeie a leșinat în mâinile milițianului și numai cu greu și-a venit în fire. Milițianul a târât-o până la scară și, ținând-o cu mâna de spate, a coborât-o jos și a dus-o în casă. Acolo fetița a început să țipe, repezindu-se în brațele mamei sale. Din șură am putut auzi și urmări totul și, văzând că suntem prinși, m-am dat jos și am ieșit pe o portiță într-o stradă din dosul șurei. Acolo, am dat peste mai multe femei și cumătrul, care se văieta că ne-am ascuns la el și că acum, din cauza noastră, o să sufere și el. Eu l-am liniștit, spunându-i că voi pleca la pădure. Auzindu-mă, femeile au început să plângă și să-mi spună: „Cui îți Iași nevasta și copilul? De ce nu te duci cu ei? Cum va suferi atâta lume, o să suferiți și voi împreună!”

Aducându-mi aminte de fetiță, pe care o auzisem plângând în casă și, disperat cum eram, am intrat înlăuntru, unde pusesem ranița cu câteva albituri și cu 34.000 de lei românești. Am scos legătura cu bani din raniță și am aruncat-o sub un pat de-al cumătrului.

Cu ranița în mână, am intrat în odaia unde era Domnica, soția mea, și Lenuța, fetița noastră, între cei doi milițieni. Aceștia s-au sculat în picioare, somându-mă să spun cine sunt. Printr-o femeie de casă, care știa puțin rusește, le-am spus că sunt soțul femeii pe care o păzeau. Îndată m-au așezat pe un scaun și, punându-mă să ridic mâinile în sus, mi-au făcut percheziție corporală. Totodată m-au întrebat dacă știu că sunt arestat și pus pe lista pentru deportări. Le-am răspuns că da.

Însoțit de un milițian, am fost dus la gospodăria mea. Apropiindu-mă de poartă, au sărit alți doi milițieni, unul din șură și altul din grajd, care, înconjurându-mă, îmi făceau semn să ridic mâinile în sus și-mi cereau să le predau pistolul sau arma ce-aș fi avut la mine. Îmbrâncindu-mă din spate, m-au împins în casă și m-au așezat pe un scaun în mijlocul unei odăi, după care a început percheziția cu amănuntul, în timp ce eu stăteam pe scaun sub sulița unui agent comunist.

La un moment dat, văd cum intră în curte căruța mea cu bagajul, împreună cu soția și fetița. Au început să dea jos lăzile care, rând pe rând, au fost cercetate, căutând prin ele arme. În scurt timp au umplut curtea de haine, căci le aruncau unde se nimerea. Negăsind arme, au început a-și alege ce era mai frumos, umplând astfel șase țuhali (saci) mari și o ladă: covoare, tot felul de îmbrăcăminte, căci tot acolo era și zestrea surorii mele, care fugise în România și-și lăsase lucrurile la mine.

Nu știu ce-au vorbit între ei milițienii, dar am văzut cum au încărcat ei singuri sacii și lada în căruță, răcnind apoi să ne urcăm și noi. Cum eu eram aproape de ușa grajdului, am vrut să-mi mai văd o dată vitele, dar într-o clipă am fost apucat de spate, repezit și urcat în căruță. În stradă se aflau mai mulți vecini, de la care mi-am luat rămas bun. Un văr al meu, care știa că nu am bani rusești, mi-a dat în fugă 5 ruble.

Am pornit spre gară prin vatra satului. Pe drum vedeam oameni și femei plângând, de parcă știau că n-o să ne mai vadă niciodată. Trecând pe lângă primărie, am văzut un camion cu miliție, pe care o țineau de rezervă.

În caz că fugea cineva din mâna milițianului, la un semn al acestuia printr-un foc de armă, rezerviștii veneau îndată în ajutor. Tot la primărie am văzut agenții comuniști din sat, foarte voioși.

La gară erau zeci de căruțe cu bărbați, femei și copii, înconjurați de miliție, care opera pe oricine voia să se apropie de noi. Cu toții am trecut cu bagajul la un nou control. Șanțurile erau pline de lăzi goale, de cojoace, sumane azvârlite. Am fost conduși până la vagon sub escortă, unde un milițian a descuiat ușa, pe care am intrat unul după altul. În vagon se auzeau numai plânsese de femei și copii. Bagajul a fost dus în alt vagon și ne-au lăsat doar puține lucruri cu noi. Aceasta se petrecea pe data de 13 iunie 1941. Toată ziua au curs care cu oameni din plasa Herța (județul Dorohoi), din comunele Tereblecea, Oprișeni, Poeni, Stăneștii-de-Jos, Stăneștii-de-Sus și Sănăuții-de-Sus. Oamenii au fost încărcăți încă din zorii zilei, eu fiind unul dintre cei din urmă.

În aceeași zi ne-am dat seama că mulți dintre noi vor fi despărțiți pentru totdeauna de familiile lor. Vedeam cum îi luau pe unii și-i încuiau într-un vagon anume rezervat pentru bărbați. Fiecare vagon avea santinele lui. Ușile erau încuiate cu șuruburi, iar gratiile la geamuri erau duble. În seara de 13 iunie 1941, locomotiva scoase vagoanele de pe linia moartă. Ne ținuseră în gară până la ora unu după miezul nopții, când credeau că am adormit. Atunci, în cea mai mare liniște, s-a pornit locomotiva.

Dar cine ar fi putut închide ochii? Într-o clipă, la prima învârtitură a roților pe șine, s-a stârnit toată lumea care gemea sub lacăt. Femeile și copiii plângeau și răcneau în mii și mii de glasuri, iar milițienii de pe coridoarele vagoanelor băteau cu patul armelor în vagoane, să facă tăcere. Dar cui îi păsa de ei? Fiind la 2 kilometri de graniță, care era chiar pe câmpul nostru, credeam că poate le era frică, nu care cumva la o larmă prea mare să dea năvală armata română să ne elibereze. Cu plânsese și țipete am ajuns în Adâncata, unde pe peronul gării erau numai miliție și N.K.V.D.-iști. Zeci de vagoane erau și aici pe linia moartă, aduse din Rusia pentru deportări.

Când s-a luminat de ziuă, a sosit un tren cu oameni din Vadul-Siret.

Acolo, la Vadul-Siret, se făceau îmbarcări mai multe din comunele Vadul-Siret, Volcineți, Bahrinești, Fântâna-Albă, Petriceni și altele. Aceste vagoane au fost legate de garnitura noastră. La ora 9 a sosit un alt tren cu arestați din Ciudei; și aceste vagoane au fost legate de garnitura noastră. Însă fiecare tren avea și câte 2-3 vagoane numai cu bărbați, care fuseseră despărțiți de familiile lor la îmbarcare. Toate aceste vagoane au fost trase pe altă linie. La ora 10 a sosit un alt tren din Storojineț, având 65 de vagoane, între care 5 cu bărbați izolați de familiile lor. Aceste vagoane au fost atașate garniturii respective din transportul Tereblecea.

În tot cursul zilei de 14 iunie s-au făcut numai interogatorii prin vagoane. Vedeam cum luau pe câte unul și-l duceau în vagonul „singulari”. Echipe de milițieni făceau interogatoriile și domnea o mare frică printre noi, bărbații care eram cu familiile, când vedeam cum aleg oamenii și-i închid deoparte. Când au venit și în vagonul nostru, un căpitan de miliție, însoțit de doi milițieni, care stăteau la ușa vagonului cu mâna pe pistol, scoase din geantă dosarele oamenilor care se aflau în acel vagon și le puse sus pe pat lângă mine. Luând pe fiecare la rând, îl întrebau de toți moșii și strămoșii, cât pământ au avut, ce politică au făcut tata și socrul, ce neamuri aveau în România, dar, totodată, se uitau și pe scrisoarea denunțatorului, fiindcă fiecare deportat avusese un dușman care îl pârase.

Pe baza acestor denunțuri, arestările s-au făcut pe diferite motive: fie că ai fost contra regimului comunist, fie că ai neamuri în România sau că ai avut pământ mult și l-ai lucrat cu brațe străine de familia ta. Așa m-a reclamat și pe mine Vasile Crețu. Când a venit la rând dosarul meu, am fost întrebat despre o mulțime de lucruri, dar mai ales despre graniță. Priveam în ochii căpitanului și vedeam cum sta la gânduri ce să facă cu mine: să mă ia, sau să mă lase cu familia la un loc? Ce-o fi gândit, nu știu, dar m-a lăsat cu familia. Acesta a fost un moment hotărâtor în viața mea, căci dacă ne-ar fi despărțit, familia mea ar fi fost moartă încă din anul 1942.

Motivul pentru care unii erau separați de familie erau, de asemenea, felurite.

Din comuna Tereblecea au despărțit 12 familii, și anume: Dumitru Nimigeanu, pentru că fusese primar; Nicolai Nimigeanu, pentru că a fost cel mai bogat om din sat; Miron Țâgără, fost primar; Costan Panciuc, fost comerciant; Ianu Husar, de origine poloneză, fost comerciant; Gheorghe Nimigeanu, Pavel Iepure, Pamfil Iepure, pentru că făcuseră politică; Ilie Loga, un om sărac, fost gropar la cimitirul satului, fiindcă era un om cu judecată... Niciodată nu-l vedeai vesel în timpul ocupației comuniste și de necaz bietul om bea câte un păhărel de rachiu, atunci când avea bani. La o asemenea ocazie a strigat în cârciuma satului: „TRĂIASCĂ ROMÂNIA” și pe loc a fost arestat. Iar când au venit deportările în masă, a fost închis în vagonul cu „singulari”. Vasile Tcaciuc, pentru că făcuse politică; Ion Conețchi, fost primar; Alexe Gabor, fost primar în timpul ocupației bolșevice, pentru că, neexecutând întocmai ordinele comuniste, fusese nu numai dat afară din primărie, ci și propus pentru deportare. Nevasta lui, rusoaică, ieșise cu o armă în mână înaintea milițienilor ruși, spunându-le: „De 20 de ani vă aștept, fraților, cu această armă!”

În felul acesta au fost aleși oamenii și cu ei s-a format un tren special, care a luat altă direcție, pe undeva prin Ucraina. În noaptea de 14 spre 15 iunie, tot pe la miezul nopții, au pornit aceste trenuri din gara Adâncata în direcția Cernăuți. Iarăși se auzeau bocete ca după mort, plânsete, răcnete, țipete. Plângeau bieții oameni că nu-și vor mai vedea pământul lor sfânt și nici mormintele părinților. Dimineața am ajuns în gara Cernăuți, pe peronul căreia se vedea numai și numai miliție. Și aici, ca la Adâncata, se vedeau vagoane goale în care urmau să se facă noi deportări, dar n-au mai apucat să le facă, deoarece a izbucnit războiul.

La 15 iunie eram în Cernăuți și încă nu ne dăduseră apă. Plângeau copiii și cereau unii mâncare, alții apă. La gratiile vagoanelor erau numai copii, care cereau mereu apă, când vedeau câte un milițian. Atunci a venit un grup de milițieni și au descuiat vagoanele, dând drumul câte unui om cu o căldare, din fiecare vagon. Din vagonul nostru m-am nimerit să fiu trimis la apă eu. Eram încolonați câte doi, iar jur-împrejur miliție cu pistoalele în mână. La pompa de apă, de asemenea, eram păziți.

După ce am luat apă cu toții, am pornit spre vagoane. Dintr-un capăt s-au deschis ușile și rînd pe rînd am intrat cu apa înăuntru.

La ora 11 am pornit din Cernăuți; era ziuă și puteam vedea printre gratiile vagonului. Lumea se uita cu jale la noi, căci vedeau zeci de capete la gratiile vagoanelor. La toți le curgeau lacrimi din ochi. Toată lumea ne făcea semne prietenești cu mâna. La ieșirea din Cernăuți s-a oprit trenul, pentru că se repara linia și trebuia să treacă încet. Atunci am văzut un grup de femei care plîngeau amar, făcându-ne semne și spunându-ne: „Dumnezeu să vă ajute!”

Tot de la ele am aflat că mai trecuse un tren din Cernăuți și că oamenii fuseseră adunați de pe stradă cu camionul și duși la gară, spre deportare...

Persoane deportate la 13 iunie 1941 din comuna
Mogoșești, fostul județ Dorohoi

Nr.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
1.	Acostăchioae Gheorghe	cap de familie	1892
2.	Acostăchioae Profira	soție	1897
3.	Apachiță Ilie	cap de familie	1897
4.	Apachiță Dumitru	fiu vitreg	1913
5.	Bândiu Adam	cap de familie	1890
6.	Bândiu Anica	soție	1905
7.	Bândiu Ion	cap de familie	1878
8.	Bândiu Catinca	soție	1886
9.	Bândiu Gheorghe	fiu	1911
10.	Bândiu Maria	noră	1921
11.	Bândiu Melania	mamă	1880
12.	Bândiu Gheorghe	fiu	1921
13.	Bândiu Paraschiva	noră	1920
14.	Damian Gheorghe	bătrân	1861
15.	Gustav Ludwig	bătrân	1871
16.	Ignat Gheorghe	cap de familie	1892
17.	Ignat Anica	soție	1902
18.	Ignat Dorica	fiică	1924
19.	Ignat Georgeta	fiică	1932
20.	Ignat Nicolae	cap de familie	1896
21.	Ignat Profira	soție	1894

Nr.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
22.	Ignat Teodora	fiică	1925
23.	Ivan Vasile	cap de familie	1904
24.	Mihai Dumitru	cap de familie	1896
25.	Mihoreanu Nicolae	cap de familie	1898
26.	Mihoreanu Maria	fiică	1928
27.	Mihoreanu Gheorghe	fiu	1930
28.	Olaru Gheorghe	cap de familie	1908
29.	Olaru Profira	soție	1913
30.	Olaru Maria	fiică	1939
31.	Onofrei Minodora	mamă	1896
32.	Onofrei Ion	fiu	1927
33.	Onofrei Minodora	fiică	1932
34.	Râșcu Mandița	mamă	1893
35.	Râșcu Profira	fiică	1924
36.	Râșcu Valeria	fiică	1928
37.	Râșcu Maria	fiică	1931
38.	Râșcu Anica	fiică	1934
39.	Râșculeac Constantin	flăcău	1910
40.	Râșculeac Gheorghe	cap de familie	1912
41.	Șodrângă Dumitru	copil	1936
42.	Șodrângă Constantin	frate	1938

Tabelul a fost întocmit pe baza datelor obținute de la conducerea Societății victimelor staliniste „Golgota” din regiunea Cernăuți.

Vasile BĂCU

Trenul morții

În memoria celor deportați

Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
Nu era un tren obișnuit,
El gonea pe oase, nu pe șine.

El scotea afară fum de pipă,
Bocete scotea sirena lui
Și părea c-o strașnică aripă
Îl mâna în lumea nimănu.

Trenul ce gonea ca un blestem
Prin hățișuri de străinătate,
Depănând în goană-al vieții ghem,
Să ajungă pân' la gara „MOARTE”.

El și-acuma vine uneori,
Rătăcește-n vis ca o nălucă
Și țărani noștri pe la zori
Dorm și-n vis se tot găsesc de ducă.

Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
N-a rămas în timp împotmolit,
El a fost ast-noapte după mine....

(22 august 1993)

Luați au fost, să nu mai vină

Prof. șc. pens. Constantin ROTARU

În teribila noapte de 13 iunie 1941, enkavediștii au înconjurat și gospodăria lui Constantin Rotari din Poieni, mică, dar fermecătoare așezare rurală din fostul județ Rădăuți. Nu se făcuse bietul om cu nimic vinovat în fața ocupanților și dacă era bun gospodar, e că lucra vârtos, împreună cu soția sa, Suzana, ca să-și poată da în rând cu lumea copilașii. Buimăcit de somn, omul a tras zăvorul la ușa tinzii și a ieșit în prag să vadă de ce băteau câinii ca la lup. Cineva l-a izbit deodată cu pieptul de perete, apoi, cu mâinile răsucite la spate, l-a îmbrâncit în casă. I s-a poruncit să aprindă lampa. Omul s-a supus, dar încă nu înțelegea ce se petrecea cu dânsul. Abia când a făcut fitilul mare și a văzut soldați ruși înarmați și iscoade din sat ale ocupanților și-a dat seama ce avea să urmeze.

— Dacă ții pe undeva arme, scoate-le și predă-le de bună voie, l-a îndemnat un milițian, care știa românește. De le-om găsi noi, bine n-o să-ți fie...

— N-am nici un fel de armă, a răspuns stăpânul casei și s-a lăsat, gemând, pe un taburet.

A urmat percheziția, dar lucruri compromițătoare n-au fost găsite. I s-a zis să-și îmbrace copiii, să ia merinde și ceva lucrușoare din casă și să iasă cu toții în drum, la căruță, că aveau să fie duși în alt raion, că satul lor, fiind aproape de graniță, ar fi putut fi distrus în cazul izbucnirii războiului. Au apucat cu toții ce-au putut și ce le-a căzut la îndemână, dar Suzana, mama copiilor, Pintilei, Maria și Minodora, a vrut să urce în pod, să mai ia de-acolo ceva de-ale gurii. A fost înșfăcată de pe scară de două lichele și târâtă la căruță.

Constantin Rotari, Suzana și copiii lor au fost duși direct la gara din Tereblecea, unde, ca și pe sute de alți nenorociți, îi aștepta trenul ce avea să-i ducă în neagra străinătate.

Trenul gonia spre locuri necunoscute și, când staționa prin gări, soldații dădeau buzna în vagoane și-i citeau pe toți de pe o

listă lungă, ca și cum cineva ar fi putut să evadeze din acel tren al morții. De fiecare dată, însă, de la apel lipseau copiii și bătrânii care decedaseră în drum, de sete și lipsă de aer. Când soldații se încredințau că morții erau morți cu adevărat, apucau cadavrele și le aruncau undeva în câmp, lăsându-le pradă corbilor și hienelor.

Când trenul, din anumite motive, era tras pe vreo linie moartă, oamenii se îmbulzeau la geamurile zăbreleite ale vagoanelor. Dacă zăreau pe undeva vreo baltă, se rugau cu lacrimi să li se dea voie să bea apă din ea, dar rugămințile lor nu întotdeauna erau satisfăcute.

După vreo două săptămâni de drum, familia Rotari din Poenii Bucovinei a ajuns în Kazahstanul de Nord, fiind repartizată în satul Terenovka din regiunea Aktiubinsk. Nici n-a dovedit bietul Constantin Rotari să se acomodeze cu condițiile mizere de trai și de muncă, că l-a secerat boala. Era în toiul primei ierni a deportării. Ninge și viscoala de nu se putea ieși din cocioabă și mortul a stat două săptămâni pe masă.

În locul lui, la lucru au fost scoși copiii, Pintilei și Minodora. S-au spetit pe câmpurile unei gospodării agricole. Erau într-un timp atâta de umflați de foame, încât dacă stăteau în poziția de drepti și dacă-și coborau privirile, degetele de la picioare nu și le vedeau.

Când s-au întors în sat, fără capul familiei, casa Rotărenilor era în parte dărâmată. Câte unul s-au împărțit pe la rude și au trăit separat până au reușit să-și repare cuibul părintesc.

Motivul deportării, urmașii lui Constantin Rotari l-au aflat mai târziu. Un copil al acestuia, având numai 13 ani, n-a dorit în 1940 să trăiască sub ocupație rusească și a trecut clandestin în România. Pentru acest fapt, o familie întreagă a fost purtată pe drumul pătimirilor. Acel băiat, care a crescut fără tată și mamă, departe de satul natal, a avut și el de îndurat multe în viață. Când a crescut mare, a fost luat la armată și a nimerit la trupele de grăniceri. N-a avut alt drum la demobilizare, căci nimeni în țară, poate, nu-l aștepta, decât acela de a se întoarce în unitate și de a rămâne în armată. În momentul pensionării avea gradul de maior. Satul copilăriei sale l-a vizitat o singură dată, după 40 de ani trăiți departe de el. De frica rușilor n-a mai venit să-și vadă rudele.

Tabelul persoanelor deportate în iunie 1941 din satul
Târnauca, fostul județ Dorohoi

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
1.	Andros Natalia	mamă	1910
2.	Andros Gheorghe	fiu	1932
3.	Andros Georgeta	fică	1933
4.	Aruștei Toader	cap de familie	1892
5.	Aruștei Profira	soție	1892
6.	Aruștei Casandra	fică	1913
7.	Aruștei Aglaia	fică	1925
8.	Axinte Aglaia	mamă	1892
9.	Axinte Petru	fiu	1922
10.	Axinte Haralambie	fiu	1924
11.	Axinte Nicolae	fiu	1925
12.	Axinte Verginia	fică	1927
13.	Bânzaru Eugenia	mamă	1891
14.	Bânzaru Profira	nevastă	1911
15.	Belic Constantin	cap de familie	1907
16.	Bihon Ilie	cap de familie	1883
17.	Borcea Constantin	cap de familie	1896
18.	Borcea Maria	soție	1896
19.	Borcea Elena	fică	1925
20.	Borcea Gheorghe	fiu	1926
21.	Bordeianu Vasile	cap de familie	1898
22.	Bordeianu Anghelia	soție	1898
23.	Bordeianu Maria	fică	1929
24.	Bordeianu Catinca	fică	1932

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
25.	Botezatu Adam	flăcău	1920
26.	Butnăriței Dumitru	cap de familie	1891
27.	Butnăriței Casandra	soție	1892
28.	Butnăriței Adam	fiu	1923
29.	Butnăriței Ilie	fiu	1925
30.	Butnăriței Adela	fiică	1928
31.	Butnăriței Lucia	fiică	1931
32.	Cărăbuș Toader	cap de familie	1891
33.	Cărăbuș Sevasta	soție	1900
34.	Cărăbuș Gheorghe	fiu	1926
35.	Cărăbuș Maria	fiică	1932
36.	Cărăbuș Georgeta	fiică	1935
37.	Cărăușu Ion	cap de familie	1885
38.	Cărăușu Maria	soție	1893
39.	Cărăușu Mihai	flăcău	1923
40.	Ciocoboc Profira	bătrână	1886
41.	Ciubotaru Anistin	cap de familie	1881
42.	Ciubotaru Aglaia	soție	1891
43.	Ciubotaru Emilia	fiică	1923
44.	Crăciunel Elena	mamă	1881
45.	Crăciunel Adela	fiică	1916
46.	Crăciunel Anghelina	fiică	1918
47.	Crăciunel Maria	fiică	1924
48.	Crăciunel Lucia	fiică	1926
49.	Crăciunel Constantin	nepot	1932
50.	Crihan Ana	mamă	1899
51.	Crihan Gheorghe	fiu	?
52.	Cuciureanu Nicolae	cap de familie	1891
53.	Evghenie Maria	mamă	1885
54.	Evghenie Agripina	fiică	1923

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
55.	Evghenie Vasile	fiu	1926
56.	Evghenie Lucia	fiică	1929
57.	Evghenie Nicolae	cap de familie	1881
58.	Evghenie Maria	fiică	1919
59.	Făgurel Vasile	cap de familie	1881
60.	Făgurel Profira	soție	1881
61.	Găină Ananie	cap de familie	1885
62.	Găină Elena	soție	1895
63.	Herghelegiu Elena	mamă	1897
64.	Hrib Gheorghe	cap de familie	1895
65.	Huțanu Vasile	cap de familie	1881
66.	Huțanu Frăsina	soție	1885
67.	Huțanu Dumitru	fiu	?
68.	Huțanu Elena	fiică	?
69.	Huțanu Eugenia	fiică	?
70.	Huțanu Gheorghe	fiu	?
71.	Iacob Vasile	cap de familie	1896
72.	Iacob Catinca	soție	1903
73.	Maței Simion	cap de familie	1896
74.	Maței Profira	soție	1898
75.	Maței Dumitru	fiu	1924
76.	Maței Adela	fiică	1927
77.	Maței Eugenia	fiică	1929
78.	Manolache Mărgărita	fată	1915
79.	Măniga Domnica	mamă	1881
80.	Măniga Grapina	fiică	1911
81.	Măniga Gheorghe	fiu	1921
82.	Mihai Maria	mamă	1913
83.	Mihai Verginia	fiică	1936
84.	Mihai Maria	fiică	1940

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
85.	Mologhianu Haralambie	cap de familie 1891	
86.	Mologhianu Vasile	cap de familie	1896
87.	Mologhianu Ecaterina	soție	1903
88.	Mologhianu Eugenia	fică	1924
89.	Mologhianu Gheorghe	fiu	1926
90.	Mologhianu Valeria	fică	1928
91.	Mologhianu Ion	fiu	1931
92.	Mologhianu Telestarda	fică	1933
93.	Mologhianu Traian	fiu	1935
94.	Mologhianu Maria	fică	1936
95.	Mologhianu Ioan	fiu	1940
96.	Niculăiță Gheorghe	cap de familie	1890
97.	Niculăiță Maria	soție	1898
98.	Niculăiță Toader	fiu	1927
99.	Niculăiță Adela	fică	1929
100.	Niculăiță Mihai	fiu	1931
101.	Niculăiță Constantin	fiu	1933
102.	Niculăiță Maria	fică	1940
103.	Palaghianu Victoria	mamă	1893
104.	Palaghianu Profira	fică	1915
105.	Palaghianu Pintilei	fiu	1925
106.	Pânzaru Grigore	cap de familie	1871
107.	Pânzaru Dumitru	fiu	1902
108.	Pânzaru Petru	fiu	1909
109.	Pânzaru Lucia	fică	1912
110.	Pupăză Ion	cap de familie	1904
111.	Sidor Aglaia	mamă	1903
112.	Sidor Verginia	fică	1928
113.	Sidor Eugenia	fică	1931

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
114.	Steclaru Vasile	flăcău	1922
115.	Steclaru Dumitru	frate	1923
116.	Steclaru Elena	soră	1926
117.	Steclaru Maria	soră	1932
118.	Strechinaru Haralambie	cap de familie	1885
119.	Strechinaru Vasile	fiu	1929
120.	Strechinaru Adam	fiu	1931
121.	Ștefănescu Dumitru	cap de familie	1871
122.	Tutunaru Grapina	mamă	1886
123.	Tutunaru Dumitru	cap de familie	1871
124.	Tutunaru Eugenia	fiică	1926
125.	Tutunaru Adam	fiu	1931
126.	Tutunaru Nicolae	fiu	1933
127.	Tutunaru Grigore	cap de familie	1887
128.	Tutunaru Maria	soție	1889
129.	Tutunaru Aglaia	fiică	1920
130.	Tutunaru Elena	fiică	1923
131.	Tutunaru Ion	fiu	1926
132.	Tutunaru Vasile	fiu	1928
133.	Țară Ernest	cap de familie	1903
134.	Țară Aglaia	soție	1913
135.	Țară Eugen	fiu	1928
136.	Țară Constantin	fiu	1930
137.	Țară Petru	fiu	1933
138.	Țară Ion	cap de familie	1876
139.	Țară Olimpia	soție	1881
140.	Țârdea Maria	bătrână	1861
141.	Țârdea Vasile	cap de familie	1914
142.	Țipiniuc Zaharia	cap de familie	1887
143.	Țipiniuc Elena	soție	1886

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii
144.	Țipiniuc Ion	fiu	1921
145.	Țipiniuc Aglaia	fiică	1925
146.	Țipiniuc Lucia	fiică	1926
147.	Văcăriței Toader	cap de familie	1896
148.	Vornicu Ion	flăcău	1912
149.	Zugravu Vasile	cap de familie	1891
150.	Zugravu Anghelina	soție	1893

Tabelul a fost întocmit de Societatea victimelor staliniste „Golgota”.

Despărțiți pe veci

*Octavian BIVOLARU,
președintele Societății orășenești Cernăuți „Golgota”*

Se împlinea un an de dominație sovietică. Populația românească din teritoriul ocupat purta crucea persecuțiilor staliniste cu răbdare de martiri, căci mult prea mare era frica. Familia Dabulă din Culiceni, sat din ținutul Herței, ca sute și mii de familii de români, trăia în așteptarea unor timpuri mai bune, a izbăvirii de sub ocupația sovietică. Dar acestei familii nu i-a fost dat să vadă râvnita libertate, căci în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 au bătu poruncitor în ușă. Erau câțiva enkavediști și o droaie de „activiști” din sat, înarmați.

Cu sudalme și amenințări, în 15 minute, familia Dabulă a fost scoasă din casă și transportată la gara din Noua Suliță. Toată averea rămăsese în gospodărie, la Culiceni. „Însoțitorii” au dat în primire convoiului care-i păzea pe cei ridicați, patru persoane aproape dezbrăcate și leșinate de frică: Ilisei Dabulă, capul familiei, în vârstă de 60 de ani, Casandra, soția lui, în vârstă de 56 de ani, fiica Elena de 20 de ani și fiul Grigore de 12 ani. N-a fost prezent la acest apel al martirilor neamului numai fiul Costache, căci fugise peste graniță, în România.

Timp de aproape trei săptămâni mărfarul i-a purtat pe cei ridicați pe diferite itinerare până ce s-a oprit în orașul kazah Aktiubinsk. De acolo, membrii familiei Dabulă au fost repartizați în satul Novotroițk din raionul Novorosiisk. Dar nici în infernul negrei străinătați această familie n-a avut noroc să fie împreună. Elena cu alte fete au fost mobilizate la muncă la căile ferate, Grigore a fost dus la un orfelinat, iar părinții lor au rămas să moară de foame și de frig într-un bordei părăsit.

După terminarea războiului, Elena Dabulă s-a întors la Culiceni și s-a stabilit în casa părintească, ce nu fusese încă distrusă definitiv. S-a căsătorit, dar n-a avut copii.

Din 1947 și până la vârsta pensionării a muncit în colhoz. După moartea soțului, femeia a căzut la pat, doborâtă de urmările mizeriei prin care i-a fost dat să treacă în exilul stalinist. N-a fost dată uitării și până în clipa în care a fost chemată la Domnul, de dânsa au îngrijit rudele și vecinii.

Cu fratele Grigore, Elena s-a revăzut abia în 1950. În una din zile, pe adresa consiliului local a sosit o scrisoare de la un oarecare Grigore Dabulă din Orenburg. Tânărul ruga să i se elibereze o adeverință, prin care să se confirme că era originar din Culcenii Herței și că era român de naționalitate. În actele de la orfelinat el a fost trecut ca german, iar atitudinea față de nemți era atunci și mai dușmănoasă ca față de români.

Victoria Chițuc și Paraschiva Olaru, două vecine care cunoșteau bine familia Dabulă, au depus mărturiile necesare și Grigore și-a putut restabili locul de naștere și naționalitatea. După întâlnirea din 1950, Elena a întreținut legături cu fratele ei până în 1993. Apoi Grigore nu i-a mai răspuns la scrisori și nici la telegrame. Se vede că nu mai avea de unde-i răspunde.

Astfel a fost distrusă și spulberată în lumea mare încă o familie de gospodari români. Stalin a făcut ca neagra străinătate să le fie soră și frate pentru toată viața. Nu știm dacă pe undeva, prin Româ-nia, mai trăiește Costache Dabulă, cel care în 1940 s-a salvat de bolșevici prin fugă. Știm, însă, că osemintele părinților săi zac pe undeva prin stepa kazahă, că mormântul fratelui Grigore se află într-un oraș din Ural, că în glia străbună a coborât doar Elena, ființa ce s-a zbuțuit până la capătul zilelor din cauză că n-a avut în viață milă de la nimeni.

Calvarul unei familii de poloni din Pătrăuți

Valeriu ZMOȘU

Adolf era unul dintre cei mai bogați oameni din partea locului. Avea mulți copii, dar stăpânea încă 48 hectare de pământ și un grajd plin cu vite. Gospodăria lui se afla la câteva sute de metri de albia unui râșor săltăreț, la margine de luncă, de unde, spre porțile zării se deschideau priveliști încântătoare. Primăvara, când încolțea iarba, când ghioceii își puneau pe creștete plăpânde scufiile albe, când păsările aduceau în luncă ciripirea veselă, copilele lui ieșeau și zburdau în voie, ca să se întoarcă cu buchete de floricele sau cu crenguțe de salcie înflorită. Copilăria Adelei și a Hildei a luat sfârșit în dimineața zilei de 13 iunie 1941. Atunci, în zorii acelei zile de tristă memorie, tatăl lor, Adolf, a hrănit, după cum îi era obiceiul, vitele, apoi s-a întors în casă. A luat de pe masă un ziar și a prins să-l citească cu mare atenție, fiindcă dorea să știe ce se petrecea în țară și în lume. Deodată s-a auzit strigat pe nume și s-a uitat prin geam să vadă cine era la poartă. Mai întâi a dat cu ochii de un soldat sovietic cu pușca în mână, apoi a văzut cum înspre casă se furișau câțiva săteni dați în cârdășie cu ocupanții. Nu le făcuse nici un rău, nu avusese cu nimeni nimic și le-a deschis fără teamă ușa. Cei care veneau buluc înspre el i-au zis să ridice mâinile, că era arestat.

Cei din casă, auzind că capul familiei era arestat, au sărit din așternuturi și s-au îmbrăcat în grabă. Unei fete i s-a poruncit să scoată din casă un scaun și să-l ducă în mijlocul ogrăzii. Pe scaun a fost așezat capul familiei, căruia i s-a spus că de se va mișca de acolo va fi împușcat. Soția și copiii lui Adolf au izbucnit în plâns și au zis că mai bine să fie împușcați în băătăura lor, decât să fie duși să moară printre străini. O fată a lui Adolf se repatriase în toamna anului 1940 în Germania, cu acordul comisiei sovieto-germane, în România nu avea pe nimeni, din partide politice omul n-a făcut parte și, deci, n-ar fi existat motive pentru deportare.

În oșpeție la părinți se afla fiica lor, Ștefania, care era căsătorită și care locuia în satul Comărești. A fost și ea arestată și nimeni nu s-a îndurat de lacrimile ei.

Când toți au înțeles bine ce primejdie i-a păscut, cineva le-a zis că pot lua cu ei ceva merinde, ceva haine și lucruri mai trebuincioase. Un „activist” a intrat în grajd, a scos o pereche de cai și i-a înhămat la căruța din ogradă. Urcăți în căruța, nenorociții au fost duși din Pătrăuții de Jos la Pătrăuții de Sus, unde era gară. Acolo s-au pomenit într-un vagon de vite. La Cernăuți au fost mutați în alt vagon și eșalonul a pornit spre necunoscut.

La câteva zile după ce familia lui Adolf a fost ridicată, un unchi a hotărât să treacă pe înserate și să vadă ce se întâmplase cu gospodăria rămasă fără stăpân. Când a ajuns aproape de casa lui Adolf, a auzit cum în curte cânta o fanfară. „Activiștii”, de bucurie că s-au văzut în binele lui Adolf, au organizat o petrecere cu muzică. S-a întors omul din drum, căci îl apucaseră fiorii. Putea fi zărit și-ar fi avut și el, poate, de suferit.

În regiunea kazahă Aktiubinsk, unde au fost exilați, membrii acestei familii n-au fost despărțiți. Au fost trimiși să locuiască în casa unei rusoaice cu doi copii, al cărei soț era pe front. La muncă au fost scoși și părinții, și copiii. Iarna, lucrau la ferma colhozului din localitate, iar vara – pe necuprinsele lanuri ale gospodăriei colective.

După trei ani de neazuri și chinuri, Adolf și-a dat ultima suflare. A fost îngropat în hainele ce le avea pe el într-un cimitir părăsit. La un an a murit o fiică a acestuia, Olga, care împlinise vârsta de 17 ani. Era o fată frumoasă și bună la inimă, dar a rămas să-și doarmă și dânsa somnul de veci în stepa kazahă. N-a avut, ca și tatăl ei, parte nici de sicriu, nici de cruce la căpătâi. În primăvara anului 1945 a repausat un alt membru al năpăstuitei familii – Iosif, un băietan de 18 ani. El tot timpul muncise în brigada de tractoare a colhozului. Lucrul greu și istovitor, lipsa de mâncare și dorul nestăvilit de casă i-au curmat viața.

După terminarea războiului, mulți exilați au încercat să se întoarcă pe meleagurile natale. Mai rămaseră în viață soția lui Adolf, Maria, și patru fiice – Adela, Hilda, Ștefania și Tonia.

Ele s-au sfătuit că era timpul să fugă în Bucovina. Fără a avea asupra sa vreun document, pe căi ocolite, din acel colhoz mai

întâi a fugit Maria. Și cu ajutorul lui Dumnezeu, ea a ajuns acasă, la Pătrăuții de Jos, în toamna anului 1946. Nu și-a mai găsit biata femeie gospodăria. Acolo unde-i fusese casa se aflau niște ruine. A plâns cu jale și, neavând unde locui, s-a cerut în casa unui frate de-al ei. Cele patru fete au revenit la baștină în 1947, când foamea în Bucovina secera mii și mii de vieți. Când au ajuns la Cernăuți, au aflat că satul lor nimerise în zona de frontieră. Nu puteau să călătorească nici cu trenul, nici cu vreun alt mijloc de transport, fiindcă biletele de călătorie nu le-ar fi fost eliberate fără prezentarea unui permis special. S-au pornit pe jos, dar în sat n-au intrat așa, deodată. S-au dus la o mătușă a lor din Pătrăuții de Sus. Acolo și-au povestit amarul ce l-au petrecut timp de șase ani între străini. Apoi au trimis pe cineva s-o înștiințeze pe mama lor că erau venite la o mătușă. Întâlnirea a fost emoționantă. Au plâns și i-au bociț pe cei rămași în pământul sterp al Kazahstanului. Mama și-a luat fiicele și a venit cu ele pe locul unde le fusese gospodăria. Nu rămăsese nimic, decât un beci, dar și acela pe jumătate era distrus. Nu avea ce alege. Au plâns din nou și, printre lacrimi, au mulțumit lui Dumnezeu că s-a îndurat de ele și le-a dat puțința să se întoarcă în satul lor.

Tocmai pe atunci începuse construcția unei mici stații electrice. Pentru zăgăzuirea râului era nevoie de multă piatră. Și autoritățile locale au hotărât să dărâme și acea parte a pivniței, în care locuiau fostele deportate. Dar până la urmă cei ce au venit să arunce beciul în aer, s-au îndurat de lacrimile femeilor și le-au lăsat „casa” așa cum au găsit-o. În acea pivniță umedă și întunecoasă au trăit bieteles câțiva ani.

Mai întâi s-a căsătorit Adela. Mirele era din Ropcea. Vremurile erau deosebit de grele, și chiar și primul lor copil, Anton, s-a născut în acea pivnicioară. Sora Adelei, Hilda, s-a măritat tot cu un flăcău din Ropcea. Și Adela, și Hilda și-au construit mai apoi case pe locul fostei gospodării a părinților. Ambele surori au muncit toată viața în colhoz și au avut de înfruntat alte necazuri.

N-au uitat însă de tatăl, de sora și de fratele lor care au rămas în pământ străin. Adeseori, aducându-și aminte de cei dragi și neîntorși, plâng și lacrimile vărsate le mai ușurează durerea.

Familie distrusă de slugoii lui Stalin

*Ion POJOGA,
locuitor al satului Pătrăuții de Jos,
fostul județ Storojineț*

Pe bunicul meu după mamă l-a chemat Ion Schipor, iar lumea din sat îi spunea Nicuță al lui Grigoraș. Era un om așezat. Nu avea nici hectare de pământ, nici cirezi de vaci, nici herghelii de cai și nici turme de oi. Nu avea nici fii refugiați în România, dar pe lista deportaților a nimerit împreună cu bunica Veronica, cu feciorul Dragoș de 18 ani și cu fiica Aurora de 13 ani, care avea să-mi fie mamă.

Ca și mulți alți pătrăceni, au fost scoși în zorii zilei de 13 iunie 1941 din casă, urcați în căruța care-i aștepta la poartă și duși la gară. Printre cei ce se înghesuiau în vagonul de vite în care au nimerit bunicul cu ai săi se afla și fratele lui mai mare, Arcadie. Ambii au izbucnit în plâns, înțelegând că erau duși la pieire. Arcadie fusese arestat cu câteva ceasuri mai degrabă decât fratele său Ion și unul despre altul n-au știut că vor fi mânați la o margine a imperiului sovietic doar pentru faptul că erau buni români și buni creștini. În jurul vagonului în care se aflau amândoi s-a adunat multă lume, însă santinelele n-au lăsat pe nimeni să vorbească cu cei dinăuntru. La un moment dat, vagoanele au fost încuiate. Apoi locomotiva a șuierat prelung și trenul s-a urnit din loc. Toți cei din vagoane plângeau, presimțeau că unii nu se vor mai întoarce pe locurile natale.

Zi și noapte a tot alergat trenul și după vreo două săptămâni s-a oprit undeva în Kazahstanul de Nord. S-a dat ordin ca toți să coboare cu lucrurile ce le aveau cu ei. Acolo li s-a dat câte o bucățică de pâine neagră și cleioasă și câte o cană de apă. Au mai fost numărați o dată, apoi familiile din Bucovina au fost repartizate prin colhozuri și sovhozuri, acolo unde era nevoie de brațe de muncă.

Mama, o copilă de numai 13 ani, nu cunoștea nici limba localnicilor și nici nu avea putere să muncească din zori până în noapte. La orice pas era, ca și alții, batjocorită, fiindcă făcea parte dintr-o familie de „dușmani ai poporului”.

Într-o bună zi, bărbații mai tineri au fost luați și duși într-o direcție necunoscută, de unde nu s-au mai întors. Au rămas acolo doar copiii, bătrânii și persoanele invalide. Arcadie n-a nimerit în același colhoz cu fratele său Ion. Familia unuia se afla la o mare depărtare de a celuilalt. Poate că, dacă erau mai aproape și chinurile nu le-ar fi părut atât de grele.

Bunicul și bunica lucrau din răspuțeri pentru bucățița lor de pâine. Și viitoarea mea mamă ba era mânată la plivitul buruienilor din grădina colhozului, ba la prășit, ba la vânturat și cântărit pâinea. Se vedeau seara târziu, când se întorceau de la muncă istoviți și secătuți de foame.

În ziua când bunicul Ion a aflat în care aul trăia fratele său mai mare, și-a pus de gând să plece încolo și să-l vadă, cu riscul de a avea mari neplăceri. A făcut un drum de câteva zeci de kilometri, dar nu l-a mai găsit în viață. S-a întors la familie plângând și oftând. Apoi bunica Veronica a vrut să-și vadă neamurile și s-a pornit la drum. Și tot n-a avut fericirea să se întâlnească cu ele. Era iarnă, și ea a fost sfâșiată de o haită de lupi. Abia primăvara, când s-a topit zăpada, i s-au găsit straietele și, după ele, s-a putut ști care a fost întâmplarea și pe cine au mâncat lupii. După această nenorocire, bunicul n-a mai conținut din plâns. Pierduse fratele, nu mai avea soție, frigul și foamea îl chinuiau. A murit sărmanul într-un colț de încăpere sărăcăcioasă, pe-o laviță. Mama și verișoara ei, Silvia, l-au dus la groapă și l-au așezat în ea fără sicriu. Au plâns amândouă și-au însemnat locul ca, la o adică, să pună la căpătâiul bunicului o cruce.

Dragoș, fratele mamei, a fost despărțit de familie și dus la muncă într-un alt loc. Știind că familia sa, acolo unde rămăsese, murea de foame, a luat două buzunare de grâu pe care spera într-o zi să-l aducă în aulul din care a fost luat. A fost prins și condamnat la 10 ani de închisoare. A nimerit după gratii și, acolo, situația era mai proastă. Zilnic mureau zeci de oameni. Avea o purtare exemplară și șefului închisorii i s-a făcut milă de el. După un timp, văzând că era tânăr, dar că nu mai avea șansa de a trăi, l-a scos peste poartă și i-a zis că era liber.

Unchiul Dragoș s-a bucurat mult. Dar încotro să se ducă? De slăbit ce era, picioarele nu-l mai slujeau. Nu se știe cum, dar la câteva săptămâni a găsit-o pe mama. Între timp mama, rămasă singură, s-a mutat cu traiul la verișoara ei, Silvia. Când unchiul Dragoș a apărut în prag, nu l-a cunoscut nici mama, nici verișoara ei. Unchiul Dragoș era ca o umbră. Le-a zis: „Fetelor, dacă-ți ajunge cândva în Bucovina, să le spuneți la românii noștri ce chinuri am avut de îndurat în neagra străinătate...”. Fetele s-au uitat lung una la alta și lacrimile le-au inundat obraji. I-au promis că nu vor uita de rugămintea lui, dacă odată și odată destinul le va duce acolo de unde au fost ridicate. N-a trecut mult timp și unchiul Dragoș, după atâtea chinuri îndurate, a murit. A fost îngropat și el fără sicriu, doar în straietele ce le avea pe el.

În aulul în care a trăit mama se aflau vreo 20 de bordeie și numai 2 fântâni – una cu apă sărată și alta cu apă potabilă. Fântâna cea cu apă de băut era mai departe și mama nu putea ajunge până acolo. Era nevoită să-și ude buzele cu apă sărată. În asemenea cazuri, setea devenea mai chinuitoare...

Persoanele care se speteau în acel colhoz primeau pe zi câte 200 de grame de pâine amestecată cu pleavă. Pentru a nu muri de foame, mama și verișoara ei prindeau țîștari, șoareci și broaște. Când aveau norocul să prindă vreun țîștar, era mare sărbătoare în bordeiul lor, căci aveau la masă „carne”.

Iernile erau foarte aspre și cu multă zăpadă. Casele localnicilor nu se țineau una de alta, ci se aflau la distanțe mari. Dacă ți se întâmpla ceva, mai ales pe timp de iarnă, cu greu ajungeai la un vecin ca să-i ceri ajutor.

Vara, când cădeau ploii abundente, bordeiele se risipeau și trebuia să ai grijă de construirea altei „locuințe”.

După război, mama împreună cu verișoara ei s-au dus să lucreze pe un șantier de construcții. Lucrul era greu, însă norma zilnică de pâine era de 300 de grame. Mai primeau pe lună și 30 de ruble, exact atât cât costa o pâine. Fiindcă vroiau să mănânce barem o dată pe săturate, într-o seară cu lună s-au dus amândouă să strângă spice de pe o miriște din apropierea șantierului de construcții. Ca să ajungă în câmp, trebuiau să treacă un pârâu. Acel pârâu era păzit în dreptul podului de doi soldați înarmați. Au fost lăsate să treacă, dar la întoarcere li s-au luat spicele, iar ele timp de trei zile s-au aflat sub arest.

La o jumătate de an de la această întâmplare, mama s-a pornit într-un sat să cumpere niște produse alimentare. Trebuia să treacă peste o baltă, care era înghețată. Când a ajuns la mijlocul ei, gheața s-a spart și mama s-a pomenit în apă. Gata-gata se îneca, dar au sărit niște localnici și-au salvat-o.

La sfârșitul anului 1946, fiind ajutate de un om bun, pe nume Ivan Nazariiev, mama și verișoara ei au scris la Moscova, cerând să li se permită întoarcerea la baștină. Au trecut câteva luni, dar răspunsul întârzia să sosească. La 12 februarie 1947, fetele au hotărât să fugă. Acel Ivan Nazariiev le-a dat și bani și merinde de drum. Le-a mai spus pe unde să meargă și de unde să ia trenul. Până la cea mai apropiată gară erau 10 kilometri, dar trenul venea acolo o dată la 3 zile. La gară au ajuns cu schiurile. Până la sosirea trenului au stat ascunse la un om de lângă gară, pentru a nu fi prinse și arestate. S-au urcat în tren fără bilete și fără documente. Au ajuns la Moscova, au dormit într-o gară și au fost cu mare băgare de seamă, căci în orice moment miliția putea să pună mâna pe ele. Au reușit apoi să urce într-un tren cu destinația Liiov. De la Liiov până la Cernăuți au „călătorit” ceva mai ușor. Ca să ajungă într-un sat din zona de frontieră aveau nevoie de un permis special. S-au dus la miliția gării și au rugat să li se permită plecarea la Pătrăuți. Ofițerul de serviciu a strigat să se întoarcă în Kazahstan, acolo de unde au venit, căci acolo, chipurile, era locul lor. Au ieșit în stradă aproape plângând. Nu cunoșteau orașul, nu cunoșteau pe nimeni.

S-au luat după lume și au ajuns la piață. Acolo au întâlnit doi consăteni. Pe furiș, acei oameni le-au urcat într-un vagon și tot ei i-au dat conductorului câteva ruble ca să nu se agațe de fete.

Au ajuns la Pătrăuții de Jos și în dreptul bisericii au îngenuncheat, au sărutat pământul și au mulțumit lui Dumnezeu că le-a ocrotit, că după atâtea neazuri și atâtea chinuri s-au văzut la baștină. Mama nu s-a dus direct la casa ei părintească. Aflase că era confiscată. S-a dus cu verișoara ei și ușa le-a deschis-o o altă verișoară, Viorica, la fel întoarsă din exilul kazah. Timp de câteva luni, a trăit la fratele ei, Ilie, apoi s-a căsătorit cu Gheorghe Pojoga. După câțiva ani, prin judecată, casa părintească i-a revenit mamei. Din lucrurile lăsate cândva în gospodărie, mama, la întoarcerea din exil, n-a găsit nimic. Le-au împărțit între ei slugoii bolșevicilor.

După atâtea neazuri și chinuri, după atâta zbuțum, după atâta muncă istovitoare, mama s-a îmbolnăvit grav și s-a stins din viață în decembrie 1984, la vârsta de numai 57 de ani, neajungând timpurile reabilitării.

Cu nimic nu s-a făcut vinovată în fața stăpânirii sovietice, dar a fost dusă din satul ei ca să nu mai revină. Așa era politica ocupanților – să deștrădăcineze românii, să-i distrugă, să-i împuțineze.

A înregistrat prof. șc. Valeriu ZMOȘU

Au trăit ca oameni ai nimănui...

Alexandra JAR,
Învățătoare pensionară

Locuiesc de mai mulți ani în ținutul Herței, dar sunt bucovineancă și m-am născut în satul de la confluența Siretului cu Sirețelul. Nu tare demult mi-am vizitat rudele din Sucevenii mei de baștină și m-am întâlnit acolo cu o femeie, care a parcurs un lung drum al pătimirilor. Deși de atunci au trecut mulți ani, Domnica Sucevean nu poate uita nedreptățile suportate de familia sa. Părinții ei, Arcadie și Minodora, erau oameni harnici, așezați, stimați pentru purtarea lor frumoasă. Dar viața le-a fost zdruncinată odată cu năvălirea sovieticilor.

În vara anului 1941, cu puțin înainte de începerea războiului, întreaga familie – tinerii soți cu trei copii și cu o bunicuță de 72 de ani – a fost scoasă din casă și dusă departe, la chinuri grele. Domnica își amintește că în acea noapte tragică satul răsuna de bocetele femeilor și răcnetele copiilor.

— N-am coborât din tren aproape trei săptămâni. Și trenul se oprea doar noaptea, prin locuri pustii, pentru a fi aruncați morții. Copiii și bătrânii mureau fără încetare. Am ajuns în Kazahstan slăbiți de nu ne puteam ține pe picioare. Acolo am aflat că a început războiul. Am fost împărțiți pe la casele localnicilor. Ei nu voiau să ne primească, căci se temeau de noi.

Tata cunoștea puțin limba ucraineană și, cât s-a aflat cu noi, am avut un sprijin. Dar după puțin timp l-au luat, împreună cu alți români de prin părțile noastre, și nici până astăzi nu știm ce s-a întâmplat cu el, care i-a fost sfârșitul. Domnica avea numai 15 ani, dar a muncit de rând cu cei vârstnici, îndurând frigul și foamea. În vara anului 1945 a fost o mare secetă, urmată de o foamete îngrozitoare. Domnica s-a salvat datorită faptului că a lucrat la căile ferate, unde se dădea mâncare mai bună. Oamenii deportați erau rupți de lume, nu primeau vești de acasă. Într-o bună zi, Domnica a aflat de la un mecanic de locomotivă că războiul era terminat și că românii aveau dreptul să se întoarcă la baștină. Pe sora mai mică au trimis-o acasă cu niște oameni din Tereblecea, iar Domnica și mamă-sa au rămas să adune bani pentru drum.

Când s-au întors și ele în sat, fără tata și bunica, n-au găsit nici urmă din frumoasa lor gospodărie. Nu li s-a permis barem să locuiască în casa pustie a unei rude. Mulți ani au trăit ca oameni ai nimănui, fără cetățenie și fără drepturi politice.

Calvarul și speranțele unui român bucovinean

Felicia NICHITA-TOMA

„Am multe păcate, ca și oricare om, dar nici unul față de obiectul pe care l-am predat în școală. L-am iubit, am căutat să altoiesc discipolilor mei dragostea față de limba română, de tradițiile și datinile strămoșilor. Sunt mândru de faptul că foștii mei elevi lucrează în întreaga regiune Cernăuți. Și nespun de bucuros că am rămas la școala din satul natal, căci, când vorbesc la telefon, nu trebuie să mă recomand, fiindcă și consătenii, și discipolii mei îmi cunosc vocea. Ce poate fi mai scump pe-lume decât recunoștința? Am avut posibilitatea să lucrez și la Universitatea din Cernăuți, și în Rusia, și în Moldova, dar am renunțat, rămânând la Ciudei. Și în pofida tuturor greutăților prin care am trecut, dacă m-aș mai naște o dată, n-aș schimba nimic din viața mea, cu excepția necazurilor și foamei suferite în Kazahstan în anii deportării”. Așa și-a început mărturisirea Gheorghe Micailu, omul și profesorul de excepție, care și-a consacrat întreaga sa viață pedagogiei, activând 43 de ani în acest domeniu, rămânând un fidel valorificator al limbii materne și al spiritualității românești, un activ deșteptător al conștiinței naționale.

... S-a născut la 10 decembrie 1934 în familia lui Nicolae și a Elizavetei (Sănuței) Micailu din satul Ciudei, fostul județ Storojineț.

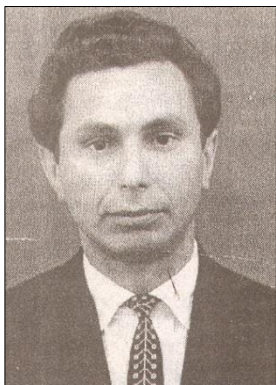
„Mama provenea dintr-o familie de vechi și respectabili gospodari. Tatăl mamei, Lazăr Bândiu, avea vreo 19 fălci de pământ și 5 – de pădure. Iar tata era dintr-o familie săracă, de oameni muncitori, care apoi, datorită hărniciei, au devenit oameni înstăriți. Bunelul Gheorghe creștea animale și se ocupa cu vânzarea lor, reușind să-și dea la școală, feciorul și să-l facă mecanic de locomotivă, lucru bine plătit pe timpul acela. Tata, pe banii câștigați în decurs de o lună, putea cumpăra trei vaci”, își amintește interlocutorul meu.

S-a căsătorit, când Sănuța terminase patru clase și abia împlinise 13 ani. Gheorghe era al treilea copil rămas în viață după fratele Constantin (născut în 1931) și sora Elena (născută în 1932), urmași de sora mai mică Rodica (născută în 1940). Locuiau într-o casă bătrână-nească destul de trainică. Dar, cu timpul, Lazăr Bândiu a vândut câteva fălci de pământ și cu banii câștigați de ginere, în 1938, a construit cea mai frumoasă casă din cătunul Racovăț, proiectată de un neamț localnic. Anume în acea impunătoare casă, nu departe de care își mână lin apele râulețul Ciudei, Gheorghe (Gelu), înconjurat de cei dragi, a petrecut cei mai frumoși ani ai copilăriei. Avea șase ani și jumătate când au fost deportați în pustiiurile Kazahstanului de Nord, unde, împreună cu întreaga familie, a îndurat chinuri, frig, foame și boli.

„În 1940, cu vreo cinci zile înainte de a veni «eliberatorii», șeful gării, care i-a cunoscut pe părinții mei, l-a chemat pe tata și i-a spus: «Nicolae, îți dau câte vagoane vrei, mergi acasă, pregătește-ți lucrurile, ia-ți și familia și fugim, căci aceștia nu-s numai ruși, ci bolșevici». Tata s-a întors acasă și, sfătuindu-se cu mama, bunelul și bunica, au hotărât să rămână în Ciudei. Despre regimul bolșevic auziră că era apărătorul muncitorilor și țăranilor. Și atunci de ce să le fie frică, căci tata muncea cu ciocanul, iar bunelul cu secera. Dar, după instaurarea puterii sovietice, mare i-a fost durerea și indignarea tatei, când a venit într-o zi la lucru și pe locomotiva lui a găsit o sentinelă cu arma în mână. În timpul mesei, tata a scos mâncarea din geantă și l-a poftit și pe soldat. La urmă l-a servit și cu o portocală, întrebându-l dacă asemenea fructe existau și în Rusia. «Avem, în Moscova, două uzine», i-a răspuns cel cu arma. Astfel, tata a înțeles că-s niște analfabeți. Și asemenea oameni pretindeau că ne-au adus cultura? Apoi, soldatul a rupt o bucățică de pâine neagră din «paiokul» lui și i-a dat și tatei. Când s-a întors acasă, tata ne-a spus că moare dacă mănâncă pâine de aceasta. Dar a greșit amarnic, căci, mai târziu, în Kazahstan, a mâncat și turtă din coajă de mazăre.”

Degrabă după „eliberare”, într-o duminică, când sătenii mergeau la biserică, un maior bolșevic stătea de vorbă cu un sărăntoc.

Uitându-se la cizmele lăcuite și hainele scumpe ale unor gospodari de frunte ce treceau prin fața lor, maiorul îl iscodea pe cel de alături cine erau acei oameni. „Domnule maior, oare vom ajunge și noi cândva să ne îmbrăcăm ca ei?” „Ce crezi, măi prăpăditule, că noi am venit să te facem ca ei? Am venit să-i facem pe ei ca tine”, i-a răspuns ofițerul.

La 13 iunie 1941, pe la trei de noaptea, în casa lui Nicolae Micailu au dat buzna vreo nouă enkavediști înarmați și i-au poruncit să-i urmeze. Gospodarul cunoștea puțin legile și le-a spus că nu se considera cu nimic vinovat și că nu va ieși din casă până nu va veni cineva de la primărie să-i spună pentru ce era arestat. Drept răspuns, soldații l-au înșfăcat și-au început să-l împingă spre ieșire.

„Tata i-a îmbrâncit și ei n-au putut să-l scoată. Peste câteva minute a intrat un bărbat înalt de vreo doi metri, l-a examinat atent pe tata, apoi a ieșit afară, a dezlegat un lanț, de la căruța din curte și, făcând un juvăț, l-a aruncat pe gâtul tatei, târându-l spre ieșire. Unul din ofițeri l-a lovit cu cizma peste față, tatei i-au sărit trei măsele și îndată l-a năpădit sângele. În acea învălmășeală, Rodica, ce de-abia împlinise un anișor, a căzut din leagăn și se zvârcolea în sângele tatei. Nu erau toți câini. S-a găsit unul care a ridicat copilul de pe podea și cu basmăluța a început să-i șteargă sângele de pe obrăjori.

Tata a fost târât cu lanțul până în curte și legat în căruța ce aștepta afară. Abia după ce a fost dus la gară, câțiva enkavediști s-au întors și s-au apucat de noi. S-a ivit și un evreu care vorbea românește. El îi explica mamei și bunicilor că vine un mare război și că toată lumea urma să fie ridicată. Ne-au luat și pe noi, copiii, numai în cămășuțe de noapte și ne-au încărcat în altă căruță. În cămară erau 16 pâini, căci cu o zi înainte mama copsese un cuptor de pâine, însă soldații nu i-au permis să ia nici una. La gara din Ciudei ne-au încărcat într-un vagon pentru vite, pe când tata era în altul.

Au început să vină oameni la vagoane și, văzându-ne în acel hal, ne-au cumpărat franzele, iar cineva i-a dat mamei 30 de ruble. La Adâncata trenul s-a oprit și mama s-a dus să cumpere pâine. L-a văzut pe tata și i-a rugat pe soldați să-l lase în vagonul nostru.

Calea spre Kazahstan a fost lungă și grea. S-au îmbolnăvit grav surioara Rodica și bunica. Când am ajuns în Kiev, a început războiul. Și dacă pentru locuitorii capitalei ucrainene era „voina”, pentru noi cei din vagoane, era o mare bucurie – cântam și dansam, crezând că vom fi eliberați. Dar zadarnic”.

După un drum chinuitor, trenul s-a oprit în apropierea orașului Aktiubinsk. Au fost descărcați din vagoane într-o câmpie, unde îi așteptau care cu boi. Timp de două săptămâni i-au dus prin arșița dogorătoare a pustiului și într-o după-amiază au ajuns în satul Grigorievka din raionul Stepnoi, sat populat cu coloniști ucraineni. „Am fost duși într-un grajd de vite. Nu aveam nici pat, nici așternut și dormeam în paie. A venit la noi o femeie de vreo 60 de ani, spunându-ne că știe limba română. Mai târziu aveam să află că o chema Varvara Dobrovolșcaia și era din Basarabia. Locuia acolo de la vârsta de cinci ani, de când țarul dăduse familiei ei cinci hectare de pământ. Deși locuia de zeci de ani în acel sat kazah, limba română n-o uitase. Ea ne-a fost de mare sprijin. A doua zi, bunelul, tata și mama, împreună cu ea, s-au dus la sovietul sătesc să ceară de lucru. De față era și președintele colhozului. Gestul părinților mei le-a plăcut și i-au dus în câmp la recoltarea grâului. Pentru o zi de muncă grea toți trei au primit câte o farfurie cu frecăței și 200 de grame de pâine. Ciorba au mâncat-o, dar pâinea ne-au adus-o nouă, copiilor”.

Mai târziu le-au dat un bordei, fără uși și ferestre, la capătul satului. Au construit acolo și o vatră, dar peste câteva luni bordeiul s-a aprins și a ars. Era de acum toamna și nu aveam unde locui. Pe lângă aceasta s-au mai adăugat și alte neazuri. Bunica se îmbolnăvise de plămâni. Zăcea și vărsa sânge. Într-o stare critică era și Rodica, surioara mai mică a lui Gelu. Nicolae Micailu, văzând că copilița lui de-abia mai sufla, a luat cele 30 de ruble dăruite de oameni la plecare și s-a dus să-i cumpere bomboane.

Vânzătoarea n-a vrut să-i dea, motivând că era „dușman al poporului” și că asemenea indivizi nu puteau fi serviți.

Primarul, la care adesea Sănuța lucra, le-a dat un bordei părăsit în centrul satului. Avea doua camere: în prima, la intrare, mai târziu țineau vitele, iar în a doua – locuia familia lor de opt persoane. Apoi au mai venit încă cinci oameni deportați și i-au rugat să-i primească acolo. În toamna anului 1941 a locuit cu ei și genealogistul român Sever Zotta, cumnatul lui Iancu Flondor, ridicat din conacul său din Davideni. Astfel, într-o odaie de 3 x 4 metri locuiau 14 persoane.

„În vara anului 1942, tata l-a luat în câmp pe Mitică, fratele mai mare. Ei secerau grâu cu o secerătoare trasă de boi. Fratele a căzut de pe scăunelul secerătoarei și și-a tăiat piciorul. Tata, văzând toate acestea, și-a pierdut cunoștința. S-a ținut cu mâna de secerătoare și cuțitele ei i-au tăiat degetele. Mitică a fost dus în sat, iar de acolo a fost transportat în centrul raional. În Stepnoi se afla un aeroplan și băiatul a fost urcat în el și dus la Aktiubinsk, unde a fost operat și unde i s-a tăiat piciorul. Două luni a stat în spital și tot nu s-a însănătoșit din cauza greșelii comise de chirurg. În tot acest timp, mama a stat lângă el...”.

După ce l-au adus pe Mitică din spital, Sever Zotta îi îmbărbăta, spunându-le că îi va ajuta să-l trateze. Istoricul român a locuit în bordei, împreună cu ei, timp de două săptămâni. Pe toți i-au mâncat păduchii, toți au îndurat foame și nevoi. Văzând toate aceste greutăți, Sever Zotta a plecat într-o zi la Orsk și nu s-a mai întors.

În 1941, pentru muncile istovitoare pe lanurile colhozului, familia Micailu a primit 600 de kilograme de grâu, fapt care i-a salvat de la moarte în anii secetoși și anevoioși ce au urmat (1942-1943).

„Anul 1943 a fost cel mai nenorocit – foametea a secerat multe vieți omenești. Tata, care lucra zi și noapte, a câștigat în acel an numai 50 de kilograme de grâu. Dar când s-a dus să-l aducă acasă, i-au dat numai 25 de kilograme – restul i-au reținut în fondul armatei roșii. Începuse tifosul. Au murit doi bătrâni care locuiau cu noi. Tata le-a săpat groapa.

Șapte din cei opt membri ai familiei noastre s-au îmbolnăvit de tifos. Cel mai puternic s-a dovedit a fi bunelul Lazăr, care a îngrijit mereu de noi. Mama, bolnavă, ne făcea turtițe din coajă de mazăre și grâu.

Când mi-am revenit după cumplita boală, am încercat să mă ridic ținându-mă de pereți, însă bunica m-a prevenit: «Geluțu, nu umbla, că ți s-or rupe picioarele» – atât eram de slăbit.

În timpul iernii, tata căra cu sania trasă de boi paie din câmp, iar noaptea era paznic la grajdurile de vite. O dată a pierit un cal. Carnea au luat-o sovieticii, dar i-au lăsat părintelui un picior. Și mama fierbea câte o bucățică din el, puneu câteva boabe de grâu și făcea supă, cu care ne hrănea. Într-o zi a venit la noi un neamț, care de foame nici ochii nu-i putea deschide. După ce a trecut pragul bordeiului, a căzut. Mama, cu o lingură de lemn, i-a turnat în gură supă și peste 20 de minute neamțul a deschis ochii.

Spre sfârșitul lunii mai se desprimăvăra și, după boală, ieșeam pe acoperișul bordeiului să mă încălzesc la soare, gândindu-mă la un singur lucru: «Ce mamă rea am. Avem peste jumătate de sac de grâu, dar ea ne dă voie să râșnim doar câte un pahar». Și abia mai târziu am înțeles ce mamă scumpă am avut, căci ea ne-a salvat de la moarte.”

În 1944, România a trecut de partea sovieticilor și atitudinea față de deportații români s-a schimbat. Tot atunci au fost aduși noi represați – uzbeki, ceceni, nemți. La două familii de ceceni, conducerea colhozului local le-a dat o vacă, însă ei nu erau deprinși cu munca și au vândut-o familiei Micailu. Astfel, în 1945 harnicii gospodari din Ciudei aveau două vaci, un bou, o capră și câteva oi. Iar localnicii glumeau că trebuiau „deschiaburiți”.

„În întreaga mea viață n-am întâlnit nici o femeie să fie atât de legată de cuibul părintesc, de locurile natale, cum a fost mama. Anume dânsa a fost persoana care s-a zbatut din răspuțeri ca autoritățile să ne permită să ne întoarcem la baștină. La rugămintea ei, Natalia Dobrovolskaia, fiica Varvarei, a scris mai multe cereri la Alma-Ata, pentru ca organele de conducere să ne dea voie să ne întoarcem în Bucovina, la Ciudei.

Mama le răspundea fățiș enkavediștilor, care insistau să ne schimbe numele de familie din Micailu în Mihailo că toți strămoșii tatei au fost Micailu și că n-avem dreptul să schimbăm numele ce-l purtam și că vroia numaidecât să vadă Ciudeielul, râulețul ce se afla la cincisprezece pași de casa părintească”.

În 1947, în Kazahstan se răspândise vestea că românilor li se va permite întoarcerea la baștină. O săptămână întreagă Sănuța a copt pâine. A uscat-o și a umplut un sac de doi metri. După exilul care a durat șase ani și jumătate, familia Micailu părăsea locul deportării necazurilor, durerilor și suferințelor, îndreptându-se spre Bucovina. Cu un tren de marfă au ajuns până la Moscova, unde au fost nevoiți să aștepte șase zile un alt tren, care avea să-i ducă la Cernăuți.

„Bunica, care zăcea de trei ani, când am ajuns la Liov, a început să umble cu sprijinul bunicului. La Cernăuți nu ne dădea voie să ne întoarcem la Ciudei, motivând că satul se afla în zonă de frontieră. Tata le-a plătit și „eliberatorii” ne-au permis să ne continuăm drumul. Când am ajuns acasă, de bucurie, bunica a început să umble singură. Am găsit casa fără uși și ferestre, cu acoperișul spart. Dar fericirea reîntoarcerii era atât de mare, încât acele lipsuri parcă nici n-ar fi fost...”.

Copii, deveniți „dușmani ai poporului”

*Ilie PAULIUC,
gospodar din Privarochia, fostul județ Cernăuți*

Am fost în familie cinci copii: trei băieți și două fete – Toader, eu, Maria, Ileana și Gheorghe. Părinții noștri erau gospodari frunțași în sat: oamenii îi stimau pentru faptul cum munceau, cum păstrau tradițiile strămoșești și cum grijeau de sufletele lor. Frumoasă ne-a fost copilăria și se părea că nimic nu ne va întuneca bucuriile vieții. Dar pe cerul senin și plin de soare au apărut nori grei, aduși la 28 iunie 1940 de către „eliberatorii” de dincolo de Nistru. În nordul Bucovinei a fost instalat un regim de teroare și fărâdelegi. Mulți bărbați tineri și flăcăi, văzând ce nenorocire s-a abătut asupra lor, au hotărât să-și părăsească meleagul natal și să treacă frontiera, pentru a ajunge la frații lor din România liberă. Printre ei s-a aflat și fratele meu, Toader. A avut noroc de la Dumnezeu și a trecut cu bine gardul de sârmă ghimpată. El a scăpat, dar asupra familiei noastre s-a abătut primejdia cea mare.

Într-o noapte, de la mijlocul lunii aprilie a anului 1941, am fost treziți din somn de bocănituri în ușă și de lătratul avan al câinilor. Tata a sărit din pat și a aprins lampa. S-a dus să tragă zăvorul de la ușa tinzii. În casă și-au făcut apariția câțiva soldați ruși, însoțiți de Gheorghe Șotropa, deputat la primăria din sat. El cunoștea puțin limba ucraineană și le servea soldaților ca translator. Noi, copiii, neînțelegând ce se întâmpla, am izbucnit în plâns. Mama ne-a strâns lângă ea, căutând să ne liniștească, dar n-a izbutit, căci a fost silită să ne îmbrace și să ne scoată din casă.

Pricepând cam ce avea să urmeze, a apucat un țol, o pernă, un tăbuiet de făină de porumb, ceva de mâncare și le-a scos pe prispă. Apoi ne-a îndemnat să ieșim în ogradă. Atunci am văzut cum casa ne era înconjurată de alți soldați, ca și cum făceam parte dintr-o familie de tâlhari, nu de gospodari pașnici.

Tatei i s-a poruncit să înhame iapa la căruță și el, bietul, s-a supus. Plângând și tremurând de frică, ne-am urcat în căruță. Mama a încuiat ușa, și-a luat rămas bun de la gospodărie și de la vitele din grajd și a venit la căruță. Câinele, presimțind că n-o să ne mai vadă, ne-a petrecut urlând până la hotarul satului.

La primărie ne așteptau două mașini și în ele eu încăput membrii grupului de deportați din Privorochia. Înainte de a se urca în camion, tata și-a luat rămas bun de la iapă, sărutând-o pe bot, pe ochi, ca și cum știa că n-avea s-o mai stăpânească. Când mașina s-a urnit din loc, bietul animal a nechezat dureros și acel nechezat mi-a pătruns în urechi ca un strigăt de jale și disperare. Apoi n-am mai auzit decât răcnetele copiilor și femeilor din caroserii, țipetele celor ce ne petreceau, căci vestea cea groaznică s-a răspândit prin tot satul și au venit rudele, megieșii, cunoscuții să vadă ce s-a întâmplat. Parcă la comandă, în sat urlau câinii. Era o groază de parcă venea sfârșitul lumii.

Ne-au dus la Gara Mică din Cernăuți. Acolo ne aștepta trenul și tot acolo era foarte multă lume adunată din satele românești din restul județului Cernăuți, precum și din ținutul Herței. Pe toți îi aștepta aceeași soartă – chinuri groaznice, mizerie, boli, foamete și moartea.

Ne-au băgat în vagoane ca pe niște animale. După ce ne-au împins cu paturile armelor, ușile au fost încuiate și legate cu sârmă. Nu știu câți am nimerit în vagon, dar știu că eram tare mulți, că nu ne ajungea aer și ne sufocam. Mobilierul din vagon se compunea din paturi de scânduri suprapuse. Într-un colț era făcută o gaură în dușumea și acolo ne făceam nevoile. În condiții cu totul neomenești, am călătorit timp de trei săptămâni. O dată pe zi ni se dădea mâncare – o bucată de pâine neagră și câteva linguri de lichid puturos, căruia i se zicea „borș”.

Apa de băut o strângeam în farfurii, pe care le scoteam prin fereastra zăbreliată afară, atunci când ploua.

Când, în cele din urmă, trenul s-a oprit și s-a dat comanda să coborâm din vagoane, oamenii parcă nu erau oameni, ci niște schelete care abia se mai țineau pe picioare. Ca să nu cadă, se sprijineau unii de alții. Imediat ni s-a spus unde ne aflam – în ținutul siberian Krasnoiarsk, pe țărmul râului Enisei. Am fost lăsați acolo, timp de două săptămâni, sub cerul liber. La două-trei zile primeam „mâncarea” – o bucățică de pâine și un polonic de apă fiartă, în care pluteau câteva scrijele de varză. Tata a fost chemat la judecată și pentru prima dată am aflat că eram condamnați la 25 de ani de exil pentru „trădare de patrie” (care patrie?!) și că am primit titlul „onorific” de „dușmani ai poporului”. (Nici acum nu pot da răspuns la întrebarea: ce fel de „dușmani ai poporului” eram noi copiii, având vârsta între 13 ani și un an și jumătate?).

După ce tatei i s-a citit sentința judecătorească de-acolo (judecata a avut loc fără avocați și fără martori), timp de două zile am fost duși cu vaporul pe Enisei. Am fost debarcați în localitatea Atamanovo, iar de acolo, cu căruțele, am fost transportați în colhozul „Krasnâi zemledeleț” („Plugarul roșu”). Împreună cu noi au nimerit acolo familiile lui Laurențiu Cobeli, Maria Bulbuc din Privorochia, Constantin Nimigean din Tereblecea, Margalina Posteucă din Stănești. În acel colhoz, din raionul Suhobuznâi, am fost repartizați pe la casele localnicilor. Am avut mare noroc de la Dumnezeu, căci am nimerit într-o familie de oameni creștini, care ne-au venit în ajutor cu ce-au putut. Om cu frică de Dumnezeu s-a dovedit a fi și președintele colhozului de acolo, care a manifestat față de noi o atitudine grijulie.

Chiar a doua zi, părinții mei au fost trimiși la lucru la fermă, iar eu, care încă nu împlinisem 13 ani, a trebuit, tot prin muncă grea, să-mi câștig cele 400 de grame de pâine pe zi. Din bucățica mea de pâine împărțeam cu fratele și surioarele, căci altfel ei n-ar fi putut supraviețui.

Lucram căruțaș. În iarna lui 1942 sau 1943, m-am dus cu săniile în pădure după lemne. Era un ger de sub 40 grade.

Cu mine se mai afla consăteanul meu, Laurențiu Cobeli, care avea în primire, la fel, trei sănii. Eu mergeam în față, iar el venea în urma mea. Din când în când îl întrebam dacă n-a înghețat și el îmi răspundea că nu. De la un timp nu mi-a mai răspuns și atunci, oprind caii, m-am dus la sania în care se afla Laurențiu. Era aproape degerat; nu scotea nici o vorbă, dar încă răsufla foarte rar. Am aprins un foc ațâțat cu fânul ce-l aveam pentru cai, și am început să-l readuc în simțiri... Lemnele pe care le aduceam din pădure, le dădeam pe-o bucățică de pâine și-o ciorbă caldă, pe care ni le ofereau localnicii.

În timpul verii lucram cu căruța la aprovizionarea cu apă a brigăzii de tractoare. Unicul gând pe care îl aveam în pustietățile Siberiei era cel de a mă vedea pe meleagurile natale, în satul meu de baștină. Asupra noastră a influențat mult optimismul tatei. El ne spunea întotdeauna: „Nu vă pierdeți credința în Dumnezeu, trăiți cu speranța că va veni ziua când ne vom întoarce în Bucovina”. Acela zi a venit în toamna anului 1946, când tata a aflat de la un șef din raion că deportații aveau dreptul să se întoarcă în ținuturile de unde au fost ridicați. Tata parcă știse din timp ce avea să urmeze, căci a strâns parale și am avut cu ce ne cumpăra bilete la tren. Pe la sfârșitul anului 1946, ne-am întors la căsuța noastră, pe care, cu mare părere de rău, am găsit-o complet goală. Ce rămăsese din ea? Numai pereții și acoperișul. Ne-am întristat, dar ne-am și bucurat când ne-am văzut între rude și prieteni, când am tras în plămâni aer curat și am băut apă curată ca lacrima din fântâna de sub nucul de lângă cuibul nostru.

Când am venit acasă, ne aștepta o altă nenorocire. Bântuia foametea organizată de autoritățile bolșevice, pentru a continua nimicirea noastră, a românilor nord-bucovineni. Oamenii se umflau de foame și mureau ca muștele. Și în Privorochia s-a răspândit vestea că undeva lângă Colomeea era un lac, din care se putea lua niște borhot și că acel borhot ar fi fost unica salvare a oamenilor noștri bătuți de soartă. Într-o zi m-am pornit și eu acolo, în Pocuția, să caut lacul cu mană salvatoare. Mi-a dat mama un pumn de făină amestecată cu tărâțe, ca să-mi fac pe undeva o turtă înainte de a găsi misterioasa hrană. M-am pornit la drum destul de lung.

Și, când am ajuns acolo, am văzut mii de oameni împrăștiați pe suprafață de mai multe hectare, care își uscau la soare „hrana” scoasă dintr-o groapă de lângă fabrica de spirt. M-am apropiat de acea groapă și am scos o traistă de borhot des, de melasă. M-am îndepărtat și am căutat un loc unde să-mi usuc borhotul, în care mi-am pus toată nădejdea. M-am apropiat de-un omușor, chinuit de foame ca și mine, și l-am rugat să mă lase să-mi frig și eu o turtă pe plita improvizată de el. M-a primit și eu am pregătit o turtă din acel borhot, dar în care am adăugat pumnul de făină pe care-l aveam de acasă. Eu am mâncat turta mea, vecinul și-a mâncat turta lui, dar el n-a avut nici un gram de făină. Ne-am culcat și-am adormit. Dimineața, când m-am sculat, l-am zgâlțâit pe vecinul meu, că era timpul să se deștepte. Nu mai avea cine se scula, căci era mort. Am venit acasă cu „merindele” de la Colomeea, însă nimeni n-a gustat din ele. Poate, pentru că n-am mâncat „pâinea” de pe fundul lacului, am rămas cu toții în viață.

În viață am rămas și în Siberia, căci am crezut în Dumnezeu, căci ne-am întâlnit mereu cu oameni buni și săritori la nevoie, că am iubit munca cinstită și pentru că ne-am molipsit de optimismul tatei.

A înreg. prof. șc. pens. Ion A. POSTEUCĂ

Înveșnicirea memoriei victimelor stalinisului

Prof. șc. pens. Constantin ROTARU

La 14 septembrie 1990, în ziua Înălțării Sfintei Cruci, în comuna noastră, Poieni-Bucovina, care până în 1944 a făcut parte din județul Rădăuți, a fost sfințit mormântul-monument, pe placa funerară a căruia au fost încrustate 23 de nume de persoane, care nu s-au mai întors la baștină de pe locurile deportării, din lagăre staliniste, din închisori sau care au fost împușcați la graniță în primii ani de dominație bolșevică. Acest monument simplu a fost înălțat la inițiativa conducerii Filialei Poieni a Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu”, cu sprijinul rudelor martirilor, fiind unul din primele asemenea monumente din nordul înstrăinat al Bucovinei. La sfințirea lui a participat un sobor de preoți, aproape toți sătenii, oaspeți din satele învecinate și activiști culturali de la Cernăuți, reprezentanți ai societăților „Mihai Eminescu”, „Golgota”, „Arboroasa”. Cu acel prilej am scris câteva strofe, închinare martirilor, pe care le-am declamat în fața onoratului public și pe care îndrăznesc să le reproduc aici.

Mormânt fără oseminte

Să ne-aducem de voi aminte,
Căci morți sunteți printre străini,
Mormânt comun, fără-oseminte,
Făcut-am și-am aprins lumini.

Și crucea numele vă poarte
Drept amintire peste ani;
Noi nu dorim o așa moarte
Nici chiar la cei mai crunți dușmani.

Nevinovați, v-au dus departe,
La Marea Albă, -n Kazahstan;
Și, când v-ați stins, n-ați avut parte
De trist prohod bucovinean.

Flămânzi, cu-atâta dor de casă
Și de străini tot chinuiți,
Simțeați cum moartea vă apasă,
Dar nu puteați nici să muriți.

În mormânt comun, doar întru amintire,
Fie-vă somnul lin, netulburat.
Păgânii ce v-au dus la nimicire,
Îstoria demult i-a spulberat.

Martiri cu dreptul la nemurire:

1. Anici Mihai	13. Posteucă Vasile
2. Bodnaru Dumitru	14. Puiu Dumitru
3. Bodnaru Gherasim	15. Puiu Ion
4. Bulai Samuil	16. Rotaru Constantin
5. Bungeac Dumitru	17. Rotaru Vasile
6. Bungeac Minodora	18. Rotaru Ion
7. Bungeac Petru	19. Topor Ion
8. Cățel Constantin	20. Turanschi Alexa
9. Gabor Ion	21. Țintaru Pamfil
10. Gabor Toader	22. Ursuleac Dumitru
11. Hrebenaru Dumitru	23. Fortuna Leon
12. Hrebenaru Ion	

Un sat din zona samovolniciilor

*Radu IEREMICIUC,
gospodar din satul Bahrinești,
fostul județ Rădăuți*

Prin anii 1938-1939 au început să circule niște zvonuri, care i-au înspăimântat și i-au pus serios pe gânduri pe locuitorii satului Bahrinești. În reviste, ziare, în școală și în biserică se spunea că Antihrist s-a eliberat din lanțuri și umbla pe pământ, că el va veni și în părțile noastre ca să chinuiască lumea. Chipul lui – un bărbat încrunțat și cu mustățile groase-ca niște vârcolaci – era redat în fotografii, desene și caricaturi. El ținea în mână secera și ciocanul, iar crucea o călca în picioare. Lumea se uita înspăimântată la acel chip fioros și zicea: „Doamne, apără-ne de Antihrist!” N-a trecut mult și acea poveste a devenit realitate.

Pe data de 28 iunie 1940 trimișii lui Antihrist în nordul Bucovinei și-au zis „izbăvitori”. Și aceștia, venind călare pe tancuri, au găsit iscoade și în satul nostru, sat căzut pe graniță și despărțit de centrul de plasă, orașul Siret, și de reședința județului, orașul Rădăuți. Fără îndoială că odată cu urgia ce s-a abătut asupra noastră s-a schimbat și viața satului. Politrucii, neîntrebând dacă se poate sau ba, dădeau buzna în prăvăliile sătenilor, luau bomboane, ciocolată și turtă dulce și, ca să-i atragă pe copii, pe unde îi întâlneau, vroiau să le dea bunătăți luate fără plată. Copiii erau copii: unii se sinchiseau, alții se retrăgeau, alții fugeau de le sfârâiau călcâiele, iar alții întindeau mâinile și așteptau daruri. Politrucii și cu țărani noștri vorbeau cu glasuri mieroase, ca să-i atragă de partea stăpânirii bolșevice. Aici aș deschide o mică paranteză. În secolul al XIX-lea, administrația austriacă a favorizat colonizarea Bucovinei cu nemți, poloni și ruteni. La noi în sat, de-o vorbă, au fost, aduse vreo 20 de familii de poloni. La început, coloniștii din Bahrinești se ocupau cu construirea caselor sau lucrau la calea ferată.

Mai apoi, și-au cumpărat pământ, pe care îl lucrau cu trageră de inimă. Erau buni gospodari și se îndeletniceau și cu creșterea vitelor. Când au venit „tovarășii”, polonii noștri s-au pomenit într-un sat de graniță și acest fapt i-a determinat să se miște. Știau că vor avea probleme mari, că existența lor putea fi pusă în pericol, de aceea au înaintat, prin consulat, cereri de repatriere. Unii au plecat în Polonia, alții au ajuns în Germania. S-au repatriat și nemții din Bucovina, numai românii nu li s-a dat voie să plece nicăieri.

Stăpânirea bolșevică se sprijinea pe autoritățile locale. Președintele sovietului din Bahrinești și-a numit comitetul, adjuncții, deputații, cotoveii, creând o structură bine organizată a puterii locale. Și dacă în sat exista o structură a puterii lui Antihrist, atunci a urmat și porunca: „Toată lumea la ședință, la sfat!” Lumea îndeplinea ordinul de frică. Acolo se puneau întrebări și se dădeau răspunsuri. Și se mai declara că cei care aveau rude apropiate în România vor fi pedepsiți, că de pedeapsă nu vor fi scutiți nici acei cărora nu le convenea politica statului sovietic, nici cei care au avut servitori, căci, să vezi, ar fi fost exploatare.

Primele victime ale regimului stalinist din satul nostru au fost micii comercianți. Averile le-au fost sechestrare, iar familiile – deportate dincolo de Urali. Apoi au avut de suferit bunii gospodari. Și așa, din sat noaptea, dușmănește, au fost ridicate 40 de familii și duse sub baionete în pustietățile kazahă, ca să moară de frig și de foame.

Politruccii le spuneau oamenilor că au venit să-i „slobozească” de sub jugul burghezo-moșieresc. Dar pe cine au izbăvit nu se știe, fiindcă toți, la rând, erau persecutați – mic, mare, tânăr, bătrân, sărac și bogat. Spuneau că ne vor elibera și de portul nostru național și vom încălța numai ciubote de chirză și vom îmbrăca numai cufăici. Și adică așa vom începe viața nouă. Agenții secreți le duceau „eliberatorilor” la urechi cine și ce a bâzâit, cine și din care partid a făcut parte. Mulți au fost arestați și interogați, alții au fost pedepsiți fără întârziere, iar alții s-au pomenit trecuți în cartea neagră. Numai războiul i-a salvat. Granița, pusă între Bahrinești și Baineț, Vicșani, Climăuți și alte sate rămase dincolo, era bine păzită de nici pasărea în zbor nu putea trece peste ea.

Oamenii nu aveau voie să țină porumbei pe lângă casă, ca nu cumva să poarte prin ei corespondență cu rudele din România.

Printre cei ridicați în miez de noapte, și deportați fără vină, s-a numărat familia lui Constantin Broască. Capul familiei a fost despărțit de soție și copii și dus într-un lagăr din Komi. Iar soția, Ștefania, cu patru copii a nimerit într-un colhoz din Kazahstan. Acolo, lăsați în voia sorții, au murit cu toții și cadavrele lor au fost găsite roase de șobolani, că n-a avut cine să-i îngroape. Un bahrineștean, Alexa Patraș, ducând dintr-un colhoz kazah un car cu grâu la punctul de recepționare a cerealelor, a fost atacat în drum de niște hoți înfometăți. Era iarna și hoții, după ce l-au bătut măr, l-au dezbrăcat, i-au luat straiiele, sacii cu pâine, boii de la car și l-au aruncat în zăpadă. Bietul om a degerat și abia primăvara, când s-a topit omățul, a fost găsit și îngropat în nisip.

Un sătean de-al nostru deportat, pe care-l chema Profir Hladciuc, fiind observat că a schimbat câteva vorbe cu niște prizonieri germani, a fost împușcat pe loc. Și așa s-au prăpădit departe de baștină mulți bahrineșteni. Iar acei care au suportat chinurile și au putut înfrunta toate greutățile exilului, după 6-8 ani s-au în tors în sat, dar nu și-au găsit gospodăriile în picioare. Cine, totuși, mai avea casă, nu putea să între în ea, căci ori era naționalizată, ori era dată în folosința altei familii, de regulă venită din altă parte. Și cel întors din exil trebuia să depună eforturi uriașe, se verse rânduri de sudoare, ca să poată agonisi bani pentru a-și răscumpăra căsuța.

Pe data de 22 iunie 1941, în zori, fiind un copilandru, dormeam dus. Era spre duminică, așa că puteam dormi în voie. Dar, deodată, m-a trezit un freamăt ciudat, un pârâit lung, niște trosnete puternice. Am sărit din pat și-am auzit strigându-se: „Alergați și dați jos de pe primărie steagul roșu, steaua, secera și ciocanul, că s-a început războiul!”. Mama și surorile șopteau ceva între ele, și din șușotirea lor am înțeles că ne păștea un alt pericol. M-am uitat pe geam. Rachete roșii împrăștiau dăre de lumină pe cerul încă întunecos.

Când s-a crăpat de ziuă, l-am văzut pe tata umblând prin ogradă.

Dinspre graniță, printr-o secară înaltă ca trestia, venea un șirag de oameni, dar ei nu se vedeau în întregime; li se vedeau numai capetele cu căști. Acei militari înotau parcă într-o apă vâlvurind, împușcând și strigând: „Unde-i steagul roșu?!” Câțiva, ieșind din ogorul de secară, s-au apropiat de tata și l-au întrebat dacă nu erau ruși pe aproape. Tata le-a spus că n-a văzut, dar că puteau fi la pichet sau prin ascunzișuri. Soldații au dat din mâini, în semn că trebuia să înainteze, și tata îi privea cu ochii plini de lacrimi.

Pe la orele 7-8 am ieșit în drum, apoi pe toloacă. Lumea zicea că rușii s-ar fi retras înspre Adâncata. În grădina lui Duțu, pe o targă, zăcea un sergent rănit mortal. Lângă el nu era nimeni. Probabil că ai săi se duseră să caute un mijloc de transport, să-l ridice de-acolo. Dinspre dealul Hlujei răsunau rafale de mitralieră și cartușele zburau deasupra noastră, apoi cădeau în iarbă șuierând. Când ne-am dat seama că se trăgea în noi, ne-am pus la adăpost. Apoi ne-am dus pe tolocuță și ne-am culcat pe iarbă cu fețele în sus. Pe la orele 10 împușcăturile răsunau ceva mai departe, pe la Cerepcăuți, ori poate pe la Slobozia și Oprișeni. Deodată s-a făcut auzit un uruit asurzitor de avioane. Ne-am ridicat ochii spre cer. Avioane, mari și grele, zburau în cârd spre Cernăuți. Numai ce au fost deasupra noastră și iată că nu se mai zăreau, dar li se auzea numai zumzetul. S-a auzit apoi o bubuitură îngrozitoare și a tremurat pământul. Cei vreo cinci băieți curioși ne-am îngrozit de-a binelea. Undeva cădeau bombe și sfârteceau pământul. Unul dintre noi, al lui Nițac, ne-a spus în glumă:

— Auziți? Milian, colhoznicul, și-a adus câștigul. Răstoarnă-n pivniță căruța cu barabule.

Noi am râs cu poftă, că știam la ce se referea al lui Nițac. Acel Milian, fiind om foarte sărac și având mulți copii, s-a înscris printre primii în colhoz. Iar al lui Nițac făcea haz de necaz pe seama lui.

Peste câteva ceasuri s-a vestit că nemții au bombardat aerodromul din Cernăuți, că nici un avion sovietic n-a reușit să se ridice de pe el. Se mai auzeau pocnete, trosnete, bubuituri prin împrejurimi, prin păduri, prin satele dinspre Adâncata.

De la noi din ogradă se vedea o parte a satului Tereblecea. În după amiaza acelei zile, în direcția Tereblecii se vedeau ridicându-se cușme de fum. M-am urcat pe poartă să văd mai bine ce se întâmpla. M-am auzit strigat pe nume, fiind îndemnat să intru în beci.

Ne-am dus în beci toți membrii familiei. Ba au mai venit și alții, cu femei și copii. Spre seară, grănicerii sovietici s-au retras de pe linia de apărare în tranșeele și cazematele făcute de către ei de-a lungul graniței. Artileria română trăgea din plin, fără repaos, și nimerea în pozițiile sovieticilor. Băteau românii cu nemiluita: i-au scos din tranșee și soldații sovietici fugeau spre satul nostru. După cum fugeau, așa-i ajungea focul. Se vede că românii aveau informații precise privind dislocarea rușilor și deplasarea lor. Noi stăteam în beci, dar rușii umblau prin casă, prin ogradă, scoteau apă din fântână. Când prin apropiere au început să cadă, explodând, proiectile de tun, soldații ruși au lăsat găleți, ceainic, așa umplute cu apă, pe colacul fântânii și au fugit. Eu, mai prostuț, tot strigam să ieșim din beci, dar tata mă înfrica să tac, că de vom fi auziți, va fi vai și-amar de capul nostru.

După o bătaie cu tunete și explozii, după o noapte atât de îngrozitoare, s-a făcut și ziuă. Am ieșit la lumină. Și ce ne-au văzut ochii? Garduri sfărmate de schije, geamuri fără sticle, iar în fața beciului găuri adânci, făcute ca de un sfredel uriaș. Acoperișul șurii era găurit, zdrențuit de gloanțe. În acea dimineață de luni ne-am pomenit sub români. Am mai auzit mai apoi că în cotul Văleni soldații români au văzut doi cavaleriști ruși, coborând călări de pe Hliuja. Românii s-au îndosit sub podul de peste pârâul ce curgea alături de calea ferată, i-au lăsat pe ruși să treacă podul, apoi, ieșind, i-au somat, amenințându-i că vor trage. Rușii s-au predat. Li s-a ordonat să coboare de pe cai. După ce i-au dezarmat, li s-au luat caii, li s-a dat voie să se ducă dincotro au venit. Rușii, plângând și cu mare frică, au suit dealul și au dispărut. Românii s-au comportat omeneste cu primii lor prizonieri luați pe teritoriul satului Bahrinești. Li s-a făcut milă de ei? Sau încă nu știau cum să procedeze, la începutul războiului, într-o asemenea situație?

Satul nostru se afla sub români, iar satele de mai departe erau încă înșesate cu armată sovietică și luptele ce se dădeau înspre Adâncata erau grele. Un vecin de-al nostru, badea Nicolai, m-a chemat să mă duc cu el până la ușa fostei primării românești, pe care sovieticii au transformat-o în cămin cultural. Ușa era încuiată și badea Nicolai n-a putut s-o deschidă. A tras de ferestre și una s-a deschis. M-a ridicat, m-a băgat înăuntru și mi-a zis:

— Măi, deschide ușița de la cuptorul de copt pâine și în fundul lui îi găsi un steag tricolor. Ia-l și dă-mi-l.

Badea Nicolei a dus steagul la soviet și l-a arborat în locul celui roșu. Când a prins tricolorul să fâlfaie, oamenii își făceau semnul crucii, se băteau pe umeri și nu puteau de bucurie. Un gospodar striga mereu:

— Mort a fost și a înviat, căzut a fost și s-a ridicat...

Deodată un șuierat înfricoșător a trecut deasupra noastră și tocmai în pădure, în Fundături, s-a spart, producând o explozie asurzitoare. Apoi alte proiectile au început să șuiere și, deși era ziua mare, ele se vedeau, zburând prin văzduh, ca niște săgeți roșii. Se trăgea de dincolo, de lângă Vășcăuți pe Siret. Proiectilele cădeau în cele mai dese cazuri undeva în pădurile Corceștilor. Spre orele 12 s-a zvonit că lumea se refugia în România, fiindcă rușii se întorceau cu mare putere și că, dacă ne-or prinde, ne-or duce precis în Siberia, așa cum au dus aproape 40 de familii cu câteva săptămâni mai înainte, despre care nimeni nu știa pe unde au ajuns. Și noi, și vecinii am încărcat în căruțe tot ce s-a putut încărca și ne-am pornit spre Rădăuți. La un moment dat, atâtea căruțe cu boarfe s-au apropiat de graniță, că nici nu se mai putea trece, căci drumul a fost blocat. Oamenii din cotul Văleni se refugiau pe-un drumușor de câmp, pe alături de calea ferată. Acolo terenul era minat ca și aici, dar gardul într-un loc era rupt și lumea nu ținea cont de strigătele soldaților români, care o avertizau că era minat și că nu trebuia să înainteze. Cele vreo 10 căruțe au trecut fără permisie, dar s-au dus în aer, murind astfel 16 persoane. După explozie s-a fost ridicat un nor de fum la o mare înălțime. Noi, rămași pe dealul satului, priveam la acel nor, însă nu știam ce s-a întâmplat.

De fapt, n-am știut nimic până ce nu ne-am întâlnit dincolo de gardul de sârmă ghimpată cu cei răniți, care au scăpat cu zile, ca printr-o minune, și ne-au povestit întâmplarea.

Aici, pe deal, soldații ne-au somat să nu îndrăznim a trece până ce câmpul nu va fi deminat. Cum așteptam acolo, ne-a venit știrea că rușii coborau din dealul Cerepcăuților, venind spre noi prin Volcineții Vechi. Lumea a început să se frământa, iar soldații români a făcut legătură cu comandamentul lor. Îndată, pe o motocicletă, a sosit un ofițer german, însoțit de un ofițer român. Motociclistul a tăiat gardul în dreptul drumului și cele peste o sută de căruțe au trecut în România. Când am ajuns dincolo de Vicșani, am fost observați de artileristii sovietici, care au început să tragă în convoiul de care. Proiectilele cădeau când dincolo de șanț, când dincoace, când din urma, când dinaintea căruțelor, când între căruțe. Au fost răniți un bărbat și doi copii. De asemenea, au pierit două vite și un cal. De spaimă, caii, care s-au lăsat pe genunchi, care au luat-o peste ogoare, împrăștiind boarfele și trezindu-se cine știe unde. Apoi, când ne-am slobozit în vâlceaua Nitocului, ne-au pierdut observatorii și am scăpat de tirul artileriei sovietice... Am trecut apa Sucevei și am apucat-o spre Rădăuți, dar cineva a dat comanda s-o luăm spre Satu Mare și acolo am fost cazați prin casele părăsite ale șvabilor care se repatriaseră în Germania.

În Satu Mare am stat două săptămâni. Cei mai în vârstă umblau prin sat și se năimeau la prășit, ca să câștige un ban, căci rublele rusești nu circulau pe teritoriul României. Abia peste o lună-două statul român ne-a schimbat banii rusești în bani românești.

Zi și noapte bubuiau tunurile în direcția satului nostru de se cutremura pământul. Lumea spunea că nu mai aveam la ce ne întoarce în sat, căci totul era distrus. A dat bunul Dumnezeu că nu a fost chiar așa. Pe dealul dintre satul nostru și comuna Baineț, comună rămasă dincolo, în România, erau cazematele și tranșeele rușilor. De acolo s-a tras întruna asupra câmpului, fiind răscolit fiecare metru de pământ, dar satul n-a fost împrôșcat cu prea multe proiectile. Satul, deci, n-a fost distrus de tot. Am găsit, la întoarcere, câteva case avariate, niște carnicuri, niște șoproane și niște garduri dărâmate. O singură casă arsese.

Când am venit acasă, frontul era departe, tocmai la Nistru. Lumea noastră a răsuflat a ușurare și s-a bucurat că a trecut primejdia. Atât că totul era întors cu susul în jos. Ferestrele erau toate sparte. Prin case – mizerie, cioburi de sticlă, pene, murdărie. Păsările și vitele lăsate în momentul evacuării n-au mai fost găsite. Oamenii au început să trăiască ca după o mare calamitate ce le-ar fi putut aduce sfârșitul.

Prin 1943 s-a zvonit că rusul avea să vină iarăși și din nou panica a pus stăpânire pe noi. Năpasta ne bătea la uși și în primăvara anului 1944 am fost „eliberați” de sub jugul fascist. În fața năvalei sovietice, autoritățile, intelectualii, gospodarii au alergat la trenuri, au înhamat caii la trăsuri și au pornit-o în grabă, pe un viscol cumplit, în adâncul României. Un timp, satul a fost al nimănui; armata regală era retrasă, cea sovietică încă nu intrase. Viscolul și furtuna au bântuit până la 1 aprilie.

Stăteam cu toții în casă, ca în dricul iernii, căci gerul era aspru și viscoala de nu se vedea la doi pași. Mama țesea, surorile lucrau și ele, tata, bărbat în vârstă de 55 de ani, își încălzea mâinile la plită, iar eu, un băiețandru de 14 ani neîmpliniți, răsfoiam niște cărți. Doar un membru al familiei noastre se afla pe front, ceilalți eram cu toții acasă. Și cum stăteam așa, ușa s-a izbit deodată de perete și în casă a intrat un străin care purta peste haine o pelerină din foaie de cort. Era înarmat. Ochii mici aveau tăietură piezișă. Avea față lată și smolită. Nu ne-a spus nimic când ne-a trecut pragul, fiindcă noi, la vederea lui, am rămas cu răsuflarea tăiată. Mama, cum a ridicat suveica, să tragă bătătura, așa a încremenit. „Oaspetele” a început să umble prin casă de ici-colea, privind pe sus și pe jos. Când a dat cu ochii de o icoană, s-a oprit și a citit corect inscripția de pe ea, „Sfântul Gheorghe”. Abia atunci ne-a venit suflarea. Tata, știind rusește, a intrat în vorbă cu el. A fost mai întâi întrebat dacă în sat nu era armată de-a lui Antonescu. Tata i-a răspuns că de vreo două luni n-a văzut nici o armată. „Oaspetele” a dat din cap că înțelese bine ce i s-a spus și, cum a intrat așa a ieșit din casă. A doua zi, prin sat au fost văzuți mai mulți soldați sovietici.

Când a stat ningăul, prin troiene, în sat au dat năvală cei cu rânduielile civile, politrucii, reprezentanți de la comanda militară. Ei au pus primar, au găsit casă pentru primărie, și-au găsit oamenii care să slujească stăpânirea roșie. Totul s-a aranjat, s-a tocmit ca treburile să meargă după struna lor. Dacă aveau primar, au ales deputați ai poporului, șefi de sectoare (cotovei). Imediat au început achizițiile de la populație. Umblau cotoveii și strângeau de la oameni pâine, bani, ouă, lapte, carne, lână, zarzavaturi.

Noua stăpânire se îngrijea de oamenii ei să aibă hrană, să poată lucra, să funcționeze bine aparatul de stat, să nu îndure foame cărdașii comuniștilor.

Sovieticii erau foarte vigilenți. Chiar de la bun început căutau dacă statul român n-a lăsat în teritoriu grupe subversive sau grupe de gherilă, așa cum le era lor obiceiul. Așa ceva la noi nu putea fi, căci de frica sovieticilor floarea populației s-a refugiat odată cu autoritățile civile și militare în România și în 1940, și în 1944, fără ca în teritoriul ce a nimerit sub ocupație să fie lăsați oameni care să organizeze acte de diversiune împotriva rușilor.

Prin luna mai a anului 1944, noi, bahrineștenii, am fost siliți să ne evacuăm în satele din stânga Siretului. Așa ni s-a ordonat de la comanda militară sovietică, aflată la Mușenița. Când a venit ordinul de evacuare, satul s-a împotrivit, fiindcă se zvonise că rușii voiau să ne scoată din case, ca să ne poată duce în Siberia mai ușor. Umblau primarul, cotoveii și militarii ca să lămurească lumea că evacuarea era dictată de operațiunile militare care se desfășurau în partea de sud a satului, dar degeaba. Răspunsul a fost unul: „Ne amăgiți”. Atunci primarul și cotoveii au fost înlăturați de la această „lucrare”. Chestiunea s-au apucat s-o rezolve militarii. Dar de data aceasta, sătenii au zis că armata română le-a rechiziționat caii și că nu aveau cu ce să-și transporte lucrurile în altă parte.

S-au format câteva cete de femei, copii, bătrâni, oameni invalizi, care cereau de la toți locuitorii satului să nu facă nici un pas în afara lui și să stea neclintiți pe vatra strămoșească. Noaptea dormeau sătenii prin ascunzișuri, prin podurile grajdurilor, prin râpe, huciaguri, iar ziua se adunau pe coturi, unde credeau că era nimerit să împiedice evacuarea.

Și fiindcă bahrineștenii se tot jeluiu că nu dispuneau de mijloace de transport, autoritățile au format un eșalon de care mobilizate din satele în care evacuarea nu fusese declarată. Fiecare căruță era însoțită de un soldat. Când au intrat căruțele în sat, cetele femeilor și ale copiilor au sărit la căruțași, dar soldații nu le-au imobilizat, fiindcă nu avuseseră ordin să tragă. Căruțașii înspăimântați, au întors căruțele și au luat-o care încotro cu tot cu soldați. Crezând că s-a pornit o revoltă, ca să nu fie uciși, soldații își rupeau și își aruncau epoleții. La un moment dat au venit într-o trăsurică patru ofițeri ca să lămurească situația la fața locului. Ofițerii erau însoțiți de un mic detașament de cavalerie. Soldații au prins vreo 15 bătrâni și invalizi, bănuți că instigau lumea la revoltă, și i-au înfricat să-i convingă pe ceilalți că trebuia să părăsească satul. Au răsunat împușcături în aer, s-au ținut cuvântări, dar lumea a rămas neclintită. S-au tras focuri de armă și asupra unei fete necăjite, și unde s-a dus atunci acea fată și ce s-a făcut cu dânsa nimeni nu știe nici până în ziua de azi. Un moșneag gârbov și bolnav de nădușeală, când au venit căruțele mobilizate pentru evacuare, a început să se căineze că nu avea transport, că baba îi era slabă și nu știa cum să iasă din sat. I-a fost repartizat un om cu o căruță. Când au auzit femeile răzvrătite despre aceasta, au ținut o fugă până la casa moșneagului. Căruța taman era la poartă. Femeile au apucat-o și-au împins-o într-o gărluță, iar ea, răsturnându-se, s-a deșirat, pe când caii înhămați la dânsa s-au călicit. Femeile aveau intenția să-l pedepsească cumva pe moșneag. Căruțașul a intrat în casă și s-a ascuns sub pat, iar moșneagul ținea ușa. Femeile au apucat de clanță, trăgeau ușa înspre ele, iar moșneagul o trăgea înspre sine, strigând: „Ce vreți de la casa mea! Duceți-vă în altă parte!” Și cum unii deschideau și alții închideau, a scăpat moșneagul capul în deschizătura ușii. Și ușa i-a prins grumazul ca într-un clește. Moșneagul n-a mai avut putere să se mai împotrivescă. A căzut pe podea cu fata în jos și nu se mișca. Cineva, crezând că leșinase, a turnat peste ele o găleată de apă, după care ceata, dezlănțuită s-a dus mai departe, ca să gonească din sat toate căruțele.

Împreună cu un văr de-al meu, ne-am strecurat prin gârle și am ajuns neobservați departe, înspre Volcineț, unde am dormit pe paie, în podul unui grajd. Dimineața am coborât și ne-am pornit spre casă. N-am întâlnit pe nimeni în cale și despre hăituiala din timpul nopții nu aveam știre. Casa era pustie. N-am putut descuia ușa și în încăpere am pătruns printr-un geam. Pe masă și pe plită, într-o oală, se aflau porții de colțunași pe care mama, se vede, îi pregătise pentru cină, dar n-a dovedit nici să-i fiarbă. Dezorientat, am ieșit în drum. M-am uitat la deal și la vale și-am luat-o înspre sud, pe unde în 1940 fusese trasă linia de demarcare. M-au cuprins jalea și scârba și m-am pornit să ies din sat, că mi s-a părut că toată lumea s-a refugiat. Ca atunci când a început războiul.

Eram îmbrăcat în straie albe, naționale, și peste ele purtam o cojocică din piele vopsită în roșu. Mă îndreptam spre satul Bainen. Ierbile erau înalte, grânele îmi ajungeau până la genunchi. Și cum mă sileam să ies la un drumeag de țară, să nu mă tot împiedic prin iarba buiacă, am auzit deodată cum din capătul satului a prins să țacănească o mitralieră. Iarba dinaintea mea, foșnind, cădea tăiată ca de coasă. Mi-am dat seama că se trăgea în mine. M-am lăsat să cad pe burtă și m-am târât până la un șanț, aruncându-mă în el. Am încercat să mă privesc și m-au apucat amețelile – hainele îmi erau roșii. Am crezut că îmi sângerău rănilor. M-am pipăit. Nu mă durea nimic. Deci, nu eram rănit. Mi-am dat imediat seama că cojocica, umezindu-se când mă târam prin iarba rourată, a slobozit vopseaua și mi-a mânjit cămașa și izmenele. M-am uitat în urmă și am zărit o rampă pe care era instalată mitraliera. Ea amuțise, din cauză că ochitorul îmi pierduse urma.

Pe drumul central al satului iar se auzeau răcnete, pocnete, zgomot de copite. Nu m-am apropiat de sat, ci am făcut un ocol, ca să ajung într-un loc de unde să pot vedea ce se face. Târâș-târâș, am ajuns lângă o cruce de piatră. Eram într-un cimitir. Tupilat într-un șanțuleț dintre morminte, mă uitam cu groază la o scenă apocaliptică. Vreo 15 cavaleriști cu căști și echipați ca de luptă săreau cu caii pe deasupra unor femei și a unor copii, care țipau și răcneau de spaimă.

Cavaleriștii aruncau grenade înaintea și în urma femeilor și copiilor, ca exploziile să-i înfricoșeze pe toți până la leșin. După ce cavaleriștii și-au mai potolit spiritul războinic, m-am tras spre casă. Când am ajuns în ogradă, am auzit o hodorogeală de roți. Pe drum trecea o trăsură. M-am uitat atent și am văzut că un moșneag, pe care îl chema Iftenie, observând trăsurica, s-a repezit la portița vecinului de peste drum. Acel vecin nu era acasă, fiindcă fusese deportat încă în 1941. Dacă moșneagul a deschis portița, pe undeva s-a ascuns. Cei din trăsurică, un maior, o damă căpitan și doi subofițeri au sărit din trăsură și s-au luat după moșneag. I-au tras o bătaie soră cu moartea. Nu lungă zăbavă, acel moșneag a repausat în satul în care a fost evacuat, mi se pare că în Petriceni. Eu m-am tot învârtit prin ogradă, am căutat împrejurul casei, al grajdului, dar pe nimeni dintre ai noștri n-am găsit. M-am lăsat prins în mrejele tristeții și ale deznădejzii: „Măi, măi, măi, dar dacă au fost împușcați? Dar dacă au fost zăduși în Siberia?” Mi-am pierdut cumpătul și am început să plâng. Tata a făcut în gunoi, sub o grămadă de băligar, un fel de cazemată. Stătea cu mama acolo, dar nici un sunet nu scoteau. M-au auzit sclifosind, mi-au cunoscut glasul și m-au strigat amorțit ca să tac, că dânșii se ascund și să vin lângă ei. M-am băgat și eu în gunoi și mama m-a întrebat de nu mi-am văzut surioarele. Aveam trei surori și un frate, Constantin, care era pe front, taman atunci căzuse în lupte lângă Târgu-Neamț. A fost coborât cu un întreg pluton într-un mormânt comun în cimitirul nou din Humulești. Atunci încă nu știam de întâmplarea fratelui și că în 1988, când aveam să mă duc la acel mormânt, să mă închin creștinește și să aprind o lumânare, aveam să-l găsesc într-o biserică de-acolo pe lista de pomenire a eroilor neamului. Întrebarea mamei m-a îngrijorat. Nu-mi văzusem nicăieri surorile, dar i-am spus că și ele se aflau pe undeva prin ascunzișuri, ca toate fetele.

Să nu stăm întruna înghesuți, în întuneric beznă, am ieșit puțin la lumină. Și ce ne-au văzut ochii? Vreo cinci-șase ruși duceau sub escortă bătrâneii și invalizii din sat, care n-au putut fugi din calea ocupanților. L-au înșfăcat soldații și pe tata și l-au băgat între ceilalți.

I-au dus pe toți la Mușenița, la comandamentul militar, și acolo au primit o săpuneală de le venea bieților oameni să plângă de necaz. Când s-a întors acasă, tata, de cum a trecut pragul, a cerut o cană cu apă, apoi ne-a zis:

— De vreți, rămâneți, eu mă duc. Carul vi-l las vouă. Eu din cotigă mi-oi face-un cărucior și mi-oi încărca câteva bulendre în el...

Și nici una, nici alta, a luat ciocanul și-a început ceva să meșterească la cotigă. Din întâmplare, a lovit cu ciocanul într-un genunchi și a leșinat de durere. Surorile s-au găsit. Sar, răcnesc, toarnă apă pe el și tata deschide ochii. Ca să nu-l mai amărâm, i-am zis că ne evacuăm și noi. Ne-am suit în căruță și ne-am evacuat în Cerepcăuți. Alți bahrineșteni s-au evacuat în Petriceni, Tereblecea, care în ce listă au nimerit. Numai că de data aceasta transportul n-a mai fost gratuit. Cel ce nu avea căruță, primea una mobilizată în scopul evacuării, dar pentru „servicii” trebuia să plătească.

Tot în timpul vâlmășagului din primăvara anului 1944, au venit ofițerii sovietici și în satul vecin Volcineț, cu explicații privind necesitatea evacuării locuitorilor de acolo. Oamenii s-au opus, dar soldații n-au renunțat la metodele lor de intimidare. Adică împușcau peste capetele oamenilor și aruncau grenade în fața sau în urma lor. În timp ce un ofițer își demonstra „arta oratorică”, cineva i-a aruncat în ochi un pumn de cenușă. Pentru fapta aceasta doi oameni au fost împușcați. Cadavrele lor au fost aruncate într-o căruță și duse la Bahrinești, lângă graniță, unde erau niște tranșee. Acolo au fost aruncate. Peste ani, sătenii au luat osemintele și le-au înhumat în cimitir.

Peste vreo două săptămâni din ziua în care am fost evacuați, am văzut că peste satul nostru se înălța un nor mare de fum. Nu știa nimeni ce s-a întâmplat. Unii gospodari și-au luat adeverințe în baza cărora li s-a permis să meargă la prășit. Când au intrat în sat, au aflat că au ars 17 gospodării. Era arșiță mare și o casă mai veche a luat foc de la bucătăria militară. Vântul a mânat scânteile spre alte case și, așa, flăcările au mistuit 17 gospodării.

Oamenii care umblau la prășit au avut posibilitatea să observe niște lucruri ciudate.

De pildă, într-un dâmb din Cotul Ungurenilor, la Nicuțu lui Niculai, era penitenciarul militar. Într-o cazemată erau duși toți prinșii care umblau prin front cu diferite ocazii. Mulți oameni rățăceau, alții plecau să vadă ce mai era pe la casele lor. Și toți erau socotiți spioni români. Acolo, bieții nenorociți erau chinuți și tot acolo li se luau zilele, fiindcă, neștiind limba rusă, cei prinși nu puteau să explice cum au nimerit în acea zonă. Adeseori victimele dezmațului războinic al sovieticilor erau oameni din Frătăuți, Silea, Vicov și din alte sate de mai sub munte.

Oamenii noștri umblau la prășit și pe la gospodarii din alte sate din împrejurimi care n-au fost evacuate. Astfel își asigurau cumva existența, căci în satul nostru nu era obiceiul să se umble cu cerșitul. Cât de sărac să fi fost omul, cât de nevoiaș sau bolnav nu era, după milostenie nu umbla. Era o mare rușine. Mai bine mergea undeva la lucru, asigurându-și un câștig. Iar dacă nu putea lucra mai avan, răbda, că nu avea ce face.

Prin august, când frontul s-a îndepărtat, ni s-a dat voie să ne întoarcem acasă. Iarăși, ca și în vara anului 1941, când ne-am evacuat la Satu Mare, localitate de lângă Rădăuți, am găsit totul distrus, geamuri sparte, moloz, cioburi de sticlă, pene murdare și sărăcie. Biserița de lemn fusese jefuită. Lucrurile aurite sau argintate lipseau, geamuri nu mai existau, iar mormintele, profanate, zăceau într-o tăcere adâncă și jalnică...

În sat, din România, au început să se întoarcă foștii soldați în termen și concentrații, pe care „tovarășii” îi considerau, pe nedrept, oameni suspecti. Aceștia, însă, scăpaseră ca prin urechile acului de lagărele sovietice, erau bucuroși că au ajuns, după multe piedici și greutateți, la baștina lor, unde aveau familii. Într-o zi, vreo 20 de bahrineșteni, care au cunoscut din plin ororile războiului, ajungând în sat, venind din România, au fost înhățați de bolșevici și duși la gară, de unde au fost transportați sub escortă în lagărele de muncă din îndepărtata Karelie. Puteau ei să supraviețuiască, muncind fiecare cât zece și primind pe zi doar câte 200 de grame de pâine? Lucrau pe geruri cumplite la tăiatul pădurii și la pregătirea materialului lemnos pentru necesitățile economiei naționale a URSS.

Noaptea, sleiți de puteri și rupți de foame, se trăgeau pe furii spre bucătăriile șefilor, unde se aruncau coji de cartofi și resturi de mâncare. Și dacă reușeau să găsească ceva „alimente”, le puneau la fiert într-o cutie de conservă și atunci pentru ei era o adevărată sărbătoare. Cine era prins că „fura” coji degerate de cartofi, era aspru pedepsit și chiar împușcat pe loc. Mulți dintre cei duși la Onega au murit și au fost înmormântați în omăt, căci pământul era înghețat și nimeni nu săpa groapă în el. Peste un an, peste doi, cei care au avut noroc să se întoarcă la Bahrinești, erau numai piele și oase. N-au trăit mult. S-au dus de tineri în pământ.

Unii tineri din sat, fiind mobilizați în armata română și participând la operațiuni de luptă, au fost făcuți prizonieri de război de către sovietici și în sat au venit după 4-5 ani. După armistițiul de la 23 august 1944, acei soldați proveniți din nordul Bucovinei care n-au dorit să participe alături de ruși la războiul împotriva Germaniei naziste, s-au împrăștiat care încotro. Fără îndoială, mulți dintre ei, pe căi ocolite, feriți de ochii sovieticilor, s-au apropiat de localitățile lor, rămase dincolo de gardul ce despărțea deja frații de frați. Feciori și bărbați tineri ca să ajungă la Bahrinești, doar pe timp de noapte se apropiau de graniță, o treceau cu mare risc și tot noaptea se furișau spre casele lor. Nu intrau până ce părinții sau soțiile nu astupau ferestrele, ca să nu răzbată lumina prin ele și să se dea de bănuț că la cutare sau la cutare s-a întors cineva din România. Dacă aceștia erau prinși, imediat erau duși la raion, iar de acolo erau porniți fie în lagăre, fie la restabilirea minelor de cărbune din Donbas. Ziua se ascundeau prin râpe, păpuriș, tufișuri, prin păpușoi, prin căpițe de fân. Aceștia stăteau ascunși până careva intervenea în favoarea lor la primarul sovietic al satului. Primarul, de fapt, era pe atunci un om fără știință de carte, dar care servea „puterea muncitorilor și țăranilor” cu trup și suflet. Și acesta putea să-l trimită pe năpăstuitul cutare fie la tăiatul pădurii, fie la minele de cărbune din Donbas, fie la corvezi grele undeva la o margine a Rusiei. „Tovarășii” sufereau de o boală fără leac în perioada ce-a urmat imediat după război, boala nelăsării omului la vatră. Ei parcă se temeau de oamenii ce-și vedeau de treburi prin gospodăriile lor.

Și țăranii noștri erau mereu trimiși undeva, erau duși undeva, erau distruși undeva. În sat rămâneau femeile și copiii și, deși capii familiilor nu-și dădeau de radă cu corvezile, de la ele se cerea achitarea tuturor dăjdiilor către stat. Doamne, sovieticii luau impozite și pentru faptul că tinerii care abia își întemeiaseră o familie încă nu aveau copii. De parcă mai întâi ar fi trebuit să aibă copii și apoi să-și înregistreze căsătoria.

Primarul, ca să țină satul în mână, avea la dispoziție iudele din obștea agrară, cotiveii, deputații, vreo 15 sriboci și era ajutat în „lucrarea” sa și de împuterniciții de la raion. Mulți din cohorta cozilor de topor lucrau și fără plată, și fără mâncare. Și singuri trebuiau să-și agonisească de-ale gurii. Și cum agoniseau? Un adjunct de-al primarului se ocupa special de această problemă. El trimitea gonaci la oamenii mai înstăriți (dacă mai erau oameni înstăriți, fiindcă toți au fost scurși de bunuri și lăsați aproape muritori de foame), cărora le trimitea o asemenea vorbă: „A dat tovarășul președinte ordin să dați două pâini, o găină, vreo câteva zeci de ouă și-o bucată de slănină”. Celălalt adjunct îi școlea pe sriboci cum și unde stau la cutare găinile sau cârlanii. „Măi, să luați câte-un sac gol cu voi. Eu o să intru seara în casa lui cutare, ca să-l trimit pe-a doua zi undeva la corvezi. Voi de-afară să bateți cu pumnii în pereții carnicurilor și găinile, de-acolo unde se află, vor cârâi. Puneți mâna pe câte puteți și vârâți-le în sac. Să nu vă temeți, că eu i-oi da lui cutare de grijă, de s-a scărpină în cap”. Mai puneau mâna pe câte-un berbec sau chiar și pe câte un vițeluş și viețuia cum nu se poate mai bine. Cazarma derbedeilor ce făceau sluj bolșevicilor se afla în casa destul de încăpătoare a unui comerciant deportat încă în 1940 la „urșii polari”, unde a fost și ucis. Acolo se afla și primăria, acolo își avea sediul și șeful sribocilor, căruia îi spunea Negru Vodă, fiindcă era la față ca dosul ceanului. Acolo mai erau bucătăria și popota efectivului de oprimatori. În beci se afla penitenciarul satului, unde erau aruncați și torturați cei suspecți de neloialitate față de puterea sovietică. Oamenii din „garda” primarului erau „la datorie” și ziua, și noaptea. Mâncau, beau, iar când plecau „în misiune” luau armele cu ei.

Cel care era bucătar, lua găinile „cumpărate” noaptea, le spinteca și scotea doar mațele din ele, dar nu le smulgea de pene și nu le pârlea. Peste pene le ungeau cu hlei și le vârau drept în cuptor. Apoi le scoteau fripte. Dădeau hleiul jos și penele se desprindeau, găina rămânând curată. La un ocan de holercă tare, șoldurile ei alunecau pe găturile „activiștilor”, pocnind. La masă, dacă te nimereai din întâmplare, aveai ce auzi! Aflai cum a fost speriat cutare țaran, de-a început bietul să gângăvească, cum a fost prădat cutare ziua în amiaza mare, unde a fost zădus al lui cutare și unde o să nimerească cutărică, dacă n-a ști cum să se răscumpere de la „tovarășul președinte”. Apoi făceau haz pe contul lui badea Gheorghe sau pe contul lui badea Ifemie, care, sculându-se dimineața, au găsit lipsă câte-un berbec în ocolaș. Această bandă de hoți a benchetuit pe spatele satului până ce s-a mai schimbat situația.

În anul 1946 eram băietănaș și primarul Cicaliuc a pus ochiul pe mine. Într-o zi m-a chemat la primărie și mi-a propus să intru în banda „activiștilor”. Mi-a încredințat un automat cu disc, mi-a dat câteva cartușe și a pus pe unul mai antrenat să facă puțină școală cu mine în privința armei, ca apoi să fiu trimis „în misiune” la vânat oameni și la băgat spaima în ei. M-a bătut pe umăr și mi-a spus că din acel moment eram de-al lor. Mi-a deschis ușa, mi-a pus arma arcește și-a poruncit: „Davai! La lucru!”. Am ieșit în sat, dar mă simțeam nu în apele mele. Când întâlneam vreun gospodar, scăpam ochii în pământ. Na, a venit și prima noapte în care mă aflu „în misiune”. Ceea ce am văzut m-a îngreșat. Dimineața am pus arma la rastel și atâta m-a mai văzut Cicaliuc, sluga roșilor, căci la serviciul următor nu m-am prezentat. Când am fost trimis prin sat, „la patrulare”, mi s-a spus că voi fi scutit de normele la tăiatul pădurii. Ca să nu mi se scoată ochii, am plecat de bună voie la tăiat copaci în adâncul pădurii. Două săptămâni n-am intrat în sat. Pe urmă, când m-am întâlnit cu președintele, el a dat numai din cap, dar nu și din deget.

După ce Cicaliuc a fost scos din post, primarul nou nu s-a dovedit a fi mai breaz decât primul. Nu era zi ca la casa omului să nu fi dat năvală ortacii lui – sribocii, cotoveii, deputații.

Băteau cu bătele în poartă, chemându-l pe gospodar afară. Iar dacă aveau ceva mai grav „de rezolvat”, se năpusteau în case, se urcau în poduri, cotrobăiau peste tot locul, de parcă vroiau să controleze sărăcia în care trăiau bieții țărani. Și știți ce întrebau, când începeau „revizia”? – „Nu aveți ascunși niște spioni?” După aceea îl lua pe om cu dăjdile către stat: „Când dai, bre, laptele, carnea, ouăle, lâna, pieile, banii?!”. Mai vroiau să se convingă că badea Gheorghe era plecat la pădure cu calul și căruța, ori se ascundea prin sat. Le convenea să-l știe pe badea Gheorghe neplecat la pădure, căci mai aveau pe cine trimite la minele de cărbune din Donbas.

Când veneau împuterniciții de la raion, ca să vadă din care cauză nu era îndeplinit planul la trimiterea bărbaților la Donbas, noaptea erau organizate razii în tot cuprinsul satului. Prindeau băieți tineri și-i duceau la munci silnice, măcar că nu aveau încă deprinderi de muncă la minele de cărbune, măcar că nu știau încă rusește. Într-o noapte, în timpul unei razii, în plasa autorităților locale și a milițienilor au căzut vreo cincisprezece băietănași. Au fost aduși aceștia la primărie. Închiși într-o cămară, acolo, au fost lăsați în paza unui bărbat mai în vârstă. Eu nu locuiam departe și am fost chemat de acasă să-i stau bătrânului de ajutor. Paznicul a pus un scaun lung în ușă și-mi zise: „Radule, eu stau la ușă, dar tu dă-te pe la geamuri, să nu spargă sticla și să nu fugă”. M-am dus eu să controlez ferestrele, dar mi-am pus de gând să le fiu de ajutor băieților. Băietănașii au început a juca, a face praf, apoi au aprins niște hârtii și fumul a năvălit prin crăpăturile ușii. Badea Florea, paznicul, avea nădușeală. A început a tuși, a strănuta, a lăcrăma; se ținea de perete, nu mai putea sta pe scaun. Și atunci toți băieții s-au strecurat pe ușă și-au fugit, fiindcă știau ce-i aștepta la Donbas – foamea, lucrul sub pământ și moartea. Când a rămas camera pustie, m-am bucurat. Dar, când mi-am dat seama ce-o să urmeze, mi-am schimbat bucuria în tristețe. Trebuia să caut o ieșire din situație. Badea Florea încă tușea și eu l-am întreat: „Ce ne-om face?”. Și el mi-a răspuns: „De nu-ți ardea de glumă, măi băiete, de nu râdeai, așa ceva nu se întâmpla. Eu voi păți ce-oi avea de pățit, dar nici ție nu ți-a fi moale”.

Mie, venindu-mi ceva în cap, îi zic: „Ia cârja, sparge dumneata geamul și spune-le c-au spart-o băieții și-au fugit prin fereastră și că noi nu le-am putut ține piept, că erau mulți”. Badea Florea nu s-a mai lăsat rugat. Cu măciulia toiagului a făcut geamurile țândări. Apoi, dându-și seama că a făcut un lucru necuviincios, a prins să se câine: „Vai, vai, vai, m-ai îndemnat să mă țin de prostii, măi băiete. De m-or scutura, am să spun pe șleau cum a fost întâmplarea”. N-am mai stat să-i ascult văicărelile. Văzând că am intrat în încurcătură, am fugit către ziuă acasă, mi-am pregătit sacul cu merinde și am ras-o la pădure din nou pe-o săptămână.

În 1946 s-a pus la cale o nouă evacuare a sătenilor care locuiau în apropierea graniței. Dar de data aceasta evacuarea nu se făcea în altă parte, ci tot în satul nostru, numai în coturile lui mai îndepărtate de gardul de sârmă ghimpoasă. Tot ce avea omul era încărcat în căruță și cu calul de căpăstru era scos din ogradă. Chiar dacă ai fost dus la casă străină, tot erai obligat să ieși la normă în pădure. Pe nimeni nu-l interesa faptul dacă aveai sau nu ce pune în torbă. Trebuia să mergi cu toporul pe umăr și să-ți faci norma la tăiat copaci!

Primăvara ne-au permis să ne întoarcem la casele noastre numai ca să semănăm câte ceva în grădini, ca toamna să aibă „tovarășii” ce lua de la noi. Însă în acea primăvară și toată vara a fost o secetă cumplită. Câmpurile au ars, roada a fost slăbuță, dar planul dăjdiilor către stat a fost ridicat. De la un hectar trebuia să dăm câte 500 kilograme de pâine. De unde să iei atâta pâine? „Activiștii” umblau cu măturoaiele de la casă la casă, măturau podurile și nu lăseau nicăieri nici un bobuleț. Și în anul următor a fost o foamete cum nu s-a mai pomenit în părțile noastre. Umflați, oamenii cădeau pe marginea drumurilor, se rostogoleau în șanțuri și mureau. În acel an de pomină, în 1947 adică, s-a văzut că populația Bahrineștilor se împutinase, căci prea hărțuită de sovietici și de nevoi fusese până atunci.

Veneau alegerile „libere” și satul era în fierbere. În ziua când lumea trebuia să-și dea voturile pentru „cei mai destoinici fii ai poporului”, încă pe la orele 4 dimineața clumpa „activiștilor” s-a

răspândit prin sat. Băteau la geamuri și strigau: „Scularea și cu toții la votare!”. „Libere” alegeri, nu? Punctele de agitație fuseseră deschise cu câteva luni înainte de alegeri. Erau zile când agitatorii umblau prin case și buimăceau capul oamenilor cu „idei marxiste”. Te puneau să ascuți cu de-a sila minciunile lor lăudăroase privind viitorul comunist, îndrugările că omul va lucra după puțină și va cheltui după cerință. Agitatorii primeau salarii frumoase pentru a induce lumea în eroare că în comunism toți vor lucra numai câte patru ore pe zi, iar câinii vor umbla cu colaci pe coadă, că sovieticii se vor urca pe lună și acolo vor cultiva grâne și zarzavaturi.

Și tocău agitatorii la minciuni, de înghețau apele. Cică toate lucrările de pe lanuri se vor mecaniza și că agricultorul nu va face altceva decât să apese pe butoane. Reieșea că totul va fi ca-n povești, numai să le dai crezare și să-i urmezi pe „calea spre comunism”. Dar ca să mergem pe o asemenea cale, trebuia să alegem candidatul ce era membru al unicului partid de la noi, candidatul desemnat de partid, cel care figura în listele electorale, fiindcă el era „cel mai cinstit, cel mai destoinic” și, evident, și cel mai bun. În ziua alegerilor, din zori, în fața secției de votare cânta fanfara pe gratis, dar dacă vroiai ceva să guști sau de întindeai mâna la un pahar de băuturistică bună, trebuia să-ți scoți portofelul și să plătești. Veselia era mare, dar era întuneric și te băgai singur cu capul în gardul de măracini, fără să știi pe cine ai ales și la ce l-ai ales.

În luna octombrie, când începea sezonul tăierii pădurilor, autoritățile erau furioase. Nu permiteau căruțașilor și pălmașilor nici duminica să între în sat, ca să se schimbe și să-și ia merinde. Pe furiș veneau oamenii sâmbătă seara acasă să se îmbăieze, să se primenească și să-și vadă nevestele și copiii. Dacă aveau noroc să nu fie prinși undeva la capătul satului, unde erau pândiți de haidăii primarului, atunci totul era bine. Dacă erau prinși, din drum erau întorși la pădure. Șefii, când se supărau pe oameni, așa-i amenințau: „În pădure ai să mori!”. Acolo, în mijlocul pădurii din Corcești, oamenii aprindeau noaptea focuri, făceau crăcănuțe și pe ele își uscau obielele și încălțăminte. Când cădeau de osteneală, se lungeau pe vreascuri, lângă focuri, și lăsau să-i prindă somnul.

Mai bine rămâneau în frig și umezeală, decât să se pună în poară cu autoritățile. Căci Gheorghe Patraș de la noi din sat, fiind învinuit că n-a îndeplinit planul la tăiatul pădurii, a fost condamnat la zece ani de închisoare. Iar un alt bahrineștean, Lazăr Cornea, a stat pentru neîndeplinirea planului patru ani după gratii. „Tovarășii” aveau și plan de lucru pentru noi, dar și plan în privința supunerii și înfricoșării noastre. Și bieții oameni cu frica în sân și cu capetele plecate, trăgeau din greu. Erau plăpânzi și cu straietele rupte și nu spuneau nimănui nici un cuvânt. Știau că și pereții aveau urechi. La ce să scoată un murmur, ca apoi, în puterea nopții, să vină haidăii, să-i scoată din casă și să-i ducă undeva la capătul lumii?

Înainte de evacuarea noastră din 1946, polonii din sat, ca și cei din alte sate nord-bucovinene, s-au repatriat în patria lor istorică și de data aceasta nu s-au mai întors. Gospodăriile lor s-au distrus, au fost vândute de primar. Pământurile acestora fiind în zona de frontieră, au rămas pustii, necultivate. Abia prin anii '90, stăpânire pe acele pământuri au pus niște firme agricole.

Imediat după război, cadrele didactice nu aveau la bază studii pedagogice speciale sau superioare. Învățător putea fi și un individ cu 7 clase terminate care mai făcea și niște cursuri de scurtă durată. Copiii nu frecventau regulat școala. Unii nu veneau deloc, alții se întorceau de la ușa școlii. Pentru ca să aibă salariu, învățătorii trebuia să aibă elevi.

Erau, deci, nevoiți să umble pe la casele oamenilor, să-i ia în cârcă pe învățăcei și să-i ducă cu sila la școală. Dar din aceasta nu ieșea nimic. Căci la ce să fie așezat în bancă un copil ce nu avea dragoste de carte? De-l întrebau pe un școlar: „Măi, care este cea mai mare dintre toate țările lumii?”, elevul trebuia să se scoale și să răspundă: „Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste”.

Urma altă întrebare: „Dar care este cea mai bogată țară de pe glob?”. Și răspunsul era: „Tot Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste”. „Dar care e cea mai puternică țară?”. Firește, elevul se ridica din nou și răspundea, „cu mândrie”: „Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste”.

În URSS se făcea orice ca biserica să fie distrusă, fiindcă statul era condus de un partid ateu.

Iar acest partid căuta, prin toate mijloacele propagandistice să-i convingă pe oameni, în special pe tineri, să se lepede de credința în Dumnezeu, dar să se închine lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. Încă din primele clase, copiilor li se infiltra, în doze mai mari sau mai mici, ideea că Dumnezeu nu există. Copiilor nu le era permis să umble la biserică, nu le era îngăduit să umble cu colindatul sau cu uratul în timpul sărbătorilor de iarnă, să asiste la slujba de înviere a Domnului etc. De erau prinși că încălcau indicațiile respective, copiii erau lăsați repetenți. Ateii ziua își vedeau de treburi, dar în timpul nopții umblau sub ferestrele oamenilor, să prindă cu urechea dacă oamenii se rugau lui Dumnezeu sau ba, dacă nu se adună în scopuri religioase etc. Satul era apăsător sub toate formele. Din om era stoarsă toată vigoarea și omului nu-i era lăsată nici o clipă pentru a se edifica sufletește. El era asuprit și social, și național, și spiritual. Omul era ținut în întuneric.

N-am putut înțelege de ce se aplicau măsuri atât de drastice, având ca scop apăsarea satului. Putea o biată familie țărănească să achite dăjtile mari în produse agricole? Putea să-i împrumute statului sume pe care nu le avea și nici nu le-a văzut de când veniseră „tovarășii”? Nu putea, dar pe toate le achita, căci potăile bolșevice îți veneau pe sub casă și ziua, și noaptea, nesinchisindu-se să cotrobăiască prin tot cotișorul. Și, căutând una, „găseau” alta, așa, ca să te poată pedepsi pentru „păstrarea ilegală” a unui lucru oarecare. Apoi te mai chinuiau și băgau groaza în tine, fără să se gândească că poate erai bolnav și te durea ceva, că poate aveai o scârbă sau niște neajunsuri. Haitele bolșevizate îți luau totul și te mai înjugau și la muncă fără plată. La tot pasul te aștepta o corvoadă, te aștepta înjosirea, te aștepta înfricarea. De treceai prin centrul satului, imediat erai zărit de primar, adjuncți, deputați, sriboci, milițieni. Și careva dintre ei își făcea semn cu degetul și te lua la rost: „Bă, de ce nu ești la pădure?! De ce nu ești cu pâinea la raion?! De ce nu ești acolo și acolo?!”. Timid din fire, nici nu știai ce să le răspunzi. Câte un jebrac te lua peste picior și te trimitea la lucru la construirea centralei electrice de pe Siret, că, de te vei codi, nici în sat, nici în casa ta lampa lui Ilici nu va lumina.

Totul se făcea așa ca omul să se sature de viața pe care o trăia de la „eliberare” încoace, ca să accepte modul de trai pe care îl aduceau „tovarășii”, – traiul în colectiv.

Colectivizarea în părțile noastre a luat avânt prin 1948-1949. Lumea auzise că se colectiviza satul, că se naționalizau casele, pământurile, vitele, inventarul agricol. Sătenii căutau ceva să vândă – cai, hamuri, vite, căci cineva pe undeva mai cumpăra câte ceva.

Colectivizarea s-a desfășurat la noi în mod benevol-forțat. Veneau la casa omului cu droaia – învățători, reprezentanți din raion, sriboci. Și aceștia mai luau cu ei și din cei care deja erau înscriși în colectiv, ca să poată zice: „Inga, bre, badea Gheorghe îi om gospodar și a înțeles că viața nouă din colectiv începe. Dar dumneata ce mai aștepți?”. Dacă te codeai, ți se găsea vreo pricină. Și ca să nu te pască pedeapsa ori cine știe ce primejdie, semnai cererea și nu mai protestai.

La un gospodar, „tovarășii”, intrând, au căutat ce-au căutat și, dacă n-au găsit nimic suspect, i-au amintit: „Bade Vasile, dumneata n-ai îndeplinit planul la cărat butuci. Ce ne facem? Cum stai cu pâinea pe care trebuia s-o dai la stat? Dacă nu scrii cerere de intrare în colectiv, facem act de dare în judecată că n-ai împlinit nici un angajament față de stat. Acasă, de-i trăi, o să vii peste zece ani, nu mai degrabă. Dacă scrii cerere, scapi de pușcărie. Ce zici?”. Ce mai la deal, la vale? Omul mai întreba de nevastă și de copii ce să facă, apoi, dând a lehamite din mâna, lua creionul și semna. Codoșii, bucuroși că au mai câștigat un suflet, mergeau la altă casă. Iar acolo badea Gheorghe, furios, striga: „Măi, ce vreți de la mine?! Numai ce am sosit de la pădure, de la Falcău, și acolo am auzit de la huțani că intrarea în kolhoz e benevolă. Nu mă înscriu. Plec mâine înapoi și nu vreau să am nimic cu colectivul vostru!”. „Bine, zicea careva din droaie. Scrie-l la cartea neagră”. Unul, arătându-se mai vajnic, îl însemna undeva, apoi le propunea celorlalți să înceapă percheziția. Deodată cineva a arătat cu degetul la o cască din timpul războiului, din care mânca câinele lui badea Gheorghe. Mai găsesc ei și o haină militară cumpărată de la bazar. „Aha, ai fost banderist! - îl amenința primarul. Tovarășul procuror e cu noi”. Tovarășul procuror face un pas înainte și îl ia la întrebări.

Îl interesează dacă a făcut armata la români și dacă s-a înscris mai apoi voluntar la nemți. Văzându-se învinuit din toate părțile, omul se gândește că a mai făcut și greșeli în viață, pentru care ar putea să plătească scump. Devine mai îngăduitor. Îi cheamă în casă pe „tovarăși” și-i pofteste să ia loc la masă. Scoate un litru de holercă și le pune dinainte. Beau, povestesc, își amintesc diferite lucruri, râd, iar ciocnesc pahare și până la urmă badea Gheorghe zice că nu știe rusește și că nu poate scrie cererea. Dar cererea e gata scrisă. Trebuie numai s-o semneze. Dacă nu știe nici a semna, nu-i rămâne decât să pună o cruciuliță jos, în colțul drept al cererii. Hăitașii „vieții noi” se duc mai departe. Lată-i la poarta lui moș Vasile al lui Bartic. Din ceata „tovarășilor” făcea parte și Dionisie, șeful clubului din sat. Acesta, fiind amețit de băutura, îi dă moșneagului binețe și îi spune la ce-au venit la casa lui. Moș Vasile le răspunde: „Dragii mei, eu acum, fiind bătrân, mă pregătesc de alt drum și nu pentru ceea ce-mi propuneți voi.” Atunci acel Dionisie îl înșfacă pe moșneag în spate și-l duce într-o gărlă, zicând că îl cară la primărie. Acolo, adică în gărlă, îl aruncă din spate și-l pisează binișor. Îl lasă mai mult mort pe moșneag. Nu lungă zăbavă lui Vasile al lui Bartic i-au tras clopotele.

Înfierbântați, glotașii diavolului s-au oprit în pragul unui omușor cu numele de Mihai. Acesta, când era aghezmuit, zicea că-l cheamă Nihai și că era făcut din carpen. Adică așa mic de statură cum era, fiind cărpănos, nu se temea de nimeni. Zicea că pe timpuri fusese argat la Dumitru Palimarului, primarul satului. Acela îngrășa buhai și dacă se dezlega vreunul de la iesle, nimeni nu-l putea prinde și toți fugeau din calea lui. Numai Nihai, care era, chipurile, foarte puternic, sărea, apuca buhaiul de coarne și-i sucea gâtul. Și mai zicea Nihai că avea un sertar bătucit cu bani. Și tot își întreba nevasta: „Marie, ce să fac cu-atâta bănăret?”. Și ea îi răspundea pe sub nas: „Pișă-te în ei, dacă îi ai. Dar mi se pare că n-ai altceva decât o gură spartă”. Avea sau nu avea, nu se știe, dar povestea-i alta: toată ziulica umbla pilit.

Acest Nihai mai era și constructor de case. Zicea că prin 1925 el cu echipa sa au construit un pod mare în zona Iașilor. În 1940, la casa lor a fost o mare bătaie.

Veneau rușii și, înainte de a se refugia în România, el, doi frați ai săi și o soră s-au pus pe chef, așa ca la despărțire. După ce-au băut, s-au apucat de împărțit lucrurile din casă. Cu ceva a supărat-o pe soră-sa, Ilenuța, și aceea s-a dus afară, a luat o sapă, a vârat-o în borta cu must de la gunoi și-apoi l-a lovit cu ea pe Nihai în nas. Venind rușii, Nihai s-a refugiat cu nasul bandajat. Dincolo de linia de demarcare, lumea îl tot întreba: „Ce-i, bădie? De ce ți-i legat nasul?”. Și Nihai răspundea: „Bre, rușii cum au ajuns la noi în sat, au început să taie nasurile la oameni”. O-o-o, că s-au speriat românii! Multe auziseră ei despre sălbăticia bolșevicilor, dar minciuna lui Nihai le-a pus capăt la toate. Când a început războiul, Nihai s-a întors acasă și tot povestea la lume că la 22 iunie 1941 se afla într-un avion și tot le ordona militarilor din el unde să arunce o bombă, două pe capul rușilor. Activiștii de după război știau de „bravurile” lui Nihai și înainte de a intra la el i-au povestit reprezentantului de la raion cu cine aveau să stea de vorbă. Na, intrând cei cu colectivizarea în casă, i-au spus omului la ce au venit. Nihai, cărpănos, nu se dă. Dar cel ce spunea că-i procuror îl întreabă dacă știe limba rusă. Și gospodarul a răspuns că știe, fiindcă în timpul țarului a fost prizonier în Rusia. Și-i povestește cum s-a întors cu vaporul în Europa, pornindu-se de la Vladivostok, cum a ancorat în Singapore și cum îl rugau indienții să rămână acolo. El povestea, „tovarășii” râdeau, dar iată că s-a sfârșit și gluma. A început primarul să-i repete la ce au venit atâția activiști la casa lui. Și badea Nihai, mâniindu-se, a sărit la ei cu gura: „Ce, o faceți pe stăpânul la mine-n bătătură?! Puteți pleca așa cum ați venit!”. Atunci cel de la raion îl întreabă: „Cum ai dat dumneata ordin să fie bombardate, din avioane, pozițiile sovietice în primele zile ale războiului? Avem martori care pot declara chiar acum cum te-ai lăudat cu chestia asta. Facem un proces-verbal și, ca trădător de țară, te trimitem la închisoare”. Nihai a sărit în sus: „Nu eram eu acela!”. „Nu-i nimic, facem un act, apoi o să vezi că cu statul sovietic nu te joci în bumbi!”. Ce să facă omul într-o asemenea situație? Se roagă să-i primească cererea de intrare în kolhoz. Dar „tovarășii” se fac că nu i-o primesc. Apoi, chipurile, iertându-l, i-au luat cererea și s-au dus la Ungureni.

Au mai luat cu ei câțiva ostatici, ducându-i în beciul primăriei, ca să le „bage mințile în cap”, ca apoi, să scape de moara pumnilor, bieții omenași să nu se mai împotrivescă, fiind solicitați să semneze cererile de intrare în kolhoz.

A doua zi, iscoadele stăpânirii roșii s-au dus la un alt om, pe care lumea îl poreclea Focu. Printre „tovarăși” se afla și directorul școlii din sat, evreul Rechter. Se știa bine că lumea avea să facă ceea ce avea să facă Focu. Dacă el nu dădea cerere, nici lumea nu se grăbea să între „benevol” în colectiv. El a zis de la bun început „Nu!” și mulți s-au abținut să sprijine ideea privind înființarea gospodăriei agricole colective în Bahrinești. Focu, pe care îl chema Nicolai, trebuia îndoit. Au intrat la el în ogradă și au văzut un butuc. Na, că au „găsit” ceva compromițător. Altul ce mai zice?! „Știți că omul ista a fost sergent în armata română?”.

Au intrat în casă și au dat binețe. Și Nicolai, zis Focu, le-a răspuns: „Bună să vă fie inima, dragi tovarăși!”. Unul mai guraliv a zis de ce-a venit. Badea Nicolai s-a încruntat atât de tare, că „tovarășii” s-au dat înapoi, spre prag. Atunci reprezentantul raionului, scoțând legitimația, i se recomandă ca lucrător al NKVD-ului. Face întâi act pe butucul găsit în ogradă, apoi îi declară că se știa unde trebuie că a fost sergent în armata română și că a fost contra Uniunii Sovietice. Ce-i mai rămânea lui Focu să facă? Să-și pregătească sacul cu merinde și să se lase escortat la NKVD. Se gândește badea Nicolai că cei ce-au fost luați nu s-au mai întors, iar chiar dacă cineva s-a întors, mult n-a mai dus-o. Și ce dacă o să lucreze în kolhoz? Nu l-a lua naiba. Și fiindcă a dat toate pe una, a scos un ocan de holercă tare și le-a zis la „musafiri” să se așeze pe laiță, în jurul mesei. Acestora le vine a chiui de bucurie: dacă s-a înscris Focu în kolhoz, s-or scrie și ceilalți. Ies pe tolocuță la Ungureni și Rechter, amețit binișor, strigă cât îl ține gura: „S-a stins focu-uu!”.

Sătenii au intrat cum au intrat în kolhoz, dar a venit primăvara și pământul trebuia însămânțat. Mai era mare nevoie și de inventar agricol. Și iarăși au pornit „activiștii” cu droaia prin sat. Lumea ascundea pe unde putea plugurile, grăpile, iar sămânța o îngropa prin cocioabe, ca să le rămână și lor.

Oamenii așteptau ca situația să se limpezească și fugeau de lucrul din kolhoz, căci acolo nu era nădejde de câștig. Din 1948 până în 1950, la kolhoznicii noștri nu li s-a plătit o copeică, fiindcă nu existau fonduri de plată. Atât că, întorcându-se seara acasă, încercau bieții oameni să ia un buzunar de boabe sau o sarcină de paie. Asta le era toată plata.

În anul 1950, jumătatea dinspre sud-vest a satului a fost iarăși evacuată, fiindcă pe aproape trecea granița cu România. Eram scoși a treia oară cu vite, cu boarfe și eram trimiși forțat pe capul gospodarilor din cealaltă parte a Bahrineștiului. Primăvara ni s-a permis să lucrăm pe lângă casele noastre.

În kolhoz au fost formate zveno-uri (echipe), cu șefi în frunte. Unii lucrau la câmp, alții la construcții. Acum satul era militarizat. Dacă cineva lipsea câteva zile de la lucru, în jurul casei i se trăgea o brazdă cu plugul și nu te mai apropiai de grădina ta. Toți, bărbați și femei, aveau de îndeplinit norme. Dacă nu le îndeplineau, li se tăiau zile-muncă și pierdeau puținele privilegii de care se bucurau ca membri ai colectivului. Multe le-a avut de îndurat lumea noastră până prin 1986, când n-a mai fost silită să iasă pe ogoarele „fără haturi” și până când kolhozul a fost înlocuit cu o firmă agricolă.

Panica din 15 iulie 1941

Vasile DORUȘ

Era a doua săptămână după întoarcerea trupelor române în Mahala. Autoritățile deja sosite îndeplineau primele lucrări de reșezare românească. Domnul administrator silvic mă întărise în slujba de pădurar și, credincios slujbei, ca întotdeauna, îmi păzeam serviciul, umblând de acasă. Toate mergeau bine. Lumea lucra cu atâta bucurie, încât parcă vedeai cum prosperă tot satul. Prășitul era întârziat, de aceea poporul lucra de zor. Fiecare dormea noaptea mai liniștit și ziua îi era mai spornică.

S-au fost dus bolșevicii, dar mahalenii, ca și toată populația noastră fostă sub ocupație, au rămas cu o boală de care nu se puteau lecuși, – frica, groaza de comuniști și, în general, de tot ce amintea de bolșevici. În urma deportărilor și-n urma trădătorilor și vânzătorilor de lege, mahaleanul era fricos și nu se încredea în nimeni. Vorbea puțin, căci nu știa cu cine vorbește, și sta mai mult gânditor. În ultimul timp de ocupație bolșevică, fiecare bărbat care nu era înfrățit cu comuniștii se putea aștepta să fie deportat, de aceea, când venea noaptea, bărbatul nu era acasă. Somnul și-l făcea într-o șură de paie, într-o grămadă de ciuclej, într-o luncă sau sub un hotar. Fiecare își avea culcușul lui îndosît. Un tânăr din Buda (Grigore Isac) avea o scorbură de răchită, unde își petrecea timpul periculos. Un altul își făcuse un pat de răslogi într-o răpă a unui pârau.

Astfel își petreceau viața mahalenii în timpul amarei ocupații bolșevice.

Chiar dacă atunci veniseră românii, frica nu le ieșise din oase. Se gândeau cu groază: – „Doamne, de n-ar mai veni cei fără Dumnezeu?”. Văzuseră atâtea tancuri, atâtea tunuri și mai ales atâtea avioane, și apoi ascultaseră atâtea cuvântări – că țara lui Stalin îi mare și tare – așa încât nu le venea a crede că au scăpat de normă, de dârja și de toate potlogăriile bolșevice.

Și astfel erau așa de sensibili, încât și cea mai mică veste îi putea duce într-o parte sau alta.

Era într-o marți, 15 iulie 1941. Vin acasă mai devreme, căci văd din pădure, pe șosea și prin sat, o mișcare neobișnuită. Într-o fugă sunt în sat și ce să văd? Lumea fugea. Întreb pe unul, întreb pe altul de ce fuge și unde fuge. Nimeni nu mă poate desluși. Fugeau copiii, fugeau fete, bărbați și femei cu copii în brațe. În fine, am înțeles de la unul că fug înspre Prut, să treacă în Ostrița și Cosmin. În această groază, am ajuns acasă. Aici, ce să văd? Soția mea, singură și plânsă, iar cei trei băieți ai mei nicăieri. Nebun din cauza lipsei băieților, după ce soția îmi spune aceeași poveste că vin jidanii și că băieții au fugit de frica acestora, m-am urcat călare pe cal și am plecat pe urma băieților. În fugă, am trecut și pe la postul de jandarmi. Aici aceeași groază; jandarmi puțini, iar domnul șef nu-și dădea rând cu cele ce trebuiau făcute în situația aceasta. Îi spun necazul meu și rămân cu același răspuns vag și nedeslușit – vin jidanii. În fine, mă roagă să merg la șosea și să cer ajutor de la vreo unitate de armată ce trecea spre front. Ajung la șosea și, într-adevăr, întâlnesc o coloană de căruțe de aprovizionare. Mă prezint domnului comandant și-i expun cazul și rugămintea șefului nostru de post. Comandantul mă ascultă și îndreaptă mitralierele de tragere spre sat. Din sat curgea poporul ca o apă albă – în cămăși albe – înspre Prut. Fugeau îngroziți de frică – îi cuprinsese panica. Ofițerul trage o salvă de mitralieră, ca să-i intimideze pe săteni, dar aceasta nu-i înfricoșă. Ba mai mult, unii dintre ei, neștiind de unde vin focurile de mitralieră, fugeau și mai tare, crezând că jidanii sunt pe aproape. Au lăsat și ostașii tragerea și au început a opri poporul cu vorba, cu sfatul și chiar cu amenințarea, până ce unii s-au mai întors. Dar acuma era aproape întuneric. Eu las șoseaua și o iau spre Prut, să mai caut băieții. Întreb de unul, întreb de altul, dar băieții nicăieri și ajung astfel la Prut. Aici altă nenorocire. Copii și femei treceau cum puteau. Paromul era supraîncărcat, mai-mai să se scufunde. Unii, bărbați mai ales, treceau prin vaduri numai să scape dincolo de Prut. Multe întâmplări nenorocite s-au întâmplat în ziua și noaptea aceea, căci Prutul era foarte mare, fiindcă plouase câteva zile de-a rândul.

Ud și rupt de oboseală, am trecut și eu Prutul călare printr-un vad. Ajuns dincolo, m-am îndreptat spre Cernăuți, trecând prin Ostrița și Horecea. Acolo am aflat toată povestea.

În Cernăuți, jidanii, fiind foarte mulți, nu vroiau să se supună autorităților românești, și de aceea armata română a început arestările în masă. Câțiva dintre jidani, având arme, au părăsit Cernăuțiul, așezându-se la Jucica, prin grădini și pe câmp. Cineva dintre jucicani să-i fi văzut și să fi tras și cu arma, și de atunci frica de jidani... Această frică și veste s-a răspândit, a crescut și a fugărit câteva sate dintr-un loc în altul. Căci o noapte oamenii din Jucica au dormit în Mahala, mahalenii – în Baian și Ostrița, iar ostricenii și mahalenii – în Cuciur și chiar în Ceahor. O femeie, Eufrosina Răileanu, a fugit până în Vechiul Regat, în județul Dorohoi, de unde, fiind arestată, a revenit după vreo trei săptămâni. A fost o noapte de groază.

*(Din cartea lui Ion NANDRIȘ,
satul nostru Mahala din Bucovina).*

Primarul orașului Cernăuți a salvat de la moarte zeci de mii de evrei

Ioan COCUZ

Umanismul, toleranța și solidaritatea poporului român față de populația evreiască, în timpul Holocaustului din cel de al doilea război mondial, sunt cunoscute și recunoscute în plan internațional.

Poziția României față de evrei a fost extraordinară, permițându-li-se chiar, în multe cazuri, să emigreze în Israel (pe atunci Palestina, sub mandat britanic). Autoritățile naziste au intervenit în nenumărate rânduri pe lângă guvernul român pentru a-l constrânge să adopte o politică mai dură față de populația evreiască, dar în pofida acestor presiuni, românii au continuat să trateze cu multă bunăvoință pe evrei.

Această poziție a guvernului român a avut la bază atitudinea populației românești, ostile în baza unei îndelungate experiențe istorice, măsurilor de discriminare și opresiune națională, de care avusese și ea parte, secole de-a rândul.

De altfel, numeroși istorici și oameni politici străini, în lucrări dedicate Holocaustului din timpul celui de al doilea război mondial, au remarcat atitudinea corectă a statului român și a poporului nostru față de populația evreiască. În acest sens, cităm doar ca exemplu lucrarea „The Politics of Genocide. The Holocaust in Hungary” de Randolph Braham, în care se arată că România a avut față de evrei o politică binevoitoare: „Ei nu au fost obligați să poarte steaua galbenă și nu au fost strânși în gheto-uri”.

În cele ce urmează, vă prezentăm un caz emoționant în care un avocat român, dr. Traian Popovici, primar al municipiului Cernăuți, a acționat și a luptat din răspuțeri, în anul 1941, reușind să salveze de la moarte mii de evrei.

La 1 august 1941, avocatul dr. Traian Popovici a fost numit primar general al municipiului Cernăuți.

Dându-și seama de implicațiile acestei numiri, el a refuzat cu hotărâre funcția, chiar și atunci când i s-a atras atenția că atitudinea sa ar putea fi privită ca un sabotaj. În cele din urmă, el acceptă totuși această funcție.

La inițiativa primarului, cetățenii evrei au fost tratați cu toată considerațiunea, respectându-li-se drepturile, fiindu-le asigurate condițiile unei existențe demne, continuând să primească pensiile în mod regulat, ajutoarele pentru hrană etc.

La câteva zile de la instalare, colonelul Rioșianu, guvernatorul militar al regiunii, îi ordonă să organizeze un ghetou în care să fie adunați toți evreii din oraș. Primarul a încercat să demonstreze caracterul inuman al hotărârii, faptul că se încălcau cele mai elementare drepturi ale cetățenilor. După o dispută aprigă, cei doi au hotărât să amâne cât mai mult lucrurile, motivând că problema se află în studiu. Între timp, guvernatorul Rioșianu a murit.

Înlocuitorul său, generalul Corneliu Calotescu, l-a convocat pe primar și i-a cerut să treacă imediat la rezolvarea problemei prin înființarea ghetoului. Primarul, Traian Popovici, se împotrivesc iarăși, dar își dă seama că în condiții de război, când germanii făceau presiuni mari, măsura nu mai putea fi mult amânată, nicidecum anulată. Întocmește un proiect de organizare a ghetoului în orașul Cernăuți, urmărind îndeaproape ca să existe condiții de viață cât de cât omenești.

La 10 octombrie 1941, generalul Calotescu, guvernatorul militar al regiunii, îl convoacă pe Traian Popovici și-i aduce la cunoștință că dacă primăria nu vrea ghetou, populația evreiască din Cernăuți va fi deportată. Primarul protestează vehement, atrăgând atenția asupra gravelor responsabilități ce revin autorităților în această acțiune inumană. Avându-l de partea sa pe generalul Vasile Ionescu, care i-a spus că nu există nici un ordin scris pentru deportarea evreilor din Cernăuți, Traian Popovici hotărăște să tergiverseze cât mai mult posibil acțiunea de deportare. Era deja prea târziu, deoarece pe străzile Cernăuțului evreii erau duși spre ghetou.

La 11 octombrie 1941, guvernatorul comunică primarului că acțiunea de deportare va începe curând.

Iarăși protestează și iarăși nu este ascultat. În fața evidenței, solicită guvernatorului să fie exceptați de la deportare evreii care luptaseră în primul război mondial, inginerii, medicii, arhitecții, magistrații, artiștii, profesorii, meseriașii. Guvernatorul acceptă, la insistențele primarului, să se întocmească o listă cu 200 de oameni.

Încurajat de acest mic succes, Traian Popovici reușește să obțină o audiență la mareșalul Ion Antonescu, căruia îi aduce, în sprijinul solicitării sale, argumentul că deportarea evreilor din Bucovina în număr de circa 60.000, ar dezorganiza activitatea economică. A doua zi, în timpul ședinței Consiliului de Miniștri, primarul Traian Popovici repetă argumentele de mai sus.

La 15 octombrie 1941, generalul Corneliu Calotescu, guvernatorul Bucovinei, primește un ordin telefonic de la mareșalul Antonescu, prin care se exceptau de la deportare 20.000 de evrei din categoriile prezentate de primarul Cernăuțului, lucrare care trebuia să se încheie în numai trei zile. Traian Popovici reușește să obțină o prelungire de 30 de zile. În acest interval au fost emise 20.000 de autorizații personale, primarul asumându-și responsabilitatea și riscul ca pe verso-ul autorizației să fie trecuți și ceilalți membri ai familiei, rudele, prietenii celui exceptat și care nu făceau parte din categoriile respective. Trierea s-a întins până la jumătatea lunii noiembrie 1941 când, datorită iernii grele, nu se mai putea asigura transportul pe calea ferată.

Intervenția șef rabinului Alexandru Șafran și a mitropolitului Bucovinei, Tit Simedrea, face ca mareșalul Ion Antonescu să anuleze ordinul de deportare și ceilalți evrei au rămas pe loc.

La scurt timp, datorită acțiunii sale, primarul Traian Popovici este destituit din funcție și pus sub anchetă.

Traian Popovici a încetat din viață al 4 iunie 1946.

Recunoscându-i meritul în salvarea de la moarte a zeci de mii de evrei din Bucovina, la 2 ianuarie 1969, Comisia pentru cei dreپți, de pe lângă Institutul comemorativ al martirilor și eroilor Vad Vashem, întrunită la Ierusalim, a decis, pe bază de mărturii, să aducă un omagiu cetățeanului român dr. Traian Popovici care „cu prețul vieții sale, a salvat evrei în vremea epocii de exterminare, și să-i decerneze MEDALIA CELOR DREPTI”. În același timp, comisia a autorizat plantarea, în numele dr. Traian Popovici, a unui arbore pe Aleea celor dreپți de pe Muntele amintirii din Ierusalim.

Cornel Dumitrescu a salvat 3.600 de evrei

Sorin PREDA

Lista lui Schindler, pe locul... doi

Pentru mulți oameni, Cornel Dumitrescu e un anonim. Biografia lui e însă fabuloasă: fiu de țăran din Oltenia, ajunge în scurt timp, din curier la Banca Maromorosch-Blank, consilier al președintelui Băncii. Devine, apoi, un apropiat al Casei Regale, reușește să cumpere industria textilă a Cernăuțului și, peste toate, profitând de poziția sa politică și financiară, salvează de la deportare și moarte 3.600 de evrei. Se vorbește mult despre germanul Schindler și celebra sa listă pe care se regăsesc aproape 1.000 de nume. Au apărut cărți, s-au făcut filme. Despre Cornel Dumitrescu și a sa listă de trei ori mai mare decât a neamțului se păstrează o mare și nedreaptă tăcere. E timpul ca adevărul să iasă la iveală, chiar dacă lui Cornel Dumitrescu această tardivă recunoaștere nu i-ar mai fi de nici un folos. A murit în 1976, discret și fără zarvă, așa cum, asumându-și riscuri enorme, împiedicase deportarea a mii de oameni, a căror singură vină era cea de a fi fost evrei.

* * *

Există o mare asemănare între Oskar Schindler și Cornel Dumitrescu. Amândoi s-au născut în 1908 și, în același an 1939, unul cumpără o fabrică de vase emailate în Cracovia, iar celălalt fabricile de textile din Cernăuți. În 1944, urmând parcă un destin comun, se retrag din afaceri, după ce, folosindu-se de mendrele dispozițiilor legale din acel timp, au ocrotit viața a numeroase

familiei de evrei. Chiar și fizic se asemănau. Despre Schindler, cei care l-au cunoscut spuneau că era: „Înalt, solid, cu mult șarm și prestantă”. Tot așa era și Cornel Dumitrescu, având și ceva peste „cinstea ireproșabilă, omenia netrucată nici de favoruri, nici de alte avantaje materiale, așa cum s-a întâmplat cu Schindler”

De la Cernăuți, Cornel Dumitrescu s-a întors într-un Fiat 1200, grăbit, împreună cu soția. Era primăvara lui 1944 și, din cauza războiului, pierduse totul. Având în portbagaj doar două geamantane cu lucruri, va fi obligat să-și câștige existența ca agent de asigurări ADAS. Istoria se scrie adeseori cu cerneală simpatică, la adăpost de trufii și gesturi zgomotoase. Adevărata istorie aparține anonimilor.

Favorit al regelui Carol al II-lea

Deși nu e bine să judeci oamenii după înfățișare, figura lui Cornel Dumitrescu ți se impunea printr-o noblețe fără cusur. Înalt și lat în spate, mergând mai tot timpul nervos și bântuit de niște gânduri doar de el știute, era de o politețe impecabilă. Asculta cu deferență și netrucată bună-cuviință pe oricine. În oricare gest al lui se simțea omul de lume aleasă, deși provenea dintr-o familie modestă de țărani olteni. Sărăcia îl împinsese să întrerupă școala și să vină la București pentru a-și câștiga singur existența. Ambițios, tenace și deosebit de inteligent, Cornel Dumitrescu a înaintat pas cu pas în ierarhia extrem de dură a Băncii Marmorosch-Blank, devenind mâna dreaptă a patronului și un om deosebit de influent în societatea înaltă și plină de prejudecăți a elitei bucureștene. Frumusețea lui fizică, succesul pe care-l avea în saloanele literare ale bătrânelor doamne din acea vreme, dar mai ales probitatea sa morală, cinstea și loialitatea îl vor face, în scurt timp, să fie acceptat de toată lumea, mai ales că, printr-o fericită întâmplare, ajunsese favoritul regelui Carol al II-lea, care îl invita adeseori la Palat pentru o partidă de bridge. Cum jocul de cărți îi anula momentele de tensiune, regele nu ezita să trimită mașina în toiul nopții și să-l poftască la o partidă, care, de regulă, se prelungea până a doua zi spre prânz.

Sfătuit fiind de rege, Cornel Dumitrescu va renunța la tihna comodă, dar instabilă de înalt funcționar bancar și va intra pe riscul său într-o mare afacere: cumpărarea fabricilor textile din Cernăuți.

Salvați de la Auschwitz

Despre Cernăuți, Cornel Dumitrescu avea numai amintiri frumoase. Chiar dacă în jur era război și suferință, capitala Bucovinei părea a fi o altă țară. Lumea prosperă și așezată ieșea seara pe Corso, în parcul cu elegante chioșcuri de fanfară. Totul era monumental, făcut să dureze: gară masivă și impozantă, Piața Mare, care te șoca prin ordine și prin amestecul de limbi vorbite dezinvolt – idiș, polonă, ucraineană și română, desigur. Un oraș negălăgios, în care fiecare om părea să aibă ceva de făcut.

Om întreprinzător, Cornel Dumitrescu s-a pus imediat pe treabă. Fabricile textile lucrau din plin pentru armată. Avea comenzi destule și, pentru că una din directivele mareșalului Antonescu oferea anumite drepturi și protecție muncitorilor din sectoarele strategice, Cornel Dumitrescu a început să angajeze tot mai mulți evrei – 4,5 pe un post. Desigur, nu avea sentimentul eroismului asumat când făcea acest lucru. Pur și simplu, fusese impresionat de starea acelor oameni flămânzi, mizer îmbrăcați și, peste toate, înfricoșați de zvonurile privind deportarea la Auschwitz. Nu numai că le-a dat un salariu și un loc de muncă, dar a și luptat din greu cu autoritățile germane, uzând de relațiile pe care le avea la București. În câteva luni, a angajat 3.606 evrei. Era singura cale de a-i feri de moarte. Mai mult chiar, Cornel Dumitrescu luase decizia de a oferi un prânz gratuit familiei fiecărui angajat la cantina Fabricii de Stambe. Chiar dacă nu știa prea bine ce orori se petreceau în lagărele naziste, Cornel Dumitrescu voia să-i ajute pe acești oropsiți ai sorții. Angajându-i, le oferea un salariu, o cartelă și, mai ales, protecția statului român. Le oferea, de fapt, totul: șansa de a trăi. Curând după intrarea rușilor în țară, avea să plătească din greu gestul său de curaj, relațiile apropiate cu Casa Regală.

În '46, vardistul i-a adus o citație prin care era somat să se prezinte la blocul Sora, de pe Calea Victoriei. Acolo, îndrumat de un polițist postat pe coridor, a trecut printr-un antreu și a deschis ușa unui birou luminos. În dreapta, pe cuier, a zărit vestonul unui general sovietic. În stânga, la biroul încărcat cu dosare stivuite în ordine, stătea generalul. Lângă el, stătea vigilent un colonel cu centura trasă meticolos peste vestonul uniformei sovietice. Deschizând un anume dosar, colonelul l-a pofțit în românește să ia loc. Discuția dintre ofițer și invitatul său a durat câteva ore, purtându-se în jurul relațiilor dintre patronul fabricilor textile din Cernăuți cu angajații și populația locală. Au urmat apoi alte șase asemenea întâlniri, timp de două luni. Cornel Dumitrescu se și vedea dus în Siberia, drept pentru care a încercat să-și pună la adăpost soția și copiii, trimițându-i în provincie, la niște rude îndepărtate. La ultimul interogatoriu, după săptămâni neîntrerupte de zbulc și nesomn, generalul i-a întins o mahorcă umplută de tutun doar pe jumătate și, domol, aproape ceremonios, i-a comunicat că primise de la Moscova transcrierea celor două emisiuni BBC din toamna anului 1944. Abia stăpânindu-și emoțiile și neînțelegând unde bate generalul, Cornel Dumitrescu a cerut lămuriri. Așa a aflat că, inițial, era bănuț de a fi criminal de război, că lucrase într-o ramură strategică și, astfel, ajutase pe nemți. Transcrierea emisiunilor BBC lămurise însă problema. Acolo se vorbea despre cei 3.600 de evrei angajați de el la fabrică, despre cantina săracilor și despre ajutorul material oferit familiilor evreiești.

* * *

Lui Cornel Dumitrescu nu i s-au dat medalii sau alte recunoașteri ale omeniei sale dovedite la Cernăuți. A fost doar lăsat în pace, făcându-i-se marea favoare de a nu fi întemnițat, chiar dacă în dosarul său cuvântul „reacționar” stătea ca un stigmat. A murit liniștit și bătrân, fără ca cineva dintre cei salvați de el să-și mai fi adus aminte de curajul său. Istoria, cum ziceam, este uneori cumplit de nedreaptă. Cornel Dumitrescu n-a avut parte nici de articole elogioase și nici de regizori celebri, ca Schindler.

În schimb, a reușit un lucru extrem de important: a trăit tot restul vieții lui cu fruntea sus, împăcat sufletește.

Mihai ȚOPA

Doina

„De la Nistru,
Pân-la Tisa...”
Începu domol
Poetul;
Zi de vară,
Zi festivă
În conacul
Lui Pogor.

Pe afară-i
Cer albastru,
Fără nici un
Pic de nor,

Pe când El
’Ncepuse versul
cu încetul.

Povestea cum
Vin muscalii
Și dușmanii
Curg puhoi.

Cum românului,
Săracul –
Toate cântecele-i
pier

Și cum păsările-n
Grabă

Mi se risipesc
Pe cer –

Chiar și codrul,
De secure –
Zi de zi mi se
Tot pleacă.

Dar deodată,
Glas de tunet.
– „Ștefane, Măria ta...”

Toată lumea
Se ridică –
Clopotele-ncep
Să tragă –

Trec fiorii
Prin mulțime –
Și un glas
e Țara-ntreagă

Ce-și îndeamnă
Voevodul:
– „Tu la Putna
Nu mai sta! ...”.

Ultima promoție de la liceul ortodox „Elena Doamna”

Aspazia OȚEL PETRESCU

Cred că fiecare din noi își poate descoperi etapele prin care a trecut. Eu cred că mi le-am deslușit și cred că am fost ajutată să mă desprind încetul cu încetul de lumea „de afară” ca să pot parcurge „drumul spre centru” prin jale și deznădejde, dar și prin sublim și iubire.

Prima etapă a fost despărțirea definitivă de Cernăuți, orașul unei adolescențe pline de farmec și romantism. Am fost promoția 1944, deci păraseam cei mai frumoși ani, anii liceali, odată cu părăsirea aceluși frumos colț de țară încărcat de istorie,

greu încercat de-a lungul vremurilor, Bucovina.

Încă de la începutul lui martie 1944, veștile dramatice despre mersul frontului duceau către un deznodământ nefericit. Mărțișorul pe care l-am trimis lui bădița Moisoși primise un răspuns neliniștitor. Bădița Moisoși era învățătorul legionar căruia îi datoram în mare parte cunoștințele despre Mișcarea Legionară și atașamentul față de ea.

Ca orice învățător tânăr, făcea frontul ca locotenent încă de la începutul campaniei. Își dăduse definitivatul în singurul concediu acordat în acest scop. Acum îmi spusese că se află la Jmerinka, localitate în Podolia, pe care o considera ca pe o poartă de apărare a Cernăuților. Luptele erau crâncene, jertfele erau nenumărate, speranțele de a stăvili înaintarea reduse. Ne sfătuia să ne luăm măsuri de evacuare. Ce păcat că tata nu i-a ascultat sfatul. Cu adevărat, nu l-am mai văzut niciodată.

Am citit în ziar că unitățile de la Jmerinka au fost decimate, nici nu se mai dădea numele celor căzuți. Erau menționați doar supraviețuitorii citați cu ordin special. Murise oare eroic la Jmerinka? Tot în acea perioadă am aflat și de dispariția unchiului Emanoil, fratele cel mic al tatei. Căzuse prizonier, încă un chinuit prin lagărele comuniste.

La acel 1 martie, clasa noastră, a VIII-a A, de la Liceul Ortodox „Elena Doamna”, a hotărât să oferim directoarei noastre, doamna Eugenia Tarangul, și dirigintei noastre, domnișoara Moțoc, un măștișor cu totul inedit. Le-am invitat în clasă în timpul pauzei mari și, trecând rând pe rând, am desenat pe tabla de rezervă, cu cretă colorată, harta fizică a României Mari. Fiecare își exersase perfect segmentul, așa că într-un sfert de oră harta a ieșit impecabilă. Mie îmi revenise să desenez cursul Nistrului, râul pe care strămoșii tatălui meu, ca răzeși, au făcut strajă țării. Momentul a fost copleșitor. Toate, începând cu doamna directoare, aveam lacrimi în ochi, deoarece se contura limpede că vom fi frontiera cea pierdută. Am hotărât să păstrăm harta până la sfârșitul anului școlar. Acest sfârșit a sosit neașteptat de repede, la 18 martie. Căzuse Soroca: se auzeau tot mai aproape tunurile. Consiliul profesoral hotărâse să ne încheie mediile în stadiul în care ne aflam, pentru a ne prezenta la bacalaureat în țară. Ultimul trimestru urma să ni-l pregătim singure, plecam ca absolvente. „Banchetul de absolvire” a fost cu totul ieșit din comun și de neuitat. La ultima oră de curs ne-am dat jos gulerașele albe de la uniforma școlară în semn de doliu. Ca șefă de promoție, mi s-a oferit onoarea de a spune ultima rugăciune la ieșirea din clasă. Abia am reușit s-o rostesc din cauza lacrimilor. Colegele, îmbrățișate două câte două, hohoteau de plâns. A fost jalea pământului! Cineva a ridicat și a fixat sus tabla cu harta noastră și a scris sub ea:

„Cei care veți cotropi și liceul nostru să știți că pentru noi aceasta este harta țării noastre. O luăm astfel în sufletele noastre: de acolo nimeni nu o va putea smulge.”

După masă ne-am adunat la una din colegele noastre. Tot în uniforme, fără gulerașe.

Printre bagaje și mobilă împachetată, ne-am jurat că nu vom uita niciodată că suntem ultima promoție românească a liceului nostru. Ca șefă de promoție, am primit de la fiecare colegă un buchetel de brândușe, îndoliate flori de primăvară.

Colegele din cetățuia liceului ne-am întâlnit în ultima ședință la părinții lui Cocoloș (Eugenia R.), în casa lor aproape goală, fapt ce mărea senzația de cuib părăsit ce o aveam cu toate. Se destrăma cuibul nostru, se încheia o perioadă frumoasă, care deja începea să fie amintire. De acum înainte vom fi în același front doar când ne va fi dor de adolescența noastră legionară. Despărțirea noastră a fost fără lacrimi, cu sfâșierea mută în care se consumă marile dureri. O scurtă rugăciune, un ultim salut al inimii spre cer și ușa grea a destinului s-a închis lugubru în urma noastră.

Mă întorceam acasă, la o „acasă” care de mâine nu va mai fi a noastră. Pășeam automat pe străzile orașului adolescenței mele, fără să-l mai recunosc. O baghetă blestemată îi schimbase farmecul. Încat în stridența evacuării, orașul era de nerecunoscut. Strada care ducea la gară era blocată până în centrul orașului cu munți de bagaje care nu vor mai ajunge niciodată la destinație. Tramvaietele și troleibuzetele nu mai conteneau să ducă spre trenurile supraaglomerate populația care se retrăgea în țară din fața puhoiului cumplit care bubuia din guri de tun destul de apropiate. Fluieretele stridente ale locomotivelor dominau vacarmul apocaliptic. Orașul devenise brusc străin; se situa de pe acum dincolo de țară. Ca niște strigăte de disperare, locomotivetele anunțau din ce în ce mai des plecări fără de întoarcere. Se încheia atât de dramatic cea mai frumoasă etapă a vieții mele, preludiu funest la ceea ce avea să urmeze.

A doua etapă a început cu refugiul cu un tren atât de aglomerat, încât era o problemă să poți sta pe ambele picioare. Am plecat cu mama și fratele, tata a rămas să conducă trupe de premilitari, care se retrăgeau undeva, în Moldova. O goană nebună printre mișcări de trupe și bombardamente, o odisee de șapte zile prin infern.

Ciclul de acomodare cu situația de refugiat, slalomul printre spaime și capcane avea să se termine cu întâlnirea cu tata, în frumoasa, încă, zi de 10 mai a anului 1944, când dânsul fusese numit director la școala din Șugag.

Reușisem, în vara lui 1944, să reiau unele legături cu oameni dragi. O descoperisem pe Iolanda în Banat, pe Maricica la Sibiu, pe Coca la Vatra Dornei, familia Senic la Lugoj. Eram foarte legată de Tania Senic, prietenă cu suflet nobil, cu alese calități și de fratele ei Anatolie, un tânăr sobru, inteligent, un caracter ferm față de care aveam o tandră și puternică afecțiune. Părinții lor erau tot învățători, oameni devotați profesiei lor. Mama lor era nemângâiată pentru că din prima ocupație sovietică îi rămăseseră la Odessa două fiice. Odată cu prăbușirea frontului de răsărit și punerea în aplicare a articolului 5 din armistițiu, biata mamă se cantonase într-o idee fixă. Vroia să se întoarcă în Basarabia cu speranța că își va regăsi fiicele. Tania era disperată. Nu vroia sub nici un motiv să se întoarcă în „raiul” bolșevic pe care îl cunoscuse și era sigură că nu vor găsi fetele și vor ajunge în Siberia. Tania și Anatolie ar fi acceptat să rămână singuri în țară, dar mama nu vroia nici în ruptul capului să se despartă de ei. Ținea morțiș să se „repatrieze” cu toții.

Tania mi-a scris o scrisoare plină de patos, în care mă implora să vin la ei, fiind sigură că numai eu pot să o conving că și-ar fi sacrificat copiii pe care îi avea lângă ea pentru himera că îi va câștiga și pe ceilalți doi. Numai că în Transilvania erau încă lupte, erau mișcări de trupe peste tot. Mama mi-a interzis categoric să mă aventurez la un drum destul de lung în astfel de condiții. I-am explicat că puteam ocoli zona mai riscantă, plecând prin Oltenia. Am implorat-o fierbinte să mă lase să încerc, dar mama, foarte generoasă de felul ei, a rămas de data aceasta neînduplecată. Rușii erau peste tot, apucăturile lor trecuseră în legendă, mama știa ce poate risca o fată tânără umblând singură printre trenuri cu circulație neregulată. Nu puteam pleca împotriva voinței ei, pentru ca să n-o supăr, dar și pentru că, fără bani, nu puteam face nimic. Ori, banii erau la mama.

I-am scris Taniei să vină cu Anatolie la mine, fără să spună părinților unde pleacă. În munți vor putea sta în siguranță. Practic, o îndemnam să se rupă de părinți.

N-am primit nici un răspuns: fie că scrisoarea mea a ajuns prea târziu, fie că a căzut în mâna părinților, care au distrus-o. Am aflat că Anatolie ar fi fugit chiar din trenul care-i ducea spre nefericire. Din păcate, nu a venit la noi, ci la o familie din București, din același sat cu ei, dar stabiliți de multă vreme în țară. Se pare că chiar mama a indicat comisarului sovietic unde poate fi găsit fiul.

Au plecat și niciodată n-am mai avut știri sigure despre ei. Mi-a ajuns la ureche un zvon că, în disperare, Anatolie ar fi plecat voluntar pe front. O dimineață l-a găsit mort între liniile frontului. Ar fi fost găsit împușcat. Cine poate ști adevărul? Am trăit intens această tragedie, am suferit cât nu se poate spune. Mă muștra arzător conștiința că n-am făcut ce trebuia, că n-am întins o mână salvatoare fratelui căzut în nenorocire. Poate că nu aș fi reușit să o conving pe doamna Senic, dar cât de cumplit mi-e gândul că nici n-am încercat!

Tot în această etapă am participat pentru ultima oară la o tabără de tineret. Era o tabără de tinere refugiate din toate zonele ocupate, Ardeal, Bucovina, Basarabia, organizată în școala din comuna Daneș, pe Târnavă, aproape de Sighișoara. Tabăra era organizată pe grupe, după clase, botezate cu nume sugestive: „Mugurași”, „Luminițe” etc. Taberele erau organizate de Comisariatul Refugiaților care făcea parte din Ministerul Afacerilor Interne. A.F.C.-ul (Asociația Femeilor Creștine) a colaborat cu Comisariatul Refugiaților în organizarea acestei tabere. Sufletul și susținerea taberelor organizate pentru tineretul refugiat de pe teritoriile cotate au fost domnișoara Slivici și de Vasi Paraschivescu, încadrate de multă vreme în A.C.F.

Conducătoarea taberei organizate în școala comunei Daneș era Marga B., o medicinăstă plină de energie, dotată cu un excelent spirit de organizare, ajutată de Venera I., Jeni B., Cornelia M. și altele. Atât conducătoarea cât și îndrumătoarele fiecărui grup erau studente legionare.

În consecință, viața din tabără se desfășura pe coordonate legionare: educație, muncă, ordine, disciplină, curățenie. Grupele făceau pe rând de serviciu pe tabără.

Era o emulație ca tabăra să fie oglindă, împodobită cât mai original cu flori de câmp, ca masa să fie aranjată frumos, cu bucate gustoase. Legumele erau culese proaspăt din grădina cultivată de fetele taberei pe lotul școlar.

Ziua se deschidea cu rugăciune și se încheia la fel. Mi-au rămas vii în amintire mai ales careurile de seară. Razele apusului îmbrăcau într-o lumină specială chipurile tinerelor adunate în careu. Ochii plecați în reculegere, glasurile înălțau evlavios către cerul de seară rugăciunea simplă, dar de o rară frumusețe: „La Domnul vino, vino smerit!”, toate coborau peste tabără o sfântă înserare. Natura părea un templu imens în care suflete tinere, curate, înălțau odă Creatorului. Tineretele taberei erau foarte credincioase. Îmi amintesc că părintele din Daneș, având încredere în evlavia noastră, ne-a lăsat cheia bisericii, ca pe parcursul săptămânii să ne închinăm în biserică. Grupul „Luminițe” (bucovinencele) intram în biserică după masă în ora de odihnă și citeam câte șapte psalmi din Psaltire, rugăciune închinată nefericitei noastre provincii.

Șefa noastră se numea Anișoara S. Era o ființă micuță, subțirică, dar de o energie uluitoare. Mereu avea de alergat după tot felul de treburi; ni se părea o floare de volbură, deoarece purta fuste foarte crețe și totdeauna învolburate de fugă. Nu-mi amintesc să o fi văzut mergând domol.

Se cânta foarte mult în tabără. Fiecare grup cânta arii frumoase, armonizate pe două voci. Tabăra avea și un imn în care se povestea despre nedreptatea făcută Ardealului, despre suspinul Bucovinei în dangătul de clopot al mânăstirilor sale, despre plânsul Basarabiei voievodale:

*„Ardealul geme, sfâșiat de fiara
Ce-a cutezat să calce sfânt pământ,
Iar Basarabia voievodală
Șoptește-n plâns un aspru jurământ.
Și Bucovina, tânăra fecioară,*

*Suspină-n dangățul de mânăstiri
Căci codrii ei sunt plini de freamăt iară
Și arși sub cnutul cruntei stăpâniri.”*

Refrenul era o profeție ce nu s-a împlinit decât în parte:

*„Vom fi ce-am fost, o Românie Mare,
Așa cum am știut-o din trecut,
O țară mândră ca o primăvară,
Un vis frumos din vremuri de demult”.*

Ne-a rămas doar visul frumos, neîmplinit, proiectat în trecut.

Bejenari de frica rușilor

*Nicolae SPÂNU,
locuitor al satului Vicovu de Jos*

În anul 1944, la începutul lunii martie, funcționarii de la primărie, învățătorii și preoții au primit ordin să se pregătească de evacuare. După plecarea autorităților, s-au retras trupele germane. Ultimii nemți care au trecut pe la noi au smuls telefonul de la primărie, s-au urcat într-o tanchetă, au luat-o peste ogoarele înzăpezite prin Rotăreni și de-acolo, pe drumul mare, la deal.

Mai întâi au apărut trei ruși. Numai unul, îmbrăcat în pufoaică, avea pușcă automată. Ceilalți doi erau civili și nu purtau arme. Așa i-am văzut eu. Dar ei au aruncat grenade în livada lui Botezat, zicând că erau partizani. La Crucile Drumului își avea casa doamna cea bătrână a directorului de școală Ifrim Isopescu. Rușii au dat năvală în gospodăria ei și i-au împușcat scroafa din coteț. A doua zi i-au adus doamnei ceva de băut, că era în pat, bolnavă, apoi, luând și restul de carne, s-au dus la Vicov de Sus.

Dacă alte autorități nu erau în sat, primar s-a apucat să fi Petrea Șorodoc. El și cu Pavel Muntean au scos lumea la curățat zăpada. Lucrând, oamenii au început să vorbească între ei: „Ce nemom face de Paști? Biserica-i încuiată, preot nu avem. Rămânem așa?” Unul îmi spune: „Măi, tu ai fost la mănăstire, îi cunoști pe toți de-acolo. Hai s-aducem un preot, să facă slujba Învierii”. Ce să-i răspund? Zic: „Bre, dacă mă prind rușii, ce mă fac? Eu nu știu rusește. Dați-mi pe cineva care știe limba și mă duc la mănăstire”.

Mi l-au dat pe Miron Mutescu și am mers amândoi peste păduri. Cum am ajuns la poarta din vale a mănăstirii, o grupă de ostași germani au ieșit de-acolo și au suit către Glodu. Pe starețul de atunci îl chema Paisie Prelipceanul. Eram cunoscut cu el și i-am spus care era rugămintea comunei. „N-am nici pe unul, mi-a răspuns. Sunt vreo câțiva preoți bătrâni. Dacă vor să meargă, să se ducă. Vorbește mai întâi cu preotul Isopescu...”

Am vorbit și a fost de acord. Dar era bătrân și-l dureau picioarele. Cum să-l ducem? Starețul atunci ne-a zis că cineva avea de mers la moară la Göttel să aducă niște făină, așa că puteam fi duși cu o căruță. Ne-am bucurat că preotul nu mai avea de mers pe jos. Când să pornim la drum, vin trei militari și întrebă pe stareț cât era ora. Starețul, știind ceva rusește, a scos ceasul de la piept. „Dă să-l vedem, i-au zis rușii. La ce-ți trebuie ceas? Lasă-ni-l nouă”. Starețul nu s-a împotrivit, dar i-a părut rău după lăntișorul de argint.

Rușii s-au urcat cu noi în aceeași căruță. Stăteau cu picioarele afară și trăgeau cu armele spre pădure. De pe podul de la Gura Putnei au aruncat o grenadă în apă. Nu a răspuns nimeni. La Bivolărie au coborât. Aveau un aparat de radio luat de la o Casă din Putna și câteva sticle de băutură. Au trecut apa la Vicov de Sus. Eu cu preotul și cu oamenii ce mergeau la moară am venit până în Paciucheni. La Ilie al lui Victor, peste drum de casa lui Ion Iosif, am oprit. Când preotul a coborât, i-am spus lui Miron Mutescu: „Du-te la Toader cutare, să trimită o sanie, să-l ia pe părinte la dânsul, că așa ne-a fost vorba”.

N-a trecut mult timp și omul a venit cu sania. Bătrânul preot era obosit și ud. Ne-am ospătat și Toader Mutescu l-a dus la Natalia lui Nicolae Sendu, lângă biserică, la Mirodonia.

Și a fost liniște și bine vreo două săptămâni. Noi puneam în pământ. Preotul a făcut toate slujbele, ca de post – era Postul Mare, – a ținut Deniile. Dar în sâmbăta Paștilor a năvălit atâta armată din partea dinspre Rădăuți, că s-a făcut negru câmpul de ruși. Când au vrut să treacă peste podul de la Vicov de Sus, nemții i-au oprit cu foc și le-au împușcat un soldat.

Rușii s-au retras, au luat poziție de tragere în spatele căii ferate. Pe la ora patru după masă, tranșeele pe care le săpase armata noastră le-au ocupat ei. Erau mulți și s-au băgat prin curți pe la oameni. Nu îndrăzneau să mergem la biserică, deși aveam preot. Dar cineva a urcat în clopotniță și a început să tragă clopotele. Și a ieșit părintele, care știa rusește, și câteva ectenii le-a strigat în limba lor. Biserica s-a umplut de soldați cu capetele descoperite și cu arma pusă cu țeava în jos. Slujba a început pe la cinci dimineața. S-a sfințit pasca.

Le dădeau femeile ouă roșii și niște păscuțe mici, că nu era drojdie. Mi-aduc aminte de un ofițer plin de decorații, cum fiecare îi punea în mână un ou și o păscuță, iar el râdea.

După ce s-a terminat Învierea, un pluton a pornit la atac. Grupa de nemți nu plecase și i-a primit pe ruși din nou cu foc. S-a tras de la bisericuța din Est. Au omorât un neamț. Cum vine drumul de la Bilca, acolo l-au împușcat. A stat o săptămână pe marginea șanțului. Treceau rușii și aruncau cu bolovani în el. Într-o noapte, oamenii noștri l-au îngropat, să nu fie de batjocură. De la Vicov mai departe n-a mai fost nici o împotrivire, așa că în ziua de Paști rușii au tot înaintat și seara mitralierele lor se auzeau în Straja. Pe noi ne-au scos la lucru și am mai săpat un rând de tranșee, mai jos decât cele dinainte.

Pe data de 8 mai 1944 era duminică. Deodată, am primit ordin să părăsim satul. Cei de pe Remezău au fugit în pădure. Noi, ceilalți, am ieșit la șosea. Ce-am putut lua de-acasă? Au rămas gobăile în ogrăzi, porcii, oile în cotețe. Am pus patru vaci la car, căci cai erau puțini și ni-i luau rușii. Drumul a durat până la 21 mai. Într-o noapte ne-am oprit la Costișa. Oamenii de-acolo nu ne-au primit. Ne-au întrebat: „De ce-ați venit?” „Păi, că ne-au scos”. „Noi nu plecăm nicăieri. Nu vedeți?” Ne-au întors. Atunci a fost bombardat podul de la Dornești și au dat rușii foc satului Frătăuții Vechi, fiindcă se aflau acolo și gospodării nemțești. De pe dealul din Costișa se vedea cum într-o parte ardea, iar în alta – bombardau.

Ne-am adunat cu toții pe o toloacă mare, la pod la Frătăuți, în lunca Sucevei. Era o mulțime de lume, toți îmbrăcați național, în alb, cu animale, oi, vite, căruțe. Au zburat niște avioane germane și nu au bombardat. A venit NKVD-ul și ne-a scos de acolo. Au luat enkavediștii niște crengi mari de răchită și au început a bate, mai mult să ne sperie. Ne-au pornit iarăși la drum. Am trecut pe la Căpreni, pe la Vicșani, unde am stat o zi-două. Apoi, din Bănceni am trecut prin Sireț și într-o zi am străbătut până la Mihăileni. Au urmat Dersca, Lozna, am ajuns în Șendriceni, în Ghilea, în ziua de Constantin și Elena. Sătenii s-au speriat. Credeau că o să le mâncăm binele. Erau mai necăjiți ca noi. Aveam slănină, carne afumată, brânză și lapte.

Mergeam cu vacile și cu oile în niște păduri mici de stejar, cu spini. Când apăreau rușii, ne ascundeam. Vitele erau învățate. Seara le aduceam în sat.

Ne-am întors pe 14 septembrie și când am ajuns acasă, n-am găsit nimic. N-au luat numai rușii. Am scos perne de prin tranșee, scortșare, straițe tăiate. Am fost îngropat grăunțe, făină. Femei de la noi s-au dat cu rușii. Acelea au cărat mult. Buruienile erau până la streșina casei, iar cărări – la fiecare gospodărie, cum a umblat cineva. A trebuit s-o luăm de la capăt. A venit foametea și tifosul, iar necazurile s-au ținut lanț...

Amară a fost soarta românului

Dumitru DAMIAN,
s. Mogoșești, ținutul Herța

În armata română am fost concentrat înainte de evenimentele din vara anului 1940 și de izbucnirea războiului. Când m-am întors acasă, într-un scurt concediu medical, aveam 33 de ani, fiindcă din 1911 eram născut. N-am mai dovedit să-mi caut regimentul, căci în martie 1944, spre sfârșitul acestei luni, sovieticii au ocupat din nou ținutul Herței, care nu era al lor și care nu trebuia să le aparțină. Și-au pus rușii primarul lor și nu lungă zăbavă m-a chemat omul stăpânirii roșii la el și mi-a zis:

— Ai să lucrezi secretar la primărie, și nimeni n-o să știe că vreo cinci ani ai fost în armata română împotriva rușilor.

— Bine, i-am răspuns, dar nici carte multă nu știu, nici limba rusă n-o cunosc. La ce să te încurc?

— Apucă-te de lucru, că n-o să-ți pară rău!

M-am apucat, că războiul nu era terminat și orice ordin trebuia executat. Am lucrat vreo trei lunișoare, am văzut ce și cum, am simțit dincotro începea să bată vântul și, gata, nu mai vreau să fiu funcționar la primărie. Primarul mă tot întreabă de ce, dar eu tot îi răspund că încă nu pot învăța a scrie rusește. Pricina, desigur, era cu totul alta: pricepeam că se pregătea, în taină, ridicarea unei părți a populației românești și strămutarea ei în regiunile îndepărtate ale URSS. Nu vroiam să schimb cinstea pe rușine și, fără voia primarului, m-am dus la Herța, la președintele comitetului executiv raional, și l-am rugat să mă elibereze din post. El m-a ascultat, m-a întrebat ce m-a întrebat, dar la urmă mi-a răspuns pe șleau:

— Nu-ți crea, omule, probleme. Dacă nu ți-i bine aici, o să nimerеști în străfundurile Rusiei. Bagă-ți mințile-n cap, întoarce-te la Mogoșești, vezi-ți de treburi și să nu te mai aud că-ți părăsești postul...

— Nu, că lucrul acesta nu-i de mine.

— Gândește-te, că rău are să-ți fie!

— Ce rău îmi puteți face? l-am întrebat tare mirat.

— Cine nu-i cu noi, e împotriva noastră. Acest lucru îl știai?

Am ieșit, dar nu eram amărât, fiindcă nu l-am crezut pe președinte a fi omul care putea să-mi facă vreun rău. Dușman al puterii sovietice nu eram, chiabur n-am fost, din partide politice n-am făcut parte, dările la stat le achitam la vreme. Și dacă așa stăteau lucrurile, de ce trebuia să mă pomenesc într-un ținut al urșilor polari?

Dar voia primarului nostru și a șefului său de la Herța s-a împlinit. La 3 august 1944 am primit ordin să mă prezint la comisariatul militar al raionului Herța. Nu bănuiam ce mă aștepta, dar ceva merinde mi-am luat cu mine. Abia m-am prezentat comisarului, că el mi-a și spus că eram încorporat în armata sovietică, dar că o să fac parte dintr-o unitate de muncă și că în cadrul ei o să particip la restabilirea economiei naționale distruse de război. Nu mi-a băgat nimeni în seamă protestele. Imediat am fost escortat la Cernăuți și, fiind învagonat într-un tren de marfă, m-am pomenit în drum spre nordul URSS-ului. Oarecând am ajuns în Karelia, în coastele Finlandei, iar de la Petrozavodsk, capitala Kareliei, am fost dus pe țărmul lacului Onega și aruncat într-un lagăr. Nu mai eram ostaș al glorioasei Armate Sovietice? Nu mai participam la restabilirea economiei naționale distruse de război? Am încercat să protestez, dar am primit bătaie de la supraveghetori și m-am liniștit. Apoi, n-am mai scos nici un cuvânt, când am văzut câte sute și sute de români din regiunea Cernăuți se chinuiau în acel lagăr al morții...

Spre iarnă ne-au scos la lucru, la tăiat pădure, dar toți eram în straie subțiri, așa cum am ieșit cu luni în urmă din casele noastre. Înghețam bocnă, degeram, mulți mureau de foame și de frig, iar cei ce nu reușeau să-și îndeplinească normele, erau băgați la carceră.

După vreo zece luni de muncă silnică, când numărul românilor din regiunea Cernăuți s-a împușinat simțitor, iar cei ce au mai rămas încă cu zile arătau ca niște umbre, am fost anunțați că o comisie specială va decide soarta noastră.

Războiul era deja terminat, puteam fi lăsați acasă și gândul acesta a pus stăpânire pe toți românii din lagăr. În fața comisiei au fost aduși la vreo 12.000 de români, dar acasă n-a plecat nici unul. O jumătate din aceștia au fost duși în Asia Mijlocie, lângă Tașkent, pentru a construi un orașel, o altă jumătate a ajuns în Armenia și acolo a fost băgată la munci silnice în niște mine...

Toți purtau un nume - români

Maria COMANIUC, ziaristă

Evenimentele de la 22 august 1944 n-au trecut fără urmări nici pentru Dimca (Trestiana), de unde au fost deportați în Karelia 18 bărbați: unii în floarea vieții, alții cu părul încăruntit, însă toți purtau un nume – români.

Cine erau ei? Desigur, consătenii noștri – Alexa Ioneac, Nicolae Comaniuc (în viață), Mihai Svetlițchi, Dumitru Comaniuc, Isidor Vanzureac, Silvestru Magas (nu s-a întors) și alții.

„Flămânzi și goi, fără adăpost, ne-au pus pe umeri tot ce-au vrut...”. Așa și-a început destăinuirea unul dintre cei mai tineri deportați, care a rămas în viață, Nicolae Comaniuc. Nu l-am întrerupt, nu i-am pus întrebări și omul și-a descărcat sufletul:

„Aveam 22 de ani atunci când au venit ei în acea dimineață de vară și m-au luat împreună cu ceilalți consăteni. Era timpul când omul, după ce și-a adunat toate puterile, încetul cu încetul, ca furnica, își strângea roada de pe câmp. Ne-au luat de acasă, dar nu ne-au spus unde ne duceau. Mai târziu am aflat că în Karelia, pe țărmul lacului Onega. Drumul a fost lung și obositor. Toată viața am să țin minte acele vagoane mari, ca niște grajduri, și sunetul monoton al roților: tuc-tuc, tuc-tuc, te duc, te duc...

Ajungând pe loc, ne-au aruncat în niște barăci friguroase, unde am locuit toată iarna, încălzindu-ne, cu rândul, lângă un cuptoraș. În fiecare dimineață ne duceau în pădure, unde scoteam butuci de sub omăt. Deși lucram din greu, primeam doar 700 de grame de pâine și o ciorbă subțire, în care pluteau doar ochișori de pește. Pe zi ce trecea, rămâneam tot mai puțini. Când n-a mai avut cine lucra în lagărele din Karelia, am fost învagonați, atâți câți mai rămăsesem cu zile, pentru a fi transportați în altă extremitate a URSS-ului, tocmai la Tașkent. Trenul alerga cât alerga, apoi se oprea prin gări, staționând ore în șir sau zile întregi.

Zgribuliți de frig și ruși de foame, ieșeam din vagoane, strângeam vreascuri și la focul ce-l așătam cu ele ne încălzeam sau opăream varză înghețată, pe care o rodeam cu mare poftă.

Până la urmă am ajuns în Asia Mijlocie. Acolo era cald și, deci, frigul nu ne mai chinuia. Eram, însă, considerați nu ca deținuți, ci ca lucrători veniți acolo la câștig în mod absolut «benevol».

Lucram, primeam ce primeam, dar dorul de casă mă mistuia. În 1946 am fugit din Uzbekistan acasă. Și numai Dumnezeu știe cum, am ajuns în Bucovina. Am fugit prin deșerturi, apoi prin păduri până am ajuns la o gară. M-am urcat într-un tren, dar eram cu frica-n sân, fiindcă nu aveam nici bilet, nici documentele în regulă. Tot schimbând trenurile și tot înfruntând pericolul, am ajuns acasă chiar în noaptea de Crăciun. În acea noapte stelele erau parcă mai strălucitoare, luminându-mi, prin zăpadă, cărăruia spre casa cu ferestrele luminate, la care cineva cânta un colind frumos despre nașterea Mântuitorului Iisus. În suflet mi-a apărut deodată o scânteie de speranță. Viața mea avea să se schimbe înspre bine...”

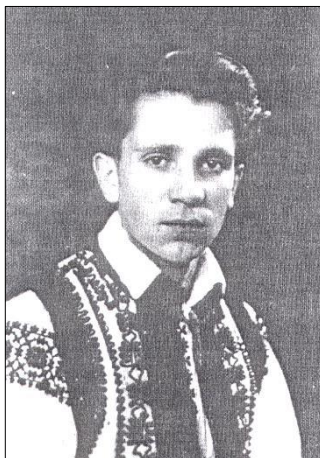
Sfârșindu-și destăinuirea, Nicolae Comaniuc și-a șters de pe față o lacrimă fierbinte. După câteva clipe de tăcere, mi-a zis:

„Copilă, e una să auzi, dar e cu totul alta să treci prin vârtejul vieții.”

Lăsați clopotul să bată

*Gheorghe MIHAILIUC,
veteran al învățământului public*

Amintirile încă n-au fost date uitării. Ele mă cheamă neconținut și îmi cer o dezvăluire. O iau pe drum bătătorit spre Crasna, o localitate așezată la poalele Carpaților. Cărări cotite, locuri tănuite, care ascund multe întâmplări din trecutul acestui pământ. Crasna este o localitate plină de farmec și durere; ea formează un contrast care te luminează și care te umbrește. În aceste locuri trăiesc oameni veseli, zâmbitori, dar și triști: bătrâni cu frunțile în pământ; pe fețele cărora poți citi o putere obosită, o rezistență în retragere...

La o margine de orașel, într-o mare de verdeață, se află gospodăria familiei. Motrescu – casa în care s-a statornicit amarul amintirilor. Aici, în 1944, un an fatal pentru românii din nordul Bucovinei, au dat năvală stăpâni de pe aiurea, aruncând celor din casă priviri și vorbe sălbătice. Dușmanii au venit cu scopul să-l smulgă pe gospodarul Ion din sânul familiei și să-l ducă la muncă silnică, la moarte...

Cu părere de rău, printre nepoștiți se afla și un vlăjgan de-al nostru, un trântor înfometat, căruia îi umblau ochii ca la șarpe, pândind să-i cadă ceva din munca străină. Atât știa dânsul. Nu vă puteți închipui câtă răutate s-a cuibărit în această brută blestemată, în acest trădător de neam și de țară, care din primele zile a devenit călăuză a vrăjmașilor. Trăsăturile lui trădau lingușirea, viclenia, fățărnicia. Se purta în casa omului ca un împărat.

Ion, stăpânul casei, cum era pașnic din fire, nu și-a manifestat nesupunerea. Abia își ținea răsuflarea în pieptul ostentit. A ascultat poruncile cu multă răbdare și cu speranța că poate lucrurile vor lua o altă întorsătură, fiindcă nu se simțea vinovat cu nimic. Dar zadarnic. Prigonitorii și-au dus misiunea barbară până la capăt. De la ei nu puteai aștepta nici îndurare, nici omenie, doar o răutate fără margini.

Forțându-l cu brutalitate ca pe un răufăcător, l-au scos din ogradă, lăsând în urma lui nevasta cu opt copii, înlemniți de cele văzute. Mama cu ochi plini de lacrimi grele, cu genunchii tremurând și-a petrecut soțul cu privirea cât l-a ținut zarea. Apoi, cu glasul ei blând, și-a liniștit copiii cuprinși de spaimă, îndemnându-i la fapte bune, la treabă. Pe capul acestei femei s-au abătut atâtea griji: era gospodar și gospodină, mamă a opt copii! Cum să-și închipuie că mâine n-or mai fi împreună, că nu-i va mai auzi bătăile în poartă, nu-i va simți pașii apăsăți...

La cheremul barbarilor se întrerupe dragostea și buna înțelegere dintre părinți. Copiii își pierd tatăl. Oare poate fi ceva mai antiuman?

Au urmat nopți lungi nedormite, ea tot așteptând ca soțul și tatăl iubit, sprijinul casei, să pună piciorul în prag. Dar nenorocul nu i-a ocolit, viața le-a dat numai dureri. Gospodarul nu s-a mai întors în sânul familiei.

După o vreme, în sat se mai ivea câte un suflet scăpat din gheara morții, dar Ion întârzia. Soția număra în gând zilele, tresărea la pașii abia auziți. În serile zbuciumate, un gând cumplit îi străpungea inima și, din nefericire, imaginația a devenit realitate. Acest crăsnean harnic, cinstit și nevinovat s-a pierdut printre străini, departe de ai săi. Și nimeni nu știe în ce șanț zac osemintele lui Ion Motrescu. Și cine știe dacă cineva i-a pus la cap o cruce – semnul celor pierduți într-un stat în care libertatea era pe atunci o frază goală. Biata femeie! De-a lungul vremii, încetul cu încetul, s-a împăcat cu traiul greu, insuportabil. Prima ei grijă erau copiii, pe care îi iubea la fel pe toți. Nu întâmplător cinci dintre cei opt au absolvit studii superioare. E un caz deosebit, care îți sporește sentimentul de stimă față de această vrednică familie.

Dintre copii, Ilie încă din școală mi-a atras atenția în mod deosebit. Era un adolescent cuprins parcă de o sete sufletească, iubea mult poezia, muzica, natura. Îi plăcea să vânture lumea după plac, să afle și să înțeleagă totul. Adesea îl vedeam rătăcit și singuratic, mistuit de propriul vis, stăpânit de dor și de taină. În ochii lui citeai un chin ce nu păstra tăcerea. Era neîmpăcat. Îl apăsa nedreptatea. Pe fața lui plângea sufletul. Nu-i zâmbea nici o rază de noroc, simțea cum aspirațiile sale se reduceau la nimic! Și așa, cu timpul, a devenit un luptător îndârjit pentru frumos și adevăr. Un poet onest nu-și putea găsi loc într-o lume nedreaptă.

Ilie manifesta un viu interes pentru istoria neamului, ripostând energic la afirmațiile falsificatorilor, prețuia adânc meritele iluștrilor noștri bărbați – B. P. Hașdeu, M. Eminescu, N. Iorga ș.a.

Dar această stare i-a nemulțumit pe ignoranții care, până la urmă, s-au pătat cu sângele crimei. După o viață scurtă, lipsită de noroc, o mână nelegiuită i-a răpus zilele în floarea tinereții. Suflarea i s-a curmat odată cu visele frumoase, vorba lui dulce a amuțit pe vecie. Zestrea poetului a fost lutul negru și rece.

Mama din nou este pusă la încercare. Cu câtă dragoste își petrecea feciorul la slujbă, povățuindu-l de bine, și cu câtă sete îl aștepta să se înapoieze! Pe loc deșarta casă se umplea cu vorbe dulci, cu veselie și mama își potolea nerăbdarea. Iar acum o îneca un plâns amar. O veste nefastă i-a tăiat respirația; umbletul i s-a încetinit. Cât ar fi dat s-o înșele știrea, dar n-a fost așa. Cât amar poate duce o soție, o mamă... Și-a așteptat soțul, dar el nu s-a mai întors... Și-a așteptat feciorul, și tot nu s-a întors...

Fiecare oftat al ei era un cuvânt greu de învinuire. Mai întâi tata, apoi și feciorul au căzut jertfă ale aceluiași odios regim, în care omul nu avea preț. O lume se gândea în fantezie și vorbea în lozinci. O țară în care domnea răul căruia nu te puteai opune. Un pământ plin de dureri, în care pofta celor răi și ura au adus atâtea suferințe... Și scumpa mamă a rămas cu mâneca la ochi până la sfârșitul vieții.

Dumnezeu atotputernic și atoateștiutor va ține socoteală și de bine, și de rău.

Și orice faptă cumplită, până la urmă, va fi cunoscută și crima niciodată nu-l va ierta pe criminal. Aici dă de bănuț faptul că cei în drept n-au întreprins nimic pentru a descoperi înfiorătoarea crimă. Dimpotrivă, au redus totul la tăcere. De data aceasta nu era vorba de un om de rând, ci de un poet cu un mare viitor. Oare nu trebuia găsiți făptașii? Din societate a dispărut un om de valoare și au rămas ucigașii josnici, capabili și de alte crime grave. Unde-i dreptatea, unde-i bunul-simț, unde-i logica? După atâtea eșecuri și atrocități, cine ar mai putea crede astăzi în comunism?

Și acum părăsesc Crasna cu durere în inimă și foarte indignat. Ceea ce am spus e o poveste adevărată. Nu pot rămâne rece la cele întâmplare. Privesc cu ochi de acuzator public la monumentul din centrul orașelului – simbol al tiraniei staliniste. Printre atâți crășneni dispăruți fără urmă figurează și Ion Motrescu.

În drum spre Ciudei, arunc o privire cutezătoare spre casa în care a domnit multă vreme spaima și fiorul – mărturie a nedreptăților. La un moment dat, se aude un dangăt de clopot... Lăsați clopotul să bată, să se știe în toată lumea despre grozăviile antihriștilor!

Privesc în jur cu tristețe și văd cum se înmulțesc semnele rele și astăzi, cum faptele bune se află mereu în scădere. Mă neliniștește întrebarea: oare de ce oamenii n-ar merge spre tot ce-i drept, frumos și bine? Doar aceasta este menirea omului pe pământ, este porunca lăsată de Dumnezeu.

Acasă citesc și recitesc adesea versurile poetului Ilie Motrescu care, în adolescență, mi-a fost elev, și anevoie îmi stăpânesc lacrimile. Oare să fi avut Coșbuc dreptate, zicând următoarele?:

Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea,
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea!

Drumurile refugiului

*Ștefan ANDRONIC,
locuitor al satului Horbova*

Tata, Gheorghe Andronic, a fost om gospodar. Deținea 7 hectare de pământ, avea 10 vite, 20 de oi, cai, boi, inventar agricol. În perioada 1921-1924 și-a făcut serviciul militar și într-un timp a fost șeful unui post de jandarmi din părțile Hotinului. Era născut în 1900 și avea 10 copii: Gheorghe, Maria, Eleonora, Luța, Alexandrina, Ștefan, Mihai, Teodora, Ionel și Lenuța. Deși trebuia să ne rânduiască pe toți în viață, soarta a fost nemiloasă cu el. O nenorocire nu vine niciodată singură. Ea numaidecât aduce altele...

În primăvara anului 1944, frontul se apropia de Prut. De frică să nu ne ridice sovieticii, am luat-o în direcția Dorohoiului, cu gândul să rămânem pe undeva în adâncul României. Drumurile refugiului era deosebit de grele și, la drept vorbind, nici nu aveam unde merge. Am dormit o noapte pe undeva pe lângă Dorohoi și ne-am întors acasă. S-au stăruit părinții să nu atragă asupra noastră furia bolșevicilor, dar n-a fost chip să scăpăm de urgia lor. În vara aceluiași an, tata a fost luat dintre noi pentru a fi dus la munci silnice în Karelia. Mii de români de-ai noștri au fost împinși cu baionetele în vagoanele de vite trase pe o linie moartă în gara Sadagura. Povestea mai târziu tata că, de zăpușeală și sete, mureau oamenii ca muștele, că în gărilor mai mari cadavrele erau scoase din vagoane și numai Dumnezeu știa în seama cui erau lăsate. Din Bucovina și până în Karelia, drumul a fost udat cu lacrimi și presărat cu cadavre.

Pe malul lacului Onega, cei rămași cu zile au fost coborâți într-o văgăună, în care se aflau câteva bordeie. Tata a nimerit la un loc cu Vasile Chiriac și Ion Mihai, tineri de 18 ani de la noi din Horbova. Sub pază au fost mânați la muncă – în păduri mlăștinoase fără de sfârșit. Săpau șanțuri adânci. Munca era grea, istovitoare.

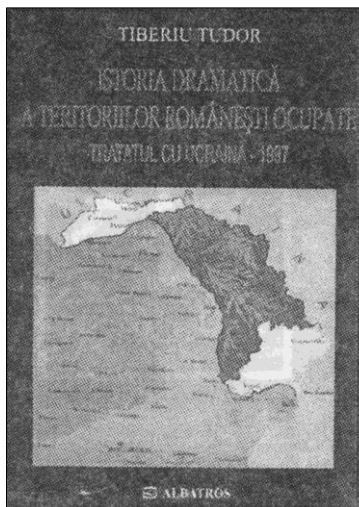
Cine îndeplinea norma, primea un supliment de câteva grame de pâine, cine nu putea face față normei – era lipsit și de porția mizeră de 300 de grame. Nu toți românașii puteau îndeplini sarcinile de muncă, fiindcă erau sleiți de foame și de frig. Hainele cu care veniseră de acasă se făcură ferfeniță. Lucrau în zdrențe și făceau o muncă ce nu avea nici un rost. Adică erau chinuiți pentru a fi nimiciți. Uneori mutau niște stive de lemne, în mijlocul pădurii, dintr-un loc în altul, doar așa ca să fie ocupați cu ceva. Prin apropierea barăcilor întunecoase și umede nu li se „găsea” de lucru. Erau mereu mânați la zeci de kilometri prin pădure. Bântuiau bolile și zilnic secerau vieți omenești.

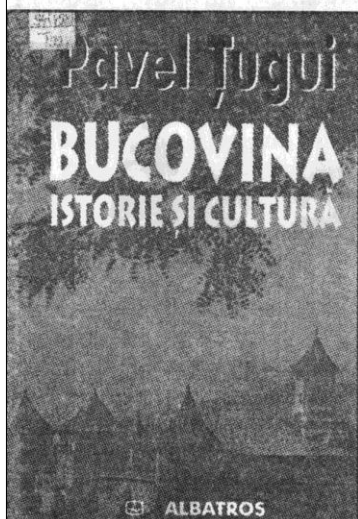
Tata s-a întors la baștină peste un an, în 1945. Cântărea doar 27 de kilograme! Era un schelet. Îmi povestea cum a scăpat cu zile. Și-a mâncat opincile din piele de porc, ca să nu moară de foame.

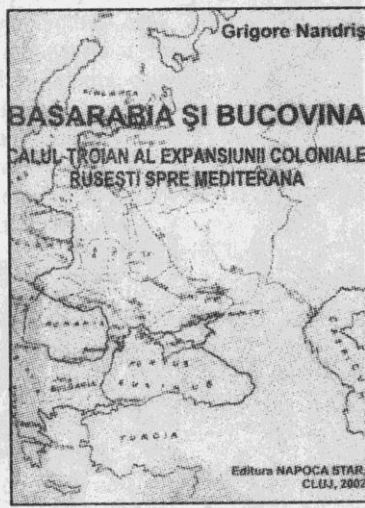
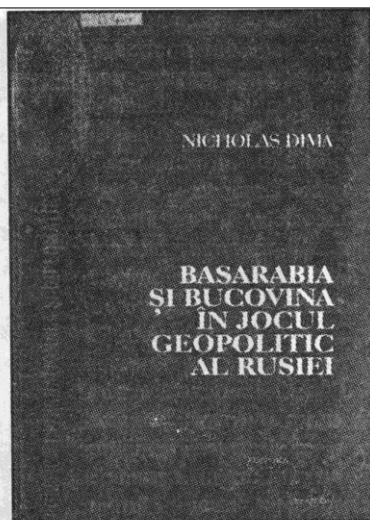
După ce s-a întremat, a reluat muncile câmpului. A început colectivizarea și i s-a luat pământul. A lucrat în colhoz la batoză, apoi a fost măsurător de pământ. Om cu credință mare în Dumnezeu, tata, Gheorghe Andronic, a fost la început pălămar la biserica din sat, iar din 1950 până în 1994 a fost dascăl în același lăcaș de închinare Domnului. Datorită lui a fost salvată biserica „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” din Horbova, cu o vechime de peste 200 de ani, pe care comuniștii au vrut s-o demoleze. A fost un om harnic, gospodar, un om ce nu și-a pătat bunul nume, un om ce n-a căutat să se întovărășească cu „tovarăși”.

A înreg. Viorel GHIBA

Din cărțile Bucovinei

O țărancă împușcată între copiii ei

Dragoș TOCHIȚĂ,
activist cultural, satul Pătrăuții de Sus

În 1944, vara, prin august, văzând că din nou rușii au pus stăpânire pe Bucovina, Maria Oreșciuc, o tânără țărancă din comuna Ropcea, și-a luat copilașii, i-a urcat într-o cărucioară trasă de un singur cal, și-a luat o brumă de lucrătoare și s-a pornit să treacă în România. Era o noapte senină și soțul ei, călare, venea pe de lături ale căruței, ca să-și ocrotească familia, în caz că ea s-ar fi ciocnit de vreo patrulă sovietică. Coborând de la deal, dinspre Ropcea, căruța a ajuns pe toloaca dintre Pătrăuții de Sus și Budineț. Aici Maria și-a îndemnat la trap căluțul, nebănuind ce-o aștepta. Femeie frumoasă, în etate de până la 30 de ani, Maria a început deodată să vorbească cu cei doi băieți ai ei și cu copilița, Ilenuța, care avea numai patru anișori. Dar nu departe de casa lui Chiriac Davidean, într-un șanț, se aflau la pândă câțiva sriboci, în frunte cu căpitanul rus Begunov. Văzând sribocii că acea căruță se apropia de ei, au întrebat:

— Ce facem, tovarășe căpitan? Tragem ori îi lăsăm să treacă? Acel Begunov le-ar fi răspuns cu un aer de totală nepăsare:

— Faceți ce vreți, nu mă amestec, căci aceștia sunt oamenii voștri.

Atunci trei din grupul de sriboci din Pătrăuții de Sus, oameni de nimic, niște golani ordinari, și-au descărcat cu mârșăvie armele în capul Mariei Oreșciuc. Nu s-au oprit nici atunci când au auzit plânsetele copiilor, peste care s-a prăvălit însângerată nefericita mamă. Maria și-a dat suflarea lângă căsuța Marghioalei Tulbure. Nu era nimeni lăsat să se apropie de corpul neînsuflețit al Mariei și Marghioala, bătrâna, l-a privegheat două zile și două nopți. A treia zi a venit acolo, de la Ropcea, tatăl Mariei. Era un bărbat zdravăn și purta barbă. După ce a socotit că 35 de gloanțe au sfărtecat capul acestei martire, a căzut în genunchi și a izbucnit în plâns...

Cei care eu tras în ea nu mai sunt în viață, căci mult nu i-a mai răbdat pământul, dar trăiesc încă martori oculari ai tragediei de la marginea Pătrăuților. Unul dintre aceștia, Vasile Cucuruz, care avea pe atunci 15 ani, își amintește:

— Auzind trăgându-se focuri de armă, am ieșit la poartă să văd ce se întâmplă. Însă mama a închis poarta și m-a rugat să intru în casă. Am sărit peste un gard și m-am apropiat încet de căruță. Copilașii Mariei țipau ca în gură de șarpe, iar golani care au ucis-o împărțeau între ei lucrurile găsite în căruță – lăicere, perne, cămăși, catrințe.

Un alt martor ocular a adăugat:

— Maria era îmbrăcată în pieptar, în cămașă cu altițe și catrință. În picioare avea papuci cu colțuri verzi, dar biata femeie nu putea fi cunoscută, că gloanțele îi zdrobiseră definitiv capul.

Bărbatul ei, Ion al lui Mihai Oreșciuc, care era la zece-cincisprezece metri de locul tragediei, călare pe un cal, neavând nici un fel de armă, l-a ajuns pe unul din bandiți, care a tras în Maria, și l-a doborât la pământ, dar pe el au sărit încă vreo câțiva netrebnici și l-au bătut până la sânge. El a fost legat și dus la Hliboca, apoi condamnat la 15 ani de pușcărie. A stat numai opt și a venit acasă.

În 1990 mai trăiau doi din cei trei copiii ai Mariei Oreșciuc: Mihai, maior în retragere și profesor la Școala-internat din Storojineț, și Ileana, învățătoare pensionară, domiciliată în satul Igești. Pe amândoi i-am poftit la parastasul oficial, pe locul unde în 1944 a fost ucisă mama lor, pornită spre România, ca să-și salveze odraslele de puhoiul bolșevic. Au venit, au plâns, și-au adus aminte cum i-au pândit sribocii și atunci cineva din mulțime a cerut cuvântul și i-a numit pe cei trei bandiți care au curmat zilele Mariei Oreșciuc. Lumea, indignată, a început să murmure, cuprinsă de valul revoltei sufletești.

Amară mi-a fost copilăria

*Mircea ANDRONIC,
locuitor al satului Godinești*

În vara anului 1944, tata, împreună cu aproape toți bărbații din sat și din raion, a fost dus la lucru undeva pe malul lacului Onega. Primeau acolo câte 200 de grame de pâine pe zi, pe care o îmbucau cu amar, după care li se dădea o ciorbă făcută din capete de pește. Nu se săturau nicicând și lucrul lor era deosebit de greu. Scoteau butuci de brad din apa lacului Onega la mal, cu mâinile și cu spatele. De foame, de frig, de necaz și de trudă au murit aproape toți cei duși acolo.

Eu aveam atunci doar unsprezece ani și am rămas în gospodărie în locul tatei. Făceam, împreună cu mama, tot lucrul și acasă, și la câmp: aram, semănam, prășeam, coseam, seceram, căram cerealele cu carul cu boi. În afară de aceasta, toată vara am fost silit să fac corvoadă la stat. Zarzavaturile ce se strângeau de la oameni și pâinea refugiaților, semănată în toamna anului 1943 eram datori s-o ducem cu caravana de care la Herța, la magaziile de cereale.

Mama avea copil mic și nu putea merge nicăieri, dar mă trimitea pe mine în locul ei. Dintre băieții din sat scoși la corvoadă eu eram cel mai mic. Ei stăruiau să între la cântar înaintea mea. Descărcau carele și o șterpeleau acasă. De multe ori eu rămâneam singur cu carul încărcat cu saci lângă cântar. Mă ajutau să-i descarc fetele care primeau pâinea. Flămând și obosit, așterneam sacii goi în car, mă culcam și adormeam, iar boii mă aduceau acasă. Mama mă aștepta la poartă și mă trezea din somn, plângând. Îmi dădea să mănânc și mă culcam în pat. Dimineața, când era somnul mai dulce, eram trezit de strigătul primarului sau al ajutorului lui. Mi se ordona să mă îmbrac și să mănânc, căci din nou trebuia să mă duc la Herța cu carul cu boi.

La 1 septembrie 1944 s-a deschis școala și am mers la învățătură. Așa am scăpat de corvoadă. Peste un an și jumătate s-a întors tata de la Onega. Era slab și necăjit ca vai de el...

Vara anului 1946 a fost tare secetoasă și pâinea n-a rodit ca în anii precedenți. Dar și puținul care s-a strâns a fost luat la stat. În sat și în raion, chiar și în regiune, foamete n-ar fi fost, căci oamenii aveau rezerve de pâine din anii trecuți. Slugonii puterii sovietice, însă, au măturat podurile gospodarilor și au luat și ultimul bob. Ei umblau din casă în casă, în frunte cu primarul, care ținea arma în mâini, strigând și înjurându-i pe oameni. Gospodarii erau amenințați cu Siberia. Cine se opunea era lovit cu patul armei. Așa că lumea a rămas muritoare de foame. Care a putut scoate în primăvară câte o vacă și-a salvat viața. Dar mulți oameni și-au tăiat vitele și oile, căci nu aveau cu ce le hrăni. Unii descopereau grajdurile și dădeau paiete la vite. Lumea se hrănea cu borhot, buruiene fierte, iar primăvara mâncau muguri de tei. Copiii, umflați de foame, mureau unul după altul. Nu pot uita un caz. Era prin luna mai și mergeam la Noua Suliță, la piață. În apropierea pieței, într-un șanț, zăceau doi copii: o fetiță de vreo trei și un băiețel de vreo cinci ani. Erau atât de slabi încât nici nu puteau plânge. Femeile le puneau câte o bucățică de brânză în mână și la gură, dar ei nici nu puteau mânca. Când ne-am întors de la piață, fetița era de-acum moartă...

În timpul foametei, în satul vecin o femeie și-a tăiat copilul, l-a fiert și l-a mâncat. Mai târziu a murit și ea. Tot atunci, un om din satul nostru, căruia i-au murit de foame doi sau trei copii, când a dus ultimul mort în spate, la cimitir, ca să-l îngroape, a căzut în drum și a murit cu hârlețul în mână.

În ziua de azi mulți spun că timpurile-s grele și-i rău de trăit. Nu, nu, nu-i așa! Cei care-au trecut prin ce au trecut sunt de altă părere...

George ANTONESCU

Nostalgie

O mantie de osândit tristețea-mi port
Prietenii nu-mi surâd în uliți de cătun...
Sunt zile când lumina verii n-o suport,
Nici jocul ploilor, nici vântul nu mi-i bun.

Îmi fuge rânduneaua gândului-n neștire
La strașina cu mușchi și lujer alb de fum
Al casei părintești pitiță-n amintire,
Spre care nu mai duce, Doamne, nici un drum.

N-am pus demult icoanei vechi un fir
De busuioc și-n stinsa candelă de-atâtea dolii,
O văd abia prin lacrimi, ca un trandafir...
Pe prispa cu lăicer sărac mâncat de molii

Cu moșul Damian, cu tata, Nicolae,
De dorul țării aş doinit ca-n vremuri bune!..
Credința să mă-nvăluie ca o văpaie,
Cu maică-mea Zamfira-n zvon de rugăciune.

Tristă amintire din copilărie

*Olga OLARU,
prof. șc. pens.*

În 1944, când am mers cu mama să-l petrecem pe tata la gară, aveam doar 7 ani. Nu înțelegeam de ce-au venit să-l ia de la Țureni, din gospodăria lui, ca să-l ducă nu se știe unde și nu se știe pentru ce. Plângea mama, plângeam și eu, plângeau femeile și copiii din urma bărbaților încolonați câte 4 și trecuți prin două rânduri de soldați înarmați. Ne-am dus așa, din urma lor, până la gară. I-au urcat în vagoane și nu ne-au lăsat să ne apropiem de ei pentru a ne lua rămas bun. M-am urcat pe-un dâmbușor, de unde mai zăream chipul tatei, și plângeam. De la noi, din Țureni, erau „mobilizați pe frontul muncii” tata, pe care îl chema Eugen Frunză, fratele lui, Constantin Frunză, Ilarie Cozma, frații Romanovici și alți bărbați pe care nu-i cunoșteam. Erau tunși chilug și foarte amărâți. Se uitau la noi cu jale, de parcă ne vedeau pentru ultima dată. Unii le făceau celor dragi semne cu mâna, alții – cu capul...

Fratele tatei era bolnav pe moarte. Nu putea merge. L-au aburcat în vagon. Nevasta lui bocea și îi ruga pe cei care l-au luat să-l lase să moară acasă. Ei au „căzut de acord”, însă i-au pus condiția să le aducă multe și de toate. Le-a adus mătușa și porc, și vițel înjunghiați, dar tot l-au luat pe bietul uncheș. A murit când „mobilizații” au ajuns pe loc, undeva sub coastele Finlandei. L-au înmormântat creștinește, în sicriu. Tata era meșter tâmplar și tinichigiu. Poate că asta și l-a salvat de la moarte. Lucra pe la oameni și primea de la ei câte ceva de-ale gurii.

Uncheșul Constantin a avut noroc că tata a fost lângă el și a rânduit înmormântarea lui. Mai apoi, românășii noștri când mureau erau aruncați în gropi comune. Oamenii au înțeles foarte repede că n-au fost duși pe țărmlul lacului Onega la lucru, ci la moarte. Șefii șarlatani de la Cernăuți le trimiteau nevestelor celor „mobilizați” vorbă să aducă pachete cu produse alimentare, că ei le vor trimite

bărbaților lor. Coceau bieteile femeii cuptoare de pâine, făceau pachete mari, în care puneau, în afară de pâine, slănină, cârnați afumați, brânză, făină, dar coletele rămâneau în Cernăuți și din ele se îndopau ocupanții fără de obraz. Și de unde să fi știut bieteile femeii că coletele nu ajungeau la destinație? Corespondența nu era permisă și vești din lagăr nu primea nimeni. Așa că cei care au săvârșit o crimă, mai săvârșeau și altele, mai mici, prin minciună și înșelăciune.

Când îi ticseau pe „mobilizați” în vagoane, mama mi-a spus:

— Copilă, copilă, tatăl tău s-a prăpădi, că-i slab săracul, dar cei voinici și sănătoși s-or întoarce. Uite cât de voinici sunt cei din Ostrița, Boian, Mahala...

Fiind bolnav, tata era obișnuit să mănânce puțin. Regimul de lagăr nu l-a doborât, cum i-a doborât pe cei sănătoși, deprinși cu mâncare multă. Tata a avut norocul să se întoarcă acasă. Din cele văzute, auzite și înțelese, el ne spunea că țara sovietică era țara minciunilor și nedreptăților, țara terorii și că nimic ce e clădit pe neadevăr nu poate dăinui. El ne-a prezis căderea dictaturii roșii.

A zăcut până la sfârșitul vieții. S-a dus de tânăr în mormânt.

Răni ce se vindecă greu

Octavian VORONCA,
directorul Școlii Medii Generale, Mahala

Prin voia destinului, partea de nord-vest a Moldovei a fost obiectul unei rușinoase târguiești pentru trei imperii – otoman, austro-ungar și sovietic. La 31 august 1774, trupele austriece ocupă Cernăuții, iar la 25 octombrie același an – orașele Siret și Suceava. Acesta a fost începutul subjugării, prin fraudă, înșelăciune și mituire, a teritoriului răpit Moldovei, căruia austriecei aveau să-i dea denumirea de „Bucovina”. Timp de 144 de ani, în așezările româ-nești din această parte a Moldovei au guvernat interesele străine poporului băștinaș. Neamul românesc din Bucovina și-a spus cu hotărâre cuvântul, prin reprezentanții săi, la Congresul General al Bucovinei, votând unirea necondiționată și pe vecie cu Regatul României. Din 1918 și până în 1940, românii bucovineni au trăit în deplină libertate la sânul Patriei-mame și poate că destinul lor ar fi înflorit năvalnic, dacă cei doi tirani – Stalin și Hitler – nu s-ar fi înțeles să-i înrobească din nou. O parte a Bucovinei, cea de nord, a fost la 28 iunie 1940 acaparată de sovietici. Și după această dată, împotriva populației românești băștinașe s-a declanșat întregul aparat de represiune al odiosului regim bolșevic. Acest lucru poate fi demonstrat fie chiar și pe baza întâmplărilor care au avut loc în comuna transpruteană Mahala, comună care, în urma prigonirilor de tot felul, a înregistrat uriașe pierderi umane. Încă multă vreme vor cădea din cer lacrimi curate pentru a spăla de uitare cele mai cumplite și mai tragice pagini din istoria satului Mahala.

Îndată după „eliberarea” din iunie 1940, victime ale regimului stalinist de ocupație au devenit bărbații ce erau bănuși că până la venirea „eliberatorilor” ar fi făcut parte din partidele politice din România sau care au ocupat posturi de răspundere în cadrul organelor administrative. Spre exemplu, la numai două săptămâni de la instalarea puterii sovietice, a fost arestat mătăleanul Ioan Dascaluic, care, cu vreo zece ani înainte de venirea oaspeților nepoștiți, a deținut funcția de primar. În aceeași noapte au fost ridicăți Vasile Antonescu, Toader Dascaluic și Mihai Cudla, primarul comunei în momentul invaziei bolșevice.

În condițiile intensificării terorii, tineretul din Mahala n-a mai dorit să rămână în satul de baștină, sub jugul ocupanților. Spre sfârșitul anului 1940, când s-a răspândit zvonul că feciorii și bărbații în vârstă până la 40 de ani vor fi luați în armata roșie, mulți au încercat să treacă granița și să se stabilească în România. Teama de armată, necunoașterea limbii ruse și a legilor „eliberatorilor” i-au determinat pe unii mătăleni tineri să formeze un grup, care să pornească spre graniță. Acel grup, de circa o sută de persoane, a reușit să ajungă pe teritoriul românesc. Nu lungă zăbavă, se mai formează un grup cam de 400 de persoane, la care au aderat tineri din alte localități din fostul județ Cernăuți. Din acel lot, vreo 15 erau din Horecea, 15 – din Ostrița cea din dreapta Prutului, 20-25 – din Coteni, 10 – din Buda, iar 300 – din Mahala. În noaptea de 6 spre 7 februarie 1941, au încercat să treacă frontiera în direcția Dorohoiului, însă foarte mulți din cei ce făceau parte din „convoiul morții” au fost măcelăriți în preajma satului Lunca de grănicerii sovietici. În timpul atacului grăniceresc și a îmbulzelii ce s-a creat, mulți s-au înecat în apa rece a Prutului, nimerind sub gheața care se spărsese. Dintr-un grup de circa 400 de oameni, au rămas în viață doar 57. Printre cei care și-au găsit moartea în acea noapte geroasă de februarie au fost Nicolae Bodnari, Ion Boiciuc, Constantin Burcovschi, Nicolae Crăiuț, Ștefan

Grigorașcu, Ilie Ilinciuc, Ilie Iuri, Ion Leagu, Florea Maslovschi, Florea Mândrescu, Petru Nandriș, Vasile Nandriș, Petru Popovici, Ion Răuțchi, Ion Vasiliniuc etc.

Poate că toți reușeau să ajungă pe teritoriul României, dacă nu ar fi fost trădare și dacă grănicerii nu i-ar fi așteptat pregătiți pentru masacu, cu mitraliere, câini, reflectoare. După cum au povestit mai târziu niște oameni din Lunca, cadavrele au fost aruncate în trei gropi comune, săpate nu departe de albia Prutului. Cei care mai aveau suflare, au fost uciși cu lovituri de hârlețe și cu paturile armelor. Primăvara, din cauza ploilor abundente, Prutul s-a revărsat și a înămolit terenul unde se aflau acele gropi, peste care au crescut apoi bălării. La întoarcerea armatei române, doar un mormânt a putut fi identificat. Au fost deshumați 107 tineri împușcați la Lunca. Ei au fost aduși și depuși în curtea bisericii din Mahala, iar rudele i-au recunoscut după cojoace, bundițe, încălțăminte, cosițe, după anumite semne particulare. A fost o jale de nedescris. Întru pomenirea lor a fost oficiată o slujbă religioasă, apoi martirii de la Lunca au fost așezați creștinește în cimitirul comunei Mahala. Șirul de cruci albe poate fi văzut și azi, iar victimele masacrului de la 7 februarie 1941 sunt considerate în partea locului eroi ai neamului românesc.

Regimul stalinist a zdruncinat cu cruzime temelii etnică a acestui străvechi sat bucovinean din stânga Prutului, și prin întemnițări, și prin deportări masive, dar și prin „deschiaburiri” fără nici o noimă.

Prima deportare din comuna Mahala a avut loc la 22 mai 1941, după sărbătoarea sfinților Constantin și Elena. Atunci au fost ridicate familiile acelor gospodari, care aveau rude plecate în România. Se spune că în acea zi de tristă memorie întregul sat s-a transformat în iad. Camioane nenumărate goneau pe ulițele satului și se opreau pe la porțile gospodarilor. În fiecare camion se aflau, în afară de șofer, câte patru soldați ruși și un „activist” local. Soldații dădeau buzna în casa gospodarului cutare, îi sileau pe membrii familiei să se îmbrace și să urce în camion. Când toți ai casei se pomeneau în caroserie îngroziți de ceea ce li se întâmpla, camionul o rupea din loc și nu se oprea până la Sadagura, fiind predați acolo

unui comandament. Soldații săreau în camion și iarăși se întorceau la Mahala după alte victime.

La Sadagura, bărbații, fiind separați de familiile lor, erau învinuiți de activitate „antisovietică”. De aceea erau trimiși la Cernăuți sub escortă, pentru a fi „judecați”. Femeile, copiii și bătrânii erau împinși în vagoane. Cu ușile încuiate și cu geamurile zăbrelete, au fost duși în Siberia. Despre momentele tragice legate de ridicarea măhălenilor de la baștină ne vorbește cu durere Gh. Nandriș, reprezentantul unei familii ilustre peste care s-a rostogolit din plin tăvălugul bolșevic: „Bărbații, năuciți de durere și nenorocire, se mișcau încet, femeile își îmbrăcau copiii somnoroși, plângeau și boceau cât le ținea gura. Afară câinii urlau neîncetat și în multe părți se auzea cum răgeau vitele. Din când în când, răzbătea glasul răstit al soldaților ruși „davai, davai, davai”, adică să urce mai repede în camion cu lucrurile lor. Nu le era deloc pe plac acest tăărăboi cu plânsete și bocete ce atrăgea atenția vecinilor. Oamenii urcați în camion aveau o înfățișare groaznică, ce nu se poate descrie. Lăsau în urmă casa, gospodăria, neamurile, locuri scumpe, satul lor. Bietele femei se despărteau tare greu de cuibul lor, de munca și viața lor. Sărutau pereții, ușile, sărutau vitele din grajd, își făceau cruce, băteau mătânii, ridicau ochii la cer plini de lacrimi, șoptind rugăciuni... se întorceau din nou în casă, iar ieșeau, iar sărutau pereții, sărutau pământul în ograda lor, plângeau în hohote sfâșietoare...”

A doua deportare a măhălenilor a avut loc în noaptea spre 13 iunie 1941. Atunci au fost ridicate 190 de familii cu 602 suflete. N-au fost cruțați nici pruncii abia născuți, nici bătrânii neputincioși. Numărul pruncilor nevinovați de la 1 la 7 ani, deportați atunci împreună cu părinții lor, a fost de 98, cel al copiilor de la 11 la 16 ani – de 105! Printre copiii în vârstă de 1 an s-au aflat Chelea Ion, Bujniță Florica, Săndulea Domnica, Grosu Viorica, Isac Victor, Măndrescu Ioan, Doroș Eufrozina, Niculaevici Teodor, Harbuzean Viorica, Sainciuc Aurora, Maslovschi Mihai, Dumitrescu Olga, Coițan Radu. Despre marea nenorocire ce s-a abătut asupra satului în noaptea spre 13 iunie 1941 a scris Anița Nandriș-Cudla în cartea sa „20 de ani în Siberia. Destin bucovinean”.

Printre altele, autoarea a menționat că lumea a fost „răpită de niște fiare crunte, fără suflet și fără nici un pic de milă”.

Anița Nandriș-Cudla își continuă astfel mărturisirea: „Mi se urcă părul în sus și îmi mărg furnici tot trupul când îmi amintesc de momentul acela... iar prin sat era un zgomot de îți părea că e sfârșitul lumii”. Măhălenii ridicăți de la vetrele lor au fost urcați în vagoane de vite și trenul i-a dus până orașul siberian Omsk. De acolo mulți dintre ei au fost repartizați în orașul Salehard, centrul districtului național Iamalo-Neneț, aflat într-o regiune polară, precum și în alte gulaguri staliniste blestemate de Dumnezeu și de oameni.

Majoritatea celor deportați nu s-au mai întors acasă, fiindcă au murit fie în drumul spre exil, fie în gulagurile din Siberia, Kazahstanul de Nord, Republica Komi. Dacă am adăuga la aceste 602 suflete pe cei aproape 400 împușcați la graniță în lunile ianuarie-februarie 1941, vom vedea că aproximativ 1000 de măhăleni au devenit victime ale regimului bolșevic în primul an de ocupație sovietică. Aceste victime n-au fost judecate, n-au fost condamnate, ci au fost călcate cu cizmele greoaie ale celor ce au vrut să distrugă neamul românesc din Bucovina. În consecința oprimării rusești, populația satului Mahala în 1941 s-a împușinat cu circa o treime.

O altă pagină tragică din istoria satului Mahala a fost înscrisă prin scoaterea forțată a bărbaților la construirea canalului Marea Albă - Marea Baltică, la restabilirea minelor de cărbuni din Donbas. Dar tot la munci silnice în vara și toamna anului 1944 au fost mobilizați aproape 650 de oameni, dintre care mai mult de 100 au murit de foame și de frig departe de baștină. Printre aceștia s-au numărat Ilinciuc Ilie, Mușac Toader, Popiciuc Petru, Antonescu Vasile, Hostiuc Nicolai, Mosoriuc Victor, Chișcari Mihai, Axani Petru, Bujeniță Luca, Cobrac Toader, Prostebi Mihai, Prostebi Nicolai...

Ceea ce s-a întâmplat odată cu instaurarea puterii sovietice nu poate fi șters din istoria Bucovinei, din istoria satului Mahala, din istoria neamului nostru. Suntem obligați pe viață ca să nu dăm uitării actele de vandalism ale ocupanților sovietici, să nu dăm

uitării victimele stalinismului, să stabilim listele celor ale căror oseminte zac sub gheață în Siberia, sub prundișul de pe țărmul lacului Onega sau sub rocile minelor din Donbas și Caucaz, să adunăm cu migală date despre ei, documente, mărturii orale, fotografii pentru a le reda întregul calvar. Dacă ne vom da uitării martirii, atunci și pe noi o să ne uite viitoarele generații, iar sângele va deveni apă. Când sângele unui neam se preface în apă, destinul neamului ca atare se încheie. Deci, nu întâmplător, în memoria măhălenilor ce n-au avut drum întorcător spre baștină la 31 martie 1991, în centrul satului a fost dezvelit un monument funerar. Iar la 10 iunie 2001, la Buda-Magala a fost sfințită o troiță pe care scrie numele celor martirizați la Lunca, morți în exilul siberian, în lagărele de muncă din Karelia, pe front, împușcați în pădurea din preajmă în 1944.

Satul, care cu greu și-a vindecat rănile provocate de regimul stalinist, e acum în creștere, se află într-un proces de înflorire, întrucât oamenii lui, harnici, frumoși, descurcăreți, știu să muncească spre binele lor, știu să-și ocrotească moșia, graiul, portul, tradițiile, datina, folclorul și tot ce le-au lăsat ca moștenire înaintașii neamului. Căci ne-am născut și am rămas români și așa vom fi de-a pururi pe acest picior de plai mioritic.

În iadul de la Onega

*Ion CREȚU,
publicist*

Printre cei 47 de terebleceni, ridicați cu forța spre sfârșitul verii anului 1944 și duși la așa-numita restabilire a economiei naționale a Uniunii Sovietice tocmai în Karelia, la lacul mOnega, s-a numărat și tatăl meu, Onofrei al lui Ioniță Crețu. Bărbatîn floarea vieții, de 40 de ani neîmpliniți, gospodar de frunte și om stimat în comună, el a fost rupt de la sânul familiei, toate treburile gospodărești rămânând în grija mamei Aspazia. Deși aveam doar șase anișori, țin bine minte cum l-am petrecut împreună cu mama și sora Viorica, de doisprezece ani, până la gara Adâncata. Pentru totdeauna mi s-au întipărit în memorie bocetele și răcnetele desperate ale părinților, soțiilor și copiilor a sute de bărbați, mânați aici ca vitele și din alte localități românești, la îmbarcarea în marfar. Soldați înarmați până-n dinți și sriboci, cu înjurături strașnice și lovituri cu patul armei și pumnii, împingeau înapoi lumea de la vagoane.

Până hăt spre iarnă n-am avut nici o știre despre tata. Cu ajutorul unor băieți cumsecade, Radu Bulbue și Petrea Tcaciuc, Dumnezeu să-i ierte, căci nu mai sunt în viață, mama a strâns roada câmpului. O ajutam și noi, copii, cum puteam, în ale gospodăriei. Între timp „eliberatorii” au sărăcit lumea de vaci și cai. Până la Valea Cosminului am alergat în urma cirezii, rugându-i cu lacrimi nevinovate de copil pe soldați să mi-o dea pe „Aeroplanul”, vaca noastră cu coarne lungi asemănătoare cu niște aripi. Zadarnic. Au vrut să ne ia și mânza, care încă nu era înhămată, dar ea așa și nu s-a lăsat încălecată. Un moscal a vrut s-o împuște, însă un tovarăș deal lui i-a dat pistolul automat la o parte. Nu toți dușmanii au inimă de piatră.

Lipsa scrisorilor de la tata ne îngrijora, nu o dată am surprins-o pe mama plângând pe ascuns. Această tăcere a trezit bănuielile

unei lepădături din satul vecin Stârcea, Ilie Bobu, numit de sovietici primar în Tereblecea. Crzând că tata o fi fugit din lagăr și se ascunde, într-o zi acest bandit (care mai face umbră pământului) veni cu o falcă în cer și una în pământ, urla la mama să-i spună unde-și dosește bărbatul. Apoi luă o furcă și începu să înfigă cu înverșunare în fânul și paiele din șură. „Ieși afară, dezertorule, că te omor!” striga dobitocul cu bale la gură. Dar de unde putea să iasă tata, care în acel timp se zbătea între viață și moarte pe malul lacului Onega.

Bucuria noastră nu avu margini la primirea primelor rânduri de la tata. Slavă Domnului, e în viață! Scria că lucrează la încărcarea lemnului de construcții în vagoane. Mai mult nimic. Totuși, sub câteva ștersături de cenzură, s-a putu descifra că moartea porni să cosească printre terebelceni. Asemenea vești triste se înmulțeau de la o zi la alta. Lumea trăia în neștire, fără să cunoască ce se întâmpla în aceea parte a Rusiei, tocmai lângă Finlanda. iar acolo se întâmplau lucruri îngrozitoare, adevărul aflându-se abia în vara lui 1945, când cei cu zile de la Dumnezeu au început să se întoarcă acasă.

Într-o bună zi s-a întors și tata. O arătare, numai piele și oase, având doar 49 de kilograme, nici jumătate din greutatea dinainte de a fi luat de acasă. Lumea adunată să-l vadă se mira, unde s-a mai păstrat sufletul în această umbră de om.

Bucuria reîntâlnirii a fost la un pas de a se transforma în durerea despărțirii pentru totdeauna. După un an de foamete groaznică, scăpat la mâncare, organismul a fost cât pe ce să cedeze. Mama se străduia din toate puterile să-l convingă pe tata că trebuie să mănânce câte puțin, pentru a se întoarce treptat la starea normală. El însă nu se putea stăpâni, devenise foarte nervos. Peste câteva zile i se umflase tot corpul, abia de se mai putea mișca. Dar Bunul Dumnezeu a fost și de data aceasta alături de el, ca și acolo, la Onega. Revenindu-și puțin, a început să facă plimbări prin pomet, apoi ceva mai lungi, până la marginea pădurii, unde îi făcea bine aerul cu aromă de brad. Îl însoțeam peste tot, ascultam cu respirația tăiată relatările lui despre suferințele prin care a trecut. Iar acestea au fost supraomenești...

După o călătorie de aproape două săptămâni în vagoane supraaglomerat de vite, cu staționări îndelungate pe linii moarte, românii noștri nord-bucovineni au ajuns în centrul raional Medvejegorsk, un chei al lacului Onega. O parte din oameni a fost dusă mai departe, la săparea canalului Marea Baltică - Marea Albă, iar alta, printre care se găsea și tata, a rămas aici, în barăci de scânduri. Până la venirea iernii, ei „pescuiau” din apa lacului bușteni, aduși de valuri din partea nordică, pe care îi încărcau în vagoane. Iarna au fost mânâți la tăiat pădure. Tot greul a început odată cu venirea gerurilor, care coborau adesea până la -40 de grade. Îmbrăcați ușor, oamenii nu rezistau frigului, se îmbolnăveau, înghețau de vii. La acestea se mai adăuga hrana proastă: niște lături cu varză și sfeclă degerate, scrumbie putredă și câte o felioară de pâine de țărâțe. Înfometăți, ajunși la desperare, oamenii prindeau câini, pisici, șobolani și alte vietăți pentru a se alimenta. Fierbeau chiar și opincile găurite, care u mai puteau servi de încălțăminte. Tata, împreună cu alți terebleceni, au dus mai departe de ochii gardienilor o gloabă de iapă, unde au tăiat-o. Curățită de măruntaie, au acoperit-o cu zăpadă, veneau o dată la două-trei zile, luau câte o bucățică din ea, o muiau în uncrop și o mâncau. Sărmanul animal le-a amăgit foamea câteva săptămâni.

Foametea și frigul loveau tot mai puternic în românașii noștri. Primii au fost răpuși fumătorii, care schimbau pe mahorcă nu numai puținele lucruri luate de acasă ci și ultima fărâmitură de pâine. Mulți nici n-au avut parte de mormânt, cadavrele, stivuite ca lemnele până la dezghețarea pământului, adesea deveneau pradă lupilor și altor sălbăticiuni. Printre cei trecuți în lumea umbrelor, împrăștiați prin pădurile Kareliei, se numără și 13 terebleceni.

Că a supraviețuit în acest calvar, tata îl pomenea adesea pe medicul-maior din lagăr. Bănuind, după trăsăturile feței, că acesta ar fi evreu, într-o zi tata își luă inima-n dinți și i se adresă în germană, limbă pe care o vorbea curent, deoarece pe vremea Austriei a învățat la școala nemțească la Tereblecea. Surprins, medicul s-a uitat împrejur, de nu-i aude nimeni, și i-a spus să nu mai vorbească în această limbă, deoarece poate fi luat drept neamț și trimis într-un lagăr de prizonieri de război.

Văzându-l om cumsecade, tata i-a dat un brici marca „Gemeni”, având cu el încă unul. Și medicul s-a dovedit a fi recunoscător, peste un timp angajându-l pe tata ca sanitar în lazaret. Ba și mai mult, l-a salvat de la expedierea la muncile în carierele de piatră din Armenia, de unde cei ajunși acolo s-au întors acasă abia în 1947.

În fotografie: tata Onofrei al lui Ioniță Crețu (stânga) împreună cu nepotul Vasilică al lui Ioniță Holovate, trecut prin calvarul deportărilor staliniste și mort departe de locurile natale, acum 44 de ani, la Celeabinsk, în Munții Ural.

Și totuși, că a scăpat cu zile din lagărul morții de la Onega, tata i-a mulțumit până în ultima clipă a aflării sale pe multpătimitul pământ Tatălui Ceresc. Ca pe cea mai scumpă relicvă el păstra o cărticică, de care nu s-a despărțit în tot timpul aflării la Onega și din care adresa zilnic rugăciunii Atotputernicului.

Astăzi, când aștern aceste rânduri despre evenimente petrecute acum mai bine de jumătate de secol, scumpii mei părinți, Onofrei și Aspazia, nu mai sunt printre noi. Tata a trecut în lumea celor drepți la vârsta de numai 69 de ani.

S-a dus în mormânt cu o rană sângerândă la piciorul drept, deschisă încă de la Onega. Și cu alta la stomac, care a mocnit 28 de ani, devenind incurabilă. Ne-a părăsit pentru totdeauna și mama. Deși cu un destin vitreg, rămasă orfană de mamă la frageda vârstă de 9 ani, gustând din plin amarul vieții la care a fost supusă Bucovina noastră de către regimul satanic sovietic, Bunul Dumnezeu i-a dat să trăiască 86 de ani. O vârstă frumoasă, trăită după legile creștinești, cu dragoste pentru oameni.

Printre aceste rânduri despre acei care mi-au dat viață, m-au învățat să fiu Om, să-l iubesc pe aproapele, vreau să aduc omagiu și tuturor celorlalți terebleceni trecuți prin iadul de la Onega. Astăzi, cu părere de rău, nu mai este nici unul din ei în viață, însă fiecare continuă să trăiască în memoria copiilor, nepoților și strănepoților. Veșnica lor pomenire!

Întoarcerea tatei

Ion MIHAIEȘI,
contabil, satul Ostrița

Era sfârșitul iernii și eu, slobozit din lagărul de triere de la Bolgrad, după ce am fost adus acolo de la Timișoara, unde mă refugiasem cu școala noastră de meserii, am fost primit la lucru la primăria din Ostrița. Într-o noapte, spre zori, cineva a bătut la una din ferestrele casei noastre. Pe cer era lună plină și se vedea ca ziua. M-am ridicat și am văzut o figură de om îmbrăcat în haine militare. Mi-am ațintit auzul și i-am deslușit vorbele. Striga de le geam:

— Dochino, Dochino, deschide, c-am venit!

Era glasul tatei. Se întorcea de la Onega. Toți am sărit de bucurie. Plângeam și râdeam, și vroiam să-l îmbrățișăm, dar el ne-a împins, zicând:

— Nu vă apropiați, că sunt plin de păduchi... Tu, Dochino, pune apă la încălzit și caută-mi straie curate, că acestea de pe mine trebuie aruncate în foc.

Mama nu i-a ieșit din vorbă. El, însă, s-a lăsat să cadă în genunchi. A rostit o rugăciune, după care i-a mulțumit lui Dumnezeu că s-a văzut la cuibul lui. Era slăbit de tot, numai piele și oase; abia răsufla.

Dimineață, mama a muls vaca, i-a dat să bea lapte cald și el s-a înviorat ceva-ceva. A început câte puțin să mănânce, peste o lună și-a revenit, dar sănătatea-i era șubrezită. Ca să-i salvăm viața, l-am internat într-un spital din Cernăuți. Mama, sărmana, a vândut totul ce mai rămăsese din zestrea ei ca să cumpere leacuri, dar medicii nu-i promiteau nimic. Organismul lui era prea slăbit ca să reziste la intervenția chirurgicală de care era nevoie. După o lună, l-am adus acasă. Abia-abia de umbla prin curte și prin casă.

Într-o zi ne-a venit rândul să aducem fânul din câmp. Ajutat de fratele Toader, am descărcat prima căruță și fânul l-am dat pe podul grajdului.

Către seară, am venit cu a doua căruță, dar, fiindcă ploua, am deshămat de la ea calul, iar căruța am lăsat-o încărcată pe aria stodoalei. Seara ne-am culcat pe fân, în podul grajdului. Ploaia a trecut, nu mai răpăia pe acoperișuri și, deodată, ne-am auzit strigați de tata:

— Măi băieți, suiți-mă în căruță, să dorm și eu în fânicel proaspăt, să adulmec mirosul ierbilor.

Ne-am sculat, am coborât din pod, am pus scara și împreună cu Toader l-am urcat în căruță. I-am așternut un țol și l-am învelit cu o cergă. Pe la o bucată de noapte l-am auzit vorbind. Ne-am mirat, neștiind cu cine vorbea. Mama, dormind cu fereastra deschisă, l-a auzit din casă și-a venit lângă el. Tata, de parcă nici n-o simțise că era lângă dânsul, tot continua cu cineva să grăiască:

— Ce vrei de la mine? Lasă-mă-n pace, că nu mă pot duce chiar acum. Mai așteaptă puțin. Mai stai colea, nu mă grăbi...

Mama a înțeles că trebuia să se ducă în casă după lumânare. Când s-a întors, l-a întrebat:

— Cu cine vorbești, Ștefănuță?

— Of, a slobozit el parcă tot aerul din plămâni, cu o femeie îmbrăcată în alb. Undeva mă cheamă și eu mă tot împotrivesc...

Mai mult n-a scos o vorbă. Mama a aprins lumânarea, iar noi, copiii, plângeam și suspinam, înțelegând că am pierdut pentru totdeauna ființa cea mai scumpă, care ne-a purtat de grijă și care a vrut să facă din noi oameni. Avea numai 46 de ani și a lăsat-o pe mama cu șase copii, eu, cel mai mare, având 18 ani (despre fratele Ghiță, refugiat în România, care, de fapt, era primul născut în familia noastră, încă nu aveam nici o veste).

Dacă în primăvara anului 1944 s-ar fi refugiat în România, tata n-ar fi fost escortat într-un lagăr de muncă de pe țărmul lacului Onega și, desigur, n-ar fi murit în floarea vârstei.

Când sovieticii se apropiau cu frontul de Nistru, părinții mei își puseră în gând să se refugieze împreună cu copiii în România. Tata a obținut de la prefectură documentele de evacuare și, ca și toți ostricenii care se refugiau, am fost repartizați la Strehaia, județul Mehedinți. Când s-a pornit de-acasă, viscoala de nu se vedea la câțiva pași. La Tărășeni șoseaua era barată de un tanc sovietic.

Tata trebuia să treacă cu căruța prin șanț, să meargă vreo sută de metri peste câmp, apoi să iasă din nou în drumul mare. Tata n-a avut curajul să bage căruța în șanț, căci era încărcată cu provizii și cu cinci copii între doi și treisprezece ani. S-a bucurat când l-a văzut pe fratele său Ionică, care venea cu căruța și cu doi cai buni. L-a rugat să-l ajute a trece șanțul, căci caii lui erau mai slăbuți. Frate-său i-a zis:

— Întoarce-te acasă, măi omule, nu mai încurca lumea!

Unchiul a dat bici cailor, a trecut șanțul și nici nu s-a uitat în urmă.

Așa a fost să fie. Când a intrat în casă, întorcându-se din drum, nu era nici masă, nu erau nici lavițe, nu era nici plita. Casa era pustie, deși a lăsat-o în seama fratelui său, Nichita. În cea de a doua noapte, pe nesimțite și pe neștiute, au apărut toate lucrurile furate – și masa, și lavițele, și plita...

Tata n-a fost lăsat mult să lucreze prin gospodărie. A fost ridicat în același an 1944 și dus în Karelia, unde a suferit de foame și de frig și de unde a venit acasă ca o umbră, ca să se ducă pentru totdeauna în lumea umbrelor.

Încă o pagină a tragediei românești

Ștefan BROASCĂ

— Era în anul 1942. Fiind premilitar, făceam instrucție. Împreună cu alți băieți, am primit ordin să dezgropăm morții care au fost împușcați la graniță de ruși și înmormântați la comendatura din Herța. Care într-adevăr au fost împușcați la graniță, care au fost prinși de vii și aduși la comendatură, unde mai întâi îi schingiuiam, apoi îi omorau... Cum erau și cu ce aveau, așa îi aruncau în groapă – unii cu fața în jos, alții pe o parte. Gropile nu erau tare adânci, s-a aruncat deasupra puțină țărână și așa i-au lăsat... Am dezgropat 14 morți. Erau bărbați și femei, tineri și mai în vârstă – toți aruncați laolaltă. Mi-aduc bine aminte: erau femei îmbrăcate în catrințe și bărbați cu pălării verzi, care se vedeau după port că nu erau din părțile Herței, ci din Bucovina. Unele femei erau legate cu mâinile la spate cu sârmă ghimpoasă, altele, tot cu sârmă, legate de gât...

Ne puteam da seama că n-au fost împușcate la graniță, ci au fost prinse și chinuite, după aceea omorâte... S-a pus fiecare trup în câte o raclă aparte, care apoi au fost înmormântate în cimitirul din Movila. Acolo eu n-am fost de față, pentru că am plecat cu concentrarea, dar știu că a fost o slujbă mare, cu mulți preoți și multă lume venită din întreaga Românie. Abia în '45 m-am întors acasă, când s-a întâmplat o nenorocire cu fratele meu, care a murit jucându-se cu o grenadă găsită în câmp. Am fost atunci cu tata la cimitir, iar pe fratele meu l-au îngropat chiar într-un rând cu cei 14 morți deshumați de la comendatura din Herța. Au fost înmormântați alături, sicriu lângă sicriu, fiecare cu câte-o cruce... Mai târziu au distrus mormântul comun, crucile le-au aruncat... Autoritățile nu vroiau să rămână vreo urmă... Acum am ajutat la ridicarea acestui monument care s-a sfințit astăzi...

Este mărturisirea unui locuitor al satului Movila – Ilie Văcărașu, făcută în ziua sfințirii unei noi cruci la căpătâiul celor 14 victime nevinovate ale ocupațiilor sovietici, ucise din vara lui

'40 și până în cea a lui '41, pentru că nu mai puteau trăi sub cizma rusească și au vrut să fie alături de frații și surorile de un neam, într-o țară proprie, deși fără vatra lor strămoșească. Sunt eroii necunoscuți ai neamului, martirizați pentru dragostea lor de țară, pentru demnitatea românească. De atunci, din august 1942, când au fost reîngropați creștinește, când li s-a dat onorul și cinstea ce li se cuvenea, au trecut ani mulți, însă ocupanții, reveniți, nu le-au permis nici să se odihnească în pace, pângărindu-le din nou mormintele, încercând să șteargă astfel urmele crimelor pe care le-au săvârșit pe acest pământ românesc. Simțeau ucigașii, chiar și în culmea atotputerniciei lor, că va veni un timp când vor trebui să dea seama pentru ce-au făptuit și mai multe generații de români sunt încredințate că va veni și ziua judecății. Fie și o judecată simbolică. Numai atunci noi, românii, ne vom putea convinge că noile autorități ale statului care ne stăpânesc acum sunt sincere și ne vor ajuta în încercarea noastră de a afla adevărul și despre uciși, și despre ucigași. Deocamdată, locuitorii satului Movila, animați de un vrednic bărbat pe nume Gheorghe Pavel, originar de prin aceste locuri, scăpat și el de moarte ca prin minune în acei ani tragici, și cu contribuția ACDR, au repus iarăși o cruce la mormântul comun al martirilor neamului, pe care a sfințit-o în cadrul unui impresionant serviciu divin de pomenire un sobor de preoți în frunte cu părintele Constantin, paroh al bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, chiar în ziua hramului.

Au participat și rudele celor trei martiri, numele cărora au fost identificate. Aceștia sunt: Grigore Amihălăchioae din Satu Mare, tată a opt copii, Silvestru Pavel din Proboțești, în vârstă de 28 de ani, și Ilie Dănilă din Hreața, de 21 de ani.

— Fratele meu, Silvestru, povestește soră-sa Ana Buzduga, la vârsta de 28 de ani nu era încă însurat. Era înalt, voinic și frumos. L-au găsit mort, dar în picioare, atârând pe sârma gardului de la graniță. Pe tata l-au chemat la comendatură ca să-și recunoască feciorul, însă el a trebuit să spună, când l-a văzut răpus de gloanțe și neînsuflețit că nu știe cine era acea persoană, ca să nu fie ridicată toată familia și deportată în Siberia.

Oare poate exista o caznă mai mare pentru un părinte decât să-și vadă feciorul mort și să nu poată spune că-i copilul lui, și să nu-l poată măcar înmormânta cum se cuvine și apoi să trăiască știind că el zace nu departe de casă, aruncat într-o groapă comună!..

Un alt martor, Vergina Amihălăchioae:

— Tata era în armata română, iar unitatea lui se afla chiar aproape de satul nostru, dar dincolo de granița pe care au pus-o rușii. Acasă i-au rămas opt copii și se putea oare să nu-l doară inima pentru noi, care am rămas sub ocupație? El știa că familiile celor ce-au plecat cu românii vor avea de suferit, de aceea a vrut să vină să ne vadă. L-au adus însă împușcat... Din opt copii suntem în viață numai doi...

A treia victimă cunoscută din numărul celor 14 români uciși de ocupanți a fost tânărul Ilie Dănilă. Spune lumea care cunoaște această dramă că el a fost rănit la picior și prins de grăniceri într-un lan de varză. Escortat spre Herța, a rugat pe cineva să-i transmită lui taică-său că n-a ajuns unde s-a pornit... La comendatură călăii l-au chinuit până l-au omorât, lovindu-l cu paturile de armă...

Oare câți români mai zac nerânduiți creștinește prin gropnițe ascunse de „eliberatorii” slavi, care ne-au nenorocit neamul și țara? Care va fi următoarea pagină a tragediei românești?

Achiziționările

Gheorghe FRUNZĂ

Sovieticii aveau un minister al achiziționărilor – instituție cu drepturi nelimitate de a lua cu de-a sila hrana de la gura sătenilor. Împuterniciții acestei structuri barbare au împânzit satele noastre la sfârșitul verii, în toamna și la începutul iernii anului 1946. Fiecare gospodar „încăput” pe mâna împuterniciților cu achiziționările putea să fie bătut, scos din casă și izgonit din propria gospodărie, ridicat și deportat, aruncat în închisoare pe zeci de ani, ba chiar executat pe loc, fără judecată sau autorizarea procurorului. Toți erau înarmați, purtau uniformă militară, numai fără epoleți. Erau înrăiți de mama focului, cu aere de cuceritori atotputernici. Pe localnici, mai ales pe acei care aveau ceva pospai, îi considerau dușmani ai poporului sovietic, dușmani ai regimului existent. Și dacă aveau de-a face cu „dușmani”, atunci se și comportau cu oamenii conform acestei noțiuni.

Anticipând evenimentul, vreau să accentuez asupra faptului că puterea sovietică, în cei 50 de ani de dominație în nordul Bucovinei, s-a aflat în stare de război față de populația locală, mai ales față de români. Mulțimea de „împuterniciți” belicoși, executori fanatici ai dispozițiilor lui Stalin, urmau poruncile lui Suvorov, conducător de oști rus, care, cică, ar fi spus la timpul său că, dacă dușmanul nu se predă, el este nimic. Deci, fiecare țăran care ar fi îndrăznit să cârtească măcar, urma să fie pedepsit. Dar eu mă îndoiesc de faptul că în această lume mare s-ar fi găsit o ființă omenească, fie chiar la cel mai blajin popor, cum sunt românii, care s-ar bucura și nu s-ar opune când niște străini ar rupe bucățica de la gura copiilor înfometăți. Bineînțeles că asemenea legi (scrise și nescrise) sunt de obrazul unei lumi fără civilizație, legi și moralitate, nedemne de înalta menire a omului de a se considera făptură creată de Dumnezeu.

Or, sovieticii erau niște creaturi infernale, pentru care numai forța fizică și violența sălbatică erau autoritate supremă. Iar scopul final se reducea la dogma stalinistă ce susținea că Uniunea Sovietică are resurse inepuizabile de „material uman”. Și cu cât mai mulți „dușmani ai poporului” vor fi nimiciți, cu atât mai pură va fi societatea.

Pentru prima dată „achiziționări organizate” au avut loc în regiunea Cernăuți în anul 1946. De cu primăvară și până când cerealele au dat în pârg, ogoarele sătenilor au fost supravegheate de la distanță. Diferiți împuterniciți veneau la autoritățile locale și culegeau date privind starea ogoarelor. Totul fusese făcut în cea mai mare taină. Majoritatea gospodarilor nici nu bănuiau că puterea luase în „evidență” viitoarea recoltă. Într-o zi s-au trezit numai că sunt obligați să înceapă recoltarea. Dar multe ogoare ar fi trebuit să mai îngăduie vreo săptămână și chiar mai mult. De aceea stăpânii încercau să vină în „ajutorul” pâinii. „Încă-i verde spicul și-i crud bobul, domnilor tovarăși! Să-i mai dăm răgaz”. „Partidul și tovarășul Stalin știu mai bine decât tine când și cum trebuie strânsă pâinea!” Astfel, bucovinenii, viță de plugari de când e veacul, au aflat că Stalin și partidul lui îi „depășesc” în ale agriculturii. Cu timpul, aveau să înțeleagă mai pe îndelete „cât costă” aceste creaturi-lepădături. Deocamdată erau la primele noțiuni de „înțelepciune” comunistă. Și pâinea căzu în poloage, apoi se văzu în snopi și pusă în clăi. Mai departe nimeri sub îmblăcie, trecu prin treierători și se pomeni în saci.

Tot procesul era supravegheat și dirijat de enkavediștii responsabili pentru achiziționări. Oamenii erau „îndemnați” cu arma, cu înjurătura, cu băta și cu amenințări. Ziua expedierii primului lot de cereale achiziționate a fost stabilită pentru duminică. Pe sub amiază, la ora respectivă, s-au înșirat în fața primăriei vreo treizeci de căruțe încărcate cu saci de grâu. Cai cu hamuri de sârbătoare, cu ciucuri la căpestre, băteau din picioare nerăbdători. În primele două căruțe, cocoțați pe saci, zoreau lăutari adunați de prin tot satul. În fiecare căruță erau portrete ale lui Stalin, Lenin și ale altor conducători comuniști.

O mulțime de lozinci cu urale, promisiuni de dragoste, credință, devotament și tot felul de aiureli sovietice se înălțau deasupra sacilor, sporcând fața sfântă a pâinii și amestecând cu noroi demnitatea plugarilor.

Era prima pâine achiziționată ce fusese ruptă de la gurile rămase înfometate și urma să fie dusă „la stat”. În consecință, însă, ea a fost prima lovitură de topor ce avea să decapiteze una din cele mai scumpe pături sociale a țării – cea de gospodari și stăpâni plugari. Pentru numerosul detașament de împuțerniciți sovietici era prima reușită, prima victorie obținută în satele bucovinene. Pentru autorități era prima pâine smulsă de la „dușmani”, iar pentru săteni era pierdută și ultima speranță că vor supraviețui. Hazardul împuțerniciților, tendința lor de a se evidenția însemna sentința de moarte flămândă pentru sute și mii de săteni.

Înainte de ieșirea caravanei de care din sat, avut loc un miting gălăgios. Împuțerniciții promiteau, jurau că vor lua totul, până la ultimul grăunte, de la săteni și vor umple hambarele țării. Un calic mai înflăcărat chiar strigă:

– Să fie într-un ceas bun!

Doamne, ce sacrilegiu și ce batjocură. Să urezi un bun început foametei, nimicirii în masă a populației!

Scrisoarea unui țăran din nordul Bucovinei expediată prin curier unui prieten refugiat în România

*Carte scrisă în ziua de Sân Petru 1946
în satul X.*

Mai întâi de toate mă închin de sănătate, și vei afla despre mine că sunt sănătos și bine până acum cu toată familia mea și rog pe bunul Dumnezeu să-ți dăruiască și ție, unde ești, să dea Dumnezeu să te întorci acasă cât mai curând, și tu și Dochița și copiii tăi la cuibul tău, că amar este când îți lepezi cuibul tău și o rupi la fugă, cum a rămas timpul azi.

Această carte este scrisă de la prietenul tău S. a lui M. și îți spun că prind a veni deportații acasă, că Domnica vine acasă cu copiii amândoi. Și îți spun că a venit Marița lui Trifu cu o copilă, dar o copilă și omul ei sunt morți. Și a venit Pavel, care mâna cireada, și au venit doi băieți a lui Mihai a lui Toader, ceilalți ai lui sunt morți. Și a dat o scrisoare Mihăiasa că vine acasă.

Știi cum noi grăiam odată, că dacă mai vine rândul să fie cum a fost în 1940, n-are să rămână norod în sat la noi. Așa s-a întâmplat.

Amu să-ți spun pe unde am ajuns dacă m-au prins acasă, eu și care au mai rămas. A venit deodată ordin să ne ia la front, dar noi ne-am dat înapoi că sântem români. Am arătat actele și adevărat nu ne-a luat la front, dară când ne-au înșfăcat, ne-au trântit pe noi toți românii, care ne-am dat înapoi de la front, tocmai în Finlanda, în lagăr, într-o pustietate, într-o pădure tot piatră, pe unde a fost frontul, între rețele de sârmă și locuri minate.

Și acolo a fost capătul norodului nostru. Mulți dintre ai noștri zac săracii acolo. N-au să mai vie pe veci. Amu să-ți spun cine sânt morți. Cumantu-tu Mihai îi mort acolo; Petru lui Iluță a lui Petru, mort, Frunză, mort, Fănuță de pe vale, mort, flăcăul lui Mihalcea, mort, Gheorghe Mihu, mort, Petruță care cânta la joc, mort, Toderică a lui Ștefănică, mort.

Și așa că mai mult de jumătate din oamenii de la noi au rămas acolo. Care au fost bolnavi, le-au dat drumul acasă, dar au slăbit pe drum și n-au ajuns acasă. Așa au murit Niculaie de lângă pârau și Toderică a lui Onișor.

Și acum s-a mai liniștit norodul, dară munca nu-ți ține picioarele. Te școli la 4 dimineața și începi lucrul la colhoz. Nu șede nimeni acasă cât îi un pic, pân' nu seceră și îmblățește și dă totul la dârjavă (stat - n.n.); și pătrunjelul îl săpăm și îl dăm, că țara aceasta este mare și are nevoie de multe.

Te rog, prietene, să-mi dai răspuns. Tu știi ce vrem și ce așteptăm. Calancea e sănătos și muncește. Crivu a murit. Bădicu-tu a murit; dar de Gheorghe nu știi nimic? N-ai dat peste el? Că nu se aude nimic de el. Rog dă răspuns înapoi. Poate a da Dumnezeu să treacă și pacostea asta.

*Anexa nr. 4 din cartea lui Dumitru NIMIGEANU
„Însemnările unui țaran deportat din Bucovina”, Paris, 1958*

Reînființarea „Junimii” bucovinene la Cluj

*Aspazia OȚEL PETRESCU,
or. Roman*

La deschiderea anului universitar 1947 am prezentat și eu o lucrare din specialitatea mea: „Iisus Hristos în poezia lirică românească”. A trebuit s-o țin în două ședințe. Fără să fie atotcuprinzătoare, lucrarea era destul de vastă. La a doua ședință a venit foarte multă lume M-a bucurat mult interesul pentru tema tratată. Am fost flatată de invitația Preasfințitului Nicolae Colan la reședința episcopală, însă cel mai ales dar l-au constituit cele două prietenii pe care mi le-a dăruit bunul Iisus: părintele Ioan (pe atunci Silviu Iovan) și maica Teodosia (pe atunci Zorica Lațcu), care tocmai publicase volumul de poezii „Osana Luminii”, cu care încheiasem lucrarea mea.

Paralel cu F.O.R.S. (Frăția Ortodoxă Română Studențească) funcționa A.S.T.R.U. (Asociația Studențească a Tineretului Român Unit). Avea același caracter de polarizare a spiritualității creștine la viața studențească. Între cele două societăți era o sinceră și caldă camaraderie. Ne invitam unii la alții când erau programe mai deosebite, țineam pe rând liturghiile la Biserica Universității, nu pierdeam nici o ocazie să ascultăm predicile monseniorului Ion Suci, un prelat de o aleasă și vastă cultură, cu un desăvârșit har al oratoriei, cu impact deosebit asupra tineretului. Acest venerat prelat, adoratul studențimii clujene, va fi una din jertfele supreme, victimă a comunismului ateist. A plătit cu viața intransigența sa misionară.

Unele din societățile studențești erau conduse chiar de legionari. Așa s-a întâmplat cu reînființarea societății studențimii bucovinene „Junimea”. Profesorul bucovinean Erast Diti Tarangul de la catedra de drept administrativ ne-a pus în mână statutul vechii societăți de la Cernăuți. Secretarul său, Vasile Havrilescu, a pornit la lucru.

El era un legionar cu părinții deportați sub ocupația din 1940. Era doctorand în drept și secretarul seminarului de drept administrativ. Vasile s-a zbatut să obțină toate aprobările. L-am însoțit pe la toate ușile care au trebuit deschise, începând cu rectoratul, și i-am admirat abilitatea cu care a obținut păstrarea vechiului statut al „Junimii”, care era, de fapt, statutul „Arboroasei” lui Ciprian Porumbescu. La ședința de constituire, Vasile a constatat că mulți legionari erau printre bucovineni și, mai ales, în comitetul ales. Fiind onest, l-a informat pe profesor. Răspunsul a fost uluitor: „Cu atât mai bine”.

Odată înființată „Junimea”, am pornit în căutarea foștilor președinți ai societății, care, automat, deveneau președinți de onoare. Tot pe cunoștințele profesorului Tarangul ne-am bazat mai mult. Astfel, la Dreptul Roman era profesorul Coroamă, la Limba Română era profesorul Procopovici, iar la Istorie Universală era profesorul Romulus Cândea. Deși transilvănean, i se acordase acest titlu pentru merite deosebite în viața Bucovinei (fusesse chiar și primar al Cernăuților). Ne-a impresionat profesorul Romulus Cândea. L-am abordat la intrarea în sala de curs și l-am rugat să accepte în continuare titlul de președinte de onoare al „Junimii” reînființate. A acceptat cu vădită emoție și ne-a invitat să asistăm la curs. Profesorul tocmai se întorsese dintr-o lungă convalescență (se murmură că fusesse rănit într-o încercare de asasinat) și asistentul îi avertizase pe studenți să nu-i facă o primire prea ostentativă că să nu-i facă mai rău. Studenții l-au primit în picioare într-o tăcere solemnă. I s-au oferit flori, fără cuvinte. Gestul a fost înțeles și profesorul l-a marcat cu o glumă:

– Domnilor, căldura dumneavoastră mă dispensează de palton.

Era iarnă și sălile de curs erau neîncălzite. A anunțat un curs special, închinat Bucovinei. A vorbit magistral, cu verva sa inegalabilă, punând în centrul discursului său figura lui Dimitrie Onciul (reputat istoric bucovinean).

Singura manifestare de răsunset a „Junimii” a fost înhumarea profesorului Alecu Procopovici.

Venise la cursuri din lagărul de la Târgu Jiu, unde fusese internat sub acuzația că a fost rectorul Universității în timpul regimului legionar. Acolo s-a îmbolnăvit grav și și-a terminat cursul „Filosofia frazei”, la care ținea foarte mult, sub transfuzii. A murit exact la câteva zile după terminarea cursului și a cerut prin testament să fie înmormântat după tradiția „Junimii”. Ne-am constituit în comitetul cu funeraliile: Vasile Havrilescu, vicepreședinte al societății, Vladimir Călinic, casierul ei, și eu, secretara „Junimii”.

Deși foarte „de stânga”, Constantin Daicoviciu ne-a dat aprobarea și drapelul Facultății de Litere și Filosofie. Am găsit un florar care a reușit să facă coroana tradițională; într-un cerc din frunze de stejar cu flori tricolore era aranjată emblema societății, formată din cele patru inițiale: V.C.F.J. (Vivat, Crescat, Floreat Junimea). Garda la catafalc au făcut-o doi dintre studenții săi și doi junimiști. Ultima gardă am făcut-o eu împreună cu Vasile. N-am să uit chipul frumos al doamnei Procopovici (care mi-a fost profesoară de română la Cernăuți), încremenit de durere, acea durere fără, lacrimi, care se consumă sfâșietor în inimă. M-a rugat să-i așez eu garoafa albă la butoniera fracului. Am avut o emoție cumplită când l-am atins: era ca o electrocutare. Profesorul avea chipul nespus de senin; părea că zâmbește. Paloarea sa, coală albă de hârtie, vorbea despre leucemie.

S-a vorbit din partea studenților și din partea Academiei Române. Am avut o mare surpriză când am văzut că vorbitorul din partea Academiei Române, profesorul Silviu Dragomir, era îmbrăcat în ținuta de gală a „Junimii”: frac, peste care strălucea diagonala tricoloră de președinte, o panglică tricoloră specială țesută cu fir de aur la Viena. Cât de nobil a fost gestul său că și-a onorat colegul în ultima sa dorință, fără să țină cont de gafa noastră că nu l-am descoperit la timp!

La ieșirea din holul Universității, două grupuri militare au tras salvele de onoare, căci profesorul era cavaler al ordinului Mihai Viteazu.

Convoiul funebru a fost încadrat de junimiști. Pe perinuțele cu decorații se afla panglica de președinte a defunctului.

La cavou, tineri junimiști au încadrat grupul de preoți. După efectuarea ecteniei, a vorbit președintele activ al „Junimii”, Ion Gherman. Apoi, în timp ce așezam peste sicriu panglica junimeană, în poziție de drepți, junimiștii au cântat după tradiție ultima strofă din „Tricolorul” lui Ciprian Porumbescu. Cântecul solemn și puternic aducea pe pământul Transilvaniei întregite salutul Bucovinei îndoliate, sfărtecată în două de o soartă vitregă.

Apoi, pe rând, junimiștii au aruncat peste sicriu pumnul de țărână, care nu era al pământului natal, cum ar fi trebuit, dar era totuși pământul țării pe care o slujise și o iubise cu ardoare profesorul Alecu Procopovici. Ne-a înduioșat faptul că profesorii Transilvaniei ne-au urmat gestul. Mi-a căzut privirea pe chipul profesorului de estetică, Liviu Rusu, când a aruncat bulgărașul de pământ. Era răvășit de emoție.

Spre jalea noastră, la scurt timp după greva studențească, rectorul ne-a chemat să ne anunțe că orice societate studențească se desființează.

Arcadie SUCEVEANU

Ioane-frate

Lui Ion Vatamanu

Ei ți-au cercat mormintele cu dinții
În căutare de dovezi și probe
Și, generoși, și-au zis c-au să-ți aprobe
O zi în care să-ți iubești părinții.

Ți-au dus memoria la expertiză
Să-ți spună ei temeierile viței,
S-o vindece de boala Mioriței,
De plânsul ei profetic, ca de-o criză.

Te-au răstignit pe hărți contemporane;
Hotare strâmbe-ți trec chiar prin ficați,
Strămoșii-ți zac în sânge arestați,
În graiul tău cuvintele-s orfane...

Mi-e sete, frate, și aș bea Carpați.
Ți-au mai rămas ceva Carpați, Ioane?

Badea Ion

Radu CROITORU

Făcea parte din brigada rutieră a colhozului și zilnic era trimis să sape șanțuri în alte sate, departe de casă. Se pornea dimineața pe jos, parcurgând mai mulți kilometri cu sculele în spate și cu mămăliga în traistă. Muncea până pe la chindii cu mâna pe hârleț și seara se întorcea la fel, pe jos, sfârșit de oboseală.

Într-o zi de primăvară, brigada a fost scoasă la sădit copăcei de-a lungul drumului principal, ca să crească și să facă poame și umbră. Și cum sădeau membrii brigăzii copăceii, iată că trecea pe acolo și președintele cu trăsura. A zis vizitiului să oprească și a strigat:

— Măi trântorilor, de s-a usca vreun copăcel, vi s-or usca și zilele muncă! Vio, mai departe!

Primăvara a fost secetoasă și, de bună seamă, copăceii nu s-au prins. Dacă s-au uscat, nu le-au fost trecute bieților țărani nici zilele-muncă.

Nevasta lui badea Ion lucra în brigada de câmp. Pentru muncă aproape că nu primea nimic, dar cheltuială în familie se cerea, căci aveau patru copilași și toți, vezi Doamne, erau de școală. Badea Ion și-a cam luat în cap, fiindcă și soția i se tânguia mereu că sărăcia i-a cam ajuns de să-ți pui funia la gât. Badea Ion și-a pus ceva în gând, că nu degeaba le tot spunea colegilor de brigadă:

— Bre, o să vedeți ce trăsnaie o să fac. O să vedeți cum o să-i fac de rușine.

Și, când colo, gol cum l-a născut maică-sa, a ieșit din casă, pornit înspre primărie. Mergea prin mijlocul drumului, nu-i păsa că trecătorii se uitau la el ca la o minune, și chiuia ca ciobanii pe câmp. A intrat în primărie, iar cei de acolo, bărbați și femei, au înlemnit. Din prag, badea Ion s-a năpustit asupra lor cu gura:

— Măi, aveți de gând să cârlăniți încă mult lumea noastră?! Ați vrut s-o înrobiți?! Vă vine sfârșitul!

O să trageți în plug, cum au tras polonii, înjuțați de Ștefan Vodă la Cosmin! Nici Lenin-ul vostru n-o să vă scape!..

A mai spus ce-a spus și s-a întors acasă, chiuind ca și la început.

Autoritățile locale nu-i puteau ierta lui badea Ion o asemenea obrăznicie. Ele au găsit imediat ac de cojocul lui. Știau o poveste cam învechită despre el, dar acum se puteau folosi de dânsa. Cum că, prin 1939, badea Ion, fiind tânăr, a fost concentrat la granița cu Polonia, iar când sovieticii ocupau nordul Bucovinei, el, care se retrăgea cu unitatea sa undeva în România, e părăsit coloana și, pe furiș, a trecut pe-acasă. A zăbovit câteva zile în familie și, când să se ducă la unitate, sovieticii au pus graniță între satul său și satele învecinate rămase pe partea României. Ce să facă bietul soldat cu hainele cazone și cu Z.B.-ul? Le-a băgat într-un jup și aștepta ca situația să se limpezească.

Peste un an, chiar a doua zi de la începerea războiului, s-a furișat prin front, cu straietele și arma într-un sac, și s-a prezentat la subcentrul din Rădăuți, de unde primise ordinul cu trei stele de mobilizare. Era stare de război și badea Ion, socotit a fi dezertor, a fost escortat la Roman. I s-a făcut multă mizerie morală, dar până la urmă situația s-a ameliorat. A fost grațiat omul, n-a fost dat la curtea marțială... Autoritățile locale au făcut o declarație la miliție și s-a trezit omul că-i chemat la raion. Și l-au luat la rost:

— Cine te-a pus să faci un lucru anormal? Cei ce te-au pus la cale să păstrezi arma, ca să tragi în armata sovietică? Pentru așa o faptă mai puțin de 20 de ani de pușcărie nu primești!..

S-a speriat badea Ion. A fost el lăsat, chipurile, acasă până la judecată. Dar procesul a fost inventat așa, de florile mărilor. Dar badea Ion a crezut că va fi judecat. De teamă și de rușine s-a îmbolnăvit și a repausat. Iată cum s-au răzbunat autoritățile locale pe un om necăjit, care nu știa cum să scape de necazuri. Au băgat frica în el și l-au amenințat cu ceva pentru care a plătit în timpul războiului? Să fi știut rușii din raion „povestea” din 1940 a lui badea Ion, fără să le-o depene, cu mult haz, careva din consătenii lui ce își făurea astfel blidul de linte?

Cuvânt de reculegere pentru fratele Leandru

Aspazia OȚEL PETRESCU

S-a mai stins din viață unul din frații noștri, încă unul dintre cei hărăziți să măsoare cât de bogate pot fi izvoarele suferinței, încă unul frânt între talent și neîmpliniri, încă unul răsplătit cu belșugul supliciuului, pentru că prea mult a iubit crucea, neamul și țara.

S-a stins din viață George Pivin, cel care putea să fie poetul George Pivin și n-a apucat să fie decât fragmentar poet, cel care putea să fie profesor, dar care n-a fost decât prea scurtă vreme profesor, însă care a fost din plin „banditul” osândit la ani grei de temniță, cu tot cortegiul de schingiuri, despre care odată pietrele mute, cutremurate de amintiri, vor prinde să glăsuiască.

George Pivin venea din îndoliata Bucovină de Nord, ținut de legendă, ținut cu nădejdele mereu spulberate, ținut fără noroc mereu înecat în lacrimi și obidă.

S-a născut în 1922, în satul Horecea, limitrof orașului Cernăuți, sat pitoresc, așezat pe malul Prutului, încărcat de livezi, înconjurat de pădurea Horecea, codru ce a stat adăpost pentru săteni când satul le era spulberat de năvala tuturor relelor.

A învățat cursul primar cu acei învățători de mare capacitate, care au format generația dintre cele două războaie, generație conștientă și mândră de obârșia românească a acelor locuri. A urmat apoi cursurile liceale la liceul „Aron Pumnul”, liceul nr. 1 al orașului Cernăuți, un liceu sever, cu profesori eminenti, gloria învățământului secundar interbelic. Romantica adolescență cernăuțeană a fost zguduită de drama anului 1940 când, urmându-și nefericita soartă vitregă, Bucovina a fost cotropită din nou de năvălitorii ce și-au amintit de vechile obiceiuri tâlhărești și-au înălțat din nou, până la ceruri, colbul drumurilor și potecilor strămoșești în ruuit de tancuri și camioane.

În anul de ocupație bolșevică, Leandru (așa își semna George adolescentinele sale versuri) și-a pierdut părinții.

Au fost deportați și au murit de foame, ca mulți alții, și îngropați în groapă comună, fără nici un indiciu.

Cine nu-și amintește de tatăl lui Leandru? Era un bucovinean falnic, cu chip frumos, venit parcă din legendă. Purta costumul național bucovinean, strălucitor de alb; purta peste cămașa brodată un brâu lat înflorat, avea bundiță albă brodată cu blăniță de miel neagră, iar pe vreme rea purta sumanul negru, amplu croit și împodobit cu găitane împletite din lână, tot neagră. Părea un stejar din pădurea Horecea transformat în om.

Cred că Leandru nu s-a consolată niciodată de pierderea vrednicului său părinte. Deportarea părinților a însemnat pentru fiu genul de nenorocire care nu se poate uita, care nu se șterge cu trecerea anilor. Și l-a imaginat mereu în pustiurile depărtării, mistuit de dor pentru locurile natale, pentru copiii rămași orfani, mai ales pentru acel fiu de care era așa de mândru că învață să fie „domn” și pe care Domnul l-a binecuvântat cu darul de a toarce cuvinte frumoase din caierul slovelor.

Iată unul din acele gânduri:

„Călătorule, poate-ai să ajungi până la Horecea, pe deal,
Spune-i c-am rămas răstignit dincolo de lacul Baikal.
Spune-i mereu fiului meu,
Înger între veghe și nedeslușit,
Că n-am murit.
Am uitat a râde și a plânge
Și mi-au înghețat pădurile în sânge.”

Revenirea autorităților românești în 1941 a fost întâmpinată de bucovineni cu un delir de bucurie. Deși se știa că războiul este o mare nefericire, primele salve de tunuri românești au fost ascultate cu sfințenie ca niște trâmbițe ale cerului.

Leandru și-a continuat cursurile liceale în frumosul costum național, pe care, ca și tatăl său, l-a purtat cu mândrie. Din nenorocire, urmează al doilea refugiu, atât de dramatic și atât de lipsit de speranță. Leandru își continuă studiile la Facultatea de Litere din Iași apoi, urcă Golgota românească în închisorile

comuniste, unde a suferit în trup și a suferit în suflet, trăind tot amarul, aflând până la ce limită te poate marca, pe viață, suferința. Când a fost lăsat în temnița mai largă ce era România sub regimul comunist, umilit și marginalizat, a căutat să se plaseze cât mai aproape de carte, lucrând în domeniul librăriilor. A încercat să-și facă, pe cât posibil, un rost, a întemeiat o familie, un cămin, a crescut un fiu. A trăit zguduit până în adâncul inimii decepția amară a revoluției. Speranța abia licărită a revenirii la patria mamă a teritoriilor răpite, prin anularea infamului pact ruso-german, s-a prăbușit.

Chinuit de o boală cumplită, Leandru s-a hotărât să adoarmă de tot. Acum, peste zbuciumul vieții sale, s-a coborât, în sfârșit, pacea eternă. Să-ți fie drumul spre nemurire luminos. Domnul să te ierte și să te primească printre martiri, că mult ai suferit, frate Leandru! Rămân cu regretul că nu ți-am cunoscut ceasul înnoptării și nu te-am însoțit pe ultimul tău drum lumesc.

Mi-am amintit că în ultimul an de studenție ne-ai vizitat la Cluj ca să ne întrebi pe bucovinenii ce eram acolo cum am reușit să reînființăm *Junimea* (societate bucovineană care conținea tradițiile *Arboroasei*, societatea înființată de Ciprian Porumbescu). Voi ai să faci și tu la Iași asemenea.

Mi-am amintit că mama ta era rudă cu Zaharia Voronca, luptător pentru unirea Bucovinei cu patria mamă, prieten bun al lui Ciprian Porumbescu, și atunci regretul meu s-a adâncit. Ca ultima secretară a *Junimii* de la Cluj (desființată de comuniști), aveam dreptul (și datoria) să arunc peste sicriul tău panglica tricoloră, după obiceiul junimean și să-ți cântăm, după același obicei:

„Iar când, fraților, m-oi duce
De la voi și-o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneți
Mândrul nostru tricolor.”

și să te salutăm cu salutul junimean:
VIVAT, CRESCAT, FLOREAT JUNIMEA!

Publicat în „Cronica Romașcană” și la Bacău.

Dragoș TOCHIȚĂ

Așa ne-a fost destinul

Aici cândva Ștefan cel Mare,
Zis Ștefan-Vodă Domn cel Sfânt,
Pe leși i-a pus la plug să are,
Să nu râvnească alt pământ.
Și a sădit numai stejari,
S-avem istorie și baladă,
Dar s-au găsit alții tâlhari,
Ce de istorie ne pradă.
Așa ne-a fost nouă destinul
Ca-n '40 să fim furați
De-acei care ne-au adus chinul,
Durerea pierderii de frați.
Dacă n-am fi avut Cosminul
Și-n Putna - Marele Mormânt,
Un Eminescu și Hotinul,
Eram săraci pe-acest pământ.
De n-am avut noroc pe lume,
De suntem mereu hărțuiți,
Români suntem, și-avem un nume,
Români de Mamă despărțiți.
Aici am fost, aici vom fi
În visul nou ce odrăslește,
Carpații cât vor dăinui
Și zarea cât mai albăstrește.

Trec anii-n plâns și rugăciune...

Maria TOACĂ

În fiecare duminică și în zile de sărbătoare vine la biserică – la o tămăduitoare comunicare cu Dumnezeu. Deși trebuie să facă un drum lung, din capătul Hliniței până în centrul Boianului, cât îl țin picioarele vine la sfântul lăcaș al lui Ion Neculce, în care s-au rugat părinții săi, purtându-l de mână când era mic. Acum, ajuns în pragul senectuții, își amintește, de parcă a fost mai ieri, cum se ținea în urma mamei în dimineți răcoroase, cu miros de busuioc. Dar și mai vîi se zbat în amintiri zilele când, la aprinsul zorilor, mergea pe același drum binecuvântat parcă de o putere divină cu nevasta și trei copilași alături.

Acum iese singur din casă, lăsând în urmă toate tulburările și părerile de rău. Duminicile sunt pentru el zile de rugăciune. Ele îi aduc liniștea sufletească, izbăvirea de micile păcate ale vieții de fiecare zi, de slăbiciunile ce-i ispitesc sufletul amărât. Știe că numai Dumnezeu e în putere să-i judece faptele, să-l aline cu îndurarea Lui cea mare sau să-l mîhnească cu noi dureri. Însă și gura lumii se amestecă uneori indiscret în durerile omului, răscolindu-i amarul ascuns, deschizându-i cu o curiozitate bolnavă rănilor din inimă.

... În 2001, înainte de sărbătorile Sfințelor Paști, prin Boian se vestise „învierea” din morți a feciorului lui Alexandru Botă. Lumea vorbea că tânărul, adus cu două decenii în urmă din Afganistan, în sicriu de zinc, și înmormântat în cimitirul din sat, este în viață, trăiește undeva în Pakistan sau într-o altă țară musulmană (zvonurile circulau în mai multe variante), că are familie și copii. Mai întâi, vorbele au ajuns la urechea sorei, Mărioara, într-o piață din Cernăuți. Apoi tatăl băiatului și-a pierdut liniștea – la tot pasul (în drum, la biserică) lumea îl întreba dacă este adevărat ce se vorbește despre feciorul său. Unii îl compătiseau pentru că n-a ajuns și soția sa, Oltea, să se bucure de vestea minunată.

Ce putea să le răspundă părintele îndoliat? Doar că-l purta pe Ionel în inimă și în lacrimile sale. Acest lucru îl știau și consătenii lui badea Lisandru, însă oamenii sunt dornici de minuni. Setea de miracol îi face uneori să creadă în cele mai fantastice zvonuri, mai ales că au fost mediatizate nu puține cazuri despre reîntoarcerea din lumea umbrelor a fiilor aduși acasă în sicriu sau dispăruți fără de urmă în războiul afgan.

— Nu știi de unde au pornit vorbele că băiatul meu e în viață. Poate din cauză că m-au vizitat niște corespondenți de la televiziune și au filmat casa în care el a crescut. Dacă ar fi viu, ar veni de oriunde, ar trimite măcar o veste. A fost un copil blând, cu mare dragoste pentru părinți și surori. Îi plăcea munca țărănească, ar fi ajuns un bun gospodar. După terminarea școlii, până l-au luat în armată, a lucrat ca ajutor de tractorist. Îl rugam să nu se necăjească, că va avea timp pentru muncă. Iar el îmi spunea: „Vreau să am banii mei...” Așa a rămas fiul în amintirea tatei.

Au trecut anii, de când, alături de părinți și surori, l-a plâns tot satul, simțind cu mic și mare cum tragedia Afganistanului intră în casele creștinilor din Bucovina. Și iată că după atâta amar de timp, ecoul acelei tragedii a acutizat durerile tatălui, care cu puțin timp înainte își înmormântase fiica mai mare, răpusă de o boală incurabilă. El ar dori ca lumea să-l întrebe numai de bine, căci nu-i în caracterul său să-și exteriorizeze necazurile. Ca orice om evlavios, nu-și blestemă soarta, se bucură de tot ce i-a dat Dumnezeu. Fiica Mărioara și ginerele Ion îi poartă de grijă, iar cei trei nepoți îi țin de urât. Și el lucrează cât îl țin puterile, mulțumit că ginerii, Ion și Niculuță, îi poartă respect. „E plăcut când ei vin să se sfătuiască cu mine, îmi cer o mână de ajutor”, mi-a spus badea Lisandru.

N-aș fi cutezat să-i răscolesc rănila sufletești. L-aș fi întrebat, precum își dorește, numai de bine... Dar evenimentele care au loc în Afganistan nu pot să nu deschidă rănila ce încă nu s-au cicatrizat în inimile atâtor părinți. La vârsta de 66 de ani, badea Lisandru și-a pierdut aproape complet auzul, dar imaginile ce le vede la televizor n-au nevoie de cuvinte.

— Dă, Doamne, să se liniștească americanii și toată lumea! Nu-i fericire mai mare decât să dormi liniștit în casa ta, să te culci

pe perna ta. Poate cineva își înmulțește bogățiile de pe urma războiului, dar părinți ca mine se „îmbogățesc” numai cu lacrimi.

Numai de soartă nu se plânge părintele îndoliat. N-are pretenții față de stat. Primește pensia colhoznică și un adaos pentru pierderea fiului. N-a așteptat nicicând atenția cuiva. Nici un ajutor, nici o onoare nu-i pot compensa moartea fiului. El n-a plecat de bună voie, așa cum se angajează astăzi unii tineri, pe bază de contract, în zonele fierbinți ale planetei. A fost trimis în Afganistan după nouă luni de serviciu militar în Germania. Trimitea acasă scrisori cu rugămintea: „Să nu plângeți după mine...”

— Mai avea să slujească vreo două luni. Aflasem că e venit acasă în concediu un băiat din Mămăliga, Petru Rață, care era împreună cu băiatul meu. Ne pregăteam să-i trimitem ceva de-acasă, dar n-am dovedit, căci ni l-au adus în sicriu... Nu ni s-a permis să-i vedem corpul neînsuflețit. Printr-o mică fereastră se zărea numai o năframă, pătată de sânge, în dreptul gurii. Un tânăr din Rarancea ne-a povestit mai târziu că în mașina condusă de Ionel a nimerit un proiectil. Mașina s-a aprins, explozia l-a aruncat pe fiu mai departe. A murit în drum spre Tașkent, așa mi-a spus prietenul care l-a urcat în elicopter.

Aceasta-i tot ce a aflat tatăl despre moartea fiului.

La intrarea în Boian dinspre Cernăuți, se înalță o placă funerară, cu chipul lui Ion al lui Lisandru Botă, amintind despre războiul cu o lume foarte străină și neînțeleasă creștinilor noștri. Tânărul din Boian n-a avut nimic de împărțit cu acel popor necunoscut.

A fost trimis să lupte acolo, fără dreptul de a-și alege alt drum. În acea perioadă de mare cumpănă, numai fiii de oameni simpli aveau datorii internaționaliste față de țară și popor.

Cei întronați la putere își împodobeau epoleții cu stelute, lăsând să se reverse jalea ca apa asupra părinților fără de noroc. Băieții le scriau acasă pe foi pecetluite de moarte: „Să nu plângeți după noi...”

Dar mamele și tații, nici după două decenii și jumătate, nu-s în stare să le îndeplinească ultima dorință, coborând în morminte cu speranța că-și vor regăsi copiii printre dalbe lăcrămioare, flori crescute din lacrimile lor amare.

Glasul durerii

Alexandra JAR

Într-o zi m-am hotărât să-mi vizitez satul de baștină, Sucevenii, ca să stau de vorbă cu Paulina Burlă. Văzându-mă în curte și aflând de ce am făcut drumul până la ea, septuagenara mi-a zis:

— Degeaba ai venit. Nimic nu ți-oi spune, căci despre timpurile celea nu-i voie de grăit.

Și totuși, la rugămintea mea, ea s-a așezat pe prispă, căzând pe gânduri, apoi i-a venit glasul:

— Dacă aș ști că cineva mi-a ajuta să-mi găsesc fetița pierdută în timpul deportării, ți-aș povesti totul... Bărbatul meu, Vasile Sucevean, fiind militar, a plecat în 1940 din Cernăuți cu regimentul său în România. Pentru fapta lui eu nu purtam nici o vină, dar în 1941 am fost ridicată împreună cu fetița de doi ani, Domnica, cu mama, cu tata și cu fratele mai mic. De la bun început am fost despărțită de fetiță și părinți. Am fost învagonați ca animalele. Nu aveam nici perne, nici scaune, nu aveam nici unde ne face nevoile. Drumul din gara Adâncata până în Aktiubinsk a durat cinci săptămâni. De la Aktiubinsk am fost duși în altă parte și lăsați într-o pădure. Nu aveam nici unde dormi, nu aveam ce mânca și puterile începeau să ne părăsească. Ne-am înjghebat niște colibe și locuiam în ele. Trei luni am stat îmbrăcată într-o singură cămașă, căci alta de schimb nu aveam. Trei luni n-am văzut săpunul. Vitele la fermă erau ținute în mai mare curățenie, decât eram ținuți noi, deportații...

Mătușa Paulina și-a întrerupt destăinuirea. S-a aplecat, a rupt un mănunchi de iarbă și, plângând, la sărutat. Accentul din vorbele ei a devenit dramatic:

— Am păscut iarbă, ca vitele. Uneori fierbeam iarbă și fiertura ceea o împărțeam și altora. Mâncam și iarbă verde, dar n-o puteam ținea în gură.

Când apărea soarele, ne așezam să ne încălzim, și tot atunci pășteam. Și tare mare a fost nenorocirea când, într-o zi, patruzeci de femei, care au păscut iarbă, au orbit. Vai-vai-vai, nici tu casă, nici tu mâncare și nici tu vedere!

Eram acolo femei de diferite naționalități, dar eram unite și ne ajutam cum puteam. Lucram până ce se întuneca. Seara le duceam la mâncare și pe cele orbite. În coliba în care mâncam nu era lumină. Puneam pe o surcică rășină de brad, o aprindeam și, la lumina ei, mâncam. În fiecare zi numărul deportaților se rărea. Cei mai în putere îi îngropau pe cei care cădeau ca muștele...

Și iarăși mătușa Paulina Burlă a izbucnit în plâns:

— Fată dragă, șase ani m-am chinuit, șase ani am îndurat foame și frig și n-am avut nici o nădejde că m-oi întoarce cândva acasă. Nici astăzi nu știu pentru ce am fost ridicată și judecată. Știu numai că din zece ani de pedeapsă patru mi i-au scos. După ce m-am întors acasă, am aflat de la fratele ce s-a întâmplat și cu ei pe drumurile pătimirii. Mama a murit de foame, copiii ce umblau cu cerșitul, ca să se poată hrăni, printre care și copila mea, săraca, au fost strânși de pe drumuri și dați la un orfelinat. Așa i s-a pierdut urma, și așa n-am aflat nimic despre ea. Tata și fratele Nicuță au bolit după ce s-au întors acasă și nu lungă zăbavă au închis ochii. Gospodăria ne era distrusă. Dar mi-au venit în ajutor neamurile, vecinii, care m-au îmbrăcat, hrănit și iacă atâția ani au trecut, dar mă gândesc întruna la copila pierdută. Poate-i în viață odorul mamei, dar cine să mă ajute a-o caut până nu m-am pornit pe drum neîntorcător. Trăiesc singură-cuc...

A izbucnit într-un plâns sfâșietor, cu hohote. Apoi mi-a zis:

— Nu-ți mai spun nimic. Atâta-i. Acuma-s bătrână și dacă m-or pedepsi pentru vorbele mele, n-oi mai putea rezista... Mergi, dacă vrei, la Maria Șcrobanet, căci ea ți-a povesti mai multe. Poate că ea nu se teme, că are bărbat, copii și sprijin.

I-am sărutat mătușii Paulina Burlă mâinile bățătorite, i-am mulțumit și ea m-a petrecut cu ochii plânși până la poartă.

Fuga de Donbas

Radu IEREMICIUC

Într-o zi mă întorc ostenit de la „rubstoikă”. Nici n-am dovedit să mă spăl, să mă primenesc și să-mi astâmpăr foamea, că în casă a dat buzna milițianul de sector Șuliko și primarul Sacaliuc. Nu mi-au dat binețe, nu m-au întrebat ce fac, dar, de cum mi-au trecut pragul, s-au încruntat și mi-au zis că sunt arestat și că trebuie să-i urmez la primărie. M-am supus, nici vorbă, dar n-am luat nici un lucru cu mine, căci de asta treabă nu eram pregătit. Le-am spus doar atât:

— Dacă trebuie să mă duc, hai, luați-mă.

Am ieșit din ogradă. Primarul mergea înainte, eu veneam după el, iar „coloana” o încheia milițianul. De la deal venea o femeie și, ajungând în dreptul ei, am întrebat-o:

— Viorică, n-ai la tine zece ruble să mi le împrumuți?

Femeia a strâns din umeri, iar eu stăteam cu fața întoarsă înspre dânsa. Atunci milițianul a făcut un pas înainte. Folosindu-mă de o asemenea ocazie, am luat-o la fugă, dându-mi drumul de vale. Fugeam de rupeam pământul și, văzând că mă scapă, sergentul a scos pistolul și a început să tragă asupra mea. Nu m-am speriat. Parcă a băgat cineva în mine un motor. Am prins puteri și zburam, nu alta. Îndată mare am ajuns pe toloaca bisericii. De acolo am luat-o pe cărarea ce ducea în gârlă la Nesăia, am sărit pârleazul și, dacă eu eram desculț, iar milițianul încălțat în ciubote grele, degeaba mai alerga după mine. Așa, fugind, m-am pomenit deodată în lunca și bălțile Tofănenilor. Răsuflu adânc și mă uit în toate părțile, ca să mă încredințez că nimeni nu venea de nicăieri. Nu, nu era nimeni pe aproape și m-am liniștit nițel. Am stat în luncă până la îngânatul zilei cu noaptea. M-am tras apoi spre casă, atent, pe ocolite, cu gândul ca pe la mijitul zorilor să mă întorc la pădure, să mă apuc vârtos de lucru, să dobor copaci, că poate așa mi-a fi salvarea.

Am dormit ca iepurele sub hat. Când am sărit din așternut, era încă. Întuneric. Trebuia să-mi pregătesc merindele. Într-un sac cu doi cartofi puși în colturile de la fund și cu o frânghie legată la gura lui, am încărcat fasole, ceapă, cartofi, slănină, făină de porumb, un codru de pâine, niște murături, lingură, castron, ulcică și ce mi-a mai trebuit. Sacul era plin numai pe jumătate, dar era ce duce. La revărsatul zorilor, am ieșit din casă, dar nu mi-am îndreptat pașii spre drumul mare, căci mă puteau vâna sribocii, ci am apucat-o pe cărări dosite, neștiute de toți, care să mă scoată din sat și să mă ducă în adâncul pădurilor de la Corcești.

Ajunși acolo, în pădure, cu toporul și bestia, țărani români hăituiți de iscoadele stăpânirii sovietice, doborau copaci, îi curățau de ramuri, îi triluiau la locuri potrivite, de unde buștenii erau transportați cu căruțele la găurile din apropiere. Din bușteni se făceau scânduri, parchet, dar și piloni pentru sprijinirea plafoanelor minelor de cărbune din Donbas. Acolo, în pădure, de frica Donbasului, făceam treabă bună și lucram ca niște zmei, ca la adresa noastră să se spună cuvinte de laudă, dacă cineva ar fi întrebat despre noi. Când ni se terminau merindele, ieșeam din pădure și-o luam spre sat, dar noaptea, după stele, să nu ne întâlnim pe cale, pe cărare cu cei periculoși, căci dânșii ne puteau schimba direcția. M-am aflat printre fugari până ce s-a făcut o razie cu participarea mai multor reprezentanți raionali, printre care se aflau căpitanul Parohin de la cercul de recrutare și instructorul comitetului de partid, Iarmolnik. Alături de aceștia își dădea mare importanță o damă, pe care lumea din satul nostru o poreclea Laia (căci multe ouă și țuică a mai strâns cu de-a sila, ca să aibă hăleală și băutură pentru ai lor). Dânsa era vajnică, impozantă, căci vezi, era femeie, și la sovietici avea drepturi egale cu ale bărbaților.

Tocmai în acel timp își dăduse demisia primarul satului, fiind înlocuit cu o femeie care se numea Iulia. Partidul făcea schimbări după plac și cei care se bucurau de încrederea lui, promiteau că vor îndeplini sută la sută orice planuri. Unul din planurile „mărețe” ale aceluși timp era și prinderea bărbaților cu arcanul, pentru a fi duși cu forța la minele de cărbuni din Donbas, care erau distruse din cauza operațiilor militare și care trebuiau restabilite, căci toate ramurile

economiei naționale nu puteau funcționa normal fără anumite cantități de combustibil.

Încă din ajunul raziei în sat au sosit „vulturii” de la raion pentru a pune la cale „operația” împreună cu „ulii” din Bahrinești. În timpul raziei am fost prinși vreo 20 de tineri, unii fiind holtei, alții fiind însurați și având deja copii. Poate că prindeau și mai mulți bărbați, dar unii au reușit să se salveze, fugind prin ușile din dos, sărind în grădini pe sub streșinile caselor sau prin spărturile care le făceau în acoperișurile de paie. Noi, cei prinși, am fost închiși în primărie. Ne păzeau sriboci cu puști lungi, fiindcă șefii lor erau în sat la o petrecere cu mare tãmbãlãu. Nu știam ce ni se putea întâmpla. Unii tăceau de parcă luaseră apă în gură. Alții se frãsuiau că și-au lăsat neveste și copii de țățã. Iar alții se tãnguiau că le rămãneau neajutorate mamele bãtrâne și bolnave. Ori să te fi cãinat, ori să fi tăcut, totuna era, că de scãpat nu era cum.

Când s-a făcut dimineața, s-a deschis ușa și în prag au apãrut cãpeteniile sribocilor noștri. Nu ne-au dat binețe, n-au grãit nimic cu noi, dar, nu lungã zãbavã, au adus din sat patru trãsuri cu coșurile pline de paie și, hai, urcarea și plecarea! Abia înainte de a fi porniți din sat ni s-a atras atenția să nu ne vinã în cap să încercãm a fugi, că ne-or aștepta gratiile. Am dat din cap că înțelegem, am urcat în cãruțele escortate de doi ofițeri din raion, care mergeau înaintea noastră, și doi sriboci, care se aflau în trãsura din urmã.

Când urcam dealul Hlujei, soarele, sãltãndu-se pe cerul azuriu, fãrã nici o încrețiturã de nori, a început să devinã mângãietor și razele lui calde le cãdeau ofițerilor drept în fațã. Ambii erau nedormiți și oboșiți de petrecerea din noaptea trecutã. Și cum razele jucãușe le gãdileau tãmplele, și cum trãsura îi tot legãna, îndatã i-a cuprins somnul. Când am ajuns la Cerepcãuți, în sat, cãruțele s-au rãsfirat. Anume atunci, unii dintre noi și-au dat seama că era rost de fugit: înainte se sforãia, iar la cotituri cei din urmã nu puteau să vadã ce se întâmpla. Vreo trei au sãrit dintr-o cãruțã și au tulit-o ca vântul pe-o ulicioarã, la vale, fãrã să producã zgomot. Când treceam podul de lemn peste Siret, la alții le-a sosit momentul să sarã din cãruțe și să se vãre în apã.

Dar cei rămași înaintau spre raion pe un drumușor ce se lungea pe lângă o cale ferată părăsită. Până la război pe ea circulau trenuri, venind de la Cernăuți, prin Adâncata, prin Tereblecea și ajungând în târgul Siretului. Pe laturile acelu drumeag bătut numai de care creșteau tufari, lăstăriș, papură, bălării înalte cât gardurile. Era rostul să fugim. Câțiva ne-am făcut din ochi, pricepând ce aveam de făcut. Am sărit și, ca să ieșim basma curată dacă vom fi observați, ne-am descins, am dat nițel pantalonii în jos, așa, ca să avem motiv. Am stat pe vine un minut-două. Văzând că nimeni nu se alarma, ne-am scos nădragii și tulai prin corciuri până ne-am pierdut. Ceva mai înainte s-au ascuns și alții prin tufișuri. Prinzând de veste că nu mai aveau pe cine duce la raion, sribocii au tras câteva împușcături în aer. Detunăturile i-au trezit pe ofițerii toropiți de oboseală și de băutură. Ei s-au frecat la ochi, dar nu puteau înțelege de ce s-au tras focuri. Abia când au oblicit că trăsurile erau aproape goale, au prins și ei să tragă din revolvere. Căruța din față s-a oprit așteptându-le pe celelalte. Bucluc adevărat. Numai cinci „mineri” se mai aflau sub pază. Înfricați, ofițerii i-au luat pe sriboci la bătaie. Scăpați de moara pumnilor, aceștia au rupt-o la fugă până au ajuns în lunca Morii Călugărilor din Petriceni. Cei rămași în căruțe, văzând ce hărmălaie s-a stărnit și cât de furioși erau „tovarășii” din raion pe codoșii lor din Bahrinești, tupiluș, tupiluș, s-au strecurat în lăstăriș, apoi au fugit care pe unde a putut.

În mijlocul drumeagului, cu bicele în mâini și cu privirile pline de groază, au rămas doar căruțașii. Aceștia erau oameni bătrâni și tremurau bieții de frică să nu fie duși și ei în Donbas, în locul celor ce-au dezertat. Nu li s-a făcut nimic. Doar o singură trăsură i-a dus pe cei doi ofițeri la Hliboca, celelalte trei s-au întors cu golul în sat.

Noi, cei scăpați de sub pază, ne-am întors pe la casele noastre pe căi ocolite și cu ochii în patru. Puteam fi ridicăți oricând. Știam, însă, că scăparea noastră era „rubstoika”. Ne-am luat merinde și ne-am afundat în pădurea cea bătrână de la o margine a Corceștilor.

De la un timp, situația a început să se schimbe. Nu ne mai păștea Donbasul, ci „deschiaburirea”. Începea ofensiva colectivizării și libertatea noastră era grav primejduită.

Tinerețe îndoliată

*Maria VAIPAN-MURARU,
locuitoare a satului Mihoreni, fostul județ Dorohoi*

Bucuriile copilăriei noastre s-au sfârșit la 13 iunie 1941. Noaptea am fost scoși din casă – tata, mama, eu, fratele Nicolae și fratele Ion – și escortați la primărie. Acolo am fost despărțiți de tata și, împreună cu alte familii din sat, am fost mânați la Hliboca, unde am fost încărcăți în vagoane de vite. Mai bine de două săptămâni ne-am aflat în drum, fără să vedem lumina zilei, fără să simțim mângâierea razelor calde ale sfântului soare. Tot timpul cât am fost duși cu trenul, am stat în picioare, căci vagonul era ticsit de lume. Când trenul s-a oprit într-o pustietate, oamenii scoși din vagoane nu puteau deschide ochii, că-i orbea lumina. Slețiți de puteri și istoviți de foame, se prăbușeau ca snopii grei de secară. Atunci pentru prima dată ni s-a dat ceva de mâncare – o fiertură din ovăz. De acolo ne-au luat kazahii cu carele cu boi și ne-au dus prin colhozuri.

Toate cele zece familii deportate din Mihoreni au nimerit în același colhoz. Munceam zi și noapte, dar slăbeam și ne umflam de foame. Adunam de pe câmpuri buruieni uscate, fierbeam ceai din ele, însă, în loc de zahăr, pentru a-l îndulci, puneam puțină sare. Așa ne amăgeam foamea și cu greu și amar ne treceau zilele. Sărbătoarea veselă de 8 martie este pentru mine o zi de doliu, căci anume de ziua femeilor a murit mama, înfometată și tristă, lăsând trei copilași minori fără ajutor și mângâiere în neagra străinătate. După moartea mamei în locurile exilului nostru s-a răspândit tifosul negru. Toți trei copiii am zăcut șase săptămâni cu febră, pierzând nădejdea de a mai călca iarbă verde. Ion, fratele, și-a revenit primul din boală și, cum a putut, încetul cu încetul, a îngrijit și de mine. Îmi fierbea ceai de lucernă și mă hrănea cu lingurița. Părul de pe cap îmi căzuse și mă învățam a umbla, ținându-mă de pereți. Ion a prins doi căței de pământ, i-a jupit și i-a fript și-mi dădea câte puțin să mănânc. Așa frățiorul m-a scăpat de la moarte.

Când m-am simțit mai în puteri, am început să lucrez la o fermă de viței. Locuiam departe de fermă. Ieșeam din bordei noaptea ca până la revărsatul zorilor să ajung la lucru. Adeseori rătăceam drumul, pomenindu-mă departe-departe de locul de muncă...

Ne-am chinuit în exil timp de opt ani. Am înfruntat foame, frig și mizerie. Pe mama am lăsat-o să doarmă în pământ străin. Acasă m-am întors împreună cu fratele Ion. Nicolae a mai rămas să lucreze încă cinci ani, ca să adune bani de drum. Pentru o zi-muncă la fermă ni se dădea numai 300 de grame de grâu. Revenită la baștină cu sănătatea șubrezită, am muncit în colhoz, tot pentru o plată de nimic. Împreună cu soțul, Filaret Muraru, ne-am educat exemplar copiii și i-am îndrumat pe făgașul științei de carte. Gheorghe are studii superioare și este profesor școlar în Republica Moldova. Ana lucrează în cadrul unei unități comerciale din Hliboca. Maricica n-a părăsit satul natal și a lucrat pe lanurile gospodăriei de stat din Mihoreni. Vera s-a stabilit în orașul Cernăuți. Am rămas singuri în casă, dar nu ne plângem, căci copiii ne vizitează des, căci avem mulți nepoți, care se dau în rând cu lumea și cu care ne mândrim. Neamul ni s-a înmulțit, dar nu pot uita chinurile din tinerețe, nu pot uita că cizma stalinistă a strivit viețile bunilor mei părinți, care nu s-au făcut vinovați cu nimic în fața puterii sovietice.

A înregistrat Alexandra JAR

Tabel nominal cu persoane deportate
din Lucovița-românească

Nr.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii	Naționalitatea
1.	Aniculăesei Toader	cap de familie	1907	român
2.	Bălan Vasile	cap de familie	1866	român
3.	Bălan Maria	fiică	1921	româncă
4.	Berlinschi Dochîța	mamă	1917	româncă
5.	Berlinschi Elena	fiică	1939	româncă
6.	Budacă Gheorghe	cap de familie	1890	român
7.	Budacă Natalia	soție	1903	româncă
8.	Budacă Ilie	fiu	1922	român
9.	Budacă Mircea	fiu	1925	român
10.	Budacă Valeria	fiică	1926	româncă
11.	Bulei Gheorghe	cap de familie	1866	român
12.	Bulei Casandra	soție	1881	româncă
13.	Căpițeanu Mihai	cap de familie	1888	român
14.	Căpițeanu Maria	soție	1891	româncă
15.	Crețu Nicolae	cap de familie	1898	român
16.	Crețu Zoița	mamă	1909	româncă
17.	Crețu Valeria	fiică	1930	româncă
18.	Croitoru Ilie	cap de familie	1876	român
19.	Croitoru Catrina	soție	1876	româncă
20.	Hrițcu Ilie	cap de familie	1888	român

Nr.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii	Naționalitatea
21.	Hrițcu Natalia	soție	1893	româncă
22.	Hritcu Mircea	fiu	1923	român
23.	Hrițcu Ortața	fiică	1926	româncă
24.	Hrițcu Ion	cap de familie	1900	român
25.	Hritcu Iordache	cap de familie	1897	român
26.	Melniciuc Elena	mamă	1883	româncă
27.	Melniciuc Ilie	fiu	1924	român
28.	Mihailiuc Gheorghe	cap de familie	1892	român
29.	Mihailiuc Catinca	soție	1896	româncă
30.	Mihailiuc Ion	fiu	1923	român
31.	Mihailiuc Ilie	fiu	1926	român
32.	Mihailiuc Petru	fiu	1928	român
33.	Mihailiuc Floarea	fiică	1930	româncă
34.	Mihailiuc Constantin	fiu	1935	român
35.	Mihailiuc Dumitru	fiu	1937	român
36.	Mihailiuc Maria	fiică	1937	româncă
37.	Mihailiuc Ion	cap de familie	1889	român
38.	Mihailiuc Saveta	soție	1890	româncă
39.	Mihailiuc Dumitru	fiu	1922	român
40.	Mihailiuc Elena	fiică	1929	româncă
41.	Mihailiuc Anania	fiu	1936	român
42.	Moraru Ion	cap de familie	1879	român
43.	Moraru Profira	soție	1885	româncă
44.	Ostaficiuc Gheorghe	cap de familie	1888	român

Nr.	Numele și prenumele	Gradul de rudenie	Anul nașterii	Naționalitatea
45.	Ostaficiuc Paulina	fiică	1922	româncă
46.	Ostaficiuc Paraschiva	fiică	1925	româncă
47.	Ostaficiuc Ilie	fiu	1936	român
48.	Pașcanu Zamfir	cap de familie	1904	român
49.	Răileanu Gheorghe	cap de familie	1911	român
50.	Răileanu Toader	cap de familie	1880	român
51.	Răileanu Elena	soție	1889	româncă
52.	Răileanu Filareta	fiică	1922	româncă
53.	Răileanu Maria	fiică	1924	româncă
54.	Răileanu Elena	fiică	1927	româncă
55.	Răileanu Ancuța	fiică	1935	româncă
56.	Rusu Natalia	mamă	1884	româncă
57.	Rusu Calistru	fiu	1928	român
58.	Scripcaru Catinca	mamă	1885	româncă
59.	Scripcaru Petru	fiu	1903	român
60.	Sculeac Maria	mamă	1895	româncă
61.	Sculeac Ilie	fiu	1925	român
62.	Sculeac Saveta	fiică	1927	româncă
63.	Sculeac Catrina	fiică	1929	româncă
64.	Sculeac Elena	fiică	1932	româncă
65.	Tudose Elena	soție	1923	româncă

*Lista a fost întocmită de
Societatea victimelor staliniste „Golgota” din regiunea Cernăuți*

Întâmplarea cu ceaiul din fântâna

Radu ILIE

Multe lucruri în societatea sovietică erau tăcute pe dos. Mai ții minte când începeau cu adevăratele lucrările agricole de toamnă? Vreți să ziceți că în primele zile ale lunii septembrie? De unde? Pe atunci șefuleții din kolhoz băteau potecuțele. Le era bine în codru, cu mândruțe, cu băuturică, cu ceva gustărică. Tehnica ruginea, mecanizatorii stăteau ca pe foc, iar „specialiștii”, ca de obicei, huzureau. Dar timpul se scurgea și toamna înainta. Bietele femei vroiau să-și termine normele, ca atunci când s-a porni zloata să șadă acasă la călduț, să aibă numai grija torsului, a urzitului și a țesutului. Mergeau dimineța până la capătul satului, tehnica se defecta și ele se întorceau amărâte că a mai trecut o zi în care au umblat degeaba pe drumuri.

Timpul întârzia, începeau frigurile, cădeau ploi și lapoviță, și atunci toți se trezeau de cap și băteau alarma. Toate uneltele și agregatele erau date la reparat, ca apoi, de urgență, să fie scoase în câmp. Dar ce se mai putea recupera când roada rămăsese sub zăpadă? Porumbul, desigur, se mai putea desfăca. De la cartofi trebuia să-ți iai răsura. Mai putea fi recoltată și sfecla de zahăr. Cu cât timpul înainta, cu atât vremea era mai urâtă și lucrul se făcea mai cu zăbavă. Se ajungea până la aceea ca plantațiile de sfeclă să fie curățate de zăpadă, pe rânduri, cu buldozerul. Sfecla era uneori scoasă din pământul înghețat bocnă cu târnăcopul. Chiote și vaiete! Femeile suflau în pumni, se întorceau cu spatele la vânt, plângeau de frig, însă nimic nu ajuta. Cei din „pravlenie” nu uitau să le amintească:

— De nu-ți termina sfecla de săpat, rămâneți fără plata pentru munca de un an întreg.

Frigul se înzdrăvenea, că era în Postul Crăciunului și, ca femeile să lucreze cu mai mult spor, ele erau vizitate de toți cei care sugau lapte și miericică din ugerul mereu plin al kolhozului.

Și erau odihniți, sănătoși, burduhoși, sătui, băuți și cu obraji rumeniori. Veneau cu mașina președintelui ori cu mașina agronomului, cu motociclete, cu trăsurile, făceau foc pe lan, se încălzeau și se puneau pe glume și pe râsete. Și le mai luau încă peste picior pe femeile necăjite, înghețate și plânse, de nu se puteau îndrepta de șale. Nu le aduceau măcar o cană de apă fierbinte, ca să se mai încălzească.

Femeile ar fi băut ceai, dar nu aveau cu ce îl îndulci. Și se rugau la „tovarăși” cu lacrimi în ochi:

— Dați-ne ceva zahăr la avans, s-avem de-un ceai pe frigul ista...

E-hei, răspunsul era unul și același:

— Terminați sfecla și vi se va da!

Bre, și ce mai năpastă pe capul lucrătoarelor cădea atunci când în câmp ieșeau lectorii, agitatorii, propagandiștii, informatorii politici. Aceștia erau bobi sositori în timpul amiezii, când scotea biata femeie dărabul de mămăligă rece din trăistuță și ducea la gură șipușorul cu lapte. Deci, „ora politică” coincidea cu ora prânzului, că, vezi, din timpul productiv nu se putea „fura” nici un minut. Și intelectualii aduși în câmp, ca după discursurile lor eficiența muncii să fie mai mare, bumbăceau capul femeilor, zicând ba că Dumnezeu nu este, ba că raiul e pe pământ, că dacă s-a lucra zi și noapte în chip comunist, generațiile următoare vor trăi în societatea fără clase. De amărâte ce erau, femeile nu băgau în seamă vorbele celor ce lustruiau victoriile URSS-ului în economie, știință, cultură, politica internațională etc. Pălăvrăgelile lor se prindeau ca nuca în perete. Dar nu se puneau femeile în poara cu „tovarășii”. Cu ei nu era de glumit, căci, dacă cumva îi contraziceai, ei te puteau trece la categoria „naționaliștilor burghezi români”. Tăcea fiecare, mestecându-și bucațica de mămăligă înghețată, și răbda ca pământul de sub picioare.

Într-un an au muncit femeile noastre cu mâinile în noroi și în omăt, dar zahăr nu li s-a dat nici un gram imediat după ce sfecla a fost transportată la gară. Undeva după sărbătorile de iarnă la toate șefele de echipă le-a repartizat cârmuirea doar doi saci de zahăr. Cum să-l fi împărțit ele la 120 de lucrătoare?

La fiecare îi reveneau câte 900 de grame (nici măcar un kilogram!) și atunci femeile, plângând, l-au asaltat pe contabilul Ionică, precum și pe Nicolai, ajutorul acestuia, ținând-o morțiș:

— Dați-ne ce-am câștigat. De ce ne-ați păpat zahărul? Când o să vă hrăniți de muncă străină?

Îleșindu-și din sărite, și contabilul, și ajutorul lui, au apucat cei doi saci de zahăr, care trebuia să fie împărțiți la 120 de femei, i-au dezlegat și i-au vărsat într-o fântână, zicând:

— Na-vă, acum beți câte-un ceai din fântână și aveți de ajuns! Femeile s-au întors acasă cu ochii în lacrimi, dar știau că nu aveau unde se plânge, că dreptul nu și l-ar fi găsit.

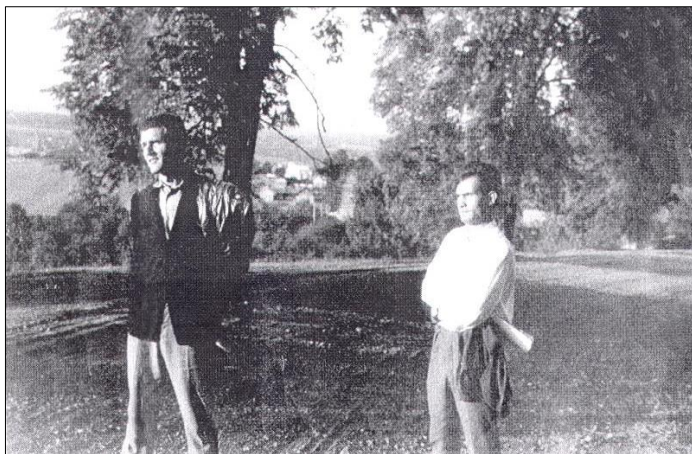
Pe de o parte, se vocifera că în Uniunea Sovietică femeia era stimată, onorată, prețuită, avea drepturi egale cu cele ale bărbatului, putea să dețină orice post de răspundere și să urce cu îndrăzneală treptele ierarhice. Iar pe de altă parte, chiar dacă era sărbătorită în ziua de 8 martie, femeia rămânea o sclavă care trebuia să muncească, să muncească și mereu să muncească, indiferent în ce condiții și mai ales în ce atmosferă psihologică.

Nu e cazul să uităm prea repede cum și-au bătut „tovarășii” joc de femeile noastre. Pe unii dintre cei ce le scoteau forțat la săpatul sfeclei în luna decembrie sau care le vărsau câștigul în fântâni încă nu i-a luat Dumnezeu de pe lumea asta. Ei se află printre noi, se gudură, bat mătăni în fața icoanelor, au pe buze numai miere și parcă nicicând n-au ridicat biciul asupra consătenilor. Chiar dacă au venit alte timpuri, și cei de azi trebuie să știe de căldășia lor de ieri cu veneticii „tovarăși”.

Ilie MOTRESCU

Alean

Vino, frate-nstrăinate,
să vezi viața ce-mi împarte,
să-mi vezi zilele ce mi-s,
greul de-a trăi din scris.
Hrană sărmană,
pâine de pomană,
trudă oarbă, sărăcie,
soartă hărăzită mie.
Vino, maică, să mă vezi
ce-am ajuns de când veghez
la fereastra visului
semnele prescrisului...
... Nu se-arată nici un semn,
Brațul mi se face lemn,
chipul mi se face var,
sfășiere și amar.

Sublimul și supliciul unei familii de români

Prof. șc. Eleonora SCHIPOR

Se terminase primul război mondial și din măcel se întoarse acasă, în Bucovina, nevătămat și sănătos, un tânăr gospodar pe nume Ilie a lui Petru Ștefureac. Dacă „doamna cu coasa” l-a ocolit, atunci ea n-a cruțat-o pe nevasta lui, care a decedat în urma unei boli grele, lăsându-l singur cu patru copilași. Satul pe atunci era plin de văduve de război, care n-au avut norocul să-și vadă soții întorși de pe front. Astfel, Ilie își găsește o altă nevastă, cerând-o în căsătorie pe Iuliana Popescu, rămasă și ea singură cu cinci copii, după ce bărbatul ei se prăpădise în focul războiului. Ilie Ștefureac și Iuliana Popescu au hotărât, deci, să-și unească soarta și să întemeieze o nouă familie, ca să-și poată scoate copiii în rând cu lumea. „Ești deprinsă cu munca, o îmbărbăta maică-sa pe Iuliana, iar Ilie e om gospodar și bun la suflet. Veți putea vieții împreună, dar va trebui să găsiți acea floare rară a bunei înțelegeri, care să vă ajute să treceți peste toate greutățile”. „Ce fel de floare rară, mamă? Și unde să crească ea?” „Răbdarea, draga mamei, răbdarea e acea floriceică!” Nici în visul cel mai rău n-a putut să vadă Domnica, mama Iulianei și soacra lui Ilie, câte vor avea de îndurat copiii ei!

Urmând cu sfințenie porunca părinților, au început să tragă împreună la hamul vieții, adăugând la cei nouă copii încă doi – pe Gheorghe și Viorica, maica mea. Așa au trăit în înțelegere, respect și vrednicie soții Ștefureac și cei unsprezece copii ai lor, după cum se cuvine într-o familie de gospodari și oameni de viță aleasă. Trăiau bine, chiar foarte bine pentru acele timpuri. Aveau o gospodărie mare – case, cămări, grajduri, hambare... Stăpâneau vreo sută de fălci de pământ, pomete, heleșteie, pădure, nemaivorbind de vaci, boi, cai, oi, păsări de tot felul. Dar și munceau vârtos, după cum îmi povestește maică-mea, Viorica. Munceau din greu adulții, dar și copiii.

Însă nu se jeluiam. Dimpotrivă, munceam cu hărnicie și tragere de inimă, fiindcă le plăcea munca și pentru că vroiam să aibă de toate.

Fiind un vrednic gospodar și un om respectat în sat, Ilie Ștefureac în mai multe rânduri a fost ales primar al satului, aflându-se în acest post chiar mulți ani la rând. A condus primăria din sat timp de 28 de ani! Și era bunicul meu om cu dreptate, cumsecade, se ținea de cuvânt, dădea dovadă de multă înțelegere și mereu le venea oamenilor în ajutor. Știa să conducă cu pricepere și treburile satului, și propria gospodărie.

Bunica Iuliana, păstrând alături de bunicul Ilie acea floare rară a răbdării, i-a fost o soție vrednică. A fost o gospodină pricepută și mamă bună pentru toți copiii. Femeile din sat veneau adesea la ea să-i ceară un sfat, ea găsind pentru fiecare o vorbă de alinare și mângâiere. Îmi povestește mama că nu se știa în familia lor ce e zgârcenia, nepăsarea, fudulia și îngâmfarea. Oamenii nevoiași erau întotdeauna ajutați și sprijiniți. Vecinii, alți oameni din Pătrăuții de Jos, veneau și ei să le dea o mână de ajutor la muncile câmpului și în livadă, știind că vor fi răsplătiți după cum se cuvine.

Bunicii mei au dat o educație aleasă tuturor copiilor lor, învățându-i numai lucruri bune, să fie oameni de omenie și cu dreptate, să fie curați la suflet și cu frică de Dumnezeu și să iubească munca. Aceste frumoase calități sufletești le sunt caracteristice urmașilor familiei Ștefureac. Trei dintre unchii mei, adică frații mamei – Ioniță, Nicuță și Dumitruță – au făcut școli înalte la Cernăuți, Iași și București. Unchiul Ioniță a absolvit o școală militară, fiind ofițer în armata română, apoi a făcut și studii pedagogice, devenind profesor de limba franceză, muncind mulți ani într-un liceu bucureștean. Unchiul Dumitruță a absolvit un institut politehnic, iar unchiul Nicuță a fost profesor de franceză la școala din Pătrăuții de Jos. Probabil că de la ei am moștenit dragostea pentru limba franceză, eu și verișoara mea, Eleonora Popescu-Schipor. Ceilalți copii din familia Ștefureac au devenit buni gospodari în satul de baștină.

Toate au fost bune, viața și-ar fi urmat cursul ei firesc, dacă peste capetele bieților români din nordul Bucovinei n-ar fi veniturgia bolșevică. Regimul stalinist instalat prin forță a așternut peste plaiurile noastre mioritice o jale ce nu va fi uitată niciodată de acest neam. Și mai aprigă a fost prigonirea familiei Ștefureac. Imediat după război a murit de o boală de plămâni unchiul Dumitruță, care abia absolvise politehnica. Apoi a urmat colectivizarea forțată. S-au ridicat atunci, ajutați de noul regim, cei mai nemernici oameni, care n-aveau nimic nici în casă, nici în suflet. Cozile de topor, trântorii și lichelele satului au devenit stâlpii noii puteri, făcându-și de cap. În anul 1947, toată averea bunicilor, agonisită în atâția ani de muncă neostoită și care trebuia să fie moștenită de cei zece copii, a fost confiscată, însă pe multe lucruri au pus mâna iscoadele bolșevice. Cât amar și câtă durere au avut de îndurat ei toți, când agoniseala de-o viață se ducea pe apa sâmbetei chiar sub ochii lor, când li se scoteau vitele din grajduri, li se cobora pâinea din poduri, iar din case li se luau mobila, scoarțele, tacâmurile, toate obiectele de preț. Nemaivorbind de pământ, pădure, livadă, heleșteie! Și mai trebuiau să asculte înjurăturile și insultele oamenilor de nimic care le luau averea, căci calicii satului, devenind peste noapte „activiști” ai noii puteri, n-aveau ochi să-i vadă pe gospodari.

Bunica Iuliana n-a putut să le rabde pe toate, stingându-se din viață la vârsta de numai 69 de ani, fără să fi avut vreo boală, răpusă de scârbă și de nenorocirea familiei. Era o femeie delicată, crescută în lume bună, cu credință în Dumnezeu, astfel că inima ei sensibilă și sufletul nobil n-au rezistat la crunta lovitură a soartei, ducându-se prea devreme pe lumea cealaltă. Au plâns-o soțul, copiii și nepoții. Durerea bunelului Ilie era enormă. Gonit din propria-i gospodărie, era nevoit să se ascundă pe la rudele din Storojineț ale nevestei sale. Dar nici această situație nu a durat prea mult, fiindcă a fost trădat de o lichea, care nu numai că l-a predat pe bunel pe mâna autorităților, dar a și depus mărturii false la judecata nedreaptă. Așa că fostul primar al satului, cel mai bun gospodar, Ilie al lui Petru Ștefureac, la vârsta de 72 de ani, a fost condamnat la închisoare pe viață. Odată cu bunelul, au mai fost condamnați alți doi gospodari – Antonio din Corcești și Bolocan din Cupca. Ei au fost transportați la închisoarea din Liov, unde și-au găsit și sfârșitul. Copiii bunelului, de-acuma mari, l-au văzut ultima dată la tribunal, când enkavediștii îl scoteau din sala de judecată și-l duceau spre mașină. Luându-și rămas bun de la toți, a zis că avea inima împăcată, fiindcă feciorii și fetele lui erau în rând cu lumea. Tot atunci le-a poruncit să trăiască în bună înțelegere și cu credință în Dumnezeu. Aceste ultime cuvinte părintești au fost urmate de toți cei unsprezece copii ai săi. Și sunt urmate și acum...

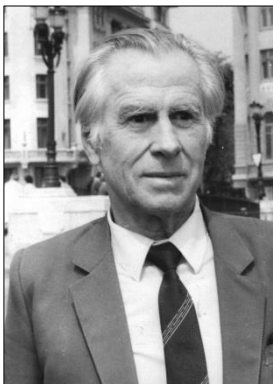
Dar pe bunicul meu și pe tatăl lor nu l-au mai văzut – nici viu, nici mort. Cineva le-ar fi transmis mai târziu că ar fi murit la doi ani după condamnare, că cadavrul lui a fost aruncat într-o groapă comună fără împărțășanie creștinească și fără să știe nimeni unde îi este mormântul. Și tot de la acea persoană s-a știut că până la ultima sa suflare bunicul Ilie a fost cu gândul la buna lui soție și la cei zece copii.

Urmașii familiei Ștefureac - copiii, nepoții, strănepoții - păstrează vie și neștearsă amintirea despre Ilie și Iuliana. Din cei unsprezece copii a rămas în viața doar mama mea, Viorica. În cimitirul mare din Pătrăuții de Jos se află mormintele lor. Alături de cel al bunicii Iuliana se află mormântul simbolic al bunelului Ilie.

Pe monumentul ridicat în memoria victimelor regimului de ocupație și care este situat în cimitirul nou, este gravat pe o placă de granit și numele lui Ilie al lui Petru Ștefureac. De ziua Sfântului Ilie noi toți îl pomenim la biserică. Tot așa facem de ziua sfinților Constantin și Elena, când o pomenim pe bunica Iuliana. 13 băieți și fete din familia noastră le poartă numele.

Pe locul unde a fost cândva gospodăria familiei Ștefureac, în prezent se află brigada de tractoare. Se mai păstrează fântâna și pomățul cel mare. Ne bucurăm că măcar sora mea mai mare locuiește în preajma acestui pomăt. Din tot pământul pe care l-a deținut familia Ștefureac, nouă, urmașilor, ne-au revenit câte 25 de ari! Restul, adică peste 100 de fălci, după ce ani la rând a constituit proprietatea colhozului, a fost împărțit la oameni...

Aceasta este, pe scurt, istoria unei familii de români nord-bucovineni, dar este și o filă din istoria neamului, care merită să fie cunoscută.

Vasile LEVIȚCHI

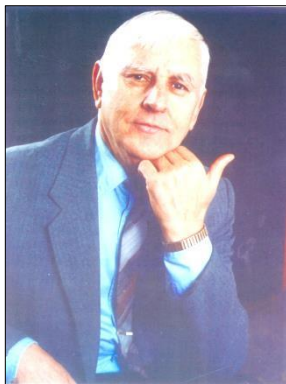
Postmioritică

Atârnat în cârje, vechi picior de plai,
Pumn străin închide gura cea de rai,
 Ștearsă-i urma stânilor din trecutul zestre,
 Strunga-i pentru noile creaturi pedestre.
Din dulăi rămân doar javre, cad în bot,
Oile-s stârpite cu ciobani cu tot.
 Doina, chiar și doina ni s-a stins din fluiere,
 Ochii, plânșii noștri, pe străini i-nfurie.
Încrunțat și sumbru urcă răsăritul,
Gândul libertății frate-i cu cerșitul.
 Nopti cu plânsul mamelor amuțit în zori,
 Frânt pe drumul dorului visul de feciori.
Duși precum ciulinii, loc nu au acasă,
Surd e răsăritul, nordului nu-i pasă.
 Frați preținși te mângâie cu gheare-adânci, pe trup,
 Din cojoc de oaie cască fălci de lup.
Vin precum lăcustele tot mai răi stăpânii,
Pentru slugi nu mai e loc în dosul stâniei.

Sentință anunțată după moarte

Dr. doc. Ilie POPESCU

Măcelul de la 1 aprilie 1941 de la Fântâna Aibă a îndurerat adânc dulcea și frumoasa noastră Bucovină. Au fost omorâți în mod barbar mii de oameni, au fost arestați fără vreo pricină și trimiși în surghiun alții, de ordinul zecilor de mii. Printre cei care au suferit nevinovați și și-au dat sufletul pe pământuri străine a fost și tata, *Vasile Grijincu al lui Ion* (născut în 1893) din Pătrăuții-de-Jos, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți.

Bătrânul *Dăca Toader al lui Anton* (care-și sărbătorea, la 12 februarie 1989, 86 de ani de viață) avea să-mi readucă în fața conștiinței tragica istorie a deportărilor din anul 1941.

— Unchiule Toderică, ce v-a determinat, la vremea aceea, să solicitați autorităților oficiale din raion permisiunea de plecare în România?

— Dărilor, dărilor crunte, dragul meu. Ne cereau să plătim și pentru gard, și pentru fântână, și pentru tot ce aveam pe lângă casă și în casă. Unde s-a mai pomenit așa ceva?...

— Cine v-a ajutat să plecați în România?

— În zilele acelea, niște oameni străini, îmbrăcați în costume naționale (care vorbeau bine românește), umblau din casă în casă, sfătuindu-ne să scriem cereri de plecare în România. În trei minute ei îți compuneau cererea și rămânea numai s-o iscălești. Mie mi-a scris-o un ucrainean din satul vecin, Corcești, raionul Hliboca.

— Dar pe tata unde l-ați întâlnit pentru prima oară?

— Cu Vasile Grijincu și cu alți nenorociți de soartă ne-am văzut într-un lagăr din Sverdlovsk.

Numai pielea și oasele mai rămăseseră din el. Se văicărea că-l doare stomacul. Era un om credincios și foarte de treabă.

— A făcut parte cumva dintr-un partid politic potrivit noului regim?

— În nici un caz nu a făcut parte din vreun partid. Eram din același sat și ne cunoșteam bine...

În ziua aceea, tata n-a ajuns la frontieră. La Hliboca li s-a spus că „nu se poate”, iar tata, împreună cu *Ilie Grijincu al lui Vasile*, a pornit spre casă pe drumul Hliboca-Prisăcăreni-Suceveni-Cupca-Pătrăuți. Era îmbrăcat așa cum a ieșit din casă, cu un suman negru de lână, cu o cușmă românească tot neagră, în berneveci, cu opinci în picioare și purtând pe umăr o trăistuță țărăneasă¹. În aceeași zi se pregătea de drum și *Toderică*, fratele meu cel mare, dar intervenția mamei i-a domolit intențiile:

— Încotro? Ce, crezi că în România vă așteaptă câinii cu colaci în coadă? Și acolo oamenii au nevoile lor. Uită-te câtă treabă te așteaptă în curte! Treci la treabă! a continuat mama, aplicându-i câțiva „dupaci” după cap feciorului său neastâmpărat.

Peste un oarecare timp, dinspre graniță s-au auzit împușcături răzlețe, apoi au putut fi deslușite rafale de mitralieră. Le-a auzit și *Aurel*, un alt frate de-al meu, care pregătea în curte o leasă de prins pește din pâraul ce curgea nu departe de casa noastră. Ceva a auzit și mama și a ieșit afară din casă:

— Ce s-a întâmplat, Aurel?

— Se aud împușcături la granița cu România. Cred că îi împușcă pe....

— Bată-te peste gură, măi băietel! a tresărit mama, întrerupându-i vorbele lui Aurel. Apoi, a căzut săraca pe gânduri. Parcă-i spunea inima că o să se întâmple ceva cu tata...

Tata și cu *Ilie Grijincu* își continuau drumul tăcuți.

¹ Nicolae Rubanetș, redactorul revistei ucrainene „Liudena i svit”, a publicat în nr. 10/1991 al revistei articolul „*Golgota de la Fântâna Albă*”, în care, la pag. 7, amintește și despre V.I. Grijincu, care ar fi lăsat următoarea mărturie: „Am mers spre casă, dar la Suceveni am fost oprit de câțiva oameni necunoscuti care m-au amenințat și m-au obligat să merg spre frontieră”.

— E slut la graniță! a spus într-un târziu Ilie.

Îtușiră pașii, fără să privească înapoi sau în lături. După câteva minute de mers, în față le-a apărut, ca din pământ, un grup de călăreți. Fără să spună vreo vorbă, unul dintre ei a coborât de pe cal și a început să-i „măsoare” cu harapnicul pe unde apuca. A trecut, apoi, la control. În sân la tata a găsit cererea de plecare în România². O citi cu atenție și rosti apăsător două cuvinte: „graniță” și „România”. Ilie Grijincu nu avea asupra sa nici un document bănuitor, scăpând doar cu urmele biciului necruțător. Pe tata, însă, l-au escortat înapoi spre Hliboca, lovindu-l cu cravașa și cu țeava puștii... Fără să bănuiască cineva, astfel începea *drumul spre Golgota al familiei noastre*...

Întors în sat, Ilie Grijincu al lui Vasile îi povesti mamei cele întâmplate. Biata noastră mamă era însărcinată atunci cu al 10-lea copil și abia-abia se mișca. A doua zi, înhămă calul la căruță, puse ceva merinde în traistă și plecă în căutarea tatei...

Ceilalți pătrăuceni plecați spre frontieră, *Ilie Vască al lui Gheorghe, Simion Pojoga al lui Gheorghe. Toader Dâca al lui Anton, Ilie Dâca al lui Anton, Ion Schipor al lui Arcadie, Ion Popescu al lui Gheorghe, Ion al lui Sandu* și alții s-au întâlnit într-o gărlă, nu departe de locul acela blestemat, de unde au încercat să fugă. Au fost descoperiți de un grup de grăniceri care îi urmărea de la distanță.

— Gata, băieți, suntem prinși! a conchis cu tristețe Ilie Vască. După lăsarea nopții, grănicerii au lansat rachete, ca să-i poată urmări. La lumina unei rachete, a fost doborât de un glonte, nimerind drept în cap, Ion al lui Sandu. Din momentul acela, grupul a început să se micșoreze. Până la urmă au fost înconjurați din toate părțile, i-au înșfăcat ca pe niște criminali, le-au scos curelele, i-au legat. A urmat o serie de lovituri cu patul armelor, pe unde se nimerea. Unul dintre grăniceri a comandat:

— Lojisi! (Culçați-vă!)

² În cererea respectivă, tata motiva plecarea în România prin faptul că doi copii ai săi (*Silvica și Ionică*) urmau cursurile școlilor de meserii (de croitorie și cizmari) la Suceava.

Ca să-i bată mai ușor, i-au culcat cu fața la pământ. Afară a început să plouă ca din cofă. Apa le pătrundea în ochi și în urechi. Cum ridicau capul, se pomeneau cu o duzină de lovituri de armă. Sângele înroșea apa care se scurgea pe lângă trupurile lor. Îndeplinindu-și „datoria”, o parte dintre grăniceri au plecat spre graniță. Cu cei prinși și legați au rămas doar doi, păzindu-i până dimineața. Simion Pojoga își blestema zilele, căindu-se:

— Ce-am făcut? Ce-am făcut? Nu mai scăpăm în veci!

Pe Ion Popescu al lui Gheorghe scânceala lui Pojoga îl irita:

— Ce tot te vâicărești ca o muiere. Ce-am căutat, aia am găsit. Așa ne trebuie, dacă ne-am luat după alții.

Pe la 8-9 dimineața au sosit câțiva soldați. Unul dintre ei a făcut semn să se ridice și să se miște înainte. Îmbrâncindu-i, i-au băgat într-o casă de la marginea satului Suceveni. Aici au petrecut încă o noapte. Nici măcar să urineze nu le-au dat voie soldații care-i supravegheau... Dimineața, flămânzi, înjurați și bătuți, au fost mânați pe jos, ca niște vite, spre Hliboca. Acolo i-au băgat, pentru început, într-un beci. Hrana era puțină și proastă. S-au umplut de păduchi. După câteva zile de cercetări, au fost eliberați *Ilie Vatamanescu al lui Șăl și Elena Vască a lui Gheorghe*, sora lui Ilie Vască. La despărțire, Elena i-a dat lui Ilie 15 ruble pe care i le-a luat, mai târziu, la Sverdlovsk un „nadzirateli” (supraveghetor).

Într-o noapte i-au scos din beci și i-au băgat într-o mașină pe care scria „Hleb” și într-o oră s-au trezit la închisoarea cea mare din Cernăuți. În fiecare noapte, pe la 1-2, îi scoteau la declarații. În camera de anchetare erau „invitați” pe un scaun din mijloc cu lovituri și înjurături dintre cele mai abjecte. Urma seria celor 3 întrebări la care trebuia să răspunzi prin „da” sau „nu”. 1) Faci parte din partidul gardist (cuzist)? 2) Nu-ți convine puterea sovietică? 3) Ai vrut să fugi peste graniță?

Au fost și băieți curajoși, cu voință de fier, care nu s-au lăsat provocați până la ultima suflare. Astăzi putem spune că acești băieți au constituit floarea neamului nostru în cele mai grele momente ale mult pătimitului popor român din nordul Bucovinei. (Între anii 1940-1941, din comuna Pătrăuții-de-Jos au fost deportate 49 de persoane.

La 1 aprilie 1941, spre Fântâna Albă au pornit 28 de oameni (cuprinși între numerele 60-109 din „Lista generală”). În dreptul numărului 61 este numele de familie al tatei, *Grijincu Vasile al lui Ion*, în vârstă de 48 de ani. Tot în același document de arhivă s-a păstrat lista bunurilor materiale și umane rămase după arestarea tatei: 1 casă, 1 grajd, 2 vaci, 2 viței, 9 ha de pământ și 10 copii – Toader, Ion, Silvica, Petrea, Aurel, Aurora, Dragoș, Mircea, Iliuță și Costică.

În această închisoare din Cernăuți a fost aruncat și tata. Acolo l-a găsit mama, mai mult mort decât viu. Doamne, câte lacrimi a vărsat mama, bătând la porțile închisorii. În fața fiecărui militar cădea în genunchi, sărutându-i mâinile și stropindu-i cizmele cu lacrimi amare, ca să-și elibereze soțul, ca să-l readucă acasă la copii, dar n-a fost auzită niciodată. Glasul ei striga în pustiu. Nu avea pe cap atâtea fire de păr câte drumuri a bătut în căutarea adevărului.

O dată, în fața ușii deschise a închisorii, la numai trei pași de libertate, mama a asistat stupefiată la o scenă scurtă care a hotărât soarta tatei.

— Stoi! tună o voce categorică. Apoi, un scurt interogatoriu prin translator:

- Pe unde umblai în timpul liber?
- La adunare, răspunse tata.
- Și cine se aduna acolo?
- Frații de credință...

Aceste cuvinte i-au hotărât sentința. Expresia „frați de credință” a fost tradusă’ „edino-mîșlinichi”, adică un fel de complici. Ceea ce însemna că la adunare se întâlneau „dușmanii poporului”. Se auzi din nou o poruncă gravă:

— Nazad! (Înapoi!). De acum încolo ușa închisorii nu s-a mai deschis niciodată în fața tatei. Cuvintele, „la adunare” și „frați de credință” au fost ultimele cuvinte pe care le auzi mama din gura soțului său. Cu mare greutate, susținută de niște trecători milostivi, ajunse până la căruță și se întoarse acasă... Noi am așteptat-o cu nerăbdare, acoperind-o cu întrebări:

— Mămuță! Mamuță! Ce s-a întâmplat, mămuță? Unde-ai fost atâta timp? Ce face tata? Când vine acasă?

Mama tăcea. Ce putea să ne răspundă? Lacrimile ei erau înțelese de frații mei mai mari... Ne strângeam în jurul ei și ne rugam la bunul Dumnezeu...

„Într-o lume care se clatină – spunea cugetătorul J. Michelet – ne trebuie un reazem. Acest reazem, care ne susține, e căminul nostru, și acest cămin are nevoie de un suflet, de o inimă care să ne mângâie, să ne încurajeze. Și această inimă nu poate fi decât a unei femei – a unei mame.”

Pe tata și pe ceilalți pătrăuceni i-au ținut în închisoare până la întoarcerea frontului. Au fost transportați din nou la gară și îmbarcați în vagoane de marfă. Atunci, din nordul Bucovinei au plecat spre alte pământuri 22 de eșaloane cu deportați. Când ultimul eșalon trecu podul de cale ferată de peste Prut, deasupra orașului a apărut primul stol de avioane de bombardament. Dar ele n-au reușit să bareze calea trenurilor care-i transportau pe românii bucovineni la chinuri și la moarte.

Lung a fost drumul până la Sverdlovsk. În vagoane au fost aruncați tot felul de bandiți, hoți, răufăcători, care-și băteau joc de oamenii cinstiți. Trei zile i-au ținut fără apă. Când se oprea trenul, escorta le aducea 1-2 căldări cu apă pentru tot vagonul. Delincvenții se repezeau primii la căldări, beau toată apa, arătându-le celorlalți doar picăturile de pe fundul căldării. Bieții oameni își udau palmele și își ungeau buzele uscate, crăpate și însetate. Noaptea era frig, iar ziua cald înăbușitor. Nu departe de Harkov, în fața locomotivei a fost aruncată din avion o bombă, care a distrus calea ferată. Vagoanele s-au tamponat, creând panică și dezordine. După repararea liniei ferate, au pornit mai departe. Abia peste o lună au ajuns la Sverdlovsk, raionul Serovsk, satul Pelia. Când au văzut în ograda lagărului atâta iarbă verde și deasă, deportații s-au bucurat ca niște copii. În câteva minute, sărmanii înfomețați au păscut-o ca vitele... A rămas pământul gol. Acesta a fost începutul. Altă dată, foamea îi mâna să prindă șobolani, câini, pisici și șoareci. Ciorba străvezie, prin care rătăceau 2-3 boabe de secară, n-avea nici un fel de calorii.

Lagărul avea numai câteva farfurii la care se înghesuiau toți, fără nici o ordine. Uneori, cei mai puțin „bătăioși”, așteptau până noaptea târziu pentru a ajunge la rând la „cină”.

Tata a nimerit într-o baracă împreună cu pătrăucenii săi: Ilie Vască al lui Gheorghe (născut la 20 octombrie 1918), Toader Dâca al lui Anton (n. la 12 februarie 1903), Ilie Dâca al lui Anton (n. la 15 martie 1913), care la nevoie se întrajutorau ca frații. În lagăr nu erau nici lumină electrică, nici lămpi cu gaz. La vremea „cinei” erau aprinse făclii din coji de mesteacăn. Când mâncau, erau cu ochii în patru. Cum se stingeau făclia, cum dispărea și farfuria.

Lucrau sârmanii câte 20-22 ore în șir, fără întrerupere, adică atât cât dura încărcarea unui șlep. Acolo nu aveau nici un adăpost. Dormeau pe pământul gol, sub cerul liber. După un timp, i-au dus la tăiat pădure. Norma zilnică era de 16 mc, prea mare ca să poată fi împlinită în condiții normale. Mâncau doar de două ori pe zi, 200-300 g de pâine și o bucățică de pește sărat. A început dizenteria. Dar cei mai mulți mureau de foame și de frig. Oamenii noștri cinstiți sufereau mai mult decât ucigașii și criminalii. Erau înjosiți mai rău decât niște câini.

Escortați sever spre locul de muncă, flămânzi și sleiți de oboseală, deținuții erau înjurați birjărește. Ferească-te Dumnezeu de înjurăturile temnicerilor! Erau hăituiți și bătuți. Dacă cineva din coloană cădea, nefiind în stare să se miște, era împușcat pe loc. Tata a căzut odată în genunchi și neavând putere să se ridice, imploră:

„Fraților, nu mă lăsați! Ridicați-mă în picioare până nu observă gardienii, altfel mă împușcă!”

Cu toate că nu avea mare speranță în prieteni, căci toți erau niște cadavre în care mai licărea câte o scânteie de viață, se simți ridicat de Toader și Ilie Dâca și sprijinit apoi să nu mai cadă.

Tata a făcut armata la cavaleria română. La niște aplicații pe teren, a căzut într-un șanț, zdrobindu-și intestinele. De atunci a suferit tot timpul de stomac. Nu putea mânca orice, aici însă, ca să nu moară de foame, nu avea ce să aleagă. Ilie Vască, cel mai răsărit dintre pătrăuceni, a supraviețuit grație faptului că a mâncat tot ce era viu. Se urca în podul barăcii ca să prindă vrăbii. Îi era milă de pușori, dar ce altceva putea face?! Ar fi murit de foame...

La tăiat pădure erau scoși și bandiții ajunși la închisoare. Deși toți primeau câte o porție de pâine, aici cine era mai tare, era mai mare.

Bandiții se aruncau ca fiarele ca să smulgă bucățița de pâine de la cei mai slabi. O dată victimă a căzut și tata, dar a avut noroc de Ilie Vască. Pentru că purta pe cap pălărie de culoare neagră, Ilie Vască a fost poreclit de către „nadziratili” (paznic) „Șleapa”.

Când au fost scoși la spălat, deportații au întâlnit pe malul râului Stasinsk o turmă de oi. O dată a lovit Ilie Vască un cârlan cu țapina în cap, că l-a și doborât și cât ai zice pește, l-a jupuit, iar carnea a împărțit-o frățește. Pe malul aceluiași râu locuia într-un bordei o băbuță, care avea o capră și doi iezi. Zdrobiți de foame, sărmanii deportați au sacrificat într-o zi unul dintre iezi, lăsându-l pe celălalt pentru mângâierea băbuței. Foamea însă își lua imperturbabil tributul. Răpus de foame, și-a dat obștescul sfârșit Dumitru Clodnițchi al lui Gavril, cumnatul lui Ilie Vască. Altădată, văzându-l pe Ilie Vască trăgând într-o zi izmenele de pe trupul unui mort, tata i-a zis cu blândețe sfâșietoare:

— Omule, ce faci? Teme-te de Dumnezeu!

— Măine alții vor trage de pe mine izmenele și cămașa.

Într-o zi a intrat în baracă un „nadzirateli”. A făcut semn lui Ilie Vască și Ilie Dâca să meargă după el. Afară îi aștepta o sanie cu câțiva saci în ea. După ce și-au înfrânt frica, cei doi și-au dat seama că merg să aducă de undeva cartofi pentru lagăr. Ajunși acolo, și-au umplut pe neobservate buzunarele cu cartofi înghețați. Cruzimea supraveghetorului avea să iasă la lumină în curtea barăcii. I-a pus să se dezbrace până la piele, le-a confiscat cartofii și i-a aruncat în carceră pe un ger cumplit.

— De aici nu mai scăpăm vii! a bolborosit dărdâind de frig Ilie Dâca.

Într-adevăr, moartea a intrat odată cu ei în carceră. Se frământau bieții oameni și nu știau ce să facă. Dar nevoia te-nvață multe. Ilie Vască a găsit un ciob de sticlă și cu el și-a tăiat partea de sus a pieptului. Sângele a început să se îmbibe în cămașă. Au urmat, strigătele de disperare ale lui Ilie Vască. După câteva minute, a sosit doctorul, o georgiancă înaltă, cu nas lung:

— Durac, cito natvoril? (Prostule, ce-ai făcut?).

Ilie Vască nu răspundea nimic. Se văicărea și mai tare. Până la urmă l-au ridicat „nadziratelii”, luând cu ei și ciobul de sticlă.

Ilie Dăca a rămas mai departe în carceră, regretând că n-a procedat asemenea lui Vască. Într-o singură zi rinichii i-au cedat și s-a coborât degrabă în lumea celor drepți.

Ca să înveselească atmosfera din lagăr, „nacialnicii” au adus printre deținuți un țigan, i-au dat o cratiță mare și o bucată de lemn, poruncindu-i să facă „muzică”. În sunetele hodorogite de cratiță, îmbrăcați în veșminte târcate, bieții deportați se târâiau spre punctele de lucru și înapoi, stârnind hazul temnicerilor.

La început, în lagăr au fost vreo 50 de cai. Cu timpul, însă, și caii au început să piară cu nemiluita. Când nu mai rămăsese nici unul, administrația lagărului îi înhăma pe oameni. Amenințați cu moartea, câte 4-6 oameni erau înhămați la căruță, pentru a căra lemnul din pădure.

Chinurile deținuților au devenit atât de groaznice, încât mulți dintre ei își doreau moartea. Lui Vasile Grijincu al lui Mardar, feciorul Parascăi, i-au degerat degetele de la mâna stângă. „Nacialnicii” n-au vrut să-l interneze și bietul Vasile trebuia să muncească în rând ceilalți, văicărindu-se zi și noapte. Într-o zi a fost auzit rugându-se:

— Măi fraților, omorâți-mă careva! N-o s-aveți nici un păcat. Eu însumi îmi doresc moartea. Nu mai pot să-ndur. Altfel, îmi fac seama singur...

N-a îndrăznit nimeni să facă una ca asta. Tata, după o lungă tăcere, a îngăimat:

— Îi mare păcat să te omori singur. Îi mare păcat...

Dar Vasile o tot ținea una și bună:

— Am să-mi fac seama! Am să-mi fac seama odată!

Apoi a devenit dintr-o dată tăcut, nemaiscoțând în ziua aceea nici un cuvânt. Tata credea că și-a pus în gând să fugă. Spre seară, Toader Dăca și cu Vasile Grijincu doborau un copac uriaș. Când copacul începu să se prăbușească, Vasile se repezi să-l îmbrățișeze. Mai dovedi să strige:

— Gata! Fraților, iertați-mă!...

Ceilalți au încremenit. Tata abia reuși să rostească:

— A scăpat omul de chinuri. Dar tot e mare păcat!

Zilnic, lagărul se împutina de oameni. Cei vii nu erau în stare nici măcar să-i îngroape pe cei morți. Pământul era înghețat până la mare adâncime, iar oamenii erau prea sleiți și roși de boli ca să mai poată săpa adânc. Toader Dâca a propus să se facă ruguri, pentru a dezgheța pământul acela blestemat. Erau rugurile vieții și ale morții: cei vii îi încălzeau, iar celor morți le pregăteau locul pentru odihna veșnică.

Foarte puțini au ieșit din iarnă, slăbiți și măcinați de boli. Tata simțea că moartea se apropie de trupul lui. Stomacul îl dorea insuportabil și au apărut primele simptome ale dizenteriei. Când simți că nu se mai poate ridica, îl chemă pe Toader Dâca și-l rugă cu voce stinsă:

— Măi Toderică, îți dau hrincuța mea de pâine. Caută, te rog, o bucățică de zahăr. Vreau să-mi îndulcesc oleacă gura ...

Toader n-a îndrăznit să ia frântura de pâine de la gura muribundului și a plecat să caute o bucățică de zahăr. A găsit, în sfârșit, la o soră medicală, dar s-a dovedit a fi prea târziu. Când s-a întors, colegul lui de suferință nu mai respira. Astfel, îndurând chinurile foamei și ale bolii, departe de casă și de cei dragi, s-a stins bunul nostru tată, coborând în tăcere în lumea celor dreți. Fie-i veșnic țărâna ușoară ...

Ilie Vască a slăbit foarte mult. Abia se mișca, sprijinindu-se într-un băț. A fost chemat să fie iarăși interogată. În odaie stăteau la masă doi bărbați și o femeie, care fuma. Pe masă era o bucățică de pâine. Când a văzut-o, Ilie s-a aruncat asupra ei ca un câine flămând când îi arunci un os. Cei de la masă au zâmbit sarcastic. După ce-a înfulecat îmbucătura de pâine, le-a cerut politicos un fum de țigară. Nu l-au refuzat. Ilie a tras adânc în piept din țigara întinsă ostentativ, a mai tras odată și... a căzut jos. De slăbit ce era, fumul de țigară l-a amețit de tot. S-a trezit în baracă, pe patul lui de suferință ...

A venit iarna. Normele de lucru la pădure creșteau, iar puterile oamenilor scădeau văzând cu ochii.

Într-o dimineață, Ilie Vască a refuză să mai meargă la lucru. „Nadziratele”-ul, înfuriat foc, s-a apropiat de el, urlând:

— Na rabotu! (La lucru!)

Ilie tăcea, frământându-și mâinile noduroase:

— Na coleni, izmenik rodinî! (În genunchi, trădător de patrie!)

Tăceau toți. Ura fierbea în fiecare. După o scurtă pauză, Ilie i-a răspuns pe românește:

— Românul n-a stat în genunchi niciodată decât în fața lui Dumnezeu!

Pătrăcenii l-au aprobat în gând, dar rusul înfuriat n-a înțeles nimic din vorbele lui Ilie. A poruncit să se descalțe. Dar Ilie a refuzat din nou. Disperat, rusul și-a chemat ajutorul, l-au descălțat cu forța și l-au legat cu picioarele goale de un copac. După ce a înghețat bocnă, l-au dezlegat, iar Ilie s-a prăbușit în omăt fără cunoștință. Toader Dâca, împreună alți 3 băieți, l-au adus în baracă pe doi pari. Când i s-au dezmoțit picioarele, Ilie a simțit o durere cumplită. Așa beteag cum era, „nacialnicii” îl mânau la lucru fără nici un pic de milă. A reușit până la urmă singur să-și vindece picioarele, ungându-și rănila cu clor. Suferințele deportării au continuat, însă. Din Ural a nimerit la Karaganda, de acolo la Novosibirsk, iar apoi, în 1957, a reușit să ajungă, în cele din urmă acasă.

În Uralul de Nord au ispășit nedreapta pedeapsă a deportării următorii cetățeni condamnați la câte 10 ani închisoare, cu exil ulterior în Siberia de Est sau Kazahstan: Grijincu Vasile Ivanovici, Vască Ilie Gheorghievici, Grijincu Vasile, feciorul Parascăi, Pojoga Nicolai Gheorghievici, Onofriciuc Vasile Ivanovici, Dâca Ilie Antonovici, Motrescu Nicolai Vasilievici, Dâca Toader Antonovici (conform Dosarului 12.969, după „Liudena i svit”, nr. 10/1991, p.2).

Voi cita din nou pe scriitorul ucrainean Nicolae Rubaneț, spre a conferi relatării cât mai multă obiectivitate: „În fața mea se află un document: Extras din procesul verbal nr. 85. Ședița specială de pe lângă Comisarul Poporului pentru afacerile interne ale URSS, din 17 octombrie 1942, care decide:

„*Grijincu Vasile Ivanovici*, pentru participarea la o grupă antisovietică și încercarea de a trăda Patria, *să fie împușcat. Avutul personal să-i fie confiscat*”.

Cu un creion simplu, în partea dreaptă jos este notat: „A murit la 4 iulie 1942, într-un lagăr din Uralul de Nord.”

După cum se vede, moartea, din cauza foamei și a suferințelor îndurate, a luat-o înaintea sentinței de execuție. Iar în familie această sentință a ajuns tocmai în anul 1946. Imediat casa a fost confiscată, iar soția, împreună cu cei 8 copii, a fost deportată în Kazahstan. (din revista „Liudena i svit”, nr. 10/1991, p. 12).

În urma insistențelor noastre, am primit la 22 iulie 1991 de la Securitatea regională Cernăuți un document prin care am fost înștiințați că „*Grijincu Vasile Ivanovici*, născut în 1893, a decedat la 23 iulie 1942 de enterită și coleolită și este înmormântat în cimitirul din satul Pelia, raionul Serovsk, regiunea Sverdlovsk.” (Semnează șeful subunității U.K.G.B., O.M. Orehovski).

Judecarea tatălui și sentința de execuție dată după moarte au scos la iveală absurditatea odiosului regim stalinist. Peste câteva decenii, un alt ucrainean, *N. Kureliak*, ajutor superior de justiție, va scrie în articolul său *Represiuni și rehabilitări*: „Dar mulți dintre ei n-au ajuns să fie judecați, căci deținuții mureau de foame, de frig, de mizerie, de batjocură și torturi.” („Zorile Bucovinei” 7 decembrie 1990).

Drapelul

Prof. Ștefan MOTRESCU

Menținerea identității românești la Crasna nu s-a manifestat numai prin respectul față de limbă, istorie și credință. Crășnenii s-au simțit și se simt români, mai ales atunci când vine vorba de respectarea unor ritualuri tradiționale legate de botez, cumetrie, nuntă, înmormântare. Pe lângă ele, la noi se respectă cu sfințenie și celelalte tradiții coborâtoare din moși-strămoși, iar fastul sărbătorilor de iarnă este, poate, neîntrecut în această zonă populată de noi, românii. Colindele, mălăncile, ursarii și celelalte obiceiuri legate de sărbătorile de iarnă nu au putut fi dezrădăcinate nici chiar de teribilul sistem comunist, iar cazul despre care vreau să vă amintesc acum s-a întâmplat prin anii '80.

Aveam pe atunci un primar, comunist până în măduva oaselor, pentru care dezrădăcinarea tradițiilor seculare devenise cauza vieții sale. Multă râvnă a manifestat în privința aceasta, iar pentru „succesele” obținute la fața locului avea mare trecere la superiorii de la raion. Pe timpul conducerii „înțelepte și devotate” a acestui primar a fost interzisă cununia tinerilor la biserică, lor permițându-li-se numai a se înregistra la primărie. Nunțile nu se mai jucau duminica, ci sâmbătă seara. Mortul nu era dus la groapă cu preot, iar în jocul procesiunilor trebuia să fâlfâie în vânt drapele roșii. Sărbătoarea Sfintelui Paști a fost transformată în manifestare cultural-patriotică și era vai de elevul prins la slujba de Înviere.

Toate i se păreau bune și binevenite. Oricum, acel primar simțea cum îi crește inima în piept de bucurie, văzând cum crășnenii îi îndeplinesc „înțeleptele” porunci, care ținteau în dezrădăcinarea unor ritualuri tradiționale vechi și devenite de prisos, ceva ce era în dezacord cu noua politică promovată de comuniști. Dar aceste toate „bune” și „binevenite” apucături ale primarului venetic au putut fi băgate cu forța crășnenilor pe gât, până în momentul când acel harnic și plin de „idei inovatoare”

primar a îndrăznit să facă ordine în stilul său și cu obiceiurile noastre de Sf. Vasile. Dar ce fel de sărbătoare poate fi Sf. Vasile, dacă nu ai dreptul să umbli cu colinda, malanca, uratul ș.a. m. d. pe la casele oamenilor? Și cum avea să înțeleagă acel primar îndărătnicia noastră de a ne respecta obiceiurile, de vreme ce el lupta contra lor și mai era, pe deasupra, lăudat cu diferite diplome, ba chiar și o medalie înmânându-i-se pentru prodigioasa lui activitate de introducere la Crasna a sărbătorilor noi, comuniste...

Le-am înșiruit pe cele de mai sus pentru a înțelege mai bine dramatismul întâmplării, despre care vreau să vă vorbesc în continuare.

În 1986, în noaptea de Sf. Vasile, crăsnenii, în ciuda interdicțiilor primarului, au pornit „Malanca”. Chiar a doua zi, la 15 ianuarie, 15 persoane au fost ridicate cu „duba”, transportate la Storojineț și judecate fulger pentru încălcarea ordinii publice, alegându-se cu câte 15 zile de arest fiecare și măturând în acele zile străzile din Storojineț și Cernăuți. Printre cei 15 s-au pomenit a fi toți conducătorii mălăncilor. În mijlocul lor era și Gheorghe Grozavu, un tânăr de 21 de ani.

Imediat după eliberare, în preajma unui congres al comuniștilor, Constantin Percic, alt tânăr de 22 de ani, care fusese urs în malanca lui Gheorghe Grozavu, a hotărât să-i facă prietenului o vizită acasă. După 2-3 ore de vorbă, au ieșit în stradă să pornească spre casa lui Constantin. Lângă sediul brigăzii nr. 3 au observat mașina primarului. Prima intenție a lor a fost să-i spargă roțile. Barem cu atâta să se răzbune pentru „petrecania” ce le-a făcut-o primarul după Sf. Vasile. Până la urmă au hotărât că, totuși, o pedeapsă mai mare și mai dreaptă ar fi să dea foc drapelului de pe arcu de la intrarea în curtea brigăzii, că anume sub acest drapel se fac toate nedreptățile.

Zis și făcut, după care s-au despărțit, fiecare ducându-se acasă. Dar cineva observase cum arde drapelul și a hotărât să sune direct la raionala de partid. La acest semnal, Crasna a fost invadată de milițieni și KGB-iști. Se părea că au venit încoace din întreaga regiune, așa de mulți mișunau prin localitate. Timp de șapte zile, ei au întors Crasna pe dos și pe față. Mai întâi au fost chemați toți cei

15 șefi de mălănci și interogați câte 3-4 ore la sediul milițianului de sector. Dar câți crâsneni au păpat bătaie la sanatoriu! Printre ei au fost femei și copii.

Sistemul de anchetare era bine gândit și se repeta zilnic. Convorbirile cu cei interogați erau analizate de experți mari. Până la urmă, bănuiala a căzut pe Gheorghe Grozavu, deoarece acesta niciodată n-a făcut nici un fel de presupuneri. Și l-au arestat. L-au bătut șașăp, i-au strâns degetele la șașăfâna ușii, încât acesta nu a mai putut răbda și a recunoscut cum a fost. Constantin Percic a fost arestat imediat. La Crasna, procesul lor a fost transformat în spectacol. În sala de sport a Combinatului de prelucrare a lemnului au fost aduși elevii, ca să li se dea o lecție pentru toată viața.

Sentița a fost severă. Lui Constantin Percic procurorul cerea să i se dea doi ani de privare de libertate în baza art. 187-2 al Codului penal (defăimarea simbolurilor de stat ale U.R.S.S.), iar alți șapte ani să i se dea în baza art. 206-2 (act de huliganism). În cele din urmă, judecata a hotărât să-l priveze de libertate pe un termen de patru ani.

Prietenul său, Gheorghe Grozavu, a primit trei ani de pușcărie, pe care i-a făcut „de la sunet la sunet” la Kolomia. Constantin Percic, după patru luni de interogatoriu, timp de opt luni a tăiat piatră la Secureni, apoi a ajuns, parcurgând 49 de etape, în vagoane de tip „Stolypin”, până în regiunea Arhanghelsk, pe malul mării, unde, după doi ani, prin judecată, a fost grațiat pentru purtare exemplară.

Nu vreau să trag nici un fel de concluzii. Le las pe seama cititorilor, eu spunând ceea ce-am avut de spus, la început, până a povesti cazul lui Constantin...

Dumitru ONIGA

Sonetul 3

Înconjurați de ziduri, miroadoare,
Zăcem în întunericul de-afară,
Cu lanțuri, bâte, tartorii ce zbiară,
În suferință, foame, resemnare.

Prin gratii doar vreun gând firav de zboară
Și orice amintire scumpă doare,
Tânjim după lumină, după soare
Îar diavolii rânjesc și ne doboară.

Durerea crește fără de măsură,
Pe trup, în suflet s-adâncește rana
Și-n fiecă secundă e-o arsură.

Parcă ne-nghite iadul, lighioana
Cu dușmănie, cu venin, cu ură.
În noapte hohotește strâmb Satana.

Zarca Aiudului, martie 1954

Profanare de morminte în cimitirul din Cernăuți

Dumitru COVALCIUC

La începutul lunii ianuarie a anului 1996, chiar în ziua Crăciunului (stil, vechi), aflu o veste zguduitoare: niște criminali ar fi spart, la rând, toate criptele înaintașilor neamului românesc din Bucovina de pe aleile centrale din vechiul cimitir din Cernăuți. Numi vine să cred că cineva s-ar mai fi încumetat să se războiască cu morții noștri, dar, în aceeași zi, o asemenea informație este transmisă, în limba ucraineană, de postul de radio din Cernăuți. Primesc câteva telefoane de la niște cunoscuți, care îmi descriu cu glasurile sugrumate de durere și revoltă, dezastrul din sectorul românesc al cimitirului.

Abia a treia zi mă prezint la reședința episcopală și cer audiență la Prea Sfințitul Onufrie. Arhimandritul Miletie, secretar eparhial, nu mă ține mult în anticamera episcopului Cernăuților și Bucovinei. Prea Sfințitul îmi spune că a auzit ceva despre profanarea mormintelor, dar crede că e mai degrabă „opera” sataniștilor ce s-au plodit și la Cernăuți și, deci, nici vorbă nu poate fi de o crimă organizată. Mă sfătuiește să merg la fața locului, să văd, să vorbesc cu doamna Șupenea, directoarea cimitirului, cu milițienii postați acolo de vreo câteva zile, cu paznicii, apoi să vin și să-i fac o dare de seamă.

Merg pe jos, direct de la episcopie, pe fosta stradă Romană. Cu cât mă apropiu de cimitir, cu atât inima îmi bate cu mai multă putere, ca și cum ar vrea să-mi spargă coșul pieptului. Când ajung, mi se înmoaie genunchii. Nu mai pot merge și numai ochii îmi aleargă în toate părțile, ca să cuprindă când o alee, când alta, ce duce spre capela mitropoliților Bucovinei. De o parte și de alta – numai morminte descoperite, capace de cripte sparte, răsturnate, bucăți de armătură ruginită, grămezi de moloz, fragmente de cruci, inscripții zdrelite, grilaje strâmbate, oase, oase, oase...

Nu știu cum ajung din nou la episcopie. Încerc să-i descriu Prea Sfințitului Onufrie ceea ce am văzut în panteonul nostru național. Îi spun că unele monumente funerare de pe mormintele marilor bărbați care au pus la noi temelia învățământului teologic, dezvoltându-l în cadrul unei facultăți devenită vestită în întreaga lume ortodoxă, sunt zdrobite, sparte, înclinate, gata să se prăvălească și că de urgență trebuie de începută restaurarea lor. Mă ascultă atent, dar parcă nu mă crede. Cer un ajutor financiar, aducându-i la cunoștință că episcopul Antonie, predecesorul Prea Sfinției Sale, sprijinea bănește lucrările ce țineau de îngrijirea mormintelor marilor teologi. Îmi răspunde că, din păcate, în acel moment, pentru așa ceva nu existau bani. Cer oameni care să pună la loc acolo unde se mai putea, capacele la criptele, profanate. Oameni s-ar găsi, îmi zice. Dar cine o să lucreze în cimitir în dricul iernii? Să mai așteptăm. Azi-mâine vor fi prinși răufăcătorii și, cum au făcut stricăciune, așa o să pună totul la loc. Apoi există o administrație a cimitirului, o mulțime de lucrători plătiți, de paznici leneși care au dormit, în loc să-i prindă pe făptași. Deci, să mai așteptăm...

Ies descurajat de la episcopie și nici nu știu încotro mă poartă pașii. Vorbesc cu gândurile și glasul interior uneori îmi răbufnește, de parcă toți cei ce se perindă prin fața galantarelor sunt vinovați de războirea cu morții...

Dumitru Covalciuc

... Încă în 1988, într-o zi de toamnă cu soare mângâietor, când m-am dus să aprind o lumânare la mormântul lui Aron Pumnul, am observat că în cimitir începea să domnească dezordinea, că începeau, din cauză că nu erau îngrijite, să ni se fure mormintele, că morți de alte etnii erau tainic așezați în cavouri trainice peste morții noștri. Nu mi-am împărtășit nimănui durerea, ci m-am apucat de lucru. Dacă un mormânt era cât de cât îngrijit, nimeni nu venea să și-l „revendice”. După orele de serviciu, miercuri și sâmbătă, mă îndreptam spre cimitir și până nu scoteam din bălării până la zece morminte, nu-mi făceam nici o clipă de răgaz. Gunoaiele le căram cu țolul noaptea, pe lună, într-un loc anume. Mă întorceam acasă ostenit, cu mâinile urzicate, fără poftă de mâncare, dar sufletește eram satisfăcut.

Și, pe parcursul anilor 1989-1990, am lucrat în cimitir aproape în toate zilele mele libere, menținând pe cât am putut ordinea la mormintele înaintașilor neamului românesc din Bucovina. Apoi, în 1991-1992 s-a trecut la restaurarea unor monumente funerare. Parcă mi-a luat Dumnezeu mințile. Căutam meșteri, îi angajam la lucru și uitam cu desăvârșire că pentru așa ceva nu aveam nici un ban. Într-o zi am fost sunat la serviciu de un brigadier, care mă anunța că brigada lui mi-a executat toate comenzile și că până la amiază, trebuia să-i număr în palmă 8 mii de ruble. M-am cutremurat. Am alergat la cimitir să mă conving dacă lucrul era de bună calitate. Un ochi îmi râdea, iar altul îmi plângea. Lucrul era făcut omenește, dar și suma pe care trebuia. s-o achit era destul de mare. Au urmat înjurăturile și amenințările brigadierului: dacă nu plătesc, strică tot ce-au făcut. Am ieșit, pe moment, din încurcătură, căci lucrul trebuia să-l preiau peste două zile și, deci, nu m-am grăbit cu adunatul banilor. Mi s-a lăsat o singură zi. Un domn din conducerea Societății pentru Cultura Românească nu mi-a înțeles zbciumul sufletesc, de parcă monumentele funerare erau ale mele și nu ale noastre. M-am dus la preotul Adrian Acostăchioaei, parohul Catedralei din Cernăuți, și mi-am descărcat sufletul. Avea doar o mie de ruble și mi le-a dat. Alte 7 mii le-am împrumutat de la fratele meu Petrea...

În momentul când m-am întors de la cimitir cu datoria bănească achitată, la serviciu mă aștepta vicepreședintele „Arboroasei”, Florea Șapcă. Aducea din partea școlilor din raionul Hliboca exact suma pe care o împrumutasem. Eram pe deplin fericit. Puteam să nu mai fac și alte comenzi privind lucrările de restaurare a monumentelor funerare de pe mormintele prietenilor și profesorilor lui Eminescu, ale unor foști membri ai Academiei Române, ale unor oameni cu sufletul mare, care, în condițiile subjugării habsburgice, au cultivat în Bucovina românismul? Nu puteam. Și nici nu aveam dreptul. În unele școli, bani pentru lucrările începute se colectau în clase, mai ales în cele primare. Bani se strângeau, în acest scop, și în unele biserici. La redacția ziarului „Zorile Bucovinei”, unde îmi aveam serviciul, zilnic soseau țărani și muncitori, pensionari, intelectuali care făceau donații, după putință, întru salvarea panteonului nostru național. Numai elita intelectuală din Cernăuți a rămas întotdeauna surdă la apelurile „Arboroasei”, care și-a înscris în programul de activitate și grija de ocrotirea monumentelor noastre ecleziastice și funerare.

La această muncă nobilă s-a alăturat și vrednicul preot Mihai Ivasiuc, care, după ce a strâns de pe jos și a depus în sicrie noi moaștele foștilor episcopi și mitropoliți ai Bucovinei, depunându-le în gropnița din Capela ortodoxă din cimitir, a venit să slujească la acea bisericuță...

În câțiva ani s-a reușit ca o mare parte a sectorului românesc din vechiul cimitir din Cernăuți să fie scoasă din paragină. De-o vorbă, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la moartea lui Dimitrie Onciul, s-a trecut la restaurarea monumentului funerar de pe mormântul fostului președinte al Academiei Române. La mormânt urma să aibă loc un parastas, la care a fost poftit un grup de cadre didactice și studenți de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Ca în sectorul respectiv să fie ordine deplină, s-au restaurat atunci circa 30 de monumente și au fost curățate toate mormintele de pe aleile învecinate. Atunci s-a lucrat mult, cu entuziasm, și ziua, și noaptea, iar cu bani, materiale de construcție, brațe de muncă mi-au venit în ajutor harnicii arboreni Florea și Nicolae Șapcă, Gheorghe Onofreiciuc, Valeriu Malion, Valeriu

Hastiuc, Ion Țurcan, Victor Crețu, Ilie Suceveanu, Petre Grosu, Gheorghe Sucevan, Nicolae Topală. Atunci arborosenii au mai avut de suportat mari cheltuieli legate de restaurarea impunătorului monument funerar de pe cele două cavouri ale familiei academicianului Ion Gh. Sbiera. În 1994 și 1995 au fost scoase din paragină mormintele unor mari fețe bisericești, ale foștilor membri ai Consiliului Național Român din Bucovina, constituit în toamna fierbinte a anului 1918, ale unor reputați oameni de știință și cultură. Lucrul sporea, satisfacția noastră morală era în creștere, fiindcă panteonul nostru național își lua, puțin câte puțin, înfățișarea lui de altădată, fiindcă săptămânal era vizitat de grupuri de elevi de la școlile din regiune, care aprindeau lumânările recunoștinței la mormintele marilor înaintași și participau acolo la lecții vii, în cimitir, de istorie a neamului românesc din Bucovina. În vara anului 1996 urma să asfaltăm aleile principale, dar ceea ce s-a întâmplat în noaptea de Crăciun ne-a dat peste cap toate planurile frumoase...

... Ninge întruna, vântul spulberă zăpada și cimitirul, ca și împrejurimile sale, s-a încotoșmănat în albe veșminte. Omătul ascunde sub stratul lui puhav urmele dezastrului și mă mângâi cu gândul că tot ce-am văzut cu zile în urmă n-a fost altceva decât o halucinație. Ninsoarea, în cele din urmă, se molcomește și, la oscilațiile temperaturii, zăpada se topește pe ici-colea. Din nou inima îmi zvâcnește de durere la vederea sicriilor descoperite, a fragmentelor de cruci și a oaselor împrăștiate pe alei, a cârdurilor de ciori flămânde ce se rotesc, croncănind, deasupra panteonului nostru național. Îmi iau inima în dinți și încep „inventarierea” stricăciunilor. Număr, număr, număr o zi întreagă, ud la picioare, răcit. „Bilanțul” distrugerii e uluitor: 526 monumente funerare s-au zguduit sub lovituri de rangă și de târnăcop. Îmi dau bine seama că o astfel de „operă” n-a putut fi înfăptuită într-o singură noapte și că la mijloc nu poate fi o orgie satanistă. Știu că făptașii nu vor fi descoperiți niciodată și înțeleg că și astfel ne-a fost rănită memoria istorică.

Încerc, pe cât mă țin puterile, să lichidez consecințele profanării de morminte. Dar de unul singur nu prea reușesc.

Se desprimăvărează și, crezând că pe toți îi doare cum mă doare pe mine, îmi chem compatrioții la o clacă moldovenească, prin anunțuri date la radio și la ziar.

În ziua stabilită, dimineața, vin doar cinci persoane din Corul popular „Dragoș Vodă”, vine preotul Mihai Ivasiuc, împreună cu câțiva enoriași de-ai săi. Timpul e mohorât, dar lucrul sporește. Se dezlănțuie o ploaie mărunță și rece și noi părăsim cimitirul doar când simțim că stropii ne răzbat până la piele. Nici a doua zi nu ne vin ajutoare, ca și cum s-ar fi izărât sămânța românilor din Cernăuți.

Zbuciumul sufletesc mi-l înțelege regretatul Mihai Jar, directorul Școlii Medii Generale nr. 29 din centrul nostru regional. Îmi trimite o echipă de profesori și efectivul tuturor claselor mijlocii și superioare. După o mică excursie și după lămuriri în privința personalităților care își dorm somnul de veci în acest cimitir, se lucrează vârtos. După un ceas-două, ostenind, copiii încep să se împărăștie. Rămân vreo 30, care înțeleg ce s-a petrecut în cimitir și care știu ce au de făcut. Ne împărțim în patru echipe. Eforturile copiilor sunt de nedescris, dar într-o jumătate de zi se reușește ca majoritatea mormintelor profanate să fie acoperite cu pietre funerare. Tot acei elevi îl roagă pe director să-i elibereze de lecții și pentru ziua următoare. Încordarea lor e supremă. Ei sunt în stare să facă ceea ce n-au făcut adulții. Mă tot întrebă de ce n-a fost trimis nici un student universitar sau de la liceul pedagogic la o asemenea muncă patriotică, unde ne sunt scriitorii români, unde s-au ascuns cei care, de la tribună, vociferează că suntem români și punctum. Nu le spun nimic. Am grijă să le dau apă și pâine și iar îi îndemn la treabă. În sfârșit, rezultatul eforturilor noastre e vizibil. Ne înseninăm și devenim veseli, ca și cum am repurtat o mare victorie în lupta cu hoții de morminte.

Bucuria e momentană, căci priveliștea e încă destul de jalnică. Urmele vandalismului se văd pretutindeni. Avem nevoie de ciment, de nisip, de multă vopsea, de unelte de lucru, de bani cu care să plătim oamenii angajați pentru a repara ceea ce au stricat dușmanii morților noștri. De unde să le luăm pe toate? Primim niște bani de la Banca Comercială din Suceava, de la patronul REMCET-ului, de la pictorul bisericesc Mihai Moroșan.

Vopsea ne trimite șeful „Hidroconstrucției” din Bacău. (Jumătate din această vopsea ni s-a furat din depozitele în care am fost siliți s-o păstrăm până la obținerea permisiunii de a o folosi). Mai continuăm practica colectării de mijloace financiare de la populația regiunii Cernăuți. Ostenim câteva veri la rând. Ostenesc și enoriașii preotului Ivasiuc. Aspectul sectorului românesc al cimitirului se schimbă.

Nimic acum nu ne împiedică să reluăm, după lucrările de reparație, lucrările de restaurare a monumentelor funerare și, în primul rând, dintr-un sector rămas încă în paragină. Entuziasmul pune stăpânire pe noi cu desăvârșire. Trasăm planuri „de producție”, le împlinim și le supraîmplinim, dar colac peste pupăză, aflăm, pe neașteptate, că pentru „merite” în salvarea de la distrugere a cimitirului „Horecea” este menționat, de către niște demnitari de la București, un tip care n-a lucrat barem un ceas alături de noi și care n-a jertfit nici un sfanț în scopul restaurării monumentelor funerare. Ne întristăm. Nedreptatea ne doare, ne sfâșie sufletele. Cum? De ce? Noi n-am așteptat recompense bănești din Patria istorică pentru o muncă ce e numai a noastră. Dar de ce să fie remunerată pentru faptele altora o lichea ordinară?

Lăsăm totul baltă. Să lucreze, adică, „eroul”, dezbinatorul românilor din regiunea Cernăuți. Doamne, ce sacrilegiu! Dar, deși „eroul” și-a vârat banii în portofel, mâinile n-a vrut să și le urzice în cimitir. Și iarăși, în anul 2005, care e Anul „Arboroasei”, vom relua lucrările de restaurare, căci patriotismul nostru nu poate fi măsurat cu „dărnicia” domnilor din alte părți, ci cu îndemnul nostru de a păstra memoria despre faptele înaintașilor neamului românesc din Bucovina.

Grigore BOSTAN

Scrisoare confrăților de pretutindeni

Salut, confrăților, salut
dintr-un hârb de cer
de pe mal de Prut!

de ziua Poetului nostru
al tuturor
țin să vă comunic (text deschis)
că vrând-nevrând am călcat cu tălpile goale
pe vârful ascuțit al acestui secol
care poate nici nu mai este altceva
decât o postmodernă unealtă de scris
ori mai bine zis de zgâriat
constelații de ieroglive (sau invers)
și răni ermitizate-n graba mare
(dacă pur și simplu nu l-am confundat
cu-n banal prepeleac strămoșesc).
adică, fraților de dincolo și de dincoace,
am vrut să vă comunic de urgență
Înainte de a mă prăbuși într-un hohot
Înainte de trecerea căzută sub ghețuri
am vrut să vă comunic doar atât
că zilele acestea ca și altele

mi-s legate strâns la picioare și gulere
nici vorbă să pot alerga și eu
cu găleata cea goală a cerului nostru endemic
din Cernăuți până la Dunăre și Mare
să-mi iau și eu
(pentru-un amărât jubileu limitrof)
niște pește scos din străfund de istorii
și preparat cu cianură de sodiu...
ba încă (dacă totuși vă imaginați câte ceva)
mai sunt și tras pe-un ghimpe al sârmei
ce leagă la mijloc
un trunchi despicat de secol
nici vorbă să pot (alături de voi) arunca năvodul
tocmai în amurgul curgător al Dâmboviței
unde se zice că în loc de pește
au ieșit la suprafață numai stele
sau poate doar iluzii
În formă de medalii argintii
cu efigia Poetului nostru al tuturor.

Atât, confracților.
Deocamdată. Vă salut
dintr-un hârb de cer
de sub mal de Prut!

(15 ianuarie 2000)

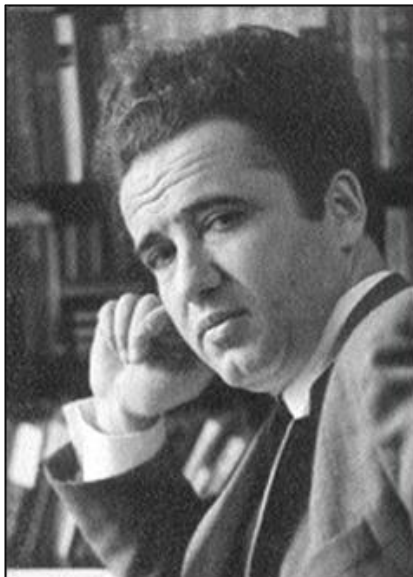
OAMENI ȘI LOCURI DIN NORDUL BUCOVINEI

*Adunare națională în
adâncul legendarilor
Codri ai Cosminului,
la Stejarul Sfântului
Ștefan cel Mare*

*Troiță
ridicată la Buda-
Mahala de către
vrednicul
gospodar Sain
MÂNDRESCU*

Poetul Ion CHILARU, poetul care nu mai este și omul cu suflet blajin, care a venit întotdeauna în ajutorul românilor din regiunea Cernăuți

Cernăuți pe timp de iarnă – un adevărat oraș septentrional

Ștefan LANDIUC împreună cu soția, vrednici gospodari români din comuna Ceahor

Omagierea poetului Ion Chilaru în cadrul redacției ziarului „Zorii Bucovinei”. Vorbește dl Ilie Ivan, primul consul general al României în Cernăuți

*Scriitorul sucevean Ion COZMEI (centru) în oșpeție la Școala
Medie Generală Pătrăuții de Jos*

*Parastas la monumentul victimelor stalinismului din orașul
Storojineț, ridicat prin osârdia vrednicului român Alexandru
Davideanu*

*Cunoscuta interpretă de muzică populară Sofia VICOVEANCA în oșpeție la „Zorile Bucovinei”.
Din grupul care s-a fotografiat cu distinsa artistă fac parte și scriitorii Ion Chilaru, Miceea Lutic,
Grigore Grigan, Vasile Tărățeanu, Dumitru Covalciuc, Ilie Zegrea, Simion Gociu, Ștefan Broască*

Protoiereul Mihai Ivasiuc, fondatorul Societății cultural-bisericești „Mitropolitul Silvestru”, societate dizolvată în 1994, ca și Societatea „Doamnele Române”, de către autorități pentru că se pronunțau cu hotărâre în apărarea intereselor vitale ale nemaului românesc din Bucovina. Este preotul care a căzut în dizgrația ierarhului bucovinean pentru încercările sfinției sale de a crea un vicariat românesc în cadrul Episcopiei Cernăuților și Bucovinei, transformată ulterior în mitropolie, care, pe linie canonică, se subordonează Patriarhiei Ruse.

Fostul conac al Hurmuzăcheștilor, unde, în anii revoluționari 1848-1849, și-au găsit găzduire cele mai luminate minți din Moldova, Ardeal și Muntenia. Cernauca Hurmuzăcheștilor era numită Mecă și românismului

*Biserica românească
„Sf. Ap. Petru și
Pavel” din suburbia
cernăuțeană
Horecea, redeschisă
în perioada
„dezghețului”
gorbaciovist.*

*Artiștii amatori din Suceveni evoluând pe o scenă din Cernăuți,
participând la o manifestare organizată de Societatea de Cultură
Românească „Mihai Eminescu”*

La stâna baciului Manole din Crasna (al treilea din stânga), cu regizorul basarabean Vlad BUCĂȚARU (în centru), în timpul turnării filmului „Miorița”

Dumitru și Victoria Covalciuc conducându-și mezinul, Ciprian, în cea de a doua clasă românească din cadrul unei școli cu limba de predare din Cernăuți. Pe baza acelor prime două clase a luat ființă ȘM nr. 29

Carnaval țăranesc la Herța cu prilejul sărbătorilor de iarnă, în cadrul manifestării anuale „După datina străbună”

Festivalul de colinde și obiceiuri de iarnă desfășurat la Cernăuți la 9 ianuarie 2005 sub egida Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu”

Colindă copiii gospodarului Aurel Iftodi din Molodia, dați toți la învățătură la școala românească din acest sat din preajma Cernăuților

Cu plugușorul. Urează Gheorghe Bicer, unul dintre cei mai activi membri ai Corului popular „Dragoș Vodă”

Elevi de la Școala Medie Ostrița-Mahala evoluând la o sărbătoare națională

„Eminesciana – 2005”. Recepție la Consulatul General al României din Cernăuți, cu prilejul vernisării expoziției graficianului sucevean Mihai Pânzaru-Pim (în centru)

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

Radu, baron de Flondor, autorul primului dicționar
româno-japonez

Mihai PÂNZARU-BUCOVINA

Născut la 8/20 februarie 1900, Radu este fiul lui Nicolae, baron de Flondor, mare proprietar în Cernăuți, și al Elenei, născută cavaler de Grigorcea (al cărei tată era mare proprietar în Carapciu pe Siret). Și-a făcut studiile la „Theresianum” din Viena, absolvite în 1918. După studii juridice, în litere și filosofie la Universitatea din Cernăuți, obține doctoratul în drept, în 1922. Imediat după aceasta îl întâlnim la Handels-Hochschule din Berlin (1922-1923). Revenit în România în anul 1924, intră în serviciul Ministerului Afacerilor Externe, una din lucrările examenului de admitere fiind un veritabil opus în limba franceză privind istoria Basarabiei.

În timpul misiunii diplomatice din Japonia, a manifestat un interes deosebit pentru problemele Extremului Orient. Învață singur japoneza, studiind în același timp arta și literatura niponă și chineză. În toamna anului 1934, la Tokyo, este discipolul scriitorului Fukashi Hayashi și al lui Kenzo Nezu, lector la Universitatea Waseda.

Este primul român care a făcut studii în școala niponă, unde a avut de înlăturat obstacolul înțelegerii limbii și asimilării grafiei japoneze. Înzestrat cu o inteligență remarcabilă, cu o voință tipic bucovineană, el depășește toate obstacolele, primind elogiile profesorilor și prietenilor niponi. Radu Flondor a studiat în paralel și limba chineză, pe care și-a însușit-o bine.

Dorind să fie util României și Extremului Orient, care l-a primit binevoitor, Radu Flondor a avut inițiativa redactării unui *Dictionar româno-japonez*. A lucrat la acesta asiduu timp de doi ani, cu profesorul său Kenzo Nezu, cu Fukashi Hayashi și cu Kijomatsu Aojama, bibliotecar la Ateneul francez din Tokyo. Problema fundamentală a dicționarului era transcrierea în română a sistemului fonetic nipon. Radu Flondor a plecat de la principiile dicționarului de limba franceză și engleză al lui J. C. Hepburn din 1903, pe care l-a adaptat la fonetica română.

Dicționarul româno-japonez al lui Radu Flondor a apărut la Tokyo în 1940, cu o prefață de Takatsugu Todo. Prezentarea grafică a acestui volum de 1500 de pagini este excepțională nu numai în ceea ce privește aspectul estetic al semnelor, dar și în ceea ce privește ilustrația fiecărei litere făcută de artistul japonez Muru Yoshitaro.

Primul dicționar româno-japonez a fost primit cu multă căldură de presa japoneză. Articole pline de elogii au fost inserate în ziarele japoneze: *Tokyo Nichi-Nichi Shimbun*, *Asachi Shimbun*, *Yamiuri Shimbun*, *Hochi Shimbun*, *Miyako Shimbun*. Oamenii de știință europeni au marcat pozitiv munca editorilor și calitățile dicționarului. R. R. van Gulik lăuda în *Monumenta Nipponica* cunoștințele de limba japoneză ale lui Radu Flondor. Elogii i-a adus, de asemenea, și Ernest Pickering.

Pe lângă activitatea științifică, Radu Flondor a desfășurat o vie activitate diplomatică în Japonia. Rapoartele sale diplomatice trimise la București priveau în același timp probleme de drept din legislația japoneză, dar și probleme legate de relațiile nipono-sovietice, care deveneau tot mai încordate în anii premergători izbucnirii celui de-al doilea război mondial. Colegii diplomați erau invidioși pe succesele sale științifice și profesionale. Atașatul militar român de la Tokyo raporta sistematic la București unele inadvertențe în comportamentul lui Radu Flondor față de soția sa și exacerbara unor manifestări de bucurie în cadrul ambasadei cu ocazia unor festivități, dar Ministerul de Externe al României n-a dat curs rapoartelor.

După izbucnirea războiului, Radu Flondor pleacă în SUA, de unde, după lungi demersuri, ajunge înapoi în țară. În 1943 este numit consul general al Legației române de la Viena. În această calitate va salva evrei de la moarte, oferindu-le documente românești.

După întoarcerea definitivă în România, în noiembrie 1945, Radu Flondor a fost din ce în ce mai torturat de o boală incurabilă. După o perioadă confuză, datorată fostului său statut socio-profesional, Radu Flondor este angajat de Muzeul de Artă al României pentru a identifica și clasifica operele de artă japoneză. A început, de asemenea, redactarea dicționarului japonez-român, pe care spera să-l ducă la bun sfârșit cu ajutorul unui discipol. Dar la 29 noiembrie 1956 destinul l-a oprit în plină activitate.

După moarte, Radu, baron de Flondor a fost dat uitării. Nu a avut copii. A fost căsătorit în două rânduri: prima oară, din aprilie 1933, cu bucovineanca Elena C. Pătru din satul său natal Carapciu pe Siret, iar a doua oară, din 13 iulie 1946, cu moldoveanca Maria Vasiliu-Galatzi.

Nu se cunoaște locul din București unde a fost înmormântat. Ministerul Afacerilor Externe al României a început valorificarea istorică a activității diplomatice a lui Radu Flondor, dar nu prin prisma relațiilor româno-nipone, cum ar fi fost cazul, ci în cadrul rolului său jucat la Viena, în salvarea de la deportare a unor evrei bucovineni. Astăzi se impune o menționare oficială a numelui și activității sale, întru cinstirea celui care, la rândul său, a cinstit valorile și idealurile poporului său.

Radu Bercea – lordul caricaturii

Ștefan PURICI

Bucovina este un colț de țară ce a dat lumii numeroase personalități care s-au afirmat în cele mai diverse domenii. Însă mulți bucovineni au fost nevoiți, mai ales din motive politice, să părăsească meleagurile natale, căutându-și alinare și un loc mai bun sub soare în America, Australia sau Europa Occidentală. Speranța de a reveni, cândva, la locurile de baștină a fost lumina călăuzitoare ce le-a stimulat și le-a susținut activitatea de zi cu zi.

Cei care au rămas, a trebuit să facă față unor reguli care nu țineau cont de demnitatea umană și de libertatea de exprimare. Unul dintre bucovinenii care au avut „norocul” să cunoască pe propria piele atitudinea regimului totalitar față de cetățenii ce își permiteau să aibă puncte de vedere diferite de cele oficiale, a fost Radu Bercea, locuitor al orașului Gura Humorului, județul Suceava. Puțini cunosc însă faptul că acest pictor și caricaturist român este originar din nordul Bucovinei, fiind născut la 29 august 1939, în comuna Cuciurul Mare.

Bunicul său, ostrițeanul Ilie Bercea, a fost căsătorit cu Domnica Sfeclă, din Boian, întemeind o familie în care a domnit înțelegerea și cultul muncii. Bun gospodar, om de omenie, Ilie Bercea a fost, timp de 21 de ani, primarul comunei Ostrița (astăzi raionul Herța), conducând administrația locală și sub stăpânirea austriacă, și în cadrul statului român. Împreună cu Domnica, Ilie a crescut și a educat șase copii: Maria, Ion, Aurel, Aurora, Teofil și Elena. Norocul nu a fost întotdeauna alături de familia Bercea. După venirea sovieticilor, Aurora, împreună cu cei cinci copii ai săi, a fost ridicată și deportată în Siberia. La baștină au reușit să se întoarcă doar doi dintre copiii ei – Gheorghe și Maria. Alt fiu al lui Ilie, Aurel, în 1944 a fost dus în lagărele de muncă de la Onega, în nordul Rusiei, de unde nu s-a mai întors. Tatăl lui Radu, Teofil Bercea, născut în 1912, după absolvirea școlii primare din Ostrița, a

urmat cursurile liceului silvic din Cernăuți, capitala Bucovinei. După terminarea acestuia, a lucrat la Ocolul Silvic Cuciurul Mare, nu departe de satul său natal. Odată cu începerea războiului, a fost recrutat în armata română, participând la luptele împotriva sovieticilor. Rănit în bătălia de la Odesa, s-a întors în Bucovina, unde a continuat să-și exercite meseria de silvicultor. În 1943, un atac de cord i-a fost fatal. Adus de la Cuciurul Mare, Teofil își doarme somnul de veci în cimitirul satului Ostrița. Sperând să se salveze de „raiul” comunist, Eugenia, fosta soție a lui Teofil, și fiul său, Radu, s-au stabilit în România.

Radu Bercea

Radu Bercea, decanul de vârstă al caricaturiştilor din *Academia de Umor „Răzeșii”* de la Suceava, distins artist plastic, a absolvit Școala de Arte Plastice și Decorative „Octav Băncilă” din Iași. Până la pensionare, a lucrat ca administrator la o bancă din Gura Humorului, combinând obligațiile de funcționar cu activitățile creative în plan artistic. De-a lungul celor 40 de ani (1964-2003) de transpunere a ideilor, bucuriilor sau necazurilor, frământărilor sau durerilor pe hârtie ori pe pânză, Radu Bercea se poate lăuda cu peste 110 expoziții personale și participări la expoziții colective în

diverse părți ale țării. În 26 de cazuri, în anii 1969-1998, prezența sa a fost menționată și apreciată cu diverse premii și distincții.

Dotat cu un spirit de observație fin și cu un deosebit simț al umorului, prin prezența creațiilor sale la mai multe expoziții (27) și saloane internaționale de artă, Radu Bercea a bucurat și a încântat ochiul publicului din Japonia, Belgia, Bulgaria, Turcia, Anglia, SUA, Mexic, Franța, Israel, Olanda, Iugoslavia etc.

Participarea sa la *Salonul internațional de caricatură* din Vercelli (Italia), în 1987, a fost distinsă cu premiul special al juriului internațional. Explicația succesului de care se bucură lucrările sale atât în țară, cât și în străinătate se regăsește chiar în cuvintele pictorului: „Caricatura este un har dat de Dumnezeu celor cinstiți, săraci și buni”.

Viața, însă, este mult mai complexă și a rezervat nu numai trandafiri bucovineanului nostru. La nici 20 de ani, fiind încă elev, a fost arestat („fiindcă nu mi-am ținut gura”, spune cu modestie Radu Bercea) și condamnat de Tribunalul Militar Iași la 20 de ani de muncă silnică. Numai destalinizarea, însoțită de amnistierea și eliberarea majorității deținuților politici, operată de conducerea comunistă în anii 1962-1964, a permis tânărului să părăsească instituțiile sistemului concentraționar după cinci ani de executare a pedepsei.

Suferințele prin care a trecut, durerile semenilor pe care le-a văzut, tragedia unor întregi generații care au refuzat să accepte comunismul, crimele regimului de atunci au fost descrise în cadrul a peste 50 de lucrări de pictură, reunite sub genericul *Memoria retinei gulagului românesc*. Gândindu-ne la represiunile din anii '40-'50 din regiunea Cernăuți, la deportările și la lagărele de la Onega, Siberia sau Kazahstan, prin care au trecut (iar cei mai mulți nici nu s-au întors) românii bucovineni, probabil că ar fi un lucru extraordinar dacă și la Cernăuți (eventual, în alte localități) s-ar putea organiza această expoziție zguduitoare.

Tânăr pensionar, alături de soția sa, Olga, cu gândul la copiii pe care i-a crescut și îndrumat să-și aleagă un drum în viață (medic, inginer, arhitect), Radu Bercea continuă cu multă dragoste să creeze și să caute noi modalități de exprimare a frumosului omului și naturii, a sentimentelor umane (bune sau rele, neutre sau pătimășe). Ultima inovație în domeniul creației artistice, pentru care ar putea depune chiar și o cerere de „brevetare”, este realizarea unor tablouri din spumă poliuretanică – un material de construcție nelipsit astăzi în cazurile în care cineva vrea să-și ridice o casă modernă.

Pentru o edificare asupra modului în care Radu Bercea experimentează de aproape un an de zile cu spuma poliuretanică, propunem cititorilor un material apărut în cotidianul sucevean „Crai Nou”.

Un celebru silvicultor, prof. dr. Mihai Prodan

Mihai BEJINARU

S-a născut la 22 octombrie 1912, la Cernăuți. După studii școlare primare și secundare pe pământuri natale, urmează și absolvă Politehnica din București, Facultatea de silvicultură. La vârsta de numai 25 ani (1937) devine șeful Ocolului Silvic Frasin în cadrul Administrației pădurilor din Bucovina, unde a lucrat între anii 1936 -1941.

Predestinat cercetării practic-aplicative, om cu mare putere de muncă, deosebit spirit de observație, intuiție și inventivitate, adversar al imobilismului, „atacă” pădurea cu toată dragostea și dăruirea celui ce dorește s-o cunoască în structura ei intimă, s-o exploateze rațional și s-o protejeze. Timp de 4-5 ani a inventariat integral peste 100 arborete virgine din Ocolul Silvic Ostra, „*studiind pe specii și clase de producție curbele reale și teoretice de distribuție ale arborilor pe categorii de diametre, stabilind ecuațiile acestora*” (ing. dr. Radu Ichim). Pentru zona investigată, prin inventariere, a găsit că pădurile naturale de aici sunt constituite din 20 - 40 % fag și 60 - 80 % rășinoase (molid și brad). A făcut observații pertinente pe marginea formulei lui Huber în domeniul inventarierii și biometriei forestiere, sporindu-i valoarea și aplicabilitatea.

Tot în această perioadă de timp s-a preocupat și de probleme de organizarea muncii în silvicultură, valorificarea directă și prin industrie a lemnului, propunând și întocmirea unui dicționar românesc de terminologie forestieră, absent în literatura noastră de specialitate, atunci (în 1939).

Figură meteorică la renumita Administrație a Fondului Bisericesc Ortodox Român din Bucovina, a lăsat mărturie a activității prodigioase numeroase articole în revistele de specialitate dintre care menționăm:

1. Personalul muncitor în întreprinderile forestiere. Revista Pădurilor, 1938;

2. Problema terminologiei forestiere românești. Viața forestieră, 1939; 3. Structura unor arborete exploatate în regiunea de munte. Viața forestieră, 1940;

4. Inventarierea în practică a lemnului rotund. Revista Pădurilor, 1940. Lansat în cercetarea științifică pe baza unor intense și întinse (nu în timp) studii în teren, tânărului inginer i se oferă șansa perfecționării în Germania, țara silviculturii clasice. La scurt timp după începerea stagiului, este remarcat de renumitul profesor Rohrl de la Facultatea de Silvicultură a Universității din Freiburg. Pe baza unor idei, magistral susținute de formule, profesorul german nu ezită să exclame pe loc: „*Dumneata ești omul meu*”. Și a fost!

Rămas în Germania, a făcut o excepțională carieră universitară și științifică. Începe ca asistent docent (1942), continuă ca profesor extraordinar și consilier științific la Universitatea din Freiburg (1954), profesor invitat la Universitatea din Istanbul (1962), invitații onorante în Brazilia, Chile și diferite țări europene, unde susține remarcabile conferințe pe teme de silvicultură.

Distincțiile și titlurile acordate de către prestigioase foruri internaționale atestă meritele și valoarea celebrului nostru silvicultor: Medalia de onoare a Universității din Brno (1967), Medalia de Merit clasa I a R.F.G. (1983), Laureat al Premiului de Onoare al Fundației pentru Biometrie Forestieră a Universității din Göttingen (1981) și Laureat al Premiului G. L. Harting al Fundației Harting din Wiesbaden (1993). Doctor honoris causa al Universității din Göttingen (1968), Membru de onoare al Societății de Științe Forestiere din Finlanda (1969), Membru corespondent al Academiei Italiene de Studii Forestiere din Florența (1974), Membru de onoare al Societății „Progresul Silvic” din România (1992), Membru al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură din România (1994).

Tratatele de referință ale prof. dr. Mihai Prodan sunt: a) Inventarierea arboretelor (1951), b) Biometrie forestieră (1961) și c) Dendrometrie (1965). Pentru restul lucrărilor nu dispunem de informațiile necesare.

Recunoscător „giganților” silviculturii române interbelice: M. Orăcea, V.N. Stinghe, D.A. Sburlan, C.C. Chiriță, C.C. Georgescu, Gr. Eliescu, dintre care pe unii i-a avut profesori, la rândul-i profesor al altor generații de apreciați silvicultori, prof. dr. Mihai Prodan ocupă un loc de cinste în galeria specialiștilor care cu autoritate științifică, pasiune și dăruire, au slujit PĂDUREA – „plămâmul” planetei Pământ și, în egală măsură, semenii angajați și-o administrează și s-o ocrotească.

Modest din cale-afară, stăpânit de simțul umorului autoreflexiv, empatic și altruist, a cules nemărginită afecțiune din partea colegilor și studenților. A manifestat mare disponibilitate pentru țara sa de origine și pentru oamenii săi. *„A sprijinit în mod deosebit activitatea de cercetare din această zonă Bucovina prin oferirea de literatură de specialitate, lucrări științifice care au ajutat pe mulți specialiști în cunoașterea celor mai noi probleme din domeniu”* (susțin ing. A. Teușan și R. Ichim).

În prezent, când pădurile noastre trec printr-un moment de mare cum-până, „o părere personală” a unui savant ca prof. dr. Mihai Prodan, privitor la oportunitatea privatizării pădurii românești merită deconspirată, prin citare: ... *„În România, după regimul comunist, reacția naturală este ca totul să fie împărțit, divizat. Fiecare vrea să profite... Pădurea este o realitate de lungă durată care asigură sănătatea și cultura popoarelor... Pădurile de stat și cele comunale, prin gospodărirea conform principiului dezvoltării susținute au asigurat de sute de ani o natură și un peisaj sănătoase în centrul și vestul Europei, inclusiv în țările nordice”*. Mai tranșant se exprimă, pe aceeași temă, un alt cercetător român stabilit și el în Germania, ing. Smejkal: *„Să se facă mai întâi ordine în țară, apoi se poate discuta despre păduri. Până atunci este bine să rămână acolo unde sunt, adică la Stat”*.

Asemenea consilieri „din umbră” nu sunt luați în seamă la noi.

Cel care-i divulgă spune, în continuare, despre prof. dr. M. Prodan: „Omul care este o autoritate mondială în domeniul măsurării arborilor și inventarierii pădurilor, profesorul ai cărui studenți și colaboratori sunt printre conducătorii administrațiilor silvice din lumea întreagă, specialistul invitat să conferențieze pe patru continente, n-a uitat niciodată că este român. Românii ar avea șansa, aș zice obligația, să profite de experiența, de relațiile celui ce cunoaște atât organizarea și problemele administrației silvice dinaintea naționalizării, cât și, în amănunt, gestionarea modernă a pădurilor din Europa, America de Sud și Asia. Asta ar însemna să fim nemți în chestiuni silvice, ceea ce pare a nu se vrea”.

Când Academia Română se pregătea să-l sărbătorească la împlinirea vârstei de 90 de ani, în anul 2002, Mihail Prodan s-a stins din viață în Germania.

Am creionat profilul acestei remarcabile personalități științifice din silvicultură, după: 1. Ing. Aurel Teușan, „Un principiu, un nume: prof. dr. Mihai Prodan, la 85 de ani”; 2. Ing. dr. Radu Ichim, „Oameni și fapte în viața pădurilor din Bucovina, prof. dr. Mihai Prodan”, Bucovina Forestieră - 1995; 3. Ing. silviculturist Cezar Straton, „Pădurea de semne”, p. 205-209, Suceava - 1999 și ing. dr. Radu Cenușă, documente personale.

Ilie T. Zegrea: spectacolul sentimentelor

*Arcadie SUCEVEANU,
vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova*

Ne-am cunoscut și ne-am împrietenit în vremea noastră aurorală, cea a studenției cernăuțene, a debutului literar și a primelor plachete de versuri. Era vremea boemiei și a credinței habotnice în fantasmalele poeziei, vremea când eram sublimi cascadori sărind în gol din înalte turnuri onirice...

Așa cum am mai scris și altădată, pe la sfârșitul anilor '70, la Cernăuți, câțiva tineri „insurgenți”, între care Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu, Ștefan Hostiuc, Simion Gociu și subsemnatul, fiind călăuziți în demersurile noastre de poetul și profesorul universitar Vasile Levițchi, am încercat (mai mult intuitiv decât programatic) să reînnodăm firele cu tradiția iluștrilor înaintași, iconarii anilor '30, să menținem – prin scrisul nostru și prin faptele noastre literare – un climat cultural românesc în Bucovina detrunchiată. Nu aveam un program bine definit pe care să ni-l fi propus a-l urma. Trăsătura noastră identitară comună era dorința expresă de a scrie o poezie „nouă”, sincronizată în totul cu cea din Țară și neîncorsetată în tiparele ideolo- gizante ale vremii, apetitul teoretic, disponibilitatea de a rezista prin scris, cu orice preț, într-un mediu în care limba română era prigonită, tolerată de autoritățile sovietice doar în măsura în care aveau nevoie de ea pentru a salva aparențele „armoniei interetnice” ce se instaurase în „noua” Bucovină. De cele mai multe ori, ne întâlneam acasă la domnul profesor Levițchi sau în intimitatea garsonierei lui Ilie T. Zegrea și a generoasei sale doamne, Nița. Citeam și discutam poezie, eseuri și traduceri, având de regulă în față colecțiile revistelor „România literară” și „Luceafărul”, pe care le primeam pe căi ocolite, „oculte”, tocmai de la Moscova și Orenburg, și pe care Ilie le aduna număr de număr cu scrupulozitate de școlar; ne simțeam în aceeași rezonanță lirică cu poezii „de dincolo” și cu colegii de generație din R. Moldova,

conecțați la istoria și cultura română căreia îi aparțineam obiectiv. Eram tineri și neînfricați, cavaleri imaginari porniți în cruciada Marii Iluzii, rupeam din pâinea stelară a „frumoșilor nebuni”, cu acea naivă și neînfrântă credință că „o poezie poate dura mai mult decât un imperiu” (Ion Caraion). Prietenia noastră, întemeiată pe comunitatea de crez poetic și de destin, ne-a făcut să lucrăm *înăuntrul ideii*, să ne risipim cu folos energiile tinereții, a imprimat sufletelor noastre, pe atunci încă fragile și dezgolite, sentimentul libertății interioare, inefabila bucurie a scrisului. În pofida faptului că de-a lungul anilor soarta ne-a răzlețit și astăzi ne întâlnim tot mai rar, această prietenie nu s-a erodat, a rămas, cred, în fundamentele ei cele mai intime, aceeași, ireductibilă și definitivă.

Împreună cu doi prieteni: Vasile Tărățeanu (la stânga) și Arcadie Suceveanu (în centru)

Spirit libertin și structural boem, Ilie T. Zegrea își dobândise imaginea de „copil teribil”, pus să ignore constrângerile și convențiile de orice fel. Pe la douăzeci de ani, era considerat „clasicul” facultății, scria poezii „frumoase”, sentimentale, ce suceau mințile domnișoarelor, învățase să scoată îngeri de alcool din pahare și, cu un temperament eseninian, scria rânduri de scrisori imaginare mamei și iubitelor.

Îndrăgostit de poezia lui Arghezi și descoperind, mai apoi, că numele marelui poet, anagramat, poate fi citit *Zegrea*, începuse să poarte ostentativ, din snobism „poetic”, ochelari masivi și o beretă neagră, argheziană. Bască, ochelari masivi, țigară, duh de cârciumă în nopți cu turnuri crenelate de crin, acesta era *Zegrea cel de altădată...* Zarurile poeziei pe care le arunca în iarba cerului dădeau mai totdeauna șase-șase, semnalând apropierea unui anotimp al ierburilor coapte și al nunții de taină în landul crinilor regali... În 1977, cartea sa de debut, *Timpul ierbilor*, apărută după multe dificultăți și „tergiversări” orchestrate, la Editura „Carpați” din Ujgorod, ce-și avea o mică filială de carte românească la Cernăuți, a fost prima care a forțat ușile și a deschis drum plachetelor noastre, ale celorlalți comilitoni din sublimul pluton, grăbiți de a intra cât mai curând în arenă.

Chiar de la debut, Ilie T. Zegrea a urmat calea regală a versului cu rimă, a incantației copleșitoare, susținută de un înalt fast metaforic, de o luxuriantă imaginație barocă. Poezia sa ilustrează ceea ce poetica modernă numește *lirism reflexiv*, cu adânci implicații existențiale și filosofice, în care ideile sunt excitate de curentul galvanic al sentimentelor. Poetul nu încearcă să exprime concepte, ideile sale se coagulează în nuclee semantice, cuvintele și simbolurile capătă o semnificație semiologică, exprimând o semiotică a eului ontologic, dar și a realităților exterioare din lumea contemporană. E o poezie „de efect”, a suprafețelor sentimentale, ce comunică stări afective, trăiri dramatice sau grațioase, sentimente erotice, dar și „peisaje” decupate din lumea de azi, aflată mereu într-o devastatoare criză morală, într-un perpetuu dezacord cu divinitatea. Recuzita motivelor și simbolurilor aparține unui spirit neoromantic, bântuit de vise și porniri donquijotești: *crinul, moara de vânt, armura, zăpezile, iarba, oglinda, tramvaiul, burgul, gara, ghilotina, zarul, moartea, scribul, golul, amurgul*, „*hoitul împăiat*”, *iubita, fluturii de noapte*, „*soldatul bătrân*”, *îngerul* etc. Avându-le înscrise pe blazon, poetul-cavaler face incursiuni în „rana lumii”, în spațiul singurătăților devoratoare și Preatârziului, „pe drumul cu Golgote”, în subteranele sfârșitului de veac, în nopțile „cu miros de-apocalips” și cu „iluzii legănate-n sfori”, unde

se intersectează și se întâlnesc umbra Apocalipsei, a lui Don Quijote, Bacovia, Rimbaud, Hristos sau Iuda. Starea firească a poetului este elegia, „postura de elegiac de la sfârșit de veac și de mileniu, marcat – adică de un sentiment decadent de *mal de siecle*”, după cum constată foarte exact criticul Mihai Cimpoi. Versurile sunt țesute din delicate frăgezimi vegetariene, din văluri de fum și amintiri, din umbre și lumini subțiri, estomplate. De cele mai multe ori, ele au forme rotunde, geometrice, rime parfumate, imagini și metafore formând eșafodaje grațioase, construcții fragile: „Deschideți fereastra că ninge/Cu sufletul meu peste burg./Lumina în trup mi se-nfinge/Cu lancea acestui amurg.//Și-mi arde tăcut osul frunții/Și ochii, că nu pot să-i port/Pe-un deal ce imită azi munții,/Pe-un râu ca o mască de mort.//Prin vântul cu glas de cenușă/Se-aude încet, când și când,/O șoaptă ce bate la ușă/Sau poate la margini de gând,/Când tremură parcă s-ar stinge/O flacăra mică-n amurg./Deschideți fereastra că ninge/Cu sufletul meu peste burg...” – *Deschideți fereastra că ninge*.

Unul din simbolurile cele mai frecvente este *crinul*, preluat din recuzita unor poeți romantici sau simbolști, ca Hölderlin, Baudelaire, Mallarme, Macedonski, el figurând și în titlul unui volum: *Crinul îngândurat*, Editura „Carpați”, Ujgorod, 1986. Crinul, floarea regală a suveranilor Franței, semnifică, prin culoarea sa albă și prin parfumul său de o castitate senzorială, candoarea, puritatea, eflorescența erotică a ființei. Dar el mai simbolizează și contopirea cu divinitatea, purificarea întru și prin dumnezeire. În poezia lui Ilie T. Zegrea aceste sensuri alternează și se contopesc, *crinul* reprezentând deopotrivă spiritualizarea eului, însemnul heraldic al Marelui Mister, vestirea unei voci venind din zone necunoscute, metafizice, precum și fervoarea erotică: „Un crin epocal a-nflorit la fereastră,/În câmp e surpare de stele, iar tu/Privești în lumina lui viețile noastre/Și ne fixezi, rând pe rând, rendez-vous.//Mai tineri ca noi nu sunt alții pe lume/Și nici mai frumoase iubite nu sunt,/Dovadă-i că iarba ne strigă pe nume,/Că ninge zăpadă curtată de vânt//Dar nu despre acestea aveam a vă spune.../Un crin epocal a-nflorit, precum știți./Hai și-n lumina lui astăzi ne-om pune/Sufletul, să-l/contemplăm liniștiți...” - *În lumina*

florii (Prietenilor poeți). Sau: „Iar mai presus de inimă și gând/Miresme vin acum să te apese,/Când floarea de salcâm se-aprinde blând/Și crinul se așează-n capul mesei...” – *Iar mai presus de inimă și gând...* Sau: „... Dar undeva, în ceruri,/se macină-n tăcere/oase de crini, ușoare,/și fulguie de-acum./Și albul lor devine/un bun de larg consum/călcat apoi în grabă/de noi prin cartiere...” – *Clipă autumnală*.

Atunci însă când poetul pune „oglinzi retrovizoare” întâmplărilor dinafară, așa cum se întâmplă în multe poeme din volumele *Oglindă retrovizoare* (Editura Hyperion, Chișinău, 1991) și *Singurătatea Apoca- lipsei*, seria „Poeți români contemporani” (Editura Eminescu, București, 1998), tonul își pierde ingenuitatea, se pietrifică, la suprafață ies contururi terifiante, linii și culori dilatate fantasmagoric, iar „metaforele se fac/roșii, roșii, ca florile de mac”. Dar chiar și în aceste cazuri, poezia nu-și pierde delicatețea și fragilitatea, își menține starea ei de *celebrare a cuvintelor*, sărbătorească, structural *lirică*. Cerneala de sepie a ironiei, ce-o penetrează tot mai masiv, nu distruge aerul ceremonios al sentimentelor, rostirea incantatorie, delicatele schelării imagistice: „Ce-anotimp plătește astăzi vamă/Lingușind un ochi lipsit de văz/Când în fața lumii se destramă/Dogmele ca ploaia-n lan de-ovăz?//Dacă viermii duc aceeași viață/De la flori la fructul ros de măr/Criza de petrol a dat pe față-o/Criză mondială de-adevăr.//Iar contabili mici cu zel adună/Energia din promisiuni,/Minus doar eclipsele de lună/Și vreo două case de nebuni.//Și când umbra cade înspre seară/Răscolindu-mi sângele buimac/Dumnezeu cu trupul meu măsoară/Și durerea voastră-n acest veac.” – *Ce-anotimp*.

În mai multe poeme apare imaginea actuală a unui Cernăuți măcinat de cariul înstrăinării și viciat, suprapusă artificial și brutal peste imaginea vechiului burg, cu străzi și ziduri gotice, cu biserici supraviețuind unor vremuri barbare, în care se mai pot citi dulci amprente românești, nobile însemne ale „micului Paris”. Iată acest superb *Sfârșit de veac la Cernăuți*: „Fostul micul Paris doarme cu botul pe labe,/Călătorii târzii șterg cu umbra asfaltul murdar./Cei câțiva tei mai îngână doar niște silabe/Din parfumul de cândva, atât

de vizionar.//Pe ziduri mai vechi varul cu inchiziția-n sânge/Vără pumnii în gura istoriei, până la cot./Dar în cimitir dimineața pe cruci se răsfrânge/Lumina unei hărți a bătrânului Herodot.//Și eu trec prin această rază-lumină-minune/Îngenunchind, până seara, ca într-o rugăciune...//De undeva se macină ușor niște șoapte:/– Noapte bună, bătrâne...//Noapte...”.

În aceste poeme, dar mai cu seamă în cele ce formează amplul grupaj de inedite din volumul *Singurătatea Apocalipsei*, intitulat *Închiriat cu ora de Dumnezeu și îngeri*, orfismul cedează în fața unui neoexpresionism temperat, să zicem așa, culorile se deformează, oglinzile arată o realitate în soluție, iar în mătasea cuvintelor se insinuează o materie metalică aspră, chiar dură. Poezia de început era una a extazului și a unei vitalități exuberante, a beatificării lucrurilor („Sunt plin de-aceste dealuri curgătoare/Ca un covor țesut cu iarbă vie...” – exclama el într-o frumoasă poezie despre satul natal, Sinăuții de Jos, publicată în cel de-al doilea volum apărut în 1983 la Editura Literatura Artistică din Chișinău), în spiritul imnic al lui Ioan Alexandru, înfățișând un spectacol al sentimentelor, al unor stări sublim-afective îndulcite de tristețe și melancolie și filtrate de memoria picturală. În poemele mai recente, poezia se încarcă de o „tensiune a frus- trării” (Gheorghe Grigurcu), de agresivitate și ironie la adresa civilizației prezentului acestei lumi aflate sub spectru apocaliptic, amintind de multe ori de Mircea Dinescu cel din perioada de mijloc, din *Proprietarul de poduri* sau *Democrația naturii*. Suavitatea emoțiilor, percepția imaginativă sunt aceleași, dar simțurile poetului apar acum mai extrovertite, puse să capteze – cu văzul, cu auzul, cu mirosul, cu memoria – datul lumii, pe care îl „prelucrează” în retortele și angrenajele sale interioare. Grotescul imaginativ (încă destul de suav!) sparge monotonia și linearitatea anterioară, imprimând poeziei mai multă incisivitate și caracter. Elegiacul degenerază în ironie și sarcasm, în paradoxal, liniile moi, ca de ceară, se încarcă acum de nerv, combinațiile metaforice dau naștere unui cinism inofensiv, „dulce”: „Chiar pe sub geamul tău curge veacul la vale/Și ieșim din el pe rând ca dintr-un vis urât/Contemporani cu această zăpadă ce va pâlpa moale/Prin memoria fotografiilor... Și atât//Să scoatem

din lăzi legăturile noastre cu vise/(Auziți cum întineresc degetele pe la încheieturi?)/Și sub respirația sufocată a zilei să ni se/Cearnă destinul – rămășița a neîncheiatei aventuri//După lungi kilometri de sărbători tinere infirmiere/Schimbă decorul poemelor curtate pe-ascuns de cuvânt/Ținând discursuri solemne despre-o posibilă înviere/În timp ce poetul dă cu singurătatea de pământ//Iată și steaua sub care a dormit până mai ieri/Vagabondul de Rimbaud cum vine și se răzbună/Că ne-a rămas timp să vorbim doar prin abrevieri/Și să ne dorim înainte de culcare moarte bună...” – *Chiar pe sub geamul tău...*

Acum poetul trăiește cu toate simțurile în contemporaneitate, lucrează în spiritul postmodernist al deconstrucției, „viața în fragmente” îi dictează o poezie în fragmente, construită din imagini aparent disparate, dar care converg într-un întreg unitar. El tot mai des evadează din formele fixe, apelând la poezia fără rimă, la expresia radicală și la sintagma mai puțin „poetică”, ori chiar la parabolă. Iată acest scurt poem-parabolă despre drama artistului în lumea contemporană: „Totul părea foarte real și foarte convingător:/masa de scris, mașina de tocat litere,/degetul arătător pistolând tâmpla,/trei crizanteme abia trăgându-și respirația/prin fumul de țigară și aburul de alcool...//Dar ce să mai scrii despre masă,/despre crizanteme, despre fumul de țigară/ce provoacă incurabilul cancer pulmonar/(să mulțumim bunului Dumnezeu Că nu-l avem!)/despre dragoste, plopi, lună ș.a. m. d., ș.a. m. d.?...//Râmânea un singur lucru neverosimil/dar care s-a întâmplat:/degetul pus la tâmplă a împușcat...” – *Deznădejdea scribului.*

În viața de toate zilele, *Ilie T. Zegrea cel de azi*, cunoscutul și îndrăgitul jurnalist de la Radio Cernăuți. președintele Uniunii Scriitorilor Români din Cernăuți, seamănă foarte puțin cu *Ilie T. Zegrea cel de odinioară*, sublimul poet boem, înstelatul templier pornit în marea cruciadă a crinilor... Părul lui blond, ca înmuiat în amurg de Reazani, a început să încărunțească, iar omul a devenit un personaj principal și, pentru unii, chiar incomod. Fire consecventă și intolerantă, având poate și o doză exagerată de emotivitate și distincție orgolioasă, el nu suportă falsul și mediocritatea târătoare,

oricând gata de a se (te) vinde și de a se pune în slujba celor care ne umilesc istoria și neamul. Ratații cu ifose de experți literari ori canaliile erijate în „lideri” ai nefericiților români bucovineni s-au lovit adesea de inflexibilitatea și „brutala sinceritate” a poetului, care nu pregetă să le smulgă măștile de pe față. Cum era de prevăzut, numărul prietenilor săi s-au redus în ultimul timp îngrijorător, iar unul din ei a ajuns chiar să-l deposedeze, prin instanța de judecată, de o sumă importantă de bani, drept „despăgubire morală” pentru „crima” de a-i fi pus la îndoială talentul și paternitatea auctorială a unor opuri poetice. Poetul s-a resemnat într-un fel, trăgându-se deoparte și concentrându-se mai mult asupra revistei „Septentrion literar”, pe care a înființat-o la Cernăuți cu eforturi deosebite. Dramaticile confruntări cu viața și cu destinul, pe care providența i le-a rezervat cu prisosință, i-au mai cenzurat pornirile boeme și i-au mai redus din elanurile romantice, debordante. Un demon i-a mușcat parcă din aură, domesticindu-i efluviile visătoare și exuberanța, modelându-i caracterul după alte tipare. Dar nimeni și nimic, niciodată, n-a reușit să-i smulgă din mâini Graalul în care ține ascunsă taina Poeziei.

Marian Talabă, primul tenor român al operei naționale din Kiev

Vineri, la Filarmonica din Cernăuți, a avut loc un amplu concert de trecere în revistă a creației artiștilor amatori din raionul Hliboca. O surpriză nemaipomenită le-a adus spectatorilor evoluția lui Marian Talabă, care parcă mai ieri era, pur și simplu, un copil talentat, iar astăzi cântă pe scena Operei Naționale din Kiev. O întâmplare fericită a făcut ca el să se afle la Cupca, la părinți, chiar în ziua apariției reprezentanților raionului Hliboca, prilej de care n-au putut să nu se folosească responsabilii cu organizarea concertului. Astfel, în afara oricărui concurs, Hliboca a etalat un scump mărgăritar răsărit din scoica dorurilor românești de pe Valea Siretului. Beneficiind și eu de această rară ocazie, l-am rugat să-mi răspundă la câteva întrebări pentru cititorii noștri. Or, realizările acestui tânăr ne inspiră încrederea că mai există minuni pe lume.

— *Greu de recunoscut în fâptura ta pe acel Marian Talabă, subțirel ca o trestie, purtând o pălărioară verde, care cânta cu orchestra „Mugurel” a lui Nicolae Hacman. Îți mai amintești de acel băiat și de cântecele populare de-acasă?*

— Cântam cântece populare învățate de la părinții mei, luate din Iordăneștii tatei și Cupca mamei — „La casa cu grinzi bătrâne”, „M-am născut lângă Carpați”, „U-iu-iu, brădui-brădui...”. Îmi plăceau doinele, dar interpretam mai mult melodii vesele.

— *Și cum ai ajuns de la „Casa cu grinzi bătrâne” până la măria sa Opera?*

— Chiar acum, același lucru m-a întrebat și un corespondent de la televiziune. Am ajuns la Operă prin mare muncă și multă învățătură.

Acest fapt îl datorez, mai întâi de toate, părinților mei, căci ei nu m-au lăsat să mă destind nici o clipă. Tata a avut o copilărie grea și a făcut, poate, mai mult decât i-au permis puterile sale ca eu să realizez ceea ce n-a reușit el. Sâmbăta și duminica, de obicei, aveam concerte. În permanență mi-am dezvoltat și mi-am desăvârșit vocea.

— *Vocea-i voce, dar de unde a apărut la un copil de la țară pasiunea pentru operă? Doar n-ai avut nici măcar posibilitatea să vizionezi un spectacol de operă...*

— N-are nici o importanță unde te-ai născut – în provincie sau în mari centre culturale. Principalul e educația care-o primești în familie. Cu părinți ca ai mei nici nu puteam să nu ajung acolo unde sunt acum. Mama este îndrăgostită de operă, în copilărie îmi fredona arii auzite la radio. Am studiat cantola școala de muzică, m-am aflat mereu pe scenă. Participând la proiectul „Nume noi”, mi s-a oferit o șansă să-mi încerc norocul la Conservatorul din Kiev. Din aproape 80 de tineri au fost aleși 10, printre care și eu.

— *Puteai să te specializezi în alt gen al artei interpretative, să-ți alegi, bunăoară, muzica de estradă...*

— Astăzi, pentru a cânta pe estradă nu-i neapărat nevoie să ai studii muzicale sau să urmezi conservatorul. Oricine se poate lansa, dacă are bani. Opera este o artă serioasă: dacă ai voce și putere de muncă, e păcat să ți le irosești cu genuri ușoare. La Operă nu poți să amăgești publicul cu fonograme, nici măcar de microfon nu e nevoie. Azi pe scenă se afla un microfon în fața mea, dar nu m-am apropiat de el. I-am avut ca profesori pe cei mai buni tenori de cândva din Ucraina – Volodymyr Timohin și Oleksandr Vostreakov. Când eram în anul cinci, am fost invitat ca stagiar la Opera Națională. Din grupa mea a fost angajat încă un coleg – bariton.

— *Ai fost angajat fără protecția cuiva sau măcar un cuvânt de recomandare?*

— Cuvânt pentru mine au pus vocea și propria-mi voință de muncă. Cu protecție poți intra în teatru, însă te vei menține acolo doar până la prima ieșire pe scenă.

Dacă nu faci față, vei fi nevoit să pleci de-acolo. Numai estrada se ține pe bani, intrigă, relații. La Operă cu asemenea favoruri nu faci carieră.

— *Mi se pare cumva straniu că vorbești despre necesitatea de a munci mai mult decât despre importanța vocii. Oare nu calitățile vocale sunt principale pentru un cântăreț de operă?*

— Voce are și trenul... Ea este doar un material, așa cum e piatra pentru sculptor, cum e lemnul pentru tâmplar. Nu oricine poate da suflet pietrei, nu oricine face minuni din lemn. Desigur, fără voce n-ai ce căuta la operă, însă numai cu ea nu ajungi departe, dacă n-o desăvârșești până la cea mai înaltă virtuozitate.

— *Tu ai atins apogeul la care-ai visat?*

— Nu sunt visător, sunt muncitor, așa cum m-au învățat părinții. În trei ani și jumătate, de când sunt angajat la Opera Națională, am jucat în zece spectacole. Am fost în turnee în Germania, Franța și SUA. Anul trecut am obținut premiul I la ediția a doua a Concursului internațional „Mykola Lysenko”, la care au participat 60 de soliști din spațiul CSI. Un rol reprezentativ pentru mine este cel al lui Calaf din opera „Turandot” de Puccini. Pentru acest rol și-au dat concursul opt tenori. Îmi place rolul prințului din „Dragostea pentru trei portocale” de Serghei Prokofiev. Un artist, însă, trebuie să joace orice rol, indiferent de simpatia față de personaj.

— *Spuneai că ai fost cu spectacole prin mai multe țări. Ai fost poate și-n România? Colegii tăi știu că ești român?*

— În România am fost când evoluam cu orchestra „Mugurel” și cu ansamblul nostru de familie. Mulți colegi știu că-s român și mă invidiază pentru ușurința cu care cânt în italiană și franceză. Doar noi toate operele le cântăm în limba originală.

— *Te întâlnești cu conașionali de-ai noștri la Kiev?*

— Mă întâlnesc în fiecare zi cu soția mea, Ina, originară din Pătrăuții de Sus, care m-a urmat la Kiev și este ocupată cu creșterea fetei noastre, Daiana.

— *Credeam că ești căsătorit cu o vedetă de operă, dar tu ți-ai ales o româncă din Pătrăuți...*

— Am prietenit vreo opt ani, ne cunoaștem încă din școală. Viața în capitală-i nespus de încordată, nu-ți lasă clipe de destindere, obligându-te să demonstrezi mereu că ești cineva. Nu avem apartament, dar am făcut tot posibilul să fim împreună. Ina vine cu fetița la toate spectacolele mele. Daiana mă recunoaște în orice costum aș fi deghizat.

— *Kievenii sunt amatori de operă, nu duceți dorul spectatorilor?*

— Locuri goale în sală n-am văzut la nici un spectacol. Prețul билетelor este accesibil pentru diverse categorii sociale – de la 5 până la 200 de grivne. Am avut fericirea să prezint mici recitaluri și în Palatul Mariinsk, în fața unor înalți demnitari. De obicei, când au loc întâlniri cu conducători din străinătate, suntem invitați să prezentăm concerte.

— *Cât de des vii la Cupca și cum te simți în leagănul copilăriei?*

— Venim toți trei ori de câte ori am zile libere. Acasă mă odihnesc în pace și mă încarc cu energie pozitivă, respir parcă mai ușor. Îmi alin dorul cu cântecele noastre și le cânt părinților ariile cele mai îndrăgite. Ei au fost la câteva spectacole, dar îmi pare rău că n-au nimerit la cele la care eu țin cel mai mult.

— *Îți mulțumesc pentru acest interviu și așteptăm să vii cu un spectacol, sau măcar cu un recital, la Cernăuți, ca să ne bucurăm și noi alături de părinții, frații și rudele tale.*

Interviu realizat de Maria TOACĂ

GENEALOGIE

Flondoreni, neam de boieri pământeni

Dumitru COVALCIUC

Flondoreni n-au fost fanarioți, cum s-a scris cu venin în presa nord-bucovineană din anii „70-”80 ai secolului XX, n-au venit din olatele învecinate cu Moldova medievală, pentru a acapara pământuri și pentru a-și satisface niște ambiții personale. Ei au fost boieri pământeni, cu rădăcini în acest pământ, iar unii dintre dâșii au deținut importante dregătorii la curtea domnească de la Iași. Când, la 1775, austriecii au ocupat partea de nord-vest a Moldovei, moșiile Flondorenilor au rămas în Cordun, adică pe partea detrunchiată a ocinei lui Ștefan cel Mare. Până la invazia bolșevică din vara anului 1940, proprietățile lor funciare s-au aflat la Storojineț și Panca, la Hlinața pe Prut, la Putila și Câmpulung Rusesc, la Milie, Baineț, Carapciu și Rogojești. Pe parcursul vremii, ei nu s-au lăsat înstrăinați, ci s-au înrudit mereu cu boieri și mazili, care la fel își aveau moșiile la obârșia Siretului, pe Prut, pe Ceremuș și pe Nistru și care țineau la neamul din care făceau parte.

În listele boierilor și nobililor din rândurile mazililor și ruptașilor, liste întocmite la Cernăuți la 16 iunie 1802, îi găsim pe unii Flondoreni trecuți la categoria mazililor, adică a boierilor care își pierduseră dregătoriile. Însă după cum reiese din certificatul eliberat la Liov la 7 aprilie 1796, patru fii ai lui Ioniță Flondor – Vasile, Dumitrachi, Constantin și Gheorghe – sunt atestați ca nobili, numele lor de familie fiind pentru prima dată precedat de atributul german de noblețe „von”.

Strămoșii mai îndepărtați ai Flondorenilor s-au numit Albota. Nu se știe ce funcție a avut la curtea domnească a Moldovei un Ioan Albota, decedat în 1557, însă fiul său Petrea, mort în 1570, a deținut funcția de logofăt. Urmașul acestuia, Gheorghe, săvârșit din viață pe la 1600, fiind vornic, s-a ocupat cu supravegherea curții domnești, cu conducerea treburilor interne, a avut și atribuții judecătorești. Un fiu al acestuia, Ioan Albota, s-a căsătorit cu Antimia Balș. Cu această descendentă a unei mari și importante familii boierești din Moldova a avut doi fii, Tudosie și Pavel, și o fiică – Antimia. Nu se poate preciza dacă Antimia a avut copii sau ba, dar urmașii lui Tudosie se numeau Sultana, Alexandra, Paraschiva, Anița și Gheorghe (Ciudin). Pe fiul lui Pavel Albota l-a chemat Toader, și acesta a trăit între anii 1666-1707 și la curtea domnească a Moldovei a deținut funcția de vel- armaș, aflându-se, adică, în fruntea armășiei (instituție având atribuții administrative și judiciare). Acesta era căsătorit cu Maria Gherman și anume de dânsul s-a lipit porecla de Fliondor. De aici înainte această spiță a Albotenilor din documentele moldovenești va adopta ca nume de familie porecla.

Cei trei feciori ai lui Toader Fliondor s-au numit Șerban, Constantin și Iordachi. Șerban a trăit între anii 1723-1768, a obținut dregătoria de vel- medelnicer și a luat-o de soție pe Anița Bainschi, cu care a avut o fiică, Maria, și doi feciori, Toader și Ioniță (1747-1783). Toader a stăpânit în întregime moșia Hlișița de lângă Zeleneu, pe Prut, copii n-a avut, iar pe Ioniță l-a hărăzit Cel de Sus cu cinci feciori – Vasile, Dumitrachi, Costache, Gheorghe și Ion, și cu patru fete – Anița, căsătorită cu mazilul Manole Potlog, Maria, măritată după mazilul Vasile Wasilco, Alexandra, cununată cu un descendent al familiei boierești Stârcea, și Safta, decedată la o vârstă fragedă. Pe fii îi găsim în documentele bucovinene din primele decenii de ocupație austriacă trecuți sub numele de *von Flondor*, ceea ce însemna că porecla înlocuise definitiv numele adevărat, cel de Albota, și că aceștia se învredniciseră și de obținerea unui titlu de noblețe. Vasile locuia la Putila, unde avea moșie, dar stăpâna și Câmpulungul Rusesc, 1/4 din Baineș și o parte din Carapciu. Dumitrachi (Dumitraș) era stăpânul moșiei

Milie și era căsătorit cu Anița Wasilco. A decedat în 1832. Gheorghe, care avea o posesiune și la Hlinița, era însurat cu Anița Strișcă și a murit în 1819. Născut în 1764 și decedat prin 1815, Constantin, căsătorit cu Paraschiva Kalmutchi, a avut doi fii: Niculai și Vasile.

Niculai von Flondor (21.04.1795 - 1864) i-a avut, din căsătoria sa cu Efrosina Cârste, pe Gheorghe (1830-1892) și pe Eufrosina (decedată în 1891). Eufrosina s-a măritat după Gheorghe Hurmuzachi (1817-1882) și a fost, deci, mama lui Doxuță Hurmuzachi (căsătorit cu Ștefania de Petrovici) și a Elenei Hurmuzachi (soția lui Iancu cavaler de Zotta), precum și mătușa lui Iancu Flondor, omul care în lupta de eliberare națională a românilor din Bucovina n-a făcut nici un fel de compromisuri.

Gheorghe a moștenit moșia Storojineț. Acolo își avea conacul, împrejmuit de un splendid parc și tot acolo, pentru români, a ctitorit biserica Sf. Gheorghe. El și-a unit destinul cu Isabela Buchenthal, ai cărei părinți, români, au stăpânit un timp moșia Mihalcea de lângă Cernăuți. Puține lucruri se cunosc despre patru (Aglaiă, Constantin, Ecaterina și Elena căsătorită cu un Mavrocordat) dintre cei șapte copii ai acestora. Mezinul, Nicolae (Nicu), care a trăit între anii 1872-1948, s-a remarcat prin participarea entuziastă la organizarea Expoziției de la București din 1906, pe care, alături de românii de pretutindeni, au vizitat-o și sute de bucovineni. În 1919 a luat parte, reprezentând Bucovina, la Conferința de pace de la Paris. În 1940, ca primar al Cernăuților, a fost silit de guvernul de la București să iasă la Prut și să înmâneze cheile orașului comandantului trupelor sovietice de ocupație. Ce ironie a sorții! Fratele său, Iancu, a chemat, în 1918, armata română în Bucovina, iar el, Nicu Flondor, și nepotul său, Gheorghe Flondor, rezident regal, trebuiau s-o cedeze sovieticilor!

Neamul Flondorenilor s-a proslăvit în mod deosebit prin ceilalți doi fii ai Isabellei și ai lui Gheorghe Flondor (1862-1908) și Iancu (1865-1924).

Tudor Flondor, unul dintre fondatorii Societății Muzicale „Armonia” din Cernăuți, a fost compozitor și ultimii ani din viață și i-a trăit pe moșia sa din Rogojești.

A pus pe note și versuri de Eminescu („Somnoroase pășărele”, de pildă), a scris opereta „Moș Ciocârlan”, care, după cum spunea Nicolae Iorga, „a fost pentru românii de pretutindeni o revelație”. Și, mai scria Nicolae Iorga în nr. din 18 iunie 1908 al „Neamului Românesc”: „Tudor de Flondor, fire impresionabilă și delicată, visător incorigibil, trăind într-o lume a lui, în care banii și alte nimicuri n-aveau nici o valoare și în care oamenii lunecau ca niște umbre pe care nu le poți recunoaște și numi, a fost din tinerețe un muzicant fanatic și exclusiv, închis în iubirea artei sale”. Din căsătoria lui Tudor cavalier de Flondor cu Maria Ciuntul au rezultat copiii Constantin (1890-1942), diplomat, fost ambasador al României la Stockholm, proprietar de imobile în Cernăuți (cu câțiva ani în urmă a fost deshumat din vechiul cimitir „Horecea” pentru a fi așezat în cripta familiei de la Rogojești), Isabela (Nektara), soprană vestită în Europa și America, Florica (căsătorită Racoviță), compozitoare, și Gheorghe, fost rezident regal în Cernăuți până la 28 iunie 1940. Fiul lui Gheorghe, Tudor, a fost un șahist notoriu și a murit tragic în fragedă tinerețe.

Născut la 3 august 1865 în Storojineț, Iancu cavalier de Flondor avea studii juridice, era doctor în drept și la 1892 a participat, alături de cernăuțeanul Gheorghe Popovici (Tudor Robeanu) la înființarea Partidului Național Român din Bucovina. De patru ori s-a aflat în fruntea acestui partid, care, după împrejurări, era silit să-și schimbe denumirea, și s-a remarcat ca un luptător înflăcărat pentru eliberarea românilor din Bucovina de sub robia habsburgică. A fost și cel ce s-a angajat plenar, cu jertfire de sine, în momentul dezagregării monarhiei austro-ungare, la lupta pentru recucerirea, pentru Bucovina, a drepturilor ei istorice, de care această provincie a fost deposedată, prin fraudă, în anul 1775. Tot dânsul, cel mai dârzbărbat pe care l-a avut Bucovina în primul pătrar al secolului XX, a condus Consiliul Național Român, desemnat la Adunarea Constituantă de la 27 octombrie 1918, a convocat și a prezidat lucrările Congresului General al Bucovinei, la care delegații și-au manifestat în unanimitate dorința ca fosta provincie habsburgică să revină la sânul Patriei ei istorice, și tot

dânsul s-a aflat în fruntea primei administrații românești a Bucovinei.

Iancu Flondor (1865-1924)

Iancu Flondor a fost căsătorit cu Elena Zotta și era, deci, în relații de rudenie cu Sever Zotta, părintele genealogiei române. A avut trei fii – Șerban, Neagoe și Mircea, precum și o fiică adoptivă – Marița. Șerban și-a făcut studiile la Theresianum din Viena și la Cluj, devenit un reputat specialist în agronomie. S-a căsătorit cu principesa Maria Știrbei din București. După moartea tragică a lui Iancu Flondor, survenită la 18 octombrie 1924, Șerban și frumoasa sa soție s-au instalat în conacul de la Storojineț și s-au ocupat cu administrarea moșiei.

Refugiindu-se în România, Șerban Flondor și familia sa s-au stabilit temporar la Chitila. Doctor în științe agronomice, specialist în heraldică și genealogie, Șerban Flondor, strănepotul istoricului Eudoxiu Hurmuzachi și nepotul genealogului Sever Zotta, a fost membru al Societății de heraldică din Viena și al celei din Geneva, membru în Consiliul Superior al Agriculturii și în conducerea Federației Române de Călărie. În perioada interbelică a susținut activitatea unor instituții culturale din Bucovina, iar în timpul războiului a salvat foarte mulți evrei de la deportare și chiar de la o moarte sigură. În 1970 a participat ca delegat al României la Congresul internațional de heraldică și genealogie din Viena. Șerban Flondor, care s-a născut la 2 ianuarie 1900 la Storojineț, a decedat la 6 noiembrie 1971 la București.

Celălalt fiu al lui Iancu Flondor s-a numit Neagoe și s-a căsătorit cu Elena, fiica lui Radu Grigorcea, proprietar în Prisăcăreni și Carapciu.

Au avut o singură fiică, Miona, căsătorită cu un oarecare Miclescu. Nepoții lui Neagoe Flondor s-au stabilit cu traiul în Germania.

Cel de al treilea fiu al lui Iancu Flondor, Mircea, a murit la vârsta de 24 de ani, într-un accident stupid de vânătoare, iar fiica adoptivă a boierului, Maria (Marita) scria versuri în limba germană, în timpul primului război mondial s-a refugiat la Iași, unde l-a cunoscut pe profesorul Gh. Cuza, care i-a devenit soț. Aceștia au avut o singură fiică, Elena.

Flondoreni au rămas în Bucovina la anexarea Bucovinei de către Austria și, după cum ne spune Nicolae Iorga, aici acest neam „a căpătat predicatul nobiliar și titlul de cavaler”. Au fost buni români, au fost oameni cu carte, credință și cu educație aleasă. Au militat energic pentru emanciparea națională a românimii băștinașă din fosta provincie moldovenească, s-au ținut laolaltă din generație în generație, s-au înrudit cu cele mai nobile familii de români din Bucovina, iar la începutul secolului XX, cei mai destoinici reprezentanți ai Flondorenilor au călăuzit neamul românesc de aici spre izbăvirea lui de sub nesuferitul jug al ocupanților austrieci. Prin râvnă, dârzenie, tărie de caracter, voință și infaibilitate, aceștia au apropiat ziua pe care românii bucovineni au așteptat-o timp de 144 de ani. Și numai molima bolșevică, crivățul comunismului și spulberul prigoanei staliniste i-au scos pe Flondoreni din cuiburile lor strămoșești și i-au mânat departe și pentru totdeauna din dulcea și amara lor Bucovină.

În Bucovina, pe urmele strămoșilor

— *Stimate domnule Claudius Teutul, ne exprimăm, mai întâi de toate, bucuria de a Vă reîntâlni pe meleagurile bucovinene. Cu aproape opt ani în urmă, când, de asemenea, vă aflați la Cernăuți, ne-ați mărturisit că aveți marea dorință ca fiecare om să știe de unde se trage, cine este și cine îi sunt strămoșii. Am vrea, pentru început, să ne spuneți de unde vine și cine este Claudius Teutul?*

— Sunt bucuros să revăd acest meleag, în care familia mea a slobozit rădăcini adânci și ramificate. Am, evident, și marea plăcere să mă reîntâlnesc cu prietenii pe care îi am aici.

La întrebarea pusă, răspund că sunt din Saarbrücken (Germania), unde locuiesc în prezent. Dar m-am născut în Bucovina, la Ițcanii-Noi, lângă Suceava, în familia notarului comunal Eugen Teutul, în anul 1930. Mama era nemțoaică și, după moartea prematură a tatei (1932), s-a recăsătorit cu Gustaw Heishl. Am făcut clasele I și a IV-a la școala evanghelică germană din sat, iar clasele a II-a și a III-a la cea română. În 1940 am plecat împreună cu bunicii în Germania. Mama a venit ceva mai târziu, iar tatăl vitreg, angajat la Suceava (mai apoi a lucrat și la fabrica de prelucrare a inului Mangalia), a ajuns în Germania prin 1948, după ce a trecut prin mai multe neazuri, cunoscând și ororile muncii forțate la minele de cărbune din Donbas. Bacalaureatul l-am luat în 1949 în Austria, după care am urmat facultatea de economie a Universității din Marburg. Cu o temă ce ține de domeniul finanțelor, mi-am luat în 1961 doctoratul la Berlin. Am lucrat în cadrul mai multor întreprinderi și instituții, dar ultimii 20 de ani înainte de pensionare am fost director special la o mare firmă de construcții locative. Fiind deja la pensie, am terminat și un studiu special (istorie, paleografie, genealogie) la facultatea de istorie a Universității din Saarbrücken.

Și totuși, de unde vine interesul Dumneavoastră pentru istorie, îndeosebi pentru genealogie?

— Vă mărturisesc sincer că încă cu vreo douăzeci de ani în urmă nu știam nimic despre familia Teutul și nici nu mă interesa acest lucru. Dar aveam presimțirea că trebuia să fie ceva cu această familie. În Germania nu mai întâlнисem niciodată acest nume. În 1952, când eram student la Marburg, am citit undeva că într-o localitate din apropiere există o societate a nobililor din Germania. Într-o zi am făcut pe jos, vreo 15 kilometri și am ajuns la acea societate (Adelsverband)...

— *De ce pe jos? Nu exista vreun mijloc de transport?*

— Exista. Cum sa nu existe? Dar nu aveam bani de drum.

— *Nu vă pot înțelege.*

— Permiteți-mi, domnule Olaru, să deschid o mică paranteză. Mă văd obligat să lămuresc unele lucruri. Un om, în viața sa, poate să obțină ceva numai prin muncă. Prin muncă grea și migăloasă. În primii ani trăiți în Germania am dus-o foarte greu. Prin anii 1947- 1948 adeseori nu aveam ce pune în gură. Tata s-a aflat la minele de cărbune din Donbas, de unde s-a întors bolnav și cu mari greutăți. După bacalaureat, am fost nevoit un an de zile să lucrez la o uzină, pentru a câștiga ceva bani. Cât timp am urmat studiile universitare, nu am avut nici zi liberă, nici vacanță, nici sărbătoare. Întruna mi-am căutat de lucru, îndeplinind munci grele și istovitoare. Trebuia să-mi câștig banii pentru existență, să-mi pot continua studiile, numai prin muncă. Așa am procedat toată viața. Altfel, cum aș fi putut mai apoi să conduc una dintre cele mai prestigioase firme de construcții?

Dar, să revenim la subiect. Cu părere de rău, nici la această societate nu se știa nimic despre familia Teutul. Au mai trecut încă mulți ani până când o ispită lăuntrică m-a făcut să-i scriu Olgăi Teutul din Suceava. Era prin 1965. Mi-a răspuns peste câteva luni Emilian Teutul, fratele tatei. Acesta a și fost începutul. De atunci, zi după zi și an după an, aflu cine este și de unde vine familia Teutul. Familia Teutul este unica familie din Moldova care întotdeauna a figurat în actele scrise cu nume și cu prenume. Însă nu pot înțelege de ce. Nu poate lămuri acest fenomen nici bunul meu prieten, Ștefan Gorovei, cunoscut istoric din Iași.

Datorită acestui fapt, am putut stabili exact arborele genealogic al familiei Teutul de la nepoții mei și până la logofătul Ioan Teutul (Tăutul) (1474-1511) de la curtea domnească a lui Ștefan cel Mare. Acest arbore genealogic, pe care l-am introdus în computer, cuprinde aproape 700 de persoane.

Se cunosc două documente încă mai vechi, în care figurează numele Teutul, dar acestea nu se pot încadra în arborele genealogic întocmit de mine, fiindcă există o rupere în timp și numele în aceste două cazuri nu sunt însoțite de prenume. Primul provine de la Bistrița și în el se specifică faptul că mama lui Alexandru cel Bun (domnitorul fiind încă minor) îl trimitea pe un oarecare Teutul la Buda, cu misiuni diplomatice, iar al doilea document este scris la Sokol, în Ungaria, și se referă la un procurator de la Siret.

— *Care este etimologia cuvântului „Tăutul”?*

— Există mai multe păreri în această privință. Mai aproape de adevăr mi se pare versiunea lui Ștefan Gorovei: termenul vine din ungurescul „toth”. Astfel îi numeau maghiarii pe slovaci. Argumentele în favoarea acestei versiuni sunt mult prea complicate, casă le punem în discuție în cadrul unui interviu.

— *Cum ați devenit membru de onoare al Comisiei de heraldică, genealogie și xilografie a Academiei Române?*

— Încă din anul 1966 am început să mă adresez mai multor instituții din România, la zeci de persoane particulare cu rugămintea să mă ajute în cercetările mele de genealogie. La o bună parte din scrisori n-am primit nici un răspuns. Înțeleg, așa erau timpurile. Totuși, am primit și răspunsuri, și cărți, și sfaturi, și susținere. Am avut posibilitatea să studiez „Documentele bucovinene” ale lui Teodor Bălan. Mai mult, l-am cunoscut personal, când i-am făcut o vizită la Gura Humorului. Mi-a mătrurisit atunci că mai avea câteva cărți în manuscris, pe care nu le putea edita. Le-am cercetat tocmai toamna trecută, la Arhivele Statului din București, unde se păstrează și acum în manuscris. Acolo am luat cunoștință și de documentele din prețiosul fond „Sever Zotta”. Astfel, am făcut cunoștință cu mai mulți istorici din România, îndeosebi cu cei de la Iași, cu care întrețin chiar relații prietenești.

Și totuși, a fost o surpriză când, în 1993, am primit o scrisoare, prin care eram anunțat că am fost ales membru de onoare al Comisiei de heraldică, genealogie și xilografie a Academiei Române. De atunci, în fiecare an sunt invitat să particip la lucrările Congresului de genealogie și heraldică din România. Anul trecut a fost înființat la Iași Institutul privat de genealogie și heraldică „Sever Zotta”, al cărui președinte de onoare am fost ales la propunerea domnului Dan Berindei.

— *Din convorbirea avută cu Dumneavoastră am înțeles că intenționați să vizitați și alte localități din Ucraina. Ce ne puteți spune în această privință?*

— Din Cernăuți, unde lucrez de puțin timp la Arhiva de stat a regiunii, intenționez să plec la Stanislau, adică la Ivano-Frankivsk, ca să studiez și unele documente de acolo. În zilele de odihnă călătoresc mult prin satele bucovinene. La Boian m-am întâlnit chiar cu o rudă de-a mea, cu Anton Tăutul, despre ai cărui înaintași am informații în computerul meu. Apropo, în computer au fost introduse până acum informații despre 3 mii de persoane de credință ortodoxă și despre 39 de mii de persoane de confesiune romano-catolică sau evanghelică. Și încă o remarcă: toate aceste persoane sunt de obârșie bucovineană.

Am fost și la hram, la Ivancăuți, unde am participat la slujba religioasă oficiată de un sobor de cinci preoți. Zilele trecute m-am aflat la Chițmani.

Șoferul meu, care îmi servește și ca translator, încerca să afle de la lumea adunată în jurul nostru, dacă nu știe ceva despre familia Tevtul (pronunțarea ucraineană). Un bătrân, care asculta cu atenție, s-a apropiat de mine și mi-a vorbit românește: „Da, a existat o asemenea familie, dar numele ei corect se pronunță Tăutul, nu Tevtul. A fost un funcționar mare aici, însă a plecat în 1944 în România”.

O bătrână din Stăneștii de Jos pe Ceremuș, care se numește Repta, mi-a povestit că fost o familie de răzeși acolo cu numele de Tăutul. După război le-a ars casa și umblau cu copiii din poartă-n poartă, ca să primească o bucată de pâine și să fie adăpostiți. Bătrânii au murit de foame prin 1946- 1947.

Copiii s-au împrăștiat prin lumea largă și s-au înstrăinat. O fată, se pare, trăiește undeva prin Cernăuți. Și, într-adevăr, cu ajutorul credinciosului meu șofer, am găsit-o la Cernăuți... Trăiește.

Dar câte emoții am avut la Vilauceca, Nepolocăuți, Noua Suliță!...

Așa e, domnule Olaru. Sunt foarte emoționante momentele când reușești să-ți mai descoperi neamuri. „Sângele apă nu se face” – așa, mi se pare, sună o zicală românească. Sunt cuvinte pline de adevăr.

— *Vă mulțumesc din suflet, mult stimat domnule Claudius Teutul, pentru frumoasa limbă română pe care o vorbiți, pentru amabilitatea cu care mi-ați răspuns la întrebări. Vă doresc mult succes în cercetările Dumneavoastră și să sperăm că în curând ne vom revedea din nou la Cernăuți.*

— Mulțumesc și Dumneavoastră! Iar bucovinenilor le doresc multă sănătate, fericire și succese în muncă.

Interviu realizat de Dragoș OLARU

Clement ANTONOVICI

Țara de sus

Atâtea flori pe fruntea ta am pus,
Grădină verde, Țara mea de Sus!
Pământul tău l-am străbătut ades
Din munții vajnici până-n largul șes.
Pământ iubit, din tine m-am născut,
Tu mi-ai fost leagăn, tu mi-ai fost și scut!

La Volovăț sub cruce și sub tei
Se hodinesc pe veci părinții mei...
La Volovăț – meleag al lui Ștefan –
Eu i-am sorbit mirozna an de an;
Și de la brazii ce-au foșnit în vânt,
Un prunc fiind, am învățat să cânt.
Am răsturnat cu plugul vechi ogoare
Sub ploile de trăsnet și de soare.
Și-n duh voievodal, urieșesc,
Am învățat, pământ, să te iubesc!

Și multe despre tine am de spus,
Natală glie, Țara mea de Sus!
Dar frumusețea ta în vers nu-ncape,
Cum nu încap nici ale mării ape!

Mi-aduc aminte cum odinioară
M-am dus la horă pentru-ntâia oară
Și-n viersul horii lîne, strămoșești,
M-a fermecat o fată ca-n povești...
Umblam cântând prin țarini și prin lunci...
Câți ani, iubito, au trecut de-atunci?
Noi am pornit de mână amândoi
Și multă vreme n-am privit 'napoi...
Dar vremea crugul anilor l-a tors
Și noi în Bucovina ne-am întors,

Că cine s-a născut aici, la noi,
Oriunde-ar merge, vine înapoi.

... Cu veacuri multe-n urmă, odinioară,
Voievozii au durat aicea țară.
Veniră-atunci din 'naltul Maramureș,
Ca să răzbată prin al luptei iureș,
Voievozii Dragoș și Bogdan Bătrânul,
Ce-avea să-i fie astei țări stăpânul.
Voievodul Dragoș are-al său mormânt
La Volovăț, sub ploaie și sub cânt.
Mormântul lui, rămas necunoscut,
E-n sânul țării care m-a născut.

La Rădăuți, în golul pietrei reci
Bogdan își are locul său de veci.
Iar între munți, la Putna-n mănăstire
Își are Ștefan loc de pomenire;
Viteazul Ștefan, domnul cel mai mare,
Ce-a fost pentru Moldova aprig soare!
Și-n țarna roditoare și fierbinte
Își au arcașii ale lor morminte...

Drumețele, pe-aici când ai să treci
În semn de cinste fruntea să ți-o pleci;
Că țara-și crește holdele ei sfinte
Pe ale lor bătrâne oseminte!

Strămoși ai mei, ce-ați fost uniți cu slava,
Din slava voastră crește azi Suceava!
Și din a voastră sfântă omenie
Rodește azi întreaga Românie!

Din lutul sfânt, din slavă și lumină,
Rodești comori, senină Bucovină!
Din răsărit și până la apus
Te-nați spre soare, Țara mea de Sus!

MICROMONOGRAFII

Poieni-Bucovina

Prof. șc. pens. Constantin ROTARU

Menționată pentru prima dată într-un hrisov din 1483, această comună a făcut parte din Moldova de Sus și la răpirea Bucovinei de către habsburgi a căzut în partea austriacă, pârâul Molnița despărțind-o în două. A revenit la țara căreia i-a aparținut în 1918 și în perioada de până la „eliberarea” bolșevică a fost o unitate administrativă din cadrul județului Rădăuți. De la 1 octombrie 1940 (cu întrerupere în primii ani de război) până în decembrie 1962 a ținut de raionul Herța, ca apoi, până în decembrie 1991, să se afle în componența raionului Hliboca al egiunii Cernăuți.

La 1 septembrie 1946 a fost adoptată hotărârea Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Ucrainene „Cu privire la păstrarea denumirilor istorice, precizarea și reglementarea denumirilor existente ale sovietelor satești și localităților din regiunea Cernăuți”. În conformitate cu aceasta și prin hotărârea din 4 iulie 1947 a comitetului executiv al Sovietului regional de deputați ai poporului, comunei Poieni i s-a dat în mod arbitrar denumirea de Bukivka.

În anul 1991, un grup de deputați din Bukivka, Poleana și Kulikivka, sate aparținând pe atunci Sovietului sătesc Tureatca, au înaintat cererea ca la o sesiune ordinară să fie pusă în discuție chestiunea privind redarea denumirilor istorice acestor localități. Apoi, în raionul Herța, din componența căruia face parte acum comuna noastră, s-a desfășurat un referendum, la care populația s-a manifestat în favoarea revenirii localităților herțene la denumirile

lor tradiționale. Din numărul total de 610, în comuna noastră s-au prezentat la urne 405 alegători. N-au votat doar acele persoane, cărora un asemenea lucru îl interzic convingerile lor religioase. Din 405, doar 36 de persoane au dorit, spre rușinea lor, ca denumirea satului să rămână Bukivka. Deși majoritatea covârșitoare a poienarilor a cerut revenirea la toponimia tradițională, voința lor a fost călcată în picioare și autoritățile nu se grăbesc nici azi să corecteze „greșelile” comise în timpul regimului comunist.

Comuna noastră este situată în partea de sud a raionului Herța și în partea de sud-est a regiunii Cernăuți. Ea se află la o distanță de circa 18 km de centrul raional și la o depărtare de 30 km de centrul regional. Poziția geografică încadrează Poienii într-o regiune extracarpatică de dealuri și coline ce se ridică mult deasupra șesului îngust ce-l formează pârâul Molnița în partea de sud-vest. La o distanță de câteva zeci de metri de sat începe pădurea de stejari, apoi cea de fag, zisă pădurea împărătească, care, până la 1944, a aparținut Fondului Bisericesc din Bucovina și care ne desparte de comuna învecinată Tereblecea.

Pe când se afla în componența Moldovei, comuna Poieni ocupa un teritoriu mai întins, căci se răsfirea pe ambele maluri ale Molniței, devenită hotar moldo-austriac. O lungă perioadă de timp, „Poienile” sau „Poiana” a ținut de moșia învecinată Stănești. În Uricarul XXII, pag. 85-92, se menționează că la data de 13 decembrie 1767 hotarul Stăneștilor începea din capul moșiei Sinăuți, alături cu Tureatca, pe la Trei Movile, până la Movila Săpată, iar de aici, în sus, se mărginea cu Mihoreni, în Bahnă, și mai departe se întindea până la hotarul moșiei Privorochia. În 1775, când granița a fost stabilită pe Molnița, Poienii nimeresc în două țări, o parte luându-și mult mai târziu denumirea de Poieni-Bucovina, iar alta - de Poieni-Regat. La 5 iulie 1788, Ursachi, nepotul lui Ștefan Soroceanu, fost vornic, dă fiicelor sale, Nastasia, căsătorită cu Vasile Borcea, și Paraschița, căsătorită cu Samson Caraclie, o parte din moșia Poieni, s-o stăpânească numai în Cordun, la Molnița, și nu și dincolo de pârâul de hotar. În iunie 1795, mazilul Mihalache Giurgiuvanu și-a scris, la Ciortoria, de față cu episcopul Bucovinei, Daniil Vlahovici, testamentul, din care

aflăm că el posedă și 1/6 din moșia Stănești, din Mihoreni și Poieni (această parte fusese zestrea soției sale, Maria). La 26 martie 1803, mazilul Ioniță Volcinschi, pe lângă moșiile pe care le dăruiește fiicei sale, Zoia, măritată după Ștefan Stârce, îi mai dă o parte din Poieni și Nihoreni. La 10 februarie 1812, același Ioan Volcinschi dăruiește fiicei sale Smaranda, căsătorită cu Mihalache Ionaș, mazil, părțile din moșiile Câmpulung Rusesc, Răstoace și Poieni. Iar la 2 ianuarie 1813, într-un izvod de zestre alcătuit în satul transporean Mosoriuca, se menționează că Maria, căsătorită cu Ilie Boldescul, primea de la părinți 1/8 din Brosăcuți, ținutul Cernăuților, și o parte din satul Poieni din Bucovina. Semnează Paraschiva Voinova, fiica răposatului Constantin Volcinschi. La 10 februarie 1815, Ștefan Voinovici și fiicele lui Constantin Volcinschi împart averea. În rezultatul acestei împărțeli, fiica lui Constantin Volcinschi, Ilincuța, căsătorită cu Ștefan Șcraba, obține 1/8 din Poieni, iar Maria, măritată după Ilie Boldescul primește și ea 1/8 parte din această moșie. Din testamentul Mariei Butucioaei, scris la 16 ianuarie 1816, reiese că aceasta, fiind fiica răposatului Vasile Strișcă și, neavând copii, dăruiește surorii sale, Nastasia Vesilco, toată partea ei, și anume 1/3 din Stănești și 1/3 din Nihoreni, amândouă în Bucovina, ținutul Siretului, iar satului de care țineau aceste moșii i se zicea atunci Puieni (Uricarul XXII, pag. 137-141). Faptul că Stăneștii au ținut un timp de Poieni, sat căruia i s-a zis și Puieni, îl confirmă un document din 20 mai 1816. Soții Ioniță și Maria Volcinschi donau fiicei lor Maria, căsătorită cu Ștefan Stârce, 1/4 din Poieni sau Stănești pe Sirete. La 17 iunie 1829, Dumitraș și Anița Flondor lăsau fiicei lor, Maria, căsătorită cu Ionică Ionaș, moșia Poieni pe apa Molniței. La 1 aprilie 1836, Mihalache Prodan dă fiicei sale, Teofila, 1/2 din a patra parte din Poieni-Bucovina. Evident, prin cumpărare-vânzare, proprietarii acestui sat de la o margine a Bucovinei s-au schimbat destul de des în prima jumătate de veac de dominație habsburgică. Acest fapt a fost legat de plecarea multor boieri și mazili în Moldova, unde mai aveau proprietăți funciare și unde nu exista prigoană națională.

Ne spune legenda că, demult-demult, pe teritoriul satului se aflau păduri seculare de fag și stejar cu poiene încântătoare.

Bejenari veniți din Maramureș și-ar fi construit într-o poiană câteva bordeie, apoi, prin lăzuire, ar fi lărgit vatra satului pe care l-au întemeiat. De la frumoasele poiene și-ar fi tras denumirea și satul, care s-a aflat la început sub dealul Nihorenilor, în seliștea de lângă Rede (un huceag de stejari), nu departe de Buhaiet și ochiurile de apă ale Molniței.

Legenda e legendă, dar cert e faptul că de la poieni își trage satul denumirea. De-o vorbă, într-un document din 1785 el este atestat cu numele de „Poiana Stănești”. Pe atunci locul era mai mult acoperit cu fânețe și se hotăra cu Stăneștii pe Siret și cu Sinăuții. În harta cadastrală a satului Tereblecea, din 1782, Tureatca ținea de Sinăuții de Sus, iar Poiana – de Stănești. La 1785, Poienii avea hotar cu Stăneștii, Oprișenii, Stârcea, Tereblecea, Sinăuți și cu Moldova. Pe la 1800, „Puienii” sunt numiți și Stăneștii sau, mai precis, Stăneștii de Jos. În „Documentele bucovinene” ale lui Teodor Bălan (vol. VI, p. 143) este menționat, în anul 1829, satul „Puienii pe Molnița, nu departe de Siret”.

Astăzi satul nostru, căruia i se spune neoficial Puieni, se mărginește cu Poleana (Poieni-Regat), cu Tereblecea în partea de sud-vest, cu Stăneștii în partea de nord-vest, cu Mihoreni în partea de nord, precum și cu Sinăuții de Sus, în partea de sud. Satul este străbătut de drumul care leagă raioanele Hliboca și Herța și cu care comunicăm cu Cernăuții. Până la raptul sovietic din 1940 și 1944, prin sat trecea drumul național Cernăuți-Botoșani. Un șir de drumuri comunale leagă satul nostru cu localitățile Sinăuți, Stănești, Tereblecea, Tureatca, Oprișeni, Privorochia, Tărășeni.

Toponimia minoră este deosebit de bogată și denumirile de locuri trecute pe o hartă cadastrală din 1785 și pe o altă hartă din 1939 a Prefecturii județului Rădăuți au rămas, în teamei, neschimbate. Astfel, dealurile se numesc: Dealul Bisericii, Prodan, Perișor, Petriș, Dealul Țiganului. Pâraiele poartă denumiri de: Molnița, pârâul Ursuloaiei, Pârâul Tinuțoaiei, Velnița. Pădurilor li se zice: Buhaiet, Prilunca, Pădurea Boierească, Pădurea Împărătească. Țarini sunt următoarele: Bahna, La Berghel, Dealul Crucii, Dealul Velniței, Molnița.

Alte locuri:

La Moară – teren de sub Pădurea Boierească, unde pâraul adună multe ape, formând un fel de cascadă și unde a existat o moară de apă;

Draispit – teren în formă de triunghi pe malul Molniței, sub Buhaiet;

La Fătul – porțiune de teren unde se revarsă Molnița și unde femeile puneau toamna cânepa la murat;

La Velniță – loc în mijlocul Pădurii Boierești, în hotar cu Pădurea Împărătească, unde se află cel mai puternic izvor de pe teritoriul satului și unde a existat pe vremuri o fabrică de rachiu;

La Stejar – locul unde, sub un stejar pletos, s-a aflat mormântul unui soldat necunoscut, căzut în primul război mondial și unde de Ziua Eroilor erau organizate serbări școlare, cu depunerea de coroane și buchete de flori;

La Pietriș – locul cel mai înalt de pe teritoriul satului (370 m deasupra nivelului mării);

La Căsoaie – locul unde se afla locuința pădurarului, pe când Pădurea Împărătească era proprietatea Fondului Bisericesc din Bucovina;

La Marișcan – locul unde drumul principal este întretăiat de două ulicioare și unde a existat o cârciumă și o prăvălie;

La Podul Poienii – podul de la marginea satului înspre Sinăuții de Sus.

Dacă în perioada de ocupație austriacă a Bucovinei cea mai mare parte a pădurii aparținea Fondului Bisericesc, moșia satului (264 ha) a cumpărat-o, de la evreul Moses Weissman, boierul Teofil Constantinovici, originar din Coțmani. Acesta era căsătorit cu Ioana, sora lui Safter Trit din Tereblecea. Împușcându-se acesta, jumătate din avere i-a rămas Ioanei. Soții, Ioana și Teofil Constantinovici, au avut doi băieți: Ewald și Eugen.

La sfârșitul primului război mondial a fost prevăzută împrăștierea țăranilor cu pământ, în funcție de mărimea suprafețelor deținute de marii proprietari. Pentru a micșora suprafața moșiei, sub pretext că în familie au izbucnit mari neînțelegeri din cauza apartenenței soților la confesiuni religioase

diferite, boierul Constantinovici, care își ia numele de Grecu, divorțează și pleacă la Siret.

Dându-și seama că divorțul acesta era un șiretlic de-al boierului, țărani din Poieni au protestat cu vehemență împotriva fărădelegilor lui Teofil Constantinovici-Grecu. Însă boierul a obținut de la Secretariatul de interne al Bucovinei dizolvarea comitetului comunal. La 23 februarie 1921, la Cernăuți au plecat 108 țărani pentru a-și exprima protestul în fața administrației din capitala Bucovinei. Prim-consilierul de administrație a primit delegația poienarilor și, speriat, a aprobat toate revendicările care i-au fost înaintate. Boierul a apelat la serviciile jandarmeriei, însă atunci întreg satul, în dorința de a li se înlăsa în proprietate pământul, a pornit spre reședința județului și, ajunși acolo, poienarii au înconjurat prefectura. În cele din urmă, conflictul a fost aplanat și țărani și-au văzut de treburi.

Fiind „divorțată”, cucoana Ioana și-a construit o curte nouă, iar feciorul mai mare, Ewald, s-a căsătorit cu Viorica Nimigean din Siret, rămânând să locuiască în curtea veche, care găzduiește astăzi căminul cultural. Viorica a avut trei surori, dintre care două învățătoare (Silvia și Nutia) și un frate, Gheorghe. Eugen, mezinul, a ajuns procuror și într-un timp a deținut funcția de președinte al tribunalului militar din Rădăuți. Ewald Grecu, ca militar de carieră, a fost căpitan de cavalerie, iar soția sa, Viorica, era o învățătoare dotată cu înalte calități morale. Acești soți au avut o fiică, căreia i-au pus numele Astrid.

Viața satului, în mare măsură, a depins de cel mai apropiat oraș, Siretul, bogat în întreprinderi comerciale și meșteșugărești. Distanța până la Siret era de 10-12 km, iar drumul cel mai scurt trecea prin Poaiană, adică prin Pădurea Împărătească, care ieșea la marginea Sinăuțiului și care ducea apoi la Gârbovăț, de unde până la oraș era o azvârlitură de băț.

La Siret zi de târg era marțea, iar de Sf. Dumitru, la bâlci, se vindeau mai ales cai. În fiecare noapte de luni spre marți înspre acest oraș se îndreptau din toate părțile căruțe încărcate cu mărfuri. După negustorie, mulți țărani se opreau la cârciumi cu ogrăzi largi, unde puteau fi lăsate carele.

Aici se îmbătau și la întoarcerea acasă se luau la bătaie cu oamenii de prin sate. Locul de târguiață era Oborul din partea de sus a orașului, înspre Mănăstioara. În afara comerțului cu produse agricole, cherestea și lemn de construcție adus de la munte, la Siret mai erau o fabrică de bere, o moară mecanizată, o rafinărie de petrol, o fabrică de spirt, una de cremă de ghete, alta de săpun, lumânări, cleiuri, cuie, o întreprindere de prelucrare a pieilor, o fabrică de lichioruri, brutării, cărămidării, un atelier de olărie etc. Totodată, în oraș erau foarte bine organizate breslele meșteșugărești, care întruneau cojocari, hămurari, bodnari, rotari, cizmari ș.a.m.d. Siretul a fost și o vatră de cultură, care răspândea lumină în satele dimprejur.

În primul război mondial, o unitate rusească de cazaci s-a stabilit temporar de-a lungul pădurii boierești, unde aveau construite bordeie și șanțuri de apărare. În timp ce feciorii și bărbații tineri au fost mânați pe fronturi, pentru a salva monarhia bicefală, cazacii își făceau de cap, rechiziționând din gospodării animalele de tracțiune, confiscând produse alimentare și terorizând fetele și femeile din sat. De pe fronturile primului război mondial nu s-au întors următorii poienari, numele cărora au fost gravate pe o cruce comemorativă:

1. Fortuna Dumitru	15. Roșca Dumitru
2. Fortuna Nicolai	16. Roșca Pintilei
3. Fortuna Vasile	17. Țintaru Dumitru
4. Grebenari Cozma	18. Țintaru Onofrei
5. Luncan Vasile	19. Țintaru Vasile
6. Posteucă Luchian	20. Ursuleac Irimie
7. Puiu Iacob	21. (?) Adam
8. Puiu Ilie	22. (?) Isidor
9. Puiu Constantin	23. (?) Isidor
10. Puiu Daniil	24. (?) Constantin
11. Puiu Ion	25. (?) Damian
12. Rotaru Nichita	26. (?) Ambrosie
13. Rotaru Dariu	
14. Rotaru Onofrei	

În anii celui de al doilea război mondial, făcând parte din Armata Română, pentru independența și libertatea țării și-au jertfit viețile:

1. Bodnar Ștefan	9. Poleac Pintilei
2. Gabor Manole	10. Rotaru Toader
3. Gabor Macovei	11. Rotaru Constantin
4. Gabor Nicodim	12. Rotaru Pintilei
5. Grebenaru Dumitru	13. Roșca Alexa
6. Melniciuc Ion	14. Țintaru Alexa
7. Posteuță Gheorghe	15. Țintaru Ion
8. Posteuță Dumitru	

Poienarii au avut mult de suferit chiar din primele luni după instaurarea regimului stalinist în nordul Bucovinei. În noaptea de 13 iunie 1941, de exemplu, enkavediști înarmați și iscoade bolșevice au dat buzna în casele celor mai buni gospodari, arestându-i și pornindu-i pe drumul chinuitor al morții. 23 de persoane din numărul celor ridicați pentru a fi martirizați, au rămas să-și doarmă somnul de veci, fără cruci la căpătâi, departe de baștină

În anul 1944, toamna, după cea de a doua „eliberare” sovietică a Bucovinei, mulți bărbați din Poieni au fost mânați cu forța la reconstruirea Canalului Marea Albă – Marea Baltică. După un „popas” făcut la punctul de tranziție din închisoarea din Cernăuți a NKVD-ului, ei au fost încărcăți în vagoane de vite și duși în lagărele de pe țărmul lacului Onega. Lor li s-a promis că vor avea de lucru și că vor fi în libertate, că vor primi bani pentru muncă, însă toate promisiunile au fost deșarte. Când au ajuns în Karelia, au fost declarați banderiști, adică dușmani ai puterii sovietice, și acolo a început, pentru ei, un cal var de nedescris. Acolo le-au fost hărăzite condiții insuportabile și de muncă, și de trai. Ca să moară mai curând, li se dădea ciorbă de varză putrezită și pește stricat. La baie nu erau duși, de schimb de albituri nici nu se vorbea. Bieții oameni s-au îmbolnăvit de tifos și diaree. Mureau ca muștele și cadavrele lor erau aruncate în văgăuni.

Cei care se mai țineau pe picioare erau scoși în straie subțiri pe un ger de 30 grade la muncă forțată. Locul de muncă era la câțiva kilometri de barăci și în fiecare dimineață ei trebuiau să meargă într-acolo în pas alergător.

Seara se efectua controlul medical și cei bănuți că s-ar fi îmbolnăvit de tifos sau diaree erau imediat transportați la punctul medical – „baraca morții”, de unde nu se mai întorceau. Supraviețuitorii au fost duși în martie 1945 la munci silnice în Azerbaidjan, Armenia, Georgia, Asia Centrală. Puțini poienari au mai avut norocul să se întoarcă acasă. Când s-au întors, cântăreau 25-30 kg

N-au dus-o mult. Mureau, mulțumind lui Dumnezeu că le-a îngăduit să-și mai vadă o dată vatra strămoșească. Iată numele poienarilor mânați în lagărele din Karelia:

1.	Anici Mihai	15.	Puiu Lazăr
2.	Bulai Gherasim	16.	Popa Andrei
3.	Bodnar Dumitru	17.	Puiu Trifon
4.	Bulai Silvestru	18.	Puiu Dumitru
5.	Bulai Samuil	19.	Puiu Vasile
6.	Bulai Dumitru	20.	Rotar Ion
7.	Gaber Toader	21.	Roșca Calistrat
8.	Gireadă Procopie	22.	Roșca Nistor
9.	Cățel Constantin	23.	Rotar Ștefan
10.	Cățel Vasile	24.	Turanschi Alexa
11.	Cuciurean Chibrian	25.	Ursuleac Dumitru
12.	Cuciurean Constantin	26.	Fortuna Ion
13.	Luncan Onofrei	27.	Țintaru Pamfil
14.	Melniciuc Adam		

Dacă mulți poienari mai în vârstă au avut de înfruntat mari greutăți în pustietățile siberiene, kazahe și din regiunea lacului Onega, nu mai ușor le-a fost fetelor și băieților din sat, care, în

1945, au fost duși cu forța la refacerea minelor de cărbuni din Donbas. Printre aceștia s-au aflat:

1.	Bulai Ion	9.	Popadiuc Maria
2.	Bodnar Veronica	10.	Puiu Minodora
3.	Cozaciuc Maria	11.	Melniciuc Floarea
4.	Cățel Claudia	12.	Oblicinski Saveta
5.	Cățel Eleonora	13.	Puiu Elena
6.	Dugan Leontina	14.	Roșca Maria
7.	Fortuna Gheorghe	15.	Roșca Silvia
8.	Hrebenaru Aurica		

Luau de enkavediști, acești tineri au fost duși în satul învecinat Tureatca, iar de acolo, sub escortă, au fost transportați cu căruțele la gara din Noua Suliță. Primind bani pentru drum, au fost urcați într-un tren cu care au ajuns în Donbas. După o zi de odihnă, au fost repartizați pe un șantier de construcție. Munceau din zori și până în noapte, fiind slab hrăniți de trei ori pe zi. Dacă cineva încerca să fugă, era prins și condamnat la câțiva ani de pușcărie. Așa s-au pomenit în închisoare Aurica Hrebenaru, Claudia Cățel, Veronica Bodnar. Oricât de păzite au fost, fetele au reușit să fugă acasă cam peste doi ani.

În perioada de dominație sovietică victime ale represiunilor politice au fost următorii locuitori ai comunei Poieni:

1.	Gabor Ion	8.	Bodnar Gherasim
2.	Topor Ion	9.	Roșca Zaharie
3.	Hrebenaru Ion	10.	Maior Valerian
4.	Bodnar Ion	11.	Posteucă Aurel
5.	Hrebenaru Dumitru	12.	Cățel Ion
6.	Puiu Lazăr	13.	Cățel Toader
7.	Rotar Minodora	14.	Iașiniuc Dumitru

În timpuri mai îndepărtate, satul nostru n-a avut biserică. Duminicile și în zile de sărbătoare, credincioșii își îndreptau pașii spre bisericuța din lemn, construită în anul 1760, de enoriașii de dincolo de Molnița. Biserica noastră a fost ctitorită de familia boierească Volcinski în anul 1813, având hramul Sf. Dumitru. Ea a fost construită din bârne de stejar, iar clopotnița a constituit pridvorul ei. Biserica era mică și mai mult de 50 de persoane nu încăpeau în ea. În trecut patronii ei au fost Ioana și Teofil Grecu, iar în prezent ea este o relicvă a satului și face parte din patrimoniul arhitectonic al Ucrainei.

În anii 1938-1939, din inițiativa preotului Gheorghe Posteuță, originar din comuna învecinată, Stănești, consiliul bisericesc a luat decizia construirii unui nou lăcaș de închinare Domnului. Boierul Ewald von Grecu a dăruit în acest scop comunității satești un teren de 0,5 ha în centrul comunei. În ajutorul poienarilor au venit cu mijloace financiare și locuitorii localităților învecinate, însă în urma evenimentelor din vara anului 1940, preotul s-a refugiat în România, luând cu sine capitalul adunat. Banii, însă, nu s-au pierdut, ci au fost folosiți la construirea unei biserici dintr-un sat rădăuțean. O asemenea mărturisire ne-a făcut-o mai târziu preotul Posteuță, vizitându-ne satul.

În iarna anului 1991-1992, primarul satului, Ion Rotaru, sprijinit de un grup de inițiativă, din care făceau parte prof. școlar Constantin Rotaru și gospodarii Gheorghe Puiu, Vasile Hrebănuș, Alexa Bulai, lansează ideea construirii unei noi biserici. Alexe Bulai oferă un loc din proprietatea sa, aflat în apropierea bisericuței vechi. Sunt căutate mijloacele necesare, dar tocmai atunci dl Eugen Pitei, născut în Herța și locuind în România, a luat contact cu FSLI „Petrom”, solicitând ajutor în privința construirii unei biserici mai spațioase în satul nostru Poieni. La 4 noiembrie 1992, un sobor preoțesc, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Onufrie, episcopul Cernăuților și Bucovinei, a sfințit piatra de temelie a noului lăcaș de închinare Domnului. Construcția a început în primăvara anului 1993, lucrările fiind îndrumate de veritabilul meșter Alexa Rotaru. În 1995, noua biserică a primit în dar din partea Patriarhiei Române un clopot.

Sfințirea noii biserici a avut loc la 15 septembrie 1996. La târnosire au participat și fețe bisericești din România. La 30 noiembrie 1997, biserica primește un nou iconostas din lemn de stejar afumat, ornamentat manual și executat la fabrica de mobilă din Rădăuți. Tot în 1997, în luna iulie, au început lucrările ținând de pictura murală interioară, lucrări finalizate la 21 august 1998 de artistul plastic Dumitru Macovei din Moinești, județul Bacău. Pictura a fost realizată pe suport de calciu și carbon în tehnica tempera, stil bizantin-românesc (voievodal). Întreaga lucrare a fost susținută financiar de FSLI „Petrom” (Ploiești) și finalizată prin stăruința aceluiași domn Eugen Pitei. În afară de aceasta, de la aceeași federație am primit obiecte de cult, veșminte preoțești, cărți religioase, icoane pictate pe lemn pentru iconostas, materiale pentru acoperiș și incintă, lambriu din esență de stejar, la care au fost adăugate costul transportului, taxele vamale. Suma tuturor cheltuielilor s-a ridicat la 1.000. 000.000 lei în valoarea acelor ani.

Un mare ajutor și sprijin am avut și din partea Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. La sfințirea bisericii și picturii murale, sfințire care a avut loc la 30 august 1998, au participat petroliști din zonele Moinești - Tg. Ocna, Timișoara, Arad, Ploiești, Pitești, Craiova, Găiești, precum și întregul colegiu de conducere a FSLI „Petrom”, în frunte cu președintele acestei federații, Liviu Luca.

Pe parcursul construirii bisericii au fost colectați bani și de la poienari, dar și de la locuitorii satelor învecinate și mai îndepărtate. În consiliul parohial, care a inițiat construirea noii biserici, s-au numărat 20 de persoane, și anume: Bodnar Dumitru, Bulai Alexa, Bulai Ion, Cuciurean Vasile, Fortuna Alexa, Fortuna Vasile, Frunză Ion, Grebenar Vasile, Iașeniuc Iacob, Olinic Constantin, Partică Vasile, Proniuc Dumitru, Puiu Ion, Puiu Gheorghe, Polesc Ion, Rotaru Constantin, Rotaru Ion, Topor Petru, Topor Dumitru, Rotar Constantin V. Iar comitetul bisericesc care a funcționat în timpul finisării lucrărilor de construcție l-au constituit Frunză Ion, Rotaru Ion, Topor Dumitru, Puiu Alexa, Fortuna Alexa, Rotaru Alexa, Bulai Ion, Bulai Alexa, Cuciurean Constantin.

Nu ne sunt, spre regret, cunoscuți toți preoții care au slujit în biserica noastră de la înființarea parohiei Poieni până spre sfârșitul perioadei de dominație habsburgică. Dar știm că în fruntea acestei parohii, printre alții, s-au aflat și următorii slujitori ai altarului: Grigore, Nitoc, Posteucă, Stășescu, Scalat, Chiorescu, Strugar, Rusnac, un alt Stășescu, Florea, Potorac, Covalciuc, Amari, Frunză, Botgros, Botlung.

După terminarea primului război mondial și unirea Bucovinei cu România, cazarma foștilor grăniceri austrieci a fost dată pentru școala din Poieni, iar clădirea primei școli, construite în 1905, a fost transformată în casă parohială. În această casă de prin 1934 până în 1940 a locuit preotul Gheorghe Posteucă și soția sa, Maria, învățătoare. El și-a îndeplinit cu vrednicie misiunea sa de păstor duhovnicesc. A absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți și la oficierea serviciilor divine era însoțit de cantorul Visarion Țurcan din comuna învecinată, Stănești. Totodată, ambii slujitori ai altarului, posesori ai unor voci divine, au osârdit și la predarea religiei în școală. Prin 1936, un sobor de preoți și sute de enoriași au ieșit în întâmpinarea mitropolitului Visarion Puiu, aflat într-o vizită canonică la Poieni. În curtea casei parohiale a avut loc și balul prilejuit de sfințirea drapelului societății arcășești din localitate. În vara anului 1940, preotul Posteucă s-a refugiat în orașul Siret, iar peste un an, odată cu reinstalarea administrației românești în Bucovina, a revenit în Poieni. Datorită parohului, un grup de elevi harnici la învățătură din satul nostru au susținut examenele de admitere, în 1941 și în 1942, la Liceul Comercial din Siret. În primăvara anului 1944, preotul a plecat din nou în România, iar casa parohială a devenit cămin cultural. Ceva mai târziu, în ea au fost amenajate câteva săli de clasă.

În sat există și câteva secte neoprotestante, relativ tinere. Bapțiștii în Poieni nu constituie o sectă numeroasă. Cei aproape 30 de membri ai sectei au ca loc de adunare Cortul de rugăciune din spatele casei Mariei Cârciu. Până a avea acest cort, membrii comunității baptiste umblau la rugăciune în satul vecin Stănești. Inițiatorul acestei mișcări neoprotestante de la noi este Dragoș Bulbuc.

Membrii comunității pentecostale, care numără circa 25 persoane, se adună la Casa de rugăciune din Stănești de Jos, pe frontispiciul căreia scrie „Iisus, lumina lumii”. Spre deosebire de bapțiști, aceștia cred în Duhul Sfânt.

Avem la Poieni și „martori ai lui Iehova” și comunitatea acestora a luat ființă din inițiativa lui Valerian Maior, Onofrei Luncan, Domnica Luncan, Nastasia Cățel, prin anii 1950-1951. În fiecare miercuri, în cadrul așa-zisei școli teocratice au loc cursuri privind instruirea membrilor și de propovăduire a Bibliei. Duminica este consacrată studierii materialelor din „Turnul de Veghe”, revista martorilor lui Iehova, editată în SUA, precum și din revista „Trezii-vă”. Fiecare întrunire a congregației începe cu o cântare. Supraveghetorul școlii de instruire teocratică și proclamării veștii celei bune despre Regat este martorul lui Iehova, Vasile Hrebenar. Din comitet mai fac parte Ion Crăciun, Vasile Bodnar, Constantin Bulai și Gheorghe Gireadă. Martorii lui Iehova nu fac semnul crucii, icoanele le socot drept chipuri cioplite. După pregătirea de a intra în congregație, candidații sunt botezați la un congres al congregației „Martorii lui Iehova”. Congregația din Poieni este destul de mare, numărând în prezent 85 de membri.

Preoții ortodocși Constantin Apachiței și Ion Frunză au stimulat, în timpul serviciilor divine, activitatea Oastei Domnului, care are la noi circa 15 adepți, printre care Maria Poleac, Ion Bulai, Elena Rotar. Unii „ostași” fac parte din corul nostru bisericesc. Prin frumoase cântări religioase ei îl glorifică pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. După serviciile divine ei se adună pe la case pentru a se întări în credință prin citirea Bibliei și prin învățarea cântărilor religioase.

Primul început de școală în comuna noastră a avut loc, după unele informații, abia în 1903. Școala era cu o singură clasă, fiind găzduită în casa gospodarului Pintilei Puiu. Primul învățător, care predă lecțiile în limbile română și germană, a fost Vasile Gireadă din Stănești. La cererea părinților, autoritățile ținutale au rezolvat pozitiv problema construirii unei școli. Ea a fost dată în folosință în 1905, având mai multe săli de clasă, iar director a devenit același Vasile Gireadă.

După terminarea primului război mondial și unirea Bucovinei cu România, școala a trecut în fostul pichet austriac de grăniceri, unde funcționează și în prezent. În timpul României, școala era de șapte clase, iar examenele de absolvire a ei se dădeau în satul vecin, Tereblecea.

În anul 1935-1936, luându-se decizia privind construirea sediului primăriei, o jumătate din clădirea primei școli a fost demolată, iar cărămizile au fost folosite la înălțarea primăriei.

După directorul Gireadă, școala a fost luată în primire de către Octavian Dron, iar învățătoare era soția preotului Posteuca. Apoi director a fost Teofil Țurcan, învățătoare fiind soția sa, Alma, și Viorica Grecu, soția boierului din sat. În 1940 corpul didactic s-a refugiat în România, iar elevii din clasele V-VII au fost dați în clasa a IV-a, deoarece s-au schimbat programele de învățământ, iar școlarii le-a fost impusă studierea „limbii moldovenești” și a limbii ruse. Director al școlii a fost numit Gheorghe Bodnar, iar învățătoare era Aspazia Negru. În 1941, în sat s-a întors fostul director Teofil Țurcan și învățătoarea Viorica Grecu. După cea de a doua ocupație sovietică, în martie 1944 adică, școala devine din nou de patru clase, iar director a fost numit Mincu Radulici. În învățământ a fost încadrată și soția sa, Bluneta.

Învățător a devenit și semnatarul acestor rânduri. Calitatea profesională a lui Mincu Radulici era excelentă, fiindcă avea studii pedagogice și fiindcă până la război fusese inspector școlar județean. Era bine văzut de părinți, iubit de școlari și avea și trecere la autorități. De la el anume am deprins măiestria pedagogică. În primăvara anului 1945, în baza unei înțelegeri dintre autoritățile române și sovietice, Mincu Radulici și soția sa, Bluneta, au plecat în țară, iar funcția de director a rămas s-o exercite subsemnatul. În anul școlar 1945/1946, am reușit să deschid clasa a cincea în cadrul școlii din Poieni, însă arestarea și deportarea mea în ținutul nordic, Viatka, au pus capăt elanului meu pe tărâmul îndrumării copiilor de poienari pe tărâmul științei de carte.

Pe la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut în școală lucrau cadre didactice noi, ieșite din sânul populației locale, precum Ion Rotaru, Gheorghe Fortuna, Maria Rotaru, Pintilei Popescu, Emilia Safta, Ion Hrebenaru, Gheorghe Popescu, Ion Popescu, Valentina

Popescu, Maria Popescu, Gheorghe Cuciurean, Fănica Cuciurean, Constantin Rotaru, Lucia Rotaru, Maria Puiu, Viorica Rotaru, V. Griban ș.a. În calitate de profesor de biologie și chimie am făcut mult și pentru amenajarea exterioară a școlii. Astfel, am construit sere, un dendrariu, am sădit un încântător parc, livada școlii, am îngrijit lotul experimental, am înconjurat școala cu un frumos gard viu etc. Am avut grijă și de terenul geografic și de cel sportiv, de aleile ce leagă ambele corpuri ale școlii. O mare muncă am depus în direcția întăririi legăturilor noastre permanente cu părinții, ca ei să înțeleagă că prin educație și instruire copiii lor vor deveni oameni valoroși în societate. Am osârdit ca absolvenții școlii noastre să meargă la studii mai departe, adică la studii medii și superioare. În prezent, școala de gradele 1-11 din Poieni- Bucovina are un efectiv de 171 elevi (67 - clasele I-I V; 104 - clasele V-IX). Corpul didactic e de 20 persoane, dintre care studii superioare au 15, medii speciale - 5.

Datorită ajutorului pe care l-am primit de la aceeași FSLI „Petrom” din România, în Poieni-Bucovina a fost construită o școală nouă cu două etaje. În ea sunt 8 săli de clasă, mai multe cabinete didactice, dispensar, sală de sport. Toate cheltuielile privind construirea, amenajarea și mobilarea școlii le-a suportat a FSLI „Petrom” din Ploiești.

Începând din 1905 până în prezent, în fruntea școlii din Poieni-Bucovina s-au aflat următorii:

1.	Gireadă Vasile	11.	Blajin Gheorghe
2.	Dron Octavian	12.	Cuhut Mihail
3.	Țurcan Teofil	13.	Kușniriova Tatiana
4.	Bodnar Gheorghe	14.	Hancer Constantin
5.	Radulici Mincu	15.	Mitran Eugen
6.	Rotaru Constantin	16.	Fortuna Ion
7.	Votec Vera	17.	Duduț Vasile
8.	Cimborovici Florea	18.	Rotaru Ion
9.	Concearov Cazimir	19.	Popescu Gheorghe
10.	Eisenkraft Hugo		

În anul 1990, în satul nostru a avut loc conferința de constituire a filialei Poieni a Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu”, la care au participat, pe lângă o numeroasă asistență, scriitorii Dumitru Covalciuc, Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Ilie T. Zegrea. Din comitetul de conducere a filialei, care a avut inițial 350 de membri, au făcut parte Ion Rotam, Gheorghe Popescu, Maria Puiu și subsemnatul. Președinte a fost ales prin vot deschis profesorul Ion Rotaru, urmat de profesorul pensionar Constantin P. Rotaru. Membrii filialei au luat parte activă la toate adunările naționale de la Cernăuți, la sărbătorile neamului, la conferințe, congrese, la care au fost puse în dezbatere probleme arzătoare legate de progresul național-cultural al neamului românesc din Bucovina, de apărarea graiului matern. Membrii filiale s-au manifestat energic în favoarea revenirii la alfabetul latin și a folosirii simbolicii naționale, pentru libertatea credinței strămoșești și păstrarea datinilor și a tradițiilor noastre. Prin reamenajarea băii comunale, s-a decis ca spațiul eliberat să fie folosit cu o mai mare eficiență întru binele sătenilor. Astfel, conducerea filialei a stăruit ca pentru locuitorii satului să funcționeze acolo o cantină cu sală de mese, un bazin, un bufet. Totodată, s-a avut grijă de completarea fondului de cărți din biblioteca școlară, de deschiderea unei farmacii, de organizarea de concerte și de întâlniri cu scriitori și oameni interesați. Nu întâmplător, în satul nostru au concertat, cu diverse ocazii, marii artiști de muzică populară Sofia Vicoveanca, Nicolae Sabău, Benone Sinulescu, Irina Loghin, Traian Straton, Laura Lavric. Pe scena căminului nostru cultural a evoluat și regretatul Dan Spătaru.

S-a făcut mult și în privința organizării activității de ocrotire a *maurii*. Au fost curățate, de-o vorbă, iazurile din centrul satului, a fost amenajat teritoriul din preajma lor, au apărut noi spații verzi, ca satul să fie mai frumos și mai atrăgător.

Din inițiativa conducerii filialei, în primul rând a profesorului școlar Son Rotaru, s-a construit noua biserică din sat. Iar la inițiativa autorului acestor rânduri a fost creat muzeul etnografic al satului, iar în prezent se lucrează la elaborarea monografiei Poienilor.

Prin intermediul primăriei și al agrofirmei „Bucovina”, membrii filialei au dat în arendă un teren pe care a fost construită fabrica de mezeluri, fapt care a asigurat populația satului cu noi locuri de muncă.

Nu este chiar atât de mare localitatea noastră, dar cu an ce trece ea întinerește și își lărgeste contururile. Oamenii locului sunt buni români și, prin ceea ce fac, își satisfac necesitățile spirituale. Principalul e că în perioada de dominație sovietică ei nu și-au pierdut nici demnitatea națională, nici portul, nici speranța într-un viitor mai bun.

CUPRINS

Despre înstrăinare	5
George VOEVIDCA	7
Glossă	7
Teofil LIANU	9
Cronici	9
FILE DE ISTORIE	10
Preliminarii ale celui de-al doilea rapt al Bucovinei	10
PAGINI DIN CARTEA NEAGRĂ A BUCOVINEI	36
Valeriu MATEI	36
Amurg de iunie 1940	36
28 iunie 1940: dezarmarea unităților românești în nordul Bucovinei	38
Foame și mizerie	39
Nota informativă a Biroului 2 al Marelui Stat Major al Corpului de Cavalerie din cadrul Armatei a IV-a	45
Povestea surioarelor Lupășteanu	48
Am trecut în țară prin comisia de repatriere	52
Inima mi-a rămas în satul de unde am pornit în pribegie	64
Zile de cumpănă	68
Zguduitoare secvențe de martiraj iordăneștean	71
„Nu mai a veam chip să trăim”	71
„Soțul meu a fost împușcat...”	72
„Lăcrimau și milițienii de milă...”	73
„Abia la Harkov ne-au dat mâncare...”	74
„Ne părea că am ajuns la capătul pământului”	75
„Mulți își rugau moartea...”	75

Durere nealinată.....	76
Crucea „Arboroasei”.....	78
Din folclorul deportaților.....	82
Ce-ai făcut cu noi, păgâne?.....	82
O viață plină de neazuri.....	84
Interviu.....	84
Mihai PREPELIȚĂ.....	88
Răstignit pe două cruci.....	88
Molniceni duși în Siberia.....	90
Vasile POSTEUCĂ.....	96
În Țara mea.....	96
Ultima deportare, la 13 iunie 1941.....	97
Persoane deportate la 13 iunie 1941 din comuna Mogoșești, fostul județ Dorohoi.....	105
Vasile BĂCU.....	107
Trenul morții.....	107
Luați au fost, să nu mai vină.....	108
Tabelul persoanelor deportate în iunie 1941 din satul Târnauca, fostul județ Dorohoi.....	110
Despărțiți pe veci.....	116
Calvarul unei familii de poloni din Pătrăuți.....	118
Familie distrusă de slugoii lui Stalin.....	121
Au trăit ca oameni ai nimănui.....	126
Calvarul și speranțele unui român bucovinean.....	128
Copii, deveniți „dușmani ai poporului”.....	135
Înveșnicirea memoriei victimelor stalinisului.....	140
Mormânt fără oseminte.....	140
Martiri cu dreptul la nemurire:.....	141
Un sat din zona samovolnicilor.....	142
Panica din 15 iulie 1941.....	169
Primarul orașului Cernăuți a salvat de la moarte zeci de mii de evrei.....	172
Cornel Dumitrescu a salvat 3.600 de evrei.....	175
Lista lui Schindler, pe locul... doi.....	175
Favorit al regelui Carol al II-lea.....	176
Salvați de la Auschwitz.....	177
Mihai ȚOPA.....	179

Doina.....	179
Ultima promoție de la liceul ortodox „Elena Doamna”	180
Bejenari de frica rușilor	187
Amară a fost soarta românului.....	191
Toți purtau un nume - români.....	193
Lăsați clopotul să bată.....	195
Drumurile refugiului	199
Din cărțile Bucovinei.....	201
O țărancă împușcată între copiii ei	205
Amară mi-a fost copilăria	207
George ANTONESCU	209
Nostalgie	209
Tristă amintire din copilărie.....	210
Răni ce se vindecă greu	212
În iadul de la Onega	218
Întoarcerea tatei.....	223
Încă o pagină a tragediei românești	226
Achiziționările.....	229
Scrisoarea unui țăran din nordul Bucovinei expediată prin curier unui prieten refugiat în România.....	232
Reînființarea „Junimii” bucovinene la Cluj	234
Arcadie SUCEVEANU.....	238
Ioane-frate.....	238
Badea Ion	239
Cuvânt de reculegere pentru fratele Leandru	241
Dragoș TOCHIȚĂ	244
Așa ne-a fost destinul	244
Trec anii-n plâns și rugăciune.....	245
Glasul durerii.....	248
Fuga de Donbas.....	250
Tinerete îndoliată	254
Tabel nominal cu persoane deportate din Lucovița-românească.....	256
Întâmplarea cu ceaiul din fântâna	259
Ilie MOTRESCU	262
Alean.....	262
Sublimul și supliciuul unei familii de români	263

Vasile LEVIȚCHI.....	268
Postmioritică	268
Sentință anunțată după moarte	269
Drapelul.....	281
Dumitru ONIGA.....	284
Sonetul 3.....	284
Profanare de morminte în cimitirul din Cernăuți.....	285
Grigore BOSTAN.....	292
Scrisoare confrăților de pretutindeni	292
OAMENI ȘI LOCURI DIN NORDUL BUCOVINEI.....	294
PERSONALITĂȚI BUCOVINENE	306
Radu, baron de Flondor, autorul primului dicționar româno-japonez.....	306
Radu Bercea – lordul caricaturii.....	309
Un celebru silvicultor, prof. dr. Mihai Prodan.....	312
Ilie T. Zegrea: spectacolul sentimentelor.....	316
Marian Talabă, primul tenor român al operei naționale din Kiev	324
GENEALOGIE	328
Flondoreni, neam de boieri pământeni.....	328
În Bucovina, pe urmele strămoșilor	334
Clement ANTONOVICI	339
Țara de sus.....	339
MICROMONOGRAFII	341
Poieni-Bucovina	341
CUPRINS	359
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	363

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. *Ion Chinezu – relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploeșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.
22. Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
23. Dimitrie Poptămaș, *O viață printre oameni și cărți*. Philobiblon mureșean vol. II. Târgu-Mureș, Editura VERITAS, 2014, 640 p.
24. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 91 p.

25. Melinte Șerban, *Trei iluminiști din Câmpia Transilvaniei: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Vasile Popp*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 141 p.
26. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 108 p.
27. Vasile Netea, *Publicistică, vol. I-V*, Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura "Petru Maior" University Press, 2015.
28. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2015)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2015, 110 p.
29. Vasile Palcu. *Moișa*. File de monografie. Târgu- Mureș, Editura Veritas 2016, 125 p.
30. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2018)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2018, 116 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suciu. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suciu. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mures, Editura Nico, 2010, 186 p.

6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Correspondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
10. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
11. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
12. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
13. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.
14. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi. Vol. II*. Ediție îngrijită și prefață de dr. Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015, 401 p.
15. Vasile Netea, *Publicistică*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2015.

16. Gheorghe Șincai-sub semnul luminilor. Antologie de texte și bibliografie de și despre Gheorghe Șincai alcătuită de Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, editura Vatra Veche, 2016, 478 p. (100 de cărți pentru Marea Unire – 1918 – 2018, Nr. 37)
17. Vasile Netea. *Studii istorice și literare*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Prefață de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2018.

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–27 (2001–2018), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș, str. Cutezanței, nr. 34/8.
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com